

3-82.

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ქართული
საბჭოთაობა

პროლეტარული მწერლობა

სამართველის პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის
შრომელთა მიერ საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
და

მხატვრულ-ლიტერატურული
ორგანო

№ 9

სექტემბერი

1 9 3 0

წაჭრილად მიიღება

ბ ა ნ ე ლ მ წ ი უ რ ბ ა მ ო მ ც ე მ ლ ო ბ ა

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

საქართველოს
საბჭოთავო
საზოგადოებრივი
საბიბლიოთეკო
სისტემა

საბიბლიოთეკო
სისტემის
საბიბლიოთეკო
სისტემის
საბიბლიოთეკო
სისტემის

საბიბლიოთეკო
სისტემის
საბიბლიოთეკო
სისტემის
საბიბლიოთეკო
სისტემის

69

სახელგამის 1-ლი სტამბა.
პლენარის გამზირი № 91.
შთავარ. № 1920 შტ. № 579
ტირაჟი 2000.

ს ა მ

ს ა მ

ს ა მ

ს ა მ

ხ ა ტ ი ჯ ე

პირველი მოქმედება

მოხუცი აჭარელის კარმიდამო. კლდეები. მდინარე. ოდის წინ გულბაათი და ხატი-
ჯეა. მოშორებით ზის მეპრუ და გარინდებული გადასცქერის ხევს.

1

ხატიჯე. ლამე უკვე აღარ არი.

გულბაათ. თენდება.

ხატიჯე. მალე მოვლენ?

გულბაათ. სადაც არი.

ხატიჯე. საიდან?

გულბაათ. იმზირე პირდაპირ, — ხევ გაღმა.

ხატიჯე. ეგ ტყე ხომ ბნელი და გაუვალია!..

გულბაათ. ეგ არი მათი გზა.

ხატიჯე. არ მეგონა. (პაუზა)

გულბაათ. იმ ვარსკვლავს ხომ ხედავ...

ხატიჯე. რომელს? — რამდენი ვარსკვლავი იყო, — ყველანი
ჩაქრენ, ეხლა ორი-ლა დარჩენილა.

გულბაათ. მაღალი ვარსკვლავიც რომ ჩაქრება, — ნიშანს ელოდე.

ხატიჯე. განა მეც შეენიშნავ?!

გულბაათ. ჩემზე უფრო... (პაუზა)

ხატიჯე. შეხედე: ცაზე ხეები როგორ წამოიზარდენ, აქამდე კი
მარტო სიბნელე იყო, არა, მამა... (პაუზა) როგორ ღმუის მდინარე,
როგორ ეჯახება კლდეებს, თითქო აპობდეს რასმე...

გულბაათ. შესაძლოა. ხანდახან მთას, უზარმაზარი ფეოლობი
მოსკდება ხოლმე და მთელი ტანით მდინარეში ჩაეშვება.

ხატიჯე. მდინარე კი გააპობს, არა!

გულბაათ. რა თქმა უნდა. ალაპის გარდა ვის, შეუძლია წინ გა-
დაუდგეს

ხატიჯე. ძლიერი ყოფილა. (პაუზა) ნეტავ თუ გეძინე ჩაქლები
ვარსკვლავი...

გულბაათ. ჩუმაღ! ლაპარაკში ვერ შენიშნავ.

ხატიჯე. ამდენხანს მარტო უთვალთვალელებდი?

გულბაათ. მერე?

ხატიჯე. ღამეში, სიჩუმეში, არ მოგწყინდებოდა ხოლმე?

გულბაათ. მოსაწყენი ხალხში ყოფნაა, როცა გარშემო არავინაა
ვინ უნდა მოგაწყინოს თავი...

მეჭრუ. (ხმა ყელშივე ჩაუწყდება)

ხატიჯე. დედა...

მეჭრუ. დააგვიანდათ.

გულბაათ. მეჭრუ!.. (პაუზა) ყალიონისთვის ცეცხლი მინდა.

მეჭრუ. (შინ მიდის)

გულბაათ. ცუდი გულის არი დედაშენი, დაიხსომე, შენი ფიქრე-
ბით ქალმა უფროსი არ უნდა შეაწყუხო!

ხატიჯე. უნდა გულში ჩავიკლა, მამა, ჩემი სევდა თუ ჩემი სიხა-
რული?

გულბაათ. თუ არ გინდა ქმარს ფეხქვეშ ჩაუვარდეს...

მეჭრუ. (მოუტანს ცეცხლს)

გულბაათ. (პაუზის შემდეგ) რომ აღარ ჩაიწვა ეგ ვარსკვლავი!
(მეჭრუს) დამტოვე!.. ყორანივით რომ ჩამოჯექ, მაინც არა მაქვს კარ-
გი ფიქრი...

მეჭრუ. (უსიტყვოდ ემორჩილება).

ხატიჯე. მე მახსოვს მთელი ღამე გადაკარგული იყო მირზა, და
როცა დილით აცრემლებული შინ დაბრუნდა, — შენ თბილი სიტ-
ყვით შეეგებე.

გულბაათ. იგი ვაჟაკის ცრემლი იყო, ხატიჯე. არის ხოლმე უსა-
მართლოდ დაგამარცხებენ. — და შენ აღარ შეგიძლია შური იძიო. .
მამინ საკუთარ გულს შეეჭიდები და თვალელებში ავივარდება სისხლი
და ცრემლი. ქალის ცრემლი კი უმიზეზოა როგორც შუადღის წვი-
მის წვეთი.

ხატიჯე. სსსს... ჩაჭრა...

გულბაათ. ნიშანიც იქნება.

ხატიჯე. რომ არ სჩანს.

გულბაათ. ჩუმაღ! (პაუზა) ცუდი ღამე იყო. — ვარსკვლავიანი-
შეიძლება ვერ წამოვიდენ..

ხატიჯე. ვერ წამოვიდენ... ვერც ჯემალ?

გულბაათ. ძალიან საშინოა. ტყვიას ყველა უნდა მოერიდოს.

ხატიჯე. აგერ!.. (ნიშანი)
 გულბაათ. უპასუხე.

ერკინულა
 ზიგლინოსეა

2

(ხევ გაღმა ჩრდილებივით გამოჩნდებიან ჯემალ და მირზა)

გულბაათ. ჯემალ... მირზა...

ჯემალ და მირზა. გამარჯობათ.

ჯემალ. ცუდი გზა შეგეცხვდა.

მირზა. რა მოწმენდილი ცა, — თითქო განგებ.

ჯემალ. და რა მთვარე... მიხვალ, ამოქმალეები რომელიმე ხეს, გგონია რომ სამშვიდობოს ხარ, უეცრივ გადმოვიღის და ჩრდილს გადაგაძრობს...

მირზა. სადაც არ გაიხედავ, ფეხის ხმა ისმის და თუ არ უშველე სანაპირო რაზმი თავზე გადვას.

გულბაათ. კვალზე არ მოგვაგნონ.

მირზა. გზა ტყეშივე შეუშალეთ.

მეჰრუ. (მათ ხმაზე გამოიჭრება სახლიდან. ეთხანს შეჩერდება)

ჯემალ. კარგი კარმიდამო გაქვს გულბაათ, ნადირსაც კი დაეკარგება თვალი.

მეჰრუ. მირზა!.. (შეხვდება სიყვარულით)

გულბაათ. მოზრდილი ბარგით გივლიათ... შინ შემოდით, ნანადირევი ხორცი მაქვს, ალბათ გშიათ. ძილიც გინდათ რა თქმა უნდა. (მირზა და მეჰრუ შედიან შინ)

ჯემალ. ნიშანი რომ ვნახე, ვიცოდი შენ იქნებოდი ხატიჯე....

ხატიჯე. იცოდი? — როგორ!

გულბაათ. დაიძინე...

ხატიჯე. კი, მამა... (მიდის)

ჯემალ. ხატიჯე.

გულბაათ. შინ შემოხვიდოდი.

ჯემალ. გარეთ წამოუწვეები. ნაბადს გავიგებ და ისე.

გულბაათ. გათენებულ ცის ქვეშ რა დაგაძინებს?

ჯემალ. მირჩვენია... (პაუზა)

გულბაათ. ისმილ თუ ნახე.

ჯემალ. კარგად ცხოვრობს.

გულბაათ. აგერ მესამე წელია გადასახლდა ჩვენგან და ვერ შეეხვდი.

ჯემალ. კარგად ცხოვრობს... თუმცა ძნელია კაცის უცხო ხალხში ჩავარდნა, გარშემო თათრობია მარტო.

გულბაათ. ძნელია, თუ არა მეც იქ ვიქნებოდნენ? სოფელში კანონები შემოიღეს, მთავრობის ხელში ვართ... რათ მინდა!.. ჩემი მთავრობა და სამართალი ჩემი თოფი უნდა იყოს...

ჯემალ. შენი ძმაც მაგრე ლაპარაკობს, გულბაათ ჩემო.

გულბაათ. ისმაილ?!

ჯემალ. რომელ მიწაზედაც არ უნდა იცხოვრო მთავისი კანონი აქვს.

გულბაათ. კეთილი ბინა, კაცის თვალი და გული რასაც შეარჩევს ის არი. მე სოფლისგან ცალკე ვცხოვრობ და კმაყოფილი ვარ... ძნელია სახლში ყოფნა.

ჯემალ, მოხუცი ხარ გულბაათ ჩემო და მისთვის.

გულბაათ. მოხუცი რომ ვარ მით უფრო უკეთესად ვიცი... შენ ის თქვი ამ ხელზე რა გადმოიტანეთ?

ჯემალ. მრავალი განძეული. ქალაქში ძვირად დაფასდება. ის კაცი მალე ამოივლის? — საჭიროა გადალაგება.

გულბაათ. თვალმარგალიტი, სამკაული თუა.

ჯემალ. მრავალგვარი.

გულბაათ. ტყაყი?

ჯემალ. ა.

გულბაათ. კარგია. (პაუზა) როგორ იარა მირზამ, უხალისოდ იყო რომ დაბრუნდა, რატომღაც.

ჯემალ. თუ დაიღალა ალბად.

გულბაათ. (შედის სახლში. მის წასვლისთანავე. გაჩნდება ხატიჯე)

3

ჯემალ. ხატიჯე!

ხატიჯე. არ გძინავს? — მე მეგონა გეძინა.

ჯემალ. რამ შეგაკრთო ხატიჯე? — რად მიხვალ.

ხატიჯე. ნიშანი რომ ნახე, რით გაიგე მე ვიყავი?

ჯემალ. ახლო მოდი.

ხატიჯე. არა. არა. წყაროზე მივალ. (პაუზა) ნუ თუ მართლა საშიშია გ'ზა?

ჯემალ. რომელი?

ხატიჯე. აი, საიდანაც ძვირფასი ნივთები მოგაქვთ ხოლმე.

ჯემალ. ძალიან. მაგრამ. შინ თუ მოყვარული გული მელოდებ. — ყოველივე იოლი დასაძლევია.

ხატიჯე. შენც ხომ გყავს დედა... მირზას მისი გული იფარავს
 ალბად. ახალგაზრდა გული უძღურია.

ჯემალ. ხატიჯე... გამომართვი. ძვირფასი სამკაულო, დაგაშ
 შევნებს.

ხატიჯე. არა. არა. მამა გამოვა.

ჯემალ. ყელზე დაიკიდე. მაჰმადის წიგნია შიგ. დაგიფარავს,
 გული არ შეგიშინდება.

ხატიჯე. რა მშვენიერი ყელსაკიდია, დაბლა. სოფელში, არავის
 არ ექნება ამგვარი.

ჯემალ. ნეტავ დამანახა ეგ ღიმილი მე.

ხატიჯე. რა მშვენიერია, ჯემალ!

ჯემალ. ნეტავ მანახა ბაგე, რომლითაც ჩემ სახელს ამბობ...

ხატიჯე. ჯემალ... ჯემალ...

ჯემალ. მართალია, ხატიჯე... ნუ მიხვალ.

ხატიჯე. მამა გამოვა, ხომ იცი, წყალი უნდა ამოვიტანო.

ჯემალ. თუნგი რომ არ გაქვს, განა პეშეებით ამოიტან წყალს?

ხატიჯე. ვაიმე, მართლა!..

ჯემალ. შენ წყალის გულისთვის არ გამოსულხარ...

ხატიჯე. როგორ არა... როგორ არა... (ჩარბის წყაროს ბილიკს)

ჯემალ. ხატიჯე, რა კარგი ხარ, ხატიჯე!..

ხატიჯე. ჯემალ! ჯემალ! (ამორბის) კაცები მოდიან!

ჯემალ. კაცები? — რას ამბობ...

ხატიჯე. უცხო კაცი, ჩემი თვალით ვნახე.

ჯემალ. ეი მანდ ვინ მოხვალ?!.

გულბაათ. რა მოხდა?

ჯემალ. ვინ მოდის?

გულბაათ. ვინ მოდის?

მირზა. ვინ მოდის?

სელიმ. (გამოდის)

მეჰრუ. (სახლის კარებშივე შეჩერდება)

ხმა. გელვასი ვარ. გელვასი.

გულბაათ. გელვასი ყოფილა.

ჯემალ და მირზა. გელვასი ყოფილა.

გულბაათ. გელვასი რომ ხარ, მეც ვხედავ, — მაგრამ თან ვინ
 გახლავს?

გელვასი. (გამოჩნდება) თუ მცნობილობ და მენდობი, რომ ამო-
 ვალოთ მაშინ გაიცნობ. (ამოჰყვებიან: გიონ, დილიკო და ბადულია)

4

გულბაათ. ბევრჯერ ამოსულხარ ჩვენსას, გელვასი, მაგრამ მან
ტო. უთუოდ მეპატიება მე უნდობელი შეხვედრა სტუმრობითა.

გელვასი. გამარჯობათ.

გულბაათ და სხვანი. გაგიმარჯოს.

გელვასი. აი, გულბაათ, როგორაა საქმე; ეს ორი ახალგაზდა შენ-
თან არი, თავის საქმეს თვითონვე გეტყვიან... თუ არა და რომ ამოვალ
მე გაგაცნობ. ეხლა მდინარეზე უნდა ჩავიდე, — ორი კიდეც ნაპირ-
ნაპირ მოდის და უნდა შევეგებო. სადმე გადამაღე, ესენი იმათ არ
უნდა დაენახონ... ეს კი აქ დარჩეს, ჩემ მოსვლამდე (ბადულიას შესა-
ხებ ამბობს) უწყინარი კაცია... ხომ ნათელია ყველაფერი. (მიდის)

გულბაათ. გელვასი!

გელვასი. აბა შენ იცი... (იმალება)

გულბაათ. არ გამიცინა... (პაუზა)

გიონ და დილიკო. ჩვენ.

გულბაათ. ქართველები ხართ?

გიონ და დილიკო. დიახ.

გულბაათ. კარგად ვიცი რა საქმეც გექნებათ.

გიონ და დილიკო. დიახ. ჩვენ.

გულბაათ. მირზა, მოუძებნე ამათ ბინა. (შედის შინ)

ბადუღია. რა შორს იკავებთ თავს ჩემგან მეგობრებო. მეც გელ-
ვასიმ ამომიყვანა. დიდხანს გველოდებოდით გზაზე ალბად.

გიონ. თქვენ ეს იცოდით?

ბადუღია. კი არ ვიცოდი, — მიხვდი. რა დაემალება ბადუღიას,
მე ისიც შემძლია ვთქვა თუ რათა ხართ ამოსული.

გიონ და დილიკო. როგორ?

გიონ. რა იცი.

ბადუღია. კარგი ძმებო!.. შენი სახელი?

გიონ. მე პოეტი გიონ რიონელი ვარ...

ბადუღია. პოეტიც ვიცი. ჩვენში ერთი თმა გაჩეჩილი დაიარე-
ბოდა — ლაპარაკობდენ პოეტიად და გადაირია.

გიონ. ჩემი მეგობარი მომღერალა...

ბადუღია. ყოველი კაცი მომღერალა, თუ კარგ ხალისზეა.

დილიკო. მაგ აზრით კი არ ამბობს...

ბადუღია. ვიცი.

გიონ. დიდი მატერიალი აქვს. მაგრამ, აბა საბჭოთა კავშირში ხმას
ხომ ვერ დაიყენებ, — ამისათვის საჭიროა იტალია... ჩვენი სიმღერები
რომ იმღეროს კისრის ძარღვები ხომ დაუწყდა.

დილიკო. რევოლუციონური სიმღერების შესრულებაზე ვერცხედან მაქვს აკრძალული.

ბადულია. რა თქმა უნდა. ან კი რა არის სასიმღერო, როცა ასეთი ცხოვრება გვაქვს.

გიონ. იქ კი სწორედ ეხლა იღება თვითიული სახლის ფანჯარა და იშლება ჰაერში ხავერდის ხმა...

დილიკო. ეს დილით.

გიონ. საღამოს გროვდება ხალხი კაფეებში, აქ არიან პოეტები, მხატვრები, მოცეკვავენი და არის მათი დაუშრეტელი სიხარული.

დილიკო. მარტო გათენებისას თუ შეწყდება ჯაზბანდი!

გიონ. მე კი გიონ რიონელი რამ გამზარდოს საქართველოში.

(ლექსი)

პოეტის გული გესაუბრებათ,

და იგი გიონ რიონელია! —

ქართულმა მიწამ როგორ გაზარდოს

თუ მიწას სისხლი გამოელია!..

ბადულია. ეპ. ბერწია ჩვენი მიწა. კაცი კი არა ბალახი არ იზრდება ზედ.

გიონ. გახსოვს. დილიკო, რა პატეფონი ჩამოიტანა შერვაშიძემ?

ბადულია. ვინ?

გიონ. შერვაშიძე. საინჟინერო ფაკულტეტზე იყო ბერლინში, შარშან მიატოვა და პატეფონი ჩამოიტანა, — რა და რა ჩარლსტონს არ უკრავდა!

დილიკო. მთელი ტფილისის ქალიშვილობა, ყელზე ეკიდა.

ბადულია. კარგი დაგემართოს.

გიონ. შევადგინეთ ჯგუფი, ოჯახები გეპატიებდნენ, დაგვქონდა პატეფონი და ვატარებდით დროს...

დილიკო. უკეთესს ჩამოვიტანთ!..

ბადულია. ა!.. ეხლა კი მივხვდი. (პაუზა)

გიონ. რა თქვი ეს დილიკო!

ბადულია. არაფერია მეგობრებო, გზა დამილოცია. ხომ მივხვდი, რა დაემალება ბადულიას! (პაუზა)

გიონ. თქვენ რათ ხართ ამოსული?

ბადულია. მე?

გიონ და დილიკო. დიახ.

ბადულია. როგორ გგონიათ?

გიონ. რა ვიცი!

დილიკო. თქვით.

ბადულია. როცა დანარჩენებიც ამოვლენ და მთელი შემადგენლობა აქ ვიქნებით, მაშინ გაიგებთ.

გიონ და დილიკო. როგორ?

გიონ. შენ მათთან ერთად მოდიოდი!

ბადულია. მაშ.

გიონ. რა თქვი ეს დილიკო! (პაუზა)

დილიკო. ეგ ბარგი მათია?

ბადულია. ეგ ბარგი არ არის, — ეგ მანქანაა.

გიონ და დილიკო. მანქანა!

ხელიმ. მანქანა?!

ბადულია. მაშ. დიდი საქმე უნდა შევასრულოთ.

გიონ. რა იცი შენ.

ბადულია. რატომ გგონია. ამხანაგო! — ეს თუ გიკვირს (თავის დახეულ ტანსაცმელზე მიუთითებს) სიღარიბეა, ჩემს ტანზეა დაბერებული. უპატრონო, ზამთარში მაინც ყოფილიყო ასე ცხელი! რას იტყვით. — ჯანი რევოლიუციას შევწირე და მაინც ამ დღეში ვარ...

დილიკო. თქვენ პარტიული ხართ?

ბადულია. პარტიული კი არა, ამ ფეხს ხომ ხედავ, — დაქრილია, ცერიდან დაწყებული სამი თითი შეიძლება ითქვას, აღარ მაქვს. მის შემდეგ რვა წელი გავიდა, — რვა წელი არ არის საქართველო რომ გასაბჭოვდა? — ცხრა. და მაინც ასეა, არ შემიხორცდა. რომ მიწოდეს პარტიაშიც შევიდოდი. (გაიხდის ფეხსაცმელს) აი... ეხლა ამის ამბავს არ იკითხავ?..

გიონ. მოგვიყვი.

დილიკო. რა კუჭყიანია, ღმერთო ჩემო, რა უკულტურობაა!

ბადულია. ამხანაგო. მე მუშა ვახლავარ და კუჭყიანი ფეხი უნდა მქონდეს... მე იმის უფლებაც კი მაქვს იგი შენ სუფთა გულზე დაგაბიჯო.

დილიკო. ღმერთო!

ბადულია. ის უნდა მეთქვა. ჰო. ოცდა ერთში ის იყო გვარდია იმერეთამდე ჩამორეკეს, ერთ დილას გამოვდივარ, სიჩუმეა... ეზოებში არაეინაა. მხოლოდ ჭიშკართან ვებერთელა ზარბაზანია, ტუჩი ცაში აუშვევრია და დგას... ბოლშევიკები, რომ შემოვიდოდნენ, ღვთის წინაშე, ვგრძნობდი, ერთ ზარბაზანს მაინც გადავარჩენ მეთქი და ბორბალს მოძრობა დაუწყე...

გიონ და დილიკო. რას ამბობ!

ბადუღია. თანაც ვფიქრობ: ეს ბორბლები თუ მაჩუქეს, გად ვიცოდი მაჩუქებდენ, — სიძე ურმისთვის გამოიყენებდა ლარიბი კაცი იყო წელში გაიმართებოდა, თუ არა ჩემი ბედნიერებისათვის არასოდეს არ მიფიქრია. ჰო და, ის იყო მოვსწიე ბორბალი, რომ ღერძი მოძვრა და ზედ მარჯვენა ცერზე დამეცა. წამოვხტი და ნახევარი საათი ცალ ფეხზე ვიტრიალე გამწარებულმა.

გიონ და დილიკო. რას ამბობ!

ბადუღია. მალე, ქუჩიდან წითელ არმიელებს შევნიშნე და მომეველე. გახარებულმა აუხსენი ჩემი მდგომარეობა, — ისინი თურმე მესამე დღე იყო რაც სოფელში შემოსულიყვენ.

გიონ. დიდებულა! ეს უბის წიგნშია შესატანი აუცილებლად, არა, დილიკო?

დილიკო. აუცილებლად. (იწერენ უბის წიგნში)

ბადუღია. მე უბედურს რა მაჩქარებდა, მაგრამ თავის მაინც მადლიერი ვარ რევოლუციაში ჩემი წვლილი რომ შევიტანე...

ჯემალ. მდინარის პირას ვილაყეები გამოჩნდენ.

გიონ და დილიკო. ა!..

მირზა. ისინი არიან.

გიონ. ჩვენ მათ აქ არ უნდა გენახონ.

დილიკო. დავიღუპე, ყველაფერს მიხვდებიან.

ბადუღია. (გადიხედავს) კი, ჩვენები. (პაუზა) ახალგაზდებო, რას იზამთ ეხლა მე რომ ყველაფერი გავაგებო... ხომ ვიცი.

გიონ და დილიკო. რა იცი?

გიონ. რათ უნდა უთხრა!

ბადუღია. კი არ უთხრა, რომ წამომცდეს, ხომ იცი, ხანდახან უნებურად იტყვი რამეს...

გიონ. რას ლაპარაკობ!

დილიკო. დაგვიმახსოვრე, კიდევ შეგხვდებით სადმე და მეგობრობას გაგიწევთ.

ბადუღია. როგორ გეკადრებათ, ადვილი საქმეა... მაგრამ ჩემი უბედურება ის არი რომ ყველაფერი მავიწყდება თვალით თუ არ ვხედავ ან ხელით არ ვეხები.

გიონ. მოდიან თუ დგანან?

ჯემალ და დილიკო. ჯერ დგანან.

დილიკო. განათლებული კაცი ხარ, როგორ დაგავიწყდება.

ბადუღია. რა თქმა უნდა, მაგრამ მოსაგონებლად რამეს რომ დანიტოვებდეთ... (ხელით აჩვენებს)

დილიკო. ღმერთო ჩემო.

გულბაათ. (გამოდის)

გიონ და დილიკო. (მისცვივდებიან) მოდიან... მოდიან...

გულბაათ. მერე?

გიონ და დილიკო. დაგემაღეთ... დაგემაღეთ!

გულბაათ. წაიყვანეთ.

გიონ. მეგობარო, მივდივართ სრული იმედით...

ბადუღია. რასაკვირველია, თქვენ კი იქონიებთ იმედს — მერა ვიქონიო თუ არა...

დილიკო. ნუ თუ მართლა დაგაეიწყებდათ... ღმერთო, რა განუვითარებელი გონება გქონიათ...

გიონ. დაიცა, მივხვდი! (გულჯიბებში ჩაიყოფს ხელს).

ბადუღია. როგორც იქნა.

გიონ. აი... (მიაწვდის წიგნს, რომელზედაც რაღაც წააწერა)

ბადუღია. რა არის ეს?

გიონ. ჩემი ლექსების წიგნი, — ღრმა პატივისცემის ნიშნად ავტორისაგან.

გიონ და დილიკო. (მიჰყვებიან მირზას)

ბადუღია. მართლა რომ განუვითარებელი გონება გქონიათ...

სელიმ. (მიუახლოვდება მორიდებით) ეგ მართლა მანქანა არის?

ბადუღია. აბა რა?!

სელიმ. რისი მაქნისია?

ბადუღია. მანქანაა... ეჰ... რა გაგაგებო შენ! — თავი დამანებე!

5

ჯემალ. მოდიან.

გელვასი. (ამოდის. მასთან: ინჟინერი და ლენგო) გამარჯობათ!

გულბაათ. (გამოდის წინ. დანარჩენები დგანან განზე).

გელვასი. აქამდე მოველით და ეხლა გზა არა გვაქვს.

გულბაათ. მეზავრები რომ იყოთ, გზა აქეთ არ მოდის.

გელვასი. მეზავრები არა ვართ. არც სტუმრები. მდინარეზე ჩასვლა გვინდა, ბილიკი გექნება და გვასწავლე.

გულბაათ. მდინარეზე?

ინჟინერი. მდინარეზე ელსადგური შენდება.

გულბაათ. ელსადგური მე არ ვიცი, გელვასი თუ საქმე გაქვს ილაპარაკე.

გელვასი. ელსადგური დაბლა, სოფელში აშენდება. აქ მდინარე უნდა შეგუბდეს — და ახალი არხით დაექანოს. ვიცი შენი გული, არ

გაგინარდება მაგრამ, რას იზამ ყველაფერი ხალხის საკეთილდღეობის
 არის... ეხლა ამით მდინარე უნდა ნახონ და გეგმას, მუშაობა რა
 დიდი მუშაობა გაჩაღდება გულბაათ, ათასი მუშა-ხელი რომ დაესევა
 ამ კლდოვან ნაპირებს...

გულბაათ. (შეაწყვეტინებს) გელვასი!.. სანამ დროა, დააჯერე
 უკანვე გაბრუნდენ.

გელვასი. ესენი ეხლა აქ კი არ მოიცილიან, — ჯაცო... მაგრამ სა-
 მუშაოდ თუ ამოვიდენ, მაშინ მე და შენ რას შეგვებძოლებით.

გულბაათ. გამაშორე გეუბნები!.. მდინარე დაბლაც არი... ეს გაუ-
 ვალი კლდეებია, აქ მდინარეს ვინ შეგუბავს!?

გელვასი. შესაძლოა, გზა ასწავლე რომ თვითონ ნახონ და დარ-
 წუნდენ. (პაუზა)

გულბაათ. მირზა!.. დაე ნახონ მდინარე...

(მირზა, ლენგო, ინჟინერი, გილვასი და ბადულია მიდიან)

კინო: მთის მდინარე. ნაპირებში ველურად იბრძვის წყალი. ზვირთები მთელი
 გულით ასკდება კლდეებს.

ჯემალ. (კინოს თვალდათვალ) შენ გგონია მდინარეს ვერ შეაგუ-
 ბებენ?

გულბაათ. ვერაგზით.

ჯემალ. რომ არ დაიჯერონ.

გულბაათ. ცუდი დილა მოვიდა ჯემალ, სისხლი მალჩობს.

ხელიმ. შევატყობიოთ სოფელს, მამა, მთელი სოფელი თუ გა-
 დუდგა. ყველაფერი ჩაეშლებათ...

გულბაათ. ჩემად! რამდენჯერ მითქვამს, როცა ცუდ გულზე ვარ
 არ დამენახო. (პაუზა) სოფლიდან არ გვესტუმრა ეგ უბედურება...
 პეი! (კინო წყდება) თუ რომელიმე თქვენგანს ტყვია არ მონატრებია,
 ამოვიდეს! აქ ამოდით! კარმიდამო ჩემია და არავის ვაძლევ უფლე-
 ბას ავი ფიჭვებით ათვალეიროს.

გელვასი. რას სჩადიხარ გულბაათ, დაგსჯიან!

გულბაათ. ჩემი მსაჯული ალაპია მარტო.

გელვასი. (ამორბის) გულბაათ...

გულბაათ. მრავალი საქმე ერთად შევისრულებია, მოყვარეთ
 ბთვლიდი.

ლენგო. (ამოდის)

გელვასი. მე გზის მაჩვენებელი ვარ მარტო. მათ ამოსვლას კი
 ვერაგინ შეაჩერებს...

გულბაათ. სანამ ცოცხალი ვარ, რომელი შესძლებს ჩამომარჯვას ჩემი მიწა და ჩემი წყალი!..

ლენგო. რამ გააგულისა ეს ხალხი. სამტროდ წინ არ ვართ მოსული.

გელვახი. აუცილებელი ამბავია. თქვენ გგონიათ მართო კლდეებთან მოგიხდებათ შებრძოლება? — გადაგვიდგებიან, და კლდეები უფრო ადვილად დაიშლება ვინემ რომელიმე მათგანის თქმული სიტყვა. (პაუზა) გულბაათ, დამშვიდდი, მთავრობას უკეთესი მიწა შეუძლია მოგცეს, თუ გენანება, თუ არა და კაცს სამი ადლი მიწა უნდა.

გულბაათ. სამი ადლი მიწა მკედარს უნდა გელვახი, ჩემი თვალის მანძილზე კი, ირგვლივ, ჩემთვის საყვარელი მიწა მსურს მქონდეს.

გელვახი. ისე ლაპარაკობ, თითქო აკლებას გემუქრებოდეთ...

გულბაათ. კარგად ვიცი... ჯემალ! (გადიან)

გელვახი. (ფიჭრის შემდეგ) ეს რა ტყვიის ქვეშ დავიყენე თავი (ჩარბის მდინარეზე)

ლენგო. აი სერია... (ჯდება. გალიმებული გადასცქერის მდინარეს. დიდი პაუზა).

ხატიჯე. (მოულოდნელად) ვაიმე!.. (იფარებს ჩაღრს. გარბის უკანვე).

ლენგო. ბიკოს!..

ხატიჯე. (შესდგება)

ლენგო. (შესცქერის ღიმილით)

ხატიჯე. (გაუბედავით) შენ ვინა ხარ?..

ლენგო. მე?

ფ ა რ დ ა

(გაგრძელება შემდეგ №-ში).

ჩემს ობლიგაციებს

აი შენს ფურცლებს ისევ მოვაგენ
და ჩაფიქრებით გვერდებს ვუცქერი:
აღმშენებლობის შენ ხარ მოამბე
და გიგანტიურ გეგმის ფურცელი.

გამეხარდება.

წლების გეგმაში

რომ, მეც მორჩილად ჩაბმას ვივალე,
რომ ერთ-დროული ჩემი ხელფასიც
ტრაქტორებისთვის სადღაც ტრიალებს.

არი დაკვეთა სამხრეთ ზონამდე
საბჭოეთისთვის სჭრიან გიგანტებს,
აი, რეიდზე მოდგა ხომალდი
და დიზელების რიცხვი იმატებს.

მიტომ არ გახსოვს ჩემგან არც ერთხელ
რომ, საყვედურის ლაფში ჩამეფლა;
მე ჩემს ქვეყანას
შრომა ვასესხე
ჩემი ცხოვრების ასაყვავებლად.

ზოგმა არ იცის: —

შენი ფურცლები
როგორ გახდება ჩვენთვის მოკეთედ
და გაყვედრიან ეგ უმეტრები
რომ ხელფასიდან წილი მოჰკვეთეს.

მათ რა იციან,
თუნდაც, ხუთწლედის

გამარჯვებისთვის ახლა სად წვალობ,
 მათ შეუძლიათ შენი ფურცლები
 რომ, სინდისივით ფულში გასცვალონ.

ერეკლე
 ბიზლიჩიძე

თუ გსურს,
 მეტყველო ადამიანო,
 ჩვენს ამოცანებს ჩასწვდე, იყვანდე
 ჯერ ამოცანის თითონ მიზანი
 თავგანწირვამდე უნდა გიყვარდეს.

მე კი ბოლომდე მიყვარს ეს აზრი
 რომ, მეც გეგმებში ჩაბმას ვივალებ,
 რომ ერთ-დროული ჩემი ხელფასი
 ტრაქტორებისთვის სადღაც ტრიალებს.

ცაცხვების ხეივანში

კრიალა ცის ქვეშ,
 ვით საუკუნე,
 ტოტებ დარწევით ღვანან ცაცხვები. —
 ცაში,
 ვარსკვლავთა რაზმი კანკალებს
 და ცის ლაქვარდი მოსჩანს დარცხვენით.
 შუქი ეშვება რხევით მიწამდე,
 ღამის სიმუქით სივრცე ნაზღება.
 — სოფელს აფხიზლებს ხეთა სიმწვანე;
 — გლებთა
 მიწურებს ვახშმის მზადება.
 აქ დუმილი აქვს მხოლოდ საფლავებს,
 ხავსს ეღარება ქვებზე წარწერა...
 — ღამეც,
 სიმშვიდეს ლოდებს აფარებს
 და შუშასავით ცაცხვებს აწვება.
 მაგრამ,
 ჰე, გაეცდეთ ამ იდილიას,
 თვალს მოვაშოროთ სივრცე ღამისა,
 — დღეს
 ჩვენს გარშემო სხვა ქიდილია
 გულში ჩამჯდარი მალალ ხარისხად.

გრძნობაც
 არ მინდა მქონდეს ლოდივით;
 დღეთა ღიმილით მუდამ ვიჭრები.
 — ეხლაც,
 მამლერებს შენი პროფილი

და ხმა,
 აქ მოსულ გოგო-ბიჭების.
 მათი გულის თქმას
 გულით ვგებულობ,
 გვაქვს ერთმანეთში განცდის მხილება. —
 დღეს ნასაყდრალი, ვით საკრებულო,
 მათი,
 საჭმიან ხმით დაირბევა.
 მისთვის მოვსულვართ. —

გავცდით კარებს და
 ღამე სანათის შუქმა მოგრიხა:
 — კომკავშირელთა ღია კრებაა
 და მომხსენებლად
 შენ გამოდიხარ.
 თვით დაივალე ეგ და, — სხვა ბევრიც...
 უუჯრედომ და
 უპარტ-ბილეთომ.
 — ალბად გოგონავ. დღეებს რომ არბევ,
 მარტო დღის ფერით არ გასურს გაერთო.

სიტყვა დინჯი გაქვს,
 თითქო ბაასობ.
 ჩქარ-მიმდინარე ტემპებს ეხები:
 — ცეხმა,
 თუ ცეხებს როგორ გაასწრო;
 — როგორ ეზრდება არტელს გლეხები. —
 და გულწრფელობა ისე დიდია,
 ფართო დარბაზის სმენა დაგეშე.
 ხელავ,
 აქ შენთან უკვე რიდი აქვთ,
 შენი ლამაზი სახის გარეშეც.
 ხშირი ნაოჭი
 შუბლზე გაჩნდება,
 ხდები მოქცევით სხდომის პატრონი.
 გშენის
 ამ დღეთა გამოსარჩლება
 და აღტაცება აგიტატორის.

ერკინეზული
 ბიზლინოსევი

ხარ ქალაქიდან. —
 დღეს აქ ისვენებ...
 ზოგჯერ ლექსებში არკვევ პატარებს...
 — მეც ამ ხვედრით ვარ. —
 სასურველია:
 ერთად ამ ზაფხულს აქ გავატარებთ.
 ხარობ,
 მიყვები ახალ ნიავს და
 გსურს მოწინავე ვრონტზე ღვიოდე.
 — რა იქნებოდა გოგოვ ნიადაგ
 სადმე უჯრედშიც რომ დადიოდე.

მთვარის ამოსვლით

ცა აწეულა,
 ფერი წასვლიათ ნათელ ვარსკვლავებს. —
 ცაცხვთა ტოტები წყნარად ირწყევა
 და ჩვენც დარბაზში სხდომას ვათავებთ.
 შენ,
 მოლლილივით ზეცას გაპყურებ,
 თვალში გიბრწყინავს შუქი მთვარისა.
 თმა გითამაშობს მხრებზე დაყრილი,
 პირზე
 ღიმილი მოზარდ ქალისა.
 ამბობ:
 — შინახავს ბევრი კარგი რამ, —
 თან მოგონებას ველარ ელევი.
 — შენ მოგივლია წელს უკრაინა
 და კავკასიის
 ჩრდილო ველები.
 იქ ლამაზია თურმე ბუნება,
 სოც-მშენებლობა
 უფრო ზვიადი: —
 ცად აწვდენილი მთებიც ბრუედება
 საბჭოთა მხარის ენტუზიაზმით.
 როგორც პოემას, ნახულს მიამბობ,
 გინდა.

ნაამბობს საქმე გიგავდეს. —
 ეხლაც,
 სიტყვებში გიგანთიაღობს
 გზა კისლავოდსკით ესენტუკამდე.
 მოგწონებია
 მთები სიმაგრით,
 მშენებლობაში მისი რაობა. —
 თან მიფერადებ ძეგლს და იმ ადგილს
 სად ლერმონტოვი ფარიკაობდა.
 ხტი და
 ბასი ხსოვნას გიაღებს,
 ლამის სიმუჭით ქალი არ ცხრები.
 — მე ცას ვუმზერ და, —
 ისევ კრიალებს
 და ირხევიან ისევ ცაცხვები.
 ვფიქრობ კარგი ხარ. —
 გულში მიგორავს
 შენი მოთხრობის ყველა დეტალი...
 მეტი რა დაგვრჩა! —
 ბარემ გოგონავ
 ჩვენთან, — უჯრედშიც იყო ნეტავი

ერეკლესული
 ბიბლიოთეკა

ს ა რ თ უ ლ ე ბ ი *)

XXIV

დიდხანს გაგრძელდა ფაბრიკაში კვლევა-ძიება მელიქოვის საქმესთან დაკავშირებით. მვენებლობის საკითხმა მიიპყრო მთავარი ყურადღება.

გაჩხრიკეს ყველა საბუთი.

გადააბრუნეს მიწერ-მოწერა და არქივი.

გაბაწრეს ზოგიერთები...

გაბაწრეს ვაინბერგიც.

— როგორ? მე... მვენებელი? როგორ იქნება? ვაინბერგს ოფლის ნაკადული ჩამოსდიოდა ჩვენების მიცემის დროს; ფითრდებოდა, კანკალებდა... სათვალეებს წამდაუწუმ ისწორებდა: ხან მოიხსნიდა, გაწმენდა, ისევ გაიკეთებდა...

— პროექტი რატომ დაავიანეთ? რატომ თქვენ მიერ მიცემულა პირობის მიხედვით არ ჩააბარეთ?

— პროექტი... პროექტი... უკაცრავად, თქვენი...

— საჭირო არ არის... შეგიძლიათ ერგემლიძე დამიძახოთ. — მკვახედ მოუჭრა ვაინბერგს პოლიტსამმართველოს მთავარ გამომძიებელმა — უფრო უკეთესი იქნებოდა, კითხვებზე გადაამჭრელ პასუხს მომცემდეთ...

— პროექტი... ბატ... ამხან... ერგემლიძე! პროექტი მართალია. დაავიანებით დავამუშავეთ, მაგრამ პარტიული, კომკავშირელი კუპრაძეც დაგვიდასტურებს, თუ როგორ პირობებში ვამუშავებდით პროექტს...

ვაინბერგი მოჰყვა უსაფუძვლო თავის მართლებას, უნებლიედ წამოცდა ისიც, რომ ცენტრალური სტატისტიკური სამმართველო და საგეგმო კომისია დახმარებას არ უწევდა მათ სტატისტიკურ თუ

*) იხ. „პროლეტარული მწერლობა“ № 7—8.

სხვა ცნობების მოწოდებაში... ახლა კი ორივე ფეხზე გავდგავართ
ბერგი... ჩავარდა იქ, სადაც არ მოელოდა.

— საბუთი?

— საბუთი... აი საბუთი, რასაც მე... მე ის მინდოდა მეთქვა, რომ იმ ორგანიზაციებსაც კი არ აღმოაჩნდათ თავის დროზე საბუთები მზად, რომელნიც ვალდებულნი არიან...

— მოითმინეთ!.. ვალდებულებაზე თქვენ არ გეკითხებიან! მიპასუხეთ: მიიღეთ თუ არა თქვენ პროექტის დასაგვიანებლად რაიმე გასამჯელო?

— არ მესმის? როგორ თუ დასაგვიანებლად? მე არაფერი არ მიმიღია...

— დაფიქრდით, ვაინბერგ! მოიგონეთ... იქნებ მიგიღიათ?

— არ მახსოვს... არაფერი არ მახსოვს...

— კარგა მოიგონეთ?.. სამი ათასი ერთხელ. ამდენივე მეორეჯერ... ორი ათასი კიდევ...

— აჰ!! რას ამბობთ... ღვთის გულისათვის... საიდან! როგორ?

— და კიდევ... რამდენი?

ერგემლიძე პასუხს დაელოდა.

— კიდევ... კიდევ... ვაინბერგი სახსრებში მოიშალა... ციებ-ციხელებიანივით აკანკალდა.

— რამდენი მეთქი? — მოკრძალებული მრისხანებით გაიმეორა გამომძიებელმა.

— ხუთი ათასი...

ვაინბერგს გული შეუღონდა. შიშმა აიტანა. ერთხელ კიდევ სცადა თავი უდანაშაულოდ მოეჩვენებინა გამომძიებლისათვის, საქმის ნამდვილი შინაარსი მიეჩქმალა და მიეფუჩეხებია, მაგრამ ყველაფერი ნათელი შეიქნა როცა კაბინეტში ტრესტის დირექტორის მოადგილე რუბენ პოლოსოვი შემოიყვანეს, რომელმაც გადაჭრით განაცხადა, რომ ის კარგა ხანია ამჩნევდა მელიქოვსა და ვაინბერგს შორის რალაცნაირ ურთიერთობას, ამჩნევდა იმასაც, რომ მელიქოვსა და კამპანიის მოქმედება ფაბრიკის საზარალოდ იყო მიმართული, ამაში ის ჯერ კიდევ გასულ წელში ფაბრიკაში გამოკვლევის დროს დარწმუნდა, მაგრამ...

— მაგრამ რა? იკითხა გამომძიებელმა!

— კარგათ არ ვიყავ დარწმუნებული და არც...

— გებათრებოდა, ან კიდევ გერიდებოდა კიდევ...

—ესეც მართალია!.. მე, სამწუხაროდ, ამას ვეღარ უარყუფებ. მე, ამ მხრივ სათანადო ბრალი ზომიძელის ფაბრიკის საქმეში, ამას ვეღარ ამჯარად ვაცხადებ და მზად ვარ სასჯელიც მოვიხადო.

— კიდე რას ამჩნევდით?

— ვამჩნევდი, რომ ვაინბერგი ნივთიერად ხელმომთბარი იყო და ამასწინად, სწორედ იმ დროს, როცა ტრესტში რალაც გაუგებრობა იყო მე და დირექტორს შორის ერთი სიტყვით, უთანხმოებაში ვიყავით, ვაინბერგმა მელიქოვის დასახსნელად ფულიც კი შემომთავაზა... მელიქოვი ჩემი სიძეა, როგორც იცით, და...

— კარგი! თქვენ ხომ არ მივილიათ ფული ვაინბერგისაგან.

— რასაკვირველია, არა...

— გცხვენოდეთ, რუბენ არუტინოვიჩ! გცხვენოდეთ... გცხვენოდეთ...

— აქ სასირცხო არაფერია...

— Подлец!.. — აქნავლდა ვაინბერგი, აწითლებული თვალები კინალამ წამოსცივდა.

გამომძიებელმა გაათრთხილა პირისპირ წარმდგარი ბრალდებულები უხეში ყოფა-ქცევის გამო და დაკითხვა განაგრძო...

საქმე უზენაეს სასამართლოს გადაეცა...

პასუხისგებაში მისცეს ბარნაბ ბარბაქაძე, მისი თანაშემწე და რამდენიმე თანამშრომელი ფაბრიკიდან...

მუშათა მოთხოვნით, საჩვენებელი პროცესი უნდა გამართულიყო.

მშრომელი მოსახლეობა მოუთმენლად ელოდა პროცესის დაწყებას...

მაგრამ...

არც... კამპანიას ეძინა.

ირაზმებოდა დამცველთა კოლეგია მკენებელთა ზურგის გასამაგრებლად. ენას ილესავდა იურისპრუდენტციაზე „შეშლილთა“ ერთი ჯგუფი.

ექებდა სათანადო მუხლებსა და შენიშვნებს კანონმდებლობაში...

ექებდა შეღავათებს...

ექებდა თავის დასაძვრენს...

ექებდა, რადგან დაღუპული ხელობა და ხელის ქუჩკი, როგორც იტყვიან, აქეთკენ მიძავდა კანონმდებლობის „ზეპირმცოდნეებს“.

აქაც ათასები მეტყველობდენ.

აქაც ჩეროვნცები ამოძრავებდა ყველას და...

ამ სამზადისში ახლოვდებოდა პროცესის დანიშვნის დღეც.

XXV

ქართული

— მაშ — ასე! — დაბოლავა პარტკოლეგიის [ქმედებები] [ქრქაძე] როგმა და ოქმის ბოლო ტექსტში წაიკითხა:

„პოლოსოვი, რუბენ არუთინის ძე მოსამსახურე, 33 წლის, სომეხი, საშუალო განათლებით, ცოლიანი, კომპარტიის წევრი 1922 წლიდან, სხვა პარტიებში არ ყოფილა (?), წითელ ჯარში არ უმსახურია, ბრალი ედება არაკოლეგიალურ მუშაობაში, მავნებელ ინჟინერ მელიქოვთან დამოკიდებულებაში, რომლის მიზანი იყო ფაბრიკის მშენებლობის საქმის შეფერხება და აქედან გამომდინარე ნივთიერი ზარალის მიყენება სახელმწიფოსადმი. საქმის მსვლელობის დროს პოლოსოვმა ცენტრალურ საკონტროლო კომისიაში შეიტანა განცხადება, სადაც აღიარა თავისი შეცდომა ინჟინერ მელიქოვთან, როგორც ნათესავთან, დამოკიდებულების საქმეში, ხოლო მავნებლობის საკითხში მას თავი უდანაშაულოდ მიაჩნია, რადგან მავნებელ მელიქოვს ის, პოლოსოვი, იცნობდა მხოლოდ როგორც სიძეს, ნათესავს და არა როგორც მავნებელსა და სახელმწიფო მოღალატეს. მოხსენებას აკეთებს პარტკოლეგიის გამომძიებელი, საკონტროლო კომისიის წევრი ამხ. ქერქაძე.“

დაადგინეს:

„ამხ. პოლოსოვის განცხადება მიჩნეულ იქნას დაუსაბუთებლად. დადასტურდეს რუბენ პოლოსოვის ნათესაური და ფაბრიკის საქმეში მავნებლური კავშირი ინჟინერ მელიქოვთან. დაემატოს საქმეს ინჟინერ ვაინბერგის უკანასკნელი ჩვენება პოლოსოვთან მისი ურთიერთობის შესახებ. დადასტურდეს ფაქტი იმის შესახებ, რომ პოლოსოვი კომპარტიის რიგებში შემოსვლამდე დაშნაკური პარტიის აქტიური წევრი იყო, რაც მან განზრახ დამალა პარტიაში შემოსვლის დროს... პოლოსოვი რუბენ არუთინის ძე გაირიცხოს საქართველოს კომპარტიის (ბ) რიგებიდან, როგორც არაკომუნისტური პარტიაზე ავანტიურისტული თვალსაზრისით მიტმანებული ელემენტი. საქმე გადაეცეს სასამართლოს ორგანოებს დაშნაკის პასუხისგებაში მიცემისათვის.“

23 სექტემბერი 1929 წელი

გამოსარჩლება არაეინ ისურვა.

ყველას ნათლად ჰქონდა წარმოდგენილი ფაბრიკაში შექმნილ მდგომარეობა, მაგრამ ყველაზე აღმაშფოთებელი ის იყო, რომ პოლო-

სოვი დაშნაკური პარტიის აქტიური წევრი, რომელიც როგორც გამოირკვა, მონაწილეობას იღებდა სომხეთ-საქართველოს მღვრელ ომებში და წინ უძღოდა ერთ-ერთ დაშნაკურ დაშნაკურ რის ბამბაკის მიმართულებით, დღეს კომპარტიის წევრი იყო. ყოველგვარი შენიშვნის და წარსული „მოღვაწეობის“ პირად საქმეში აღნუსხვის გარეშე.

— პოლოსოვი, სომხეთის ფრონტზე? — ჩაფიქრდა კოლეგიის წევრი, ქალბა სტეფანე. — სომხეთ-საქართველოს ომების დროს... რუბენ პოლოსოვი... რატომ არ გახსოვს?

ან კი საიდან ეხსომება?

მაგრამ არა, სტეფანე ხომ მაშინ არალეგალურ მუშაობას აწარმოებდა სომხეთ-საქართველოს საზღვრებზე. გადაქონდა არალეგალურად ყოველგვარი პარტიული ლიტერატურა იქიდან აქეთ, აქედან იქით და მოგზაურობას „მესტვირობით“ ამართლებდა. სტეფანე შორი ახლო თან დაპყვებოდა მეომარ ჯარის ნაწილებს, ეწეოდა გაცხოველებულ აგიტაციას ეროვნულ შუღლის ჩასაქრობად, მაგრამ კინალამ მსხვერპლად შეეწირა თავის ასეთ გაუფრთხილებლობასა და აშკარა კომუნისტურ აგიტაციას... სტეფანე ეჭვით რამდენჯერმე დააპატიმრეს, ცალკე საქართველოში, ცალკე სომხეთში... მაგრამ ჩს ახერხებდა თავის დაძვრენას ორივე ბანაკიდან, ყველას არწმუნებდა, რომ ის უბრალო მესტვირე იყო და სხვა არაფერი.

ამიტომ სტეფანე ფრონტების „ბრწყინვალე“ საზოგადოებასაც ახლო იცნობდა, როცა ომის შემდეგ გამარჯვებული (?) სარდლები ერთმანეთს ულოცავდნენ ბრწყინვალე (?) გამარჯვებას, სტეფანე სწორედ ამ დროს სტვირს აკენესებდა და ბევრის ყურადღებას იპყრობდა მგრძნობიარე საკრავითა და გულის გამგშირავი ლიღინით.

ჰო და ოფიცრებსა და ომის მესვეურებსაც იცნობდა ქალბა სტეფანე. მათი გვარებიც თითქმის ზეპირად ახსოვდა... მაგრამ პოლოსოვი... რუბენ პოლოსოვი... არ ახსოვს სტეფანეს ოფიცრებს შორის...

— ტერ-ნიკოგოსოვი... პოლკოვნიკი ტერ-ნიკოგოსოვი... — მოიგონა თავისთვის სტეფანემ — დიახ, ტერ-ნიკოგოსოვი დაესხა თავზე ლორის-ბამბაკს, მაგრამ ის ხომ ხანში შესული პოლკოვნიკი იყო... მესროპოვი... კაპიტანი დანელიანი, პორუჩიკი მიკირტუმოვი... მანველიანი...

ეს გვარები მაშინდელ არალეგალურ უბის წიგნაკში ჩაწერილი აქვს სტეფანეს. — არაქსი, კარაპეტანი... პახუმოვი... დიახ, პორუჩიკი პახუმოვი, რომელმაც ბოლშევიკობაში შემჩნეული თვრამეტი ჯარისკაცი დაახვრეტინა ერთ ღამეს... პახუმოვი — საშუალო ტანის,

ხუჭუჭ-თმიანი, კეხიანი ცხვირით და მიმინოსებური გესლიანი თვალებით... მაგრამ ეებს!... დღეს სადღა არიან მშრომელი ჯალათები-ნაკოვოსოვ-პახუმოვები, მანველიან-კარაპეტრიანები ან კრდევ შენშევიკური გვარდიის „დარდიმანდი“ წინამძღოლნი: წერეთელი, ცხენოსანი რაზმის უფროსი, ყანჩაველი, კობრეიძე და არობელიძე, რომელთა გვარები დღესაც აფრთხოვენ მშვიდობიან მოსახლეობას სომხეთის მოსაზღვრე სოფლებში... „სახელოვანი გვარდიის საშიშარი მოგონებები დღესაც შიშის ზარს სცემს მშრომელ მოსახლეობას, როგორც სომხეთის სოფლებში, ისე საქართველოს მიწაწყალზედაც. მაგრამ რომელი ერთი მოიგონოს დღეს ქალარა სტეფანემ... რამდენი ჯალათი და სისხლისმღვრელი ჩამოთვალოს...

— პოლოსოვი...

პოლოსოვი რომ არ ახსოვს?.. მაგრამ აბა საიდან მოაგონდება სტეფანეს ყველა თავხედი და ავანტიურისტი, ეროვნულ შუღლსა და სისხლის ღვრაზე, რომ ხელს ითბობდენ და მეზობელი მოსახლეობის ამოყლევით რომ იკეთებდენ სისხლიან კარიერას...

— პოლოსოვი დაშნაკი... ყოფილი ოფიცერი.

არა, ასეთი ვინმე ჩაწერილიც არ ყავს ქალარა სტეფანეს უბის წიგნაკში... კარგა ხნის ამბავია, მაგრამ მაინც არ ახსოვს, შეიძლება ის სცდება. ვინც ბრალს სდებს პოლოსოვს დაშნაკობასა და ოფიცრობაში, სომხეთ-საქართველოს ომებში მონაწილეობას სწამებს პოლოსოვს...

შეიძლება... ყველაფერი შეიძლება... მაგრამ...

— სთხოვეთ პოლოსოვს...

შემოდის თავჩაქინდრული ფერგაცრეცილი პოლოსოვი.

სტეფანე თვალს არ აშორებს მას, ფეხის ფრჩხილებამდე ზომავს... რალაცას იგონებს...

მაგრამ... პოლოსოვი...

პოლოსოვი არ აგონდება და არა...

— თქვენ როდის შემოხვედით პარტიაში? — განმეორებით ეკითხებიან პოლოსოვს.

— ოცდა ორ წელს.

— მანამდე სად მუშაობდით?

— ალავერდის ქარხანაში კონცენსიონერებთან, — იცრუა პოლოსოვმა.

— თქვენ ხომ ყოფილი ოფიცერი ხართ?

— კი ოფიცერიც ვიყავი, მხოლოდ 1918 წელში, ჯარში გაწვევის დროს.

— თქვენ ის მითხარით, სომხეთ-საქართველოს ომში თუ მონაწილეობდით?

ეკითხება პოლოსოვს ჭალარა სტეფანე და განცვიფრებულად მისხანა ცნობი სახის ნაკვეთებით თვალს არ აშორებს...

— ვიყავი, მაგრამ როგორც გაწვეული...

— ოფიცერი იყავით, არა?

პოლოსოვი დაიბნა, ვერაფერი მოისაზრა სახელდახელოდ.

— ე. ი. ომში იღებდით მონაწილეობას. როგორც ოფიცერი? — არ ეშვებოდა ჭალარა სტეფანე და თვალებით კიდევ უფრო ენერგიულად ზომავდა...

— ერთი ის მითხარით, მესტირე სტეპკო თუ გაგიგონიათ.

— ვგონებ მინახავს კიდევ ომის დროს...

სხდომის დარბაზი გაკვირვებამ მოიცვა.

— თქვენ რევოლუციის შემდეგ გვარი ხომ არ გამოგიცვლიათ?

— უცნაური შეკითხვაა.

— რატომ? ჩვენი კანონმდებლობა ხომ ყოველ მოქალაქეს ანიჭებს უფლებას თავისი სახელი და გვარი გამოცვალოს. — მოუჭრა სტეფანემ.

— არაფრად დამკირვებია გვარის გამოცვლა. — ცივად აღმოხდა პოლოსოვს.

სტეფანე ისევ ფიქრებში შეტურდა.

— თქვენ რომელ სოფელში ბანაკობდით ომის დროს? — ეკითხება ისევ სტეფანე.

— ბამბაკში, — ვერ გაბედა ცრუობა პოლოსოვმა...

— მაშ სტეპკოს იცნობთ, არა?

პოლოსოვმა იცნო. მესტირე სტეპკო, რომ ჭალარა სტეფანე იყო, თვალები შიშით გაუფართოვდა, შეკრთა, მაგრამ მაინც თავს ძალა დაატანა და არაფერი შეიშინა...

— ვიცნობდი, — დაუდასტურა სტეფანეს პოლოსოვმა.

— მაშ ისიც გეხსომებათ და გეცოდინებათ, ერთ ღამეს რომ ბოლშევიკობაში შემჩნეული თვრამეტი ჯარის კაცი დახვრიტეს პორუჩიკ პახუმოვის ბრძანებით. რა იყო თქვენი ის პახუმოვი? იცნობდით მას?

პოლოსოვი გაშრა... გაფითრდა... თვალთ დაუბნელდა...

— რას იტყვით, ამხანაგო პოლოსოვ?! — გაუმეორა სტეფანემ პოლოსოვს და უფრო იქნეულად დააკვირდა ნაცნობ სახეზე.

— მე პახუმოვს არ ვიცნობდი... დახვრეტა კი გამიგონია... მაშინ ალბათ, მეზობელ სოფელში თუ ვიყავი ბანაკად...

— პახუმოვი... აი, ასე, თქვენი ტანის, თქვენსავით ხუჭუჭთმიანი, კეხიანი ცხვირითა და თითქმის ასეთივე მოყვანილობის მუხლებით, შეავთვალწარბა, არა, თვალები მიმინოსებური, ან ისეთი სწორედ, როგორც თქვენ გაქვთ...

— როგორი შედარებაა? — წყრომით აიმაღლა ხმა პოლოსოვმა და თავი ისე დაიჭირა, თითქოს...

— დიახ, სწორედ ასეთი იყო ის პახუმოვი, რომელიც ძალიან ჩამოჩა მახსოვრობაში თავის ვერაგული მოქმედებით და რომელსაც ასე ძალიან წააგაებართ, ამხანაგო პოლოსოვ...

— ეგ თავისგდებაა... მე პროტესტს ვაცხადებ!..

— შოთმინეთ, — გააფრთხილა თავმჯდომარემ ალექსილი პოლოსოვი.

— თქვენ სტეპკოს რაკი იცნობდით, — არ ისვენებდა ჭალარა სტეფანე. — ისიც გეხსომებათ ან გაიგონებდით მაინც თუ როგორ გაიტაცა მან შევიდი-რვა წლის ბავში ბანაკიდან, რომელიც იმ ღამით ცეცხლს მისცა პორუჩიკ პახუმოვმა, ხოლო შემდეგ გამოიჩვენა, რომ ეს ბავში პოლკოვნიკ ტერ-ნიკოგოსოვის დისწული იყო, შემთხვევით გამდგლთან სტუმრად ჩასული, რომელიც მთელი ოჯახით ააწიოკეს...

— არ ვიცი...

— სტყუით!

— არ ვიცი. — გაიმეორა პოლოსოვმა და სიწითლე მოერია...

— მიჭარავ!.. მე ძალიან კარგად მაგონდებთ, პორუჩიკო! სწორედ ტერ-ნიკოგოსოვის ბინაზე, სწორედ იმ ბავშვის გადარჩენის მეორე დღესვე გამართულ წვეულებაზე, სადაც მესტირე სტეპკოც იღებდა მონაწილეობას...

— მერე რა გინდათ მაგითი თქვათ...

— ის, რომ პახუმოვი ბრძანდებით, პორუჩიკ!..

— პახუმოვი?

— დიახ, პახუმოვი... თვრამეტი ბოლშევიკის ჯალათი... მე მოვითხოვ პოლოსოვი იგივე პახუმოვი, დაპატიმრებულ იქნას ამ წუთშივე და გადაიგზავნოს სადაც ჯერ არს... როგორც მახსოვს ჩემ არქივში ამ „პატივცემულ“ მხეცის ფოტოგრაფიული სურათიც უნდა მქონდეს... დიახ, ფოტოგრაფიული სურათი და რამდენიმე დოკუმენტიც...

ყველა გააკვირვა ასეთი მოულოდნელი საქმის გამოაშკარაებამ. მაგრამ აქ საკვირველიც არაფერი იყო.

პოლოსოვი პახუმოვი აღმოჩნდა. ფოტოგრაფიებმა და რამდენიმე ცოცხალმა დოკუმენტებმა პოლოსოვი აიძულა გამოტყუებოდა წარსულ დანაშაულში.

ეს იყო ამ ათი წლის წინად და აბა საიდან იფიქრებდა პოლოსოვი, რომ დღეს, აღმშენებლობის ქარტეხილში გახვეული პარტია და მოსახლეობა ომისდროინდელ ეპიზოდებს დაუწყებდა ქექვას და პახუმოვის, მშაისის მიერ პოლოსოვად წოდებულის „საგმირო“ საქმეებს გამოამხეურებდა.

საიდუმლო განყოფილებაში აწკარუნდა ტელეფონის ზარი და რამდენიმე წუთის შემდეგ პორუჩიკი პახუმოვი ანუ რუბენ არუთინის ძე პოლოსოვი გააქროლეს დანიშნულებისამებრ.

— შემდეგი საქმეა ფაბრიკის სამნეო ნაწილის უფროსის ბარნაბა ბარბაქაძის. ბრალი ედება მავნებელ მელიქოვთან ახლო თანამშრომლობაში, კერძო მოიჯარადრეებთან საქმის დაქერაში და მემარჯვენე გადახრაში, რაც იმაში გამოიხატა, რომ ბარბაქაძემ სულ მცირე ხნის განმავლობაში ფეხზე დააყენა საკუთარი მეურნეობა სოფლად, ააგო ორსართულიანი სახლი, გააშენა ვენახი და ჰყავს მოჯამაგირე, რომელიც უელის ბარბაქაძის სახლკარს.

— რას იტყვი ამხანაგებო? — ეკითხება პარტკოლეგის თავმჯდომარე კოლეგის წევრებს.

— გაირიცხოს პარტიიდან, როგორც გადაგვარებული კომუნისტი, როგორც მავნებელთან კავშირის დამჭერი...

— გაირიცხოს, მაგრამ...

— არავითარი „მაგრამ“ არ უშველის ბარბაქაძის საქმეს, ამხ. მარქაროვ!..

— საქმე ისაა, ამხანაგებო, რომ, — დაიწყა ისევ მარქაროვმა, — ამხ. ბარბაქაძე, მოექცა მავნებელ მელიქოვის გავლენაში, გადაგვარდა სავსებით, გაიხრწნა, როგორც პარტიის წევრი, მაგრამ...

— Без сговорок. пожалуйста: — გაცხარდა კოლეგის ერთი ხანში შესული წევრი და სხვებს გადახედა...

— მოითმინეთ, ამხანაგებო!... ბარბაქაძე, ცხადია ღირსი არის პარტიიდან გარიცხვის, მაგრამ თუ მივიღებთ მხედველობაში იმას, რომ ბარბაქაძე არის უსწავლელი გლეხი...

— სტრაჟნიკი ყოფილა წინად, ჩემო ძმაო, — ჩაუბრუნა ვილამაც სიტყვაში.

— სწორედ ეგაა მისი უბედურება, რომ სტრაჟნიკი იყო, ბნელი ძალა, მაგრამ ამავე დროს ამსრულებელი ძალა და არა თვითმოქმე-

დი, საკუთარი, თავით მოაზროვნე, რაიცა მისი გაუნათლებლობას უნდა მიეწეროს. ამასთან ერთად მხედველობაში მისაღებია ის გაუმოება, რომ პარტიაში შემოსვლისას გულახდილად აღიარა თავისი წარსული შეცდომები, თუ შეიძლება შეცდომად ჩათვალოს ის გარემოება, რომ ოცესლაც ერთ წელიწადს ჩაფარად ყოფილა, რომელიც დაბაში, აგრეთვე ამჟამად შემოიტანა განცხადება, რომ იმ ქონებრივ აელადიდებას, რომელიც მას პარტიაში ყოფნის დროს შეუძენია, სახელდობრ სახლს, სწირავს სოფელს სკოლის შენობისათვის, ხოლო ვენახი შეაქვს კოლექტივში, რომელიც ჩამოყალიბებული ყოფილა მის სოფელში უკვე სამი წელიწადია და შეცდომად აღიარებს, რომ ის აქამდე არ იყო ამ კოლექტივის წევრი, ამის შემდეგ, მე ვფიქრობ სასტიკი საყვედურითა და უკანასკნელი გაფრთხილებით დავტოვებთ ბარბაქაძეს პარტიის რიგებში და ვინიცობაა თუ რაიმე ახალი საკითხი წამოიჭრება მომავალში, ახლანდელ მასალას დავტოვებთ ძალაში მომავლისათვისაც...

— შეიძლება... ჩაილაპარაკეს ზოგიერთებმა...

— მე ვფიქრობ, რომ საჭირო იყო ბარბაქაძის საცხებით გარიცხვა პარტიის რიგებიდან...

— ანხ. გიორგი, გარიცხვის წინააღმდეგი არც ჩვენ ვიქნებოდით, რომ ასეთი ხასიათის განცხადებები არ გვქონდეს ბარბაქაძისაგან.

— განცხადება არ კმარა ამხანაგებო, საჭიროა განცხადების შესრულება: ჯერ ბარბაქაძემ წარმოადგინოს იმის საბუთები, რომ მან სახლი ნამდვილად შესწირა სოფლის სკოლას, ვენახი კი კოლექტივს გადასცა და ამას შემდეგ ვიქონიებთ მასზე მსჯელობას... მართო განცხადება კი, მე ვფიქრობ, საქმეს არ უშველის...

— მართალია! — დაადასტურეს აქეთ-იქიდან.

— მაშინ მოვსხნათ დღევანდელი სხდომიდან ეს საკითხი და მომავალ პირველ სხდომაზე დაისვას ის ხელახლა, ხოლო ბარბაქაძეს მოეთხოვოს სათანადო საბუთები განცხადებაში მოყვანილი ფაქტების დასადასტურებლად... ამასთანავე გამოთხოვილ იქნას სასამართლოდან ბარბაქაძის საქმე და კვლევადიების ყველა ოქმები...

სალამოს ხუთი საათი იყო, როცა პარტკოლეგიის სხდომა დასრულდა და თუთუნის კვამლის სუნით გაჟღენთილი კოლექტივის წევრები გაბრუნებული დაეშვენ ცენტრალური საკონტროლო კომისიის შენობის კიბეებზე...

XXVI

ერეკლევი
ზინკოვი

შემოდგომის წვიმა ცრის.

აკაციები იხდიან ყვითელ სამოსელს.

იძარცვება არე-მიდამო, ტიტვლდება, იხორკლება.

ბელურებიც გრძნობენ ზამთრის მოახლოებას: აბუზულები ფრთებს იჩირჩნიან და გუნდებად ფრთქიალებენ.

ტრამეაის გუზგუზში ინთქმება ქუჩებში აფუსფუსებული ხალხის მოძრაობა, და ხშირი კატასტროფებით დამფრთხალი მოსახლეობა კრთის ავტოების უმსგავსო ხროტინსა და დაბოყინებაზე...

ფილაქნები გაჭედია...

წვიმს მაგრამ მოძრაობა როდი კლებულობს.

საღლაც მიიჩქარიან... მირბიან... მიქოშინობენ...

აგერ, ქუჩის შუახაზამდე წვდება ხელოვნურად შექმნილი რიგი... ეძალებიან ერთმანეთს... თითქოს წინ მიიწევენ, მაგრამ მოძრაობა ოღონდ არ ემჩნევა რიგში გაბმულებს...

ერთ ადგილს სტკეპნიან განერვიულებულნი.

— რა ამბავია?

— ?!

— არ იცით, რატომ დგანან რიგში? კითხულობენ გზად გავლილნი.

— მელიქოვს ასამართლებენ, ფაბრიკის ინჟინერს...

— მერე?

— მერე და საჩვენებელი პროცესია... ხალხი ბევრი ესწრება და სხდომის დარბაზი არ ყოფნის...

— საკვირველია...

ღიახ. ბევრისთვის შეიძლება საკვირველიც იყოს. მაგრამ მუშებს ეს არ უკვირთ.

პიროქით, სწორედ მუშები ეტანებიან მეტწილად პროცესს. — და ეს ბუნებრივიც არის.

უპირველეს ყოვლისა, ქალაქის მშრომელ მოსახლეობას აინტერესებს მავნებლის ნამდვილი სახე, მავნებლობის ნამდვილი შინაარსი. ამიტომ ეტანებიან კიდევაც პროცესს და ადგილებს ველარ შოულობენ კლუბის საზამთრო დარბაზში. სადაც სულ ბევრი, ბევრი — ორი ათასი კაცი თუ მოთავსდება.

პროცესის შინაარსით ამხედრებული ათეულათასიან მშრომელ მოსახლეობას აბა როგორ დაიტევს ასეთი დარბაზი?

ერთობ ძნელაა, მაგრამ მეტი რა გზა არის...

იხდება ფარდა კლუბის სცენაზე, და დამსწრე საზოგადოება და-
კიმული ნერვებით თვალყურს ადევნებს ცერემონიებს პაროკუსილოზურ
სასამართლოში.

ცერემონიები: მაგრამ უამისობა შეუძლებელია.

ყველაფერს თავის შნო და თავდარიგი აქვს, მით უმეტეს, რომ
საჩვენებელი პორცესი საჩვენებელია და სამაგალითო თავისი გარეგ-
ნული ფორმითაც და შინაარსითაც...

ამიტომ ცერემონიებს გვერდი არ აევლება...

ბრალდებულთათვის მიჩნეულ ადგილას ყველაზე წინ ზის ფაბ-
რიკის საქმეზე მთავარი ბრალდებული ინჟინერი მელიქოვი. აქეთ-
იქიდან მცველთა რკალი...

მელიქოვი თავჩაქინდრულია. ფიქრში წასული...

გვერდზე იყურება... ხალხს თვალს არიდებს და განზრახ მზერის
წერტილის ამოჩემებას ერიდება.

მზერას უაზროდ ახეტიანებს...

— ეგ არის?

— სათვალეებიანი?

— ჰო, გამხდარი, შავგვერემანი ინჟინერი...

— უ. მაგის...

— აბა, რა საჭიროა ეგ უწმაწური სიტყვები?

— ერთი შენც... უწმაწური...

— აბა რა საჭიროა?

— საჭირო არ არის, მაგრამ გული მეწვის, როცა ჩვენი ნაოფ-
ლარი კაპეიკები...

— ნაოფლარი...

— დიახ, ჩვენი ნაოფლარი რომ ასეთმა შანტაჟისტმა გაანიავოს
და დღეს კიდევ მაგის გულისთვის სასამართლო და გასამართლე-
ბები მოაწყოს ხელისუფლებამ...

— მა როგორ გინდა?

— როგორ? К стенке, и баста!

— ო, ეგ, ჩემო ვასო, სამხედრო კომუნიზმის დროის ნამსხვრე-
ვებია... დღეს ასეთი საკითხის გადაჭრისათვის იარაღი როდია საჭირო.

— საერთოდ შენ შეიძლება მართალი იყო, მაგრამ ასეთი მსხვი-
ლი დანაშაულის დროს ბევრი ცერემონია არ უნდა იყოს საჭირო...
როცა დანაშაული ეგზომ დიდია...

— აქ ვასომ ხელი ჩაიქნია და მუნჯი მოძრაობით ასეთი დასკვნა
გააკეთა:

— დახვრეტა და მისი ჯანი!..

მაგრამ...

— სიტყვა ეძლევა საზოგადო ბრალმდებელ აშხ. ძაძამიძეს...
დარბაზი გაიტრუნა...

თითქო სუნთქვაც კი შეწყვიტა ვარსკვლავებით მოჭედოილ ცა-
სავით სავსე დარბაზმა და აქა-იქ გაისმა ჩუმი ჩახველება.

მელიქოვი ოდნავ შეირხა, ერთხელ გადაავლო თვალი ბრალმდე-
ბელს და მისი მკვდარი და უსიცოცხლო თვალები ისევ ახეტიალდენ
განუზომელ სივრცეში...

კინო-რეპორტიორებმა აპარატი მოიმარჯვეს...

მელიქოვი ხელის მიფარებით შეხვდა აპარატს, მაგრამ რეპორ-
ტიორის გამჭრიახ თვალს რა დაემალება?

ერთი მომენტიც, და მელიქოვის ნაღვლიანი პროფილი ჩაიწე-
რა კინომ.

— საზიზღრები! — გაიტარა გულში მელიქოვმა, — ნეტა რად
უნდათ ჩემი სურათები? სააგიტაციოდ?... სულელები...

ბრალმდებელი ცეცხლს ანათებდა მოხდენილ საბრალმდებლო
სიტყვაში...

ხალხი ენთებოდა ბრაზით, ნერვიულობდა, ხალხი მხედრდებოდა.

— სიკვდილი!..

— დახვრეტა!..

— ზიზღი! — ირეოდა ხმები ზოგჯერ სხდომის დარბაზში, და
სასამართლოს თავმჯდომარე აქნევდა ჰაერში პაწია ზარს...

მელიქოვს უკვე არაფერი ესმოდა.

არა არ სურდა რაიმე მოესმინა.

ფიქრებში გართულს, ბრალმდებლის ცალკეული სიტყვები თუ
მოხვდებოდა ყურში, მაგრამ მაინც არაფერი ესმოდა...

ჩაგონებას რა არ შეუძლია, მით უმეტეს, როცა საკუთარ „მე“-
სთან გაქვს საქმე.

მაგრამ...

აი, ამოძრავდა და აქუხდა სხდომის დარბაზი.

შეტორტმანდა მელიქოვის უკან ჩაკუთულ ბრალდებულთა გუ-
ლები... ძიგძიგმა დაიპყრო მათი სხეული...

მელიქოვი ისევ ქანდაკების განსახიერებაა.

თავს ძალას ატანს და აინუნშიც არ იდგებს ვითომც სასა-
მართლოსა და დამსწრე საზოგადოებას.

ორ საათზე მეტი დრო გავიდა, რაც პროცესი მიმდინარეობდა და მელიქოვი სკამზე არ განძრეულა, ერთხელაც არის ხანდახანს სუნთქვას არ მიუბრუნებია...

— ხალხი? ხალხი, რა არის? ხალხი ხომ ბრბოა და ცხვრის ფარა... საითაც შეუბერავ, იქით მიგორავს... ხალხი... მერე ასეთი ხალხი?.. ბრბო, იეზუიტთა გამწეცხვებული ბრბო... რომელმაც არ იცის რას აკეთებს, ან რისთვის აკეთებს...

დარბაზი აჩურჩულდა, აჩიფჩიფდა, ალაპარაკდა და ბოლოს ეგზომ ახმაურდა, რომ თავმჯდომარე იძულებული შეიქნა სხდომა შეწყვიტა ხალხის დაწყნარებამდე.

მელიქოვი არც ეხლა განძრეულა.

საბრალდებლო კვარცხლბეკზე გამოჩნდა მუშათა წარმომადგენელი, ხანში შესული მუშა.

— ტფილისის დეპოს და სტალინის სახელობის ქარხნის სახელით მოვითხოვთ პროლეტარული სამსჯავროსაგან ბრალდებულ მელიქოვისადმი სასჯელის უმაღლესი ფორმის შეფარდებას, დანარჩენთა კი სასტიკად დასჯას...

დარბაზი ახმაურდა ტაშის გრიალში და ეს არ იყო სცენის რომელიმე მსახიობის საპატივცემულოდ ამოძრავებული ხელისგულები... აქ მუშათა კლასის საუკეთესო ნაწილი თავის გულისწყრომასა და ბრალდებულთადმი განაჩენის პროექტის დასტურს იძლეოდა...

— სასჯელის უმაღლესი ფორმა... — ფიქრობდა სათითაოდ ყველა დამსწრე და დაუსრულებელი ტაშისცემა ხომ ამის დასტური იყო და სხვა არაფერი...

დელეგატები ერთმანეთს სცვლიან საბრალდებლო კვარცხლბეკზე...

მოიხიკვენ სასჯელის უმაღლესი ფორმის შეფარდებას...

დაბრიკაში აღმოჩენილი იარის შანთით ამოწვას...

მავნებელთა სრულ განადგურებას...

და მელიქოვს სმენის უნარი დაუბრუნდა...

მას ძალიან გარკვეულად და მკვეთრად ესმის ათეული ათასი მუშის გამოგზავნილი დელეგაციების მოთხოვნა...

მელიქოვს ყველაფერი კარგად ესმის...

მახსოვრობა დაუბრუნდა.

გრძნობა-გონება აუმოძრავდა...

კი არ აუმოძრავდა — აამოძრავა.

ღიახ, აამოძრავა.

— ნუ თუ? დახვრეტა?

მელიქოვს მალარიკივით გააეყოლა, შეკრთა და გულში გაქვითა
 ბით დაუწყო ცემა, მაგრამ...

— სიკვდილი მავნებლებს!..

— განადგურება! — გრიანებს ერთხმად დარბაზი.

მელიქოვს ახლა კი გული შეუღონდა, გაფითრდა გათეთრდა...

ბოლოს როგორც იყო, ძალა მოკრებილმა უსინათლო თვალები
 გამოახილა.

მელიქოვი მოულოდნელმა შიშმა შეიპყრო, მუშათა დელეგა-
 ციების კატეგორიულმა მოთხოვნამ, სიკვდილით დასჯის რეალური
 განაჩენის წინაშე დააყენა, შეაკრთო და დაანალვლიანა.

— არა, თუ ყველაფერი გათავებულა, — გაიფიქრა მან უნებ-
 ლიედ, — ოხერა ვაება აღარას მარგებს... წუწუნნი და თვალცრემ-
 ლიანობა აღარას მიშველის... სჯობს ყველაფერი გადავივიწყო... ყვე-
 ლაფერი დავგმო და...

მაგრამ ამას რას ვამბობ?

გადავივიწყო?

გადავივიწყო, მაგრამ რისთვის? ვისთვის? რა დავალებით? რა
 მიზანი აქვს ამ თავგანწირვას? თუმცა ამაზე ფიქრებიც კი ნაგვიანე-
 ვია... დროგადამდგარი...

დღეს უკვე გვიანლა.. საკუთარი ანგარიშებით დანაშაულის პი-
 რისპირ წადგომა და ასეთ დროს ყოველი პირადული მარცხდება ყო-
 ველთვის...

მელიქოვი შიშმა აიტანა და უცნაურ ფიქრებში გაეხვია, და ეს
 ფიქრები მით უფრო მწარე შეიქნა და გულის დამკოდავი, როცა სცე-
 ნის წინ პირველსავე რიგში თვალებდასივებული, ნამტირალევი მეულ-
 ლე შენიშნა...

მელიქოვმა მთელი თავის ცხოვრების მოკლე ექსკურსია სწრა-
 ვად გააკეთა... წარსული აწმყოს შეადარა და... თავისქნევით ასე
 დაასკვნა:

— ზევიდან ქვევით... ქვევით... დაბლა, დაბლა, ძირს... უფსკრუ-
 ლისაკენ... ძირს — ქვესკენლისაკენ, ნამდვილ სამარის პირად... თით-
 ქოს სამარეშიც... რატომ? რისთვის?.. რისთვის, ან ვისთვის?!

საბრალო ცოლი, შვილები... უბედური დედა, მოხუცი, უპატრო-
 ნო... ნაგრამ... განა ეს საკითხები მაშინ კი არ იდგა დღის წესრიგში,
 როცა... ხელი მოვკიდე იმ სამკვდრო-საციცოცხლო ქიდილის სათუთ
 სახელურებს, როცა პირველად ხელი მოვაწერე კომიტეტის სამუშაო
 გეგმას და კავკასიაში გამოვემგზავრე, პირდაპირ პარიზიდან სპეცია-

ლური დავალებებით... მაგრამ რაღა დროისია. საცრეცხეცხეცა მუცე
ცემენ მელიქოვს.

რა თქვას პროცესზე მელიქოვმა? რა გზას დაადგეს? ალიაროს
შეცდომები და ითხოვოს პატიება თუ...

— არა, ბრძოლა ბრძოლამდე... — გადასწყვიტა მან ერთხელ და
სამუდამოდ, — სულ ერთია, არაფერი გამოვა მაინც, ასეთ პირობებში
ვერავითარი მონაწილეობა ვერ იხსნის ჩემს სიცოცხლეს და... ბარემ ძალად
რაღად დავალაქიანო ჩემი ამდენი წლის ნამოქმედარი?... თუმცა, ვინ
იცის? შეიძლება... არა, შეიძლება კი არა, მოსალოდნელია კიდევ,
რომ ერთგვარი სირბილე გამოიჩინონ... აბა, რას ვამბობ? სირბილე
და ვინ? ბოლშევიკები? სირბილე და ისინი, რომელთაც ოთხი წლის
სამოქალაქო ომი ზურგით ატარეს და ისტორიაში უნახავი შიმშილო-
ბა გადაიტანეს. გაუძლეს ყოველგვარ გასაჭირს, კრიზისებს, ბრძო-
ლებს. თავდასხმებს შინაურულსა და გარეშე სახელმწიფოების ბლო-
კადებს, გაუძლეს ვაეკაცურად და წარბშეუხრელად, მაგრამ გაუძლეს
სწორედ იმიტომ, რომ მაგრები იყვნენ ნებისყოფით, კანონებით, მუ-
შაობის გეგმებით... და დღეს გამოიჩინენ სირბილეს. დღეს, როცა
ამერიკა — საზღვრანგეთის კაპიტალისტებს ზევიდან ჩასძახიან და აბი-
თურებენ?..

არა...

ტყუილია, ასეთი ხალხი არას დასთმობს ისტორიის წინაშე და,
მაშასადამე, ჩემი უკან დახვევა, მონაწილეობა უნაყოფო იქნება და უმნი-
შენელო...

თუმცა...

მეჩქვება კიდევ... მაგრამ — რომ ვერავის შევხვდი სასაუბროდ...
დღეს კი ყველა დამნაშავე აქ არის მელიქოვის გვერდით. მაგრამ აქ
ვინ რას გააწყობს? ვის რას გააქნობ და გაეთათბირები. ეებს, გათავდა,
ყველაფერი გათავდა...

XXVII

უკვე მესამე დღეა, რაც პროცესი მიმდინარეობს...

ახალ-ახალი დამსწრეები აწყდება კლუბის კარს. დარბაზში ჰაერი
თბილია და კვამლით მოწამლული.

საგრილებელი აღარას შევლის...

დგას ოფლის და კიდევ რაღაც სპეციფიური. გაურკვეველი
სუნია...

ეკითხებიან ბრალდებულ მელიქოვს...

მელიქოვი დინჯად და მტკიცე ტონით უბასუხებს...

თავი მაგრად უჭირავს... შეტევაზე გადასვლას თუ არ ფიქრობს, ყოველ შემთხვევაში თაედაცვის პოზიციებს ამაგრებს... და ამცველებს... ჩქარ-ჩქარა გადახედავს და მათ დანახვაზე ოდნავ იღიმება... ჩჩჩჩჩჩჩჩჩჩ და შევლას ამათგან მოვლისო.

პროკურორი: რას დაუმატებთ თქვენს წარსულ ჩვენებებს?

მელიქოვი: ვმოქმედებდი შეგნებულად, წინასწარ შედგენილი გეგმის მიხედვით...

პროკურორი: მიზანი?

მელიქოვი: ცხადია, აღმშენებლობის ხელის შეშლა, ხელისუფლების დამხობა.

— ზიზლი!

— სიკვდილი!

— დახვრეტა!

ისმის დარბაზიდან და, თითქოს შეტევაზე გადმოვიდნო, ამხედრებული მუშები სასამართლო სცენას უახლოვდებიან... ფეხზე დამდგარნი და სულგანაბლენი, განუსაზღვრელი ინტერესით უსმენენ მელიქოვს და საერთო აღშფოთებას საერთო გულისწყრომით აღნიშნავენ...

მელიქოვი შეკითხვებით არ კმაყოფილდება და სიტყვას მოითხოვს.

— რალა საჭიროა! თქვენ ყველაფერი ნათქვამი გაქვთ ჩვენებაში და თქვენ მიერ ჩატარებულ მუშაობის მიზნისა და დანიშნულების ზუსტი ფორმულა კიდევ უფრო ნათელს ფენს იმ „მუშაობას“, რასაც თქვენ კავკასიაში ჩამოსვლის შემდეგ აწარმოებდით...

— არა, მე სიტყვას მოვითხოვ...

— არ არის საჭირო!

— ყველაფერი გასაგებია!

— სიკვდილი მავნებლებს! — არ ისვენებდენ ნაცნობი ხმები.

პროკესი დასასრულს უახლოვდებოდა.

დამცველები ერთმანეთს ეჯიბრებოდენ, სიტყვა ხვეარიელობაში კანონმდებლობის ცალკეული მუხლებისა და მუხლების შენიშვნა-განმარტების გამომზეურებაში; გულუბრყვილობაში, თავის მოკატუნებაში და, რაც მთავარია, მთავე კონტრრევოლიუციონური ფრაზების „რახუნით“ ბრალდებულთა შეღავათების ძიებაში.

დაიქანცა აუდიტორია...

გამოულაყეს ტვინი მოსამართლეებს...

მოაბეზრეს თავი დამსწრეებს, მაგრამ...

ოღონდაც „რაიმე“ გამოვიდეს, და სიტყვახვეარიელობა ხომ იურისტთა მოგონილია?!

პირფერობითა და შემოპარებული აზრებით საქმის გაჩარხვას ჯერ კიდევ შორეული წარსულიდან დაჩვეულნი... მაგრამ დღეს, როდესაც ტარულ სასამართლოში, სადაც ყველა და ყველაფერმა მტკიცებით სუნთქავს და კანონმდებლობა პროლეტარულ-სოციალურ ფესვებზეა აღმოცენებული, სადაც ყოველი მოსამართლე, თუ ბრალმდებელი, საქმის შინაარსის სოციალურ-ეკონომიური და პოლიტიკური ფაქტების სინამდვილთ ხელმძღვანელობს, რაღა საქიროა ე. წ. დამცველები? (დაქირავებული და არა სახელმწიფო დამცველები), რომელთა „ვალდებულება“ მხოლოდ სარფიანობითა და ხელის ქუქკით ამოიწურება...

ამიტომ აღარ უსმენენ დამცველთა სიტყვებს და გულის ფანცქალით ელოდებიან სასამართლოს განაჩენს...

მელიქოვი გრძნობს, რომ, რაც დრო მიდის, გული უფრო უსუსტდება და განაჩენის გამოაშკარავების მოლოდინში ნერვებს ვერ იმაგრებს, ძივიძივებს და კანკალებს უნებურად მაგრამ ამასთანავე ერთგვარ სირცხვილის გრძნობასაც განიცდის და თავს ძალას ატანს, რომ როგორმე ფერუცვლელი იდგეს სამსჯავროს წინაშე...

ფერუცვლელი იდგეს, მაგრამ ნერვებს რომ ვერ იმორჩილებს მელიქოვი?!

ძარღვები რომ უთამაშებენ მას და გული რომ ხმაურით ამოძრავებს სასიცოცხლო მექანიზმს?!

— მაშ როგორ უნდა მოვქცეულიყავი! — ეკითხება თავს უკანასკნელად მელიქოვი და თვალებს უაზროდ ახეტებს დარბაზში... ახლა უკვე აღარ ერიდება დარბაზში ცქერის. ეს მეორე დღეა, რაც პროცესი მიმდინარეობს, და მელიქოვი თითქოს შეეჩვია დამსწრე საზოგადოებას...

შეეჩვია იმათ გულისწყრომასა და ზოგჯერ ზოგიერთთა მელანქოლიურ ამოხვრებსაც...

შეეჩვია, მაგრამ საკუთარი ნერვები, საკუთარი ნებისყოფა რომ ვეღარ დაიმორჩილა?

აბა რა აძივიძივებს მელიქოვის სხეულს?

შიში?

ნას რომ თითქოს არაფრის აღარ ეშინია?.. ის ხომ ელოდება სამართლიან განაჩენს, თუმცა განაჩენი, ბრალდებულის აზრით, არაოდეს არ არის სამართლიანი და კანონიერი, მაგრამ ხომ ელოდება უკვე მკაცრ განაჩენს „დამსახურების“ მიხედვით?..

— სიჩუმე! სასამართლო მობრძანდება! გთხოვთ ფეხზე აღდგეთ. გამოაცხადა სასამართლოს მდივანმა და, ოთხი საათის დათმობის შემდეგ, სასამართლო განაჩენით წარმოსდგა ხალხის წინაშე...

მოისმინა ჯა... (და სხვა) დაადგინა:

ყაბრიკის საქმეზე მთავარ ბრალდებულს ინჟინერ ტიგრან ტიგრანის ძე მელიქოვს ს.ს.ს. რ-ის კანონების № 58¹⁰, 58¹¹ და სხვა მუხლებით მიესაჯოს სოციალური დაცვის უმაღლესი ფორმა: დ ა ხ ვ რ ე ტ ა...

— უიმე! — აკივლდა სასოწარკვეთილი ქალის ხმა სცენის წინ მჯდომი ხალხის რიგებში, და მელიქოვის გულ შემოყრილი მეუღლე გაიყვანეს დარბაზიდან ჰაერზე. მელიქოვს გული შეუღონდა.

— მაგრამ, — განაგრძობდა ისევ სასამართლოს თავმჯდომარე — უზენაესმა სასამართლომ, მიიღო რა მხედველობაში...

მელიქოვი ხელახლად გამოერკვა... დაიბნა... ორაზროვანი შეიქნა... ყურს აღარ უჯეროდა... „მაგრამ“ და შემდეგი ფრაზა მოჩვენებად გადაექცა...

— პოლიტიკური თუ ეკონომიური მშენებლობის ფრონტზე თვალსაჩინო მიღწევები და ისიც, რომ ამჟამად ინჟინერი მელიქოვი არაერთარ საშიშროებას არ წარმოადგენს ხელსუფლებისათვის, დახვრეტა შეუცვალა ათი წლის პატიმრობით, საკონცენტრაციო ბანაკში გადაგზავნით იძულებით სამუშაოზე. ბრალდებულ ბარნაბ ბარბაქაძეს შესახებ დასრულდეს კვლევა-ძიება და საქმე გაირჩეს ახლო მომავალში...

პოლოსოვის შესახებ სასამართლომ საჭიროდ სცნო დამატებით კვლევა-ძიების მოხდენა და ამის გამო საქმის გადადება გასაზღვრულ ვადამდე...

სასამართლომ ჩაიკითხა მთელრიგ ბრალდებულთა პირობითი სასჯელი და ზოგიერთის სრული განთავისუფლების განაჩენი...

მელიქოვმა სავსე მკერდით ამოისუნთქა...

მუშები უკმაყოფილო იყვნენ მსუბუქი განაჩენით...

მაგრამ...

— რა საჭირო იყო მაგის ახლა დახვრეტა?

— ძალიანაც იყო საჭირო.

— საჭირო რომ ყოფილიყო, დახვრეტდნენ კიდევც...

— მე აკი ვიძახდი, არ დახვრეტენ მეთქი... ხომ უყურებ?

— შენ რა იცოდი?

— ის ვიცოდი, რომ ასეთ მშვიდობიანობის დროს პოლიტიკური ხასიათის დანაშაულებს არ დახვრეტენ, თუ უკიდურესი ხასიათის დანაშაული არ მიუძღვის ბრალდებულს.

— ამაზე დიდი და უკიდურესი რაღა იქნება?

— აჯანყება... აჯანყების მოწყობა... აქ კი „უბრალოდ“ მკაცრი ლობაა და მეტწილად სისხლის სამართლის დანაშაულები, ცხადი პოლიტიკურ სარჩელზე აშენებული...

— ასე თუ ისე... მე მაინც უკმაყოფილო ვარ...

— სხვაგვარად არ იქნებოდა...

— მე კიდევ არ მჯეროდა, თუ მელიქოვი დახვრეტას ასცდებოდა...

— მელიქოვი საფრთხილო იყო მისი პოლიტიკურ-მავნებლური ფიზიონომიის გამოაშკარავებამდე, დღეს ის უკვე ფრთა მოტეხილია, უილაჯო და უღონო, დღეს ის არავითარ საშიშროებას არ წარმოადგენს, მით უმეტეს, საკონცენტრაციო ბანაკში, იძულებით სამუშაოზე..

მუშები და დამსწრე საზოგადოება ცხარე კამათით გაშორდნენ კლუბის შენობას და ტრამვაის ვაგონებში მოკალათებულნი ისევ განაჩენის შესახებ კამათობდნენ.

(დასასრული შემდეგ №-ში).

გ ა ზ ი ც ვ ა

იქ ვინ ლაპარაკობს?
აგზნებულ სიტყვებით,
კლასს რომ ამხედრებენ
დიდი ბრძოლებისთვის,
და ამ საყვირებით
უდროვო დროს, —
იქ ვინ ლაპარაკობს?
— მშრომელთა მასები!

თქვენ ვინ გამოგგზავნათ?
ქუჩყიან ტანსაცმელში,
კვამლიან სახეებით, —
რისთვის მიატოვეთ
მღუმარე მანქანები?
თქვენ ვინ გამოგგზავნათ?
— დღიურმა შრომამ!

აქ რისთვის მოსულხართ?
ლუმელი, მანქანა —
სწრაფ გაცივებული
ამაზდ ელიან
წინამძღოლ, ღონიერ
მარჯვენა ხელებს.
აქ რისთვის მოსულხართ?
— ჩვენ პურს ველოდებით!

*) ენრიხ გრიზარი არის გერმანელი პროლეტარული პოეტი

ქართული
სახელმწიფო
საბიბლიოთეკო-მუზეუმი

წადით, იმუშავეთ!
პური მოგაცემათ
თანაბრად შრომასთან.
ო, ვინც იფიცება —
შემდეგ ცრემლს ღვრის.
წადით, იმუშავეთ!
— ავიღებთ ძალით!

თქვენ მოგაქვთ სიკვდილი!
პურს ვერ მოიპოვებთ
დანგრევით ვერასდროს,
ცულ შრომას მოყვება
მეტი გაჭირვება!
თქვენ მოგაქვთ სიკვდილი!
— დე, იყოს სიკვდილი,
იყოს ჯოჯოხეთი!

იქ ვინ მჭერმეტყველობს?
ერთი ორატორი,
სხვები კი სდუმან.
მასსა მღუმარეა —
თავებ ჩალუნული.
მასსა, რომ ამბობდა
ალესილ მუქარით:
— არც ერთი ნაბიჯი უკან!

თარგმანი ვ. გ.

მოგვეციტ. გზა

მოგვეციტ გზა!
წითელ ფოთლებივით
მოქპრიან დროშები.
იციდიან მოწიწებით
ეტლები, რონოდები.
ისმის ხმამალალი
ინტერნაციონალი.
საერთო ნიშანი
თუ გესმით ერებო?
მოგვეციტ გზა!

მოგვეციტ გზა!
ნესტიან ყაზარმებში
ჩვენ გვახრჩობს სიცივე,
წელში გვხრის სენი,
გვასივებს შიმშილი!
ვიკმაროთ დღიური
შრომა, მოთმინება!
შენ ძალით აიღე,
რაც კი შეიძლება!
მოგვეციტ გზა!

მოგვეციტ გზა!
ჩვენ უნდა დავიპყროთ
ბალები, შადრევნები
და სასახლეები.
მათი გარაყები, საჯინიბოები.
წამოდით თოფებით,
წამოდით უროებით.

* ოსკარ კანელი არის გერმანელი პროლეტარული პოეტი.

გავიგოთ — ისინი
 სად იმალებიან.
 მოგვეცით გზა!

მოგვეცით გზა!
 ჩვენ უნდა დავიპყროთ:
 სასამართლოები,
 საპრობილეები,
 სადაც ღვთის სახელით
 ჩვენ ძმებს აწვალებენ.
 გაგვიღეთ კარები,
 მალე, გელოდებით,
 თორემ ჩვენ დავამსხვრევთ
 ბოქლომებს თვითონ.
 მოგვეცით გზა!

მოგვეცით გზა!
 ვინც ჩვენთან არ არის —
 ის მტრების მომხრეა!
 ვინც გზაზე დაგვხვდება —
 წავლეკავთ. გავსრესთ!
 ო ბურჟუაზიის
 წყეულო მოდგმა —
 გიმზადებს სამარეს
 პროლეტარიატი!
 ჯარო პროლეტარული
 წინ გასწი მარშით!
 მოგვეცით გზა!

„პ ა ტ ა რ ა ფ ა ვ ე თ ი“

გვ. 1

მზე ისე იცინის როგორც გახარებული ბავშვი; ხუჭუტა ზილფებათ ეფანტება ალმაცერა სხივები და აბრწყინვალეებს კონცხისებურ ტყეებსაც. შორეულ ტიტველ მთებსაც და გზათ აშლილ მტვერსაც.

ეტლი მისრიალებს შარაზე.

პირდაპირ შემომცქერის ლეკის მთა, კავკასიონის ქედის ერთი მხართაგანი. მის წინ ამართულია მწვანე გორები და ეს გორები ამ ლეკის მთას თითქოს სათამაშოებივით უწყევია კალთაზე...

მთები მოდიან ჩემსკენ და...

მთები იზრდებიან...

ცხენები გამოზომილ, ჩვეულ ნაბიჯებს მიჰყვებიან ათასჯერ განვლილი გზით. ისინი იცნობენ ყოველ თხრილს, ყოველ შესახვევს, ყოველ ბოგირს.

— რა გქვიან?..

— ნესტორა...

— ნესტორ, ეს სოფლები მრავალჯერ გინახია. ამბავიც გეცოდინება კარგი, ხომ არ მეტყვი?..

ვესაუბრები მეეტლეს. ის კი იცქირება ცხენების გასწვრივ, მისი მზერა ეცემა მიწაზე, თითქოს თვალები შარაზე უგორავსო.

— აი, ამ მახლობელ მთებში ჯაფარა ბინადრობს. ისეთი მარჯვენა აქვს, ისეთი გამბედაობა რომ...

— ჯაფარა ვინ არის. — ვაწყვეტინებ სიტყვას.

— ჯაფარა?.. ყაჩაღი!..

— მკ ყაჩაღი არ მაინტერესებს, სხვა თუ იცი?..

ნესტორა გაჩუმდა.

უხერხულად ვდუმვარ...

— ი. მთას ხომ ხედავთ, ტიტველა რომ არის, იქ თუშები ცხოვრობენ. თურმე გუშინ ღამ ლეკები დასხმდნენ, ცხვარი წაურთმევიათ, საქონელი წაუსხიათ, გაუცარცვიათ თემი... — წარმოსთქვა ისევ მან და სახეში შემომაჩერდა. სურდა გაეგო განგებოდა თუ არა.

— სტევი, მერე, მერე....

ერჩენულნი

— არა, შენ უსათუოდ კოლექტივების ამბავს წინააღმდეგად მერა გითხრა. სოფელში უკეთესს გაიგებ. მეუბნება ნაწყვეტ-ნაწყვეტად და ისევ ჩუმდება.

ერთმანეთს უსიტყვოდ შეეცქერდით. გადავხედავთ ხოლმე მთებს, ცას და ისევ თეთრ მტვრიან გზას მივყევით. ხან ცხვრის ფარა მოგოგავს, ხან ნახირი მოიღზაზნება, ხან კიდე თივით და ძნებით დატვირთული ურმები გვხვდებიან.

მე მივდივარ სოფელ ლაფანყურში. ის თელავიდან ოცდახუთმეტე კილომეტრის მანძილზე მდებარეობს. სოფლის შესახებ მხოლოდ გამიგონია. საქართველოს რუკაზე ის სულ არ არის აღნიშნული; როგორც შემდეგ გავიგე, ამის მიზეზი ის არის, რომ რუკის შედგენის დროს, დაახლოებით ათი წლის წინად ლაფანყური არ არსებულა..

დღეს კი...

დღეს იქ უკვე სასოფლო-სამეურნეო არტელი არსებობს და სადაცა ეს არტელი კომუნად გადიქცევა.

თვითონ სოფალი

მწვანე ტყეებით შეფოთლილმა მთებმა მომიმწყვდიეს. ყოველი მხრიდან კონცხებივით ჩამოლაგებულია მაღალი გორები და თითქოს ეს უღრუბლო ლურჯი ცა მხრებზე აწევთო.

ცის ჰორიზონტი პატარა წრეთ მოსჩანს და ცაც პატარა და დაბალია.

ლაფანყური... ლაფიანი ყურე... სახელი გარდიქმნა.

სოფელში სულ ასი კომლია. შენობები ერთმანეთისაგან დაშორებულია. სახლები დაბალია და უბრალოდ ნაშენი. ზოგი გომურს წააგავს, ნახევრად მიწაში ჩამჯდარია. ეზოებში ზოგან კალოა გამართული, ზოგან პურის დანიავება, ზოგან კი სიმინდის რჩევა. გლეხები ფშავები არიან. შეხედულებით განსაკუთრებით ქალები ტანმაღალნი და ტანდიდი ხალხია. მოქმედებით და მოძრაობით მეტად დინჯი, აუჩქარებელნი. გლეხობა უმთავრესად მესაქონლეობას და მემინდვრობას მისდევს. მათი ეკონომიური მდგომარეობა დაბალია. რაც კი აქვთ შექმნილი და შექნილი, დიდის ტანჯვით და შრომით.

ეს ასი კომლი გადმოსახლებულია ფშავეთიდან; სოფელ არტანიდან. მთა-მთა გადმოიარეს და ამ ადგილას მოვიდნენ. სადაც არე-მარე ტყით დაფარული იყო. მთებში მიწის მეტის-მეტე სიმცირის გამო მიტოვეს საკუთარი კერა. სახლები და ბარათ ჩამოვიდნენ. სამი წლის გან-

მავლობაში ხალხი ტყეში ცხოვრობდა. ხან შშიერი, ხან ქსეცხვინ დაქაძი ძრალძ, მათი შრომა შეუწყვეტელი და განუსაზღვრელი გამოქმენდა. კი თანდათანობით ტყე გაკაფეს, გომურები აიშენეს და ცხოვრებას ოდნავ ადამიანური პირობები შეიქმნეს. ეხლა ზოგს სახლებიც წამოდგმული აქვს და კარგი საცხოვრებელიც. ესენი ალბათ ისინი არიან, ვინც მთიდან დიდძალი საქონლით წამოვიდა, ვისაც მეტი ქონება ჰქონდა. მთაში ღარიბი კი, აქაც ღარიბად დარჩა.

სოფელი ავიარე. არტელის თავმჯდომარეს დავეძებ.

შემხვდური მეუბნება:

— ალექსა სალექო მანქანაზეა. ამ გზას გაჰყვებით, მარჯვნივ დაიხნახეთ — ხალხი ლექავს.

მეც მივყვები გზას.

ერთ ეზოში კალოა. 10 წლის ბიჭი კევრზე ზის და ცხენი კი კევრს რომ გამობმული აქვს, აჩქარებული ნაბიჯით ირგვლივ ტრიალებს. ილექება პური.

ცოტა ზევით კი, მეორე ეზოში ნიჩბები უკავიათ და პურს ანიაკებენ. ტრიალებს პაერში წვრილი ბზე და მტვერი, ბრჭყვიალებს მზეზე და მიჰყვება ნიავს.

ზევით კიდევ კალო, კიდევ ანიაკება, კიდევ მარჯვენის უთვალავი მოქნევა და ცხენების დაუსრულებელი კალოზე ტრიალი, სადაც მამა-პაპური კევრი თავისი ქვის ბებერ კბილებით ძლივს არჩევს მარცვალს. ხალისიანი ხმაური შემომესმა.

გუგუნებს ტრაქტორი და ამ გუგუნს ეხმატკბილება სალექო მანქანის თუმცა ერთფეროვანი, მაგრამ მანც გამამხნევებელი შრიალი.

ოცდაათ კაცამდე მუშაობდა. ზოგი სალექო მანქანაზე იდგა და მანქანის ტუჩში პურის ძნებს აწყობდა. ზოგს ზვინებიდან ძნები მოჰქონდა, ზოგიც გარჩეულ ხორბალს ეზიდებოდა. ტრაქტორისტი კი, როგორც მთელი ამ მუშაობის პროცესის მესაქე და მამოძრავებელი მანქანის ხან ერთ ნაწილს ასწორებდა ხან მეორეს.

პურს ლექენ. ესეც კალოა. უცბად წარმოვიდგინე საწყლად მონიარულე ცხენი და ათი წლის ბიჭი კევრზე.

მუშაობა ხალისიანია.

გუგუნე, შრიალი, გაურკვეველი ბგერები და ერთი მთლიანი მარჯვენის მოქმედება. აქ იკარგება თვითთული პიროვნება ცალ-ცალკე და მოსჩანს ერთი ძლიერი კოლექტივი.

— კაკაური რომელია, ამხანაგებო?.. ხმამალლა ვეკითხები, მაგრამ ეს ჩემი მალალი ხმა ამ საერთო გუგუნში, როგორც ყელსაბამ ზარის წკრიალი ისე გაისმის.

— ეხლა იყო აქ და კანცელარიაში წავიდა. აგრონომი ჩემუსუფე და დაიბარა. — მიბასუხა ერთმა.

მიაცილე ბასილო, გზას ვერ გაიკვლევს. — გადასძახა მეორემ და მე და ბასილო ერთად წამოვედით.

ვესაუბრები ბასილოს. მივდივართ ერთად. ის თავჩალუნული მოდის, დასცქერის თავის მტვრით გათეთრებულ წულებს. მე კი ის უზარმაზარი სალექი მანქანა პატარა ტვინში მიზის და შეუჩერებლად შრიალებს.

გამხმარი ბალახის და პურის ძნების სურნელზე მახვევია ირგვლივ. ისეთი სასიამოვნოდ და გამაბრუებლად მოქმედობს ეს მშრალი და სუნნელით სავსე ჰაერი, თითქოს ვთვრებოდე.

— აი, კანცელარია. — ხელს იშვერს ბასილო. წინ უსწრებს მსხვილი, დაკოჟრებული საჩვენებელი თითი. მერე იგივე თითი უღვაშებზე გადისვა და შორი-ახლო გაჩერდა.

ოთახში შევედი. ოთახი-ხუთი კაცი ზის. ჩასჩერებიან თეთრ ფურცლებს. თვალი მიმოვავლე. რომელი იქნება არტელის თავმჯდომარე?!

მაგიდის შუაში მოზრდილი ტანის კაცი ზის. მოგრძო კუზიანი ცხვირით. დიდრონი მოძრავი ბვალებით. მაღალი შუბლი მელოტ თავს უერთდება.

მეორე, მაგიდის კუთხეში ზის. თავზე ნაბდის ქუდი ახურია. აცვია ჩუსტები და წინდებში ჩატანებული შავი სატინის შარვალი. წყნარი, ჩუმი და უმეტყველო სახე აქვს.

მე რომ შევედი მან წამოიწყა:

— წრეტულს სათესი ფართობი 40 გექტარიდან, 70 გექტარამდე უნდა ავიყვანოთ.

რაც არ უნდა იყოს უცნობი ვიყავი. გეგმაში აგრონომმა 70 გექტარი აღნიშნა და ლაპარაკიც შეწყდა.

ნაბდის ქუდიანი ალექსი კაკაურია — არტელის თავმჯდომარე. გეგმის შედგენას განაგრძობენ. მე გამოვდივარ გარეთ და ცას ვათვალეირებ. პატარა ხანი გავერთობი პოეტური უსაქმურობით: — მწვანე ტყეებით შემოსილი მთები ცას თითქოს ამწვანებენ. მზეც ჩადის, როგორც კარგად მოწეული გოგრა ისე გორაობს დასავლეთის ტყიან მთის ფოთლებში. ეზოს წინ შარაზე ცხვრის ფარა მოგოგავს, წინ რქებდაგრებილი თხა მიუძღვის, უკან თორმეტი წლის მწყემსა. იქვე ეზოსთან, მწყემსის ქოფაკს, ეზოს ძალი შეეფეთა, ერთმანეთს შეღრინეს, კბილი კბილს გაუსწორეს და გაშორდნენ.

სამი წლის გოგონას, რომელსაც სახე და ხელები კარაქში და ჯო-
ში ამოსვრილი აქვს, ხელში ჯამი უჭირავს, პატარა თითებზე დასა-
შევეტევა. იქვე ამაყად დადის წითელ ბიბილოიანი მამულზე, ეს ვერაფერია
არტელის წვერი არ არის. მოულოდნელად ფეხის თითებზედ წამოი-
წევა. ფრთებს შემოიქნევს და ბავშვის ყურთან მძლავრად დასძახებს,
ბავშვს ჯამი უვარდება. ტყდება. იწყება თავზარდაცემულის ტირილი...

— რუსუდანო, შენ ჩამოშორდი მზესა... აივნიდან ჯავრიანად
გადმოსძახებს დედა, ფშავე ქალი, ტანწვრილი და ტანმაღალი; ეს ჯავ-
რი უცბათ შორდება და ჩვეულებრივ მშვიდ, უსიტყვო გამომეტყვე-
ლებით დასტკერის ბავშვს.

ასე ვერთობი.

აი, ოთახში უკვე აიშალენ კიდევ და მე ვხედავ, როგორ მოსწყდა
მწვანე დასავლეთს მწიფე გოგრა. ჩაგორდა.

აქ პატარა ცა არის. ჰორიზონტის წრეც ვიწროა და უცბათ
ლამდება.

— უკაცრავად, მარტო რომ დაგტოვეთ. — მეუბნებიან.

მე მივყვები მათ და ამხანაგურ საუბარში ერთმანეთს გავეცანით.

დღე ასე დავათავე. ხვალიდან არტელს უკეთესად გავეცნობით.

პ ა ტ ა რ ა

მას თალხი ტანსაცმელი აცვია. მისი პირმრგვალი სახე მოთეთრო
და მოვარდისფროა. ტანმაღალი, ტანწორი. იცქირება თითქოს მთი-
დან, მჭრელად და მწველად. ხელში ქერათმიანი წლინახევრის ბავშვი
უჭირავს და თავის ეზოს არ შორდება.

სანდრო მეუბნება:

— ეს კარატიელის ცოლია, გაგაცნობ.

მივყვები. ოთახში შევედით.

მისი ბაგეები მოძრაობენ, მაგრამ სიტყვა არ ისმის. დაბრძანებას
გვთხოვს.

პატარა ოთახის კუთხეში კარატიელის სურათი ძევს. ლითონის
თვალები იცქირება სახიდან. წარბებს ჰყოფს ერთი მკაცრი ნაოჭი და
მთლიანად კი ახალგაზრდა, სიცოცხლით სავსე სახე გამოიყურება მძი-
მე სიჩუმით.

— წუხელის ვიამბობდი, ელიზბარ, რომ ლავანყურის არტელი
კარატიელმა დააარსა მეთქი. ღარიბ გლენობას და არტელის წვერებს
ძალიან უყვარდათ, მაგრამ აქაურ კულაკებმა შეიძულეს. ისეთი მკაც-
რი და მხნე იყო, რომ არაფერში გასაქანს არ აძლევდა მათ. არტელი ჩა-
პროლეტ. მწერლობა

მოაყალიბა, 79 კომლს მოუყარა თავი, სახერხი ქარხანა მოაწყო. მიწათმოწყობა ჩაატარა. სკოლა დააარსა, არტელს ტრეგულარულად და ღარიბ შეკავშირებულ გლეხობას ზურგი გაუჭყდო. გადმავარდა ლაფანყურის კულაკები და ერთ ღამეს მოჰკლეს.

მე ვუსმენ და მე ვფიქრობ რომ კლასიური ბრძოლის საუკეთესო მაგალითი და მაჩვენებელია კარატიელის მკვლელობა. თუ მან არტელი დააარსა მართო ესეც საკმარისია იმისათვის, რომ გამოირკვეს თუ ვინ იქნებოდა მისი მკვლელი.

— თქვენ სახლში იყავით, როდესაც მოკლეს?.. — ვეკითხები კარატიელის ცოლს, რომელიც თვალგაშტერებით დასცქერის საკუთარ თითებს.

— ვიყავი... აი, აქ იჯდა კარატიელი... — მიმითითა პატარა ოთახის ფანჯარაზე, — გაზეთსა კითხულობდა. გარეთ ღამე იყო. ერთბაშით თოფის ხმა გაისმა. მე გავშეშდი. წამავარდა კარატიელი, მეორე ოთახში გაიქცა, შკაფს მივარდა, თოფი უნდა გადმავლო. გავყვივი უკან, შკაფთან წაიქცა კარატიელი, მუხლებზე ჩაიჩოქა. მაშინვე აღარ იყო კაცი...

— მეორე ოთახში თოფისთვის: რომ მირბოდა ტყვია უკვე მოხვედრილი ჰქონდა. თოფის აღება ვერც კი მოასწრო, პირველმა ტყვიამვე მოჰკლა. — დაუმატა სანდრომ და წამოდგა, ფანჯარასთან მივიდა. — გარედან ესროლეს, ტყვიამ ფანჯრის ეს მინა გამოამტვრია. — განაგრძო ისევ სანდრომ, — სრულიად მოულოდნელად და ქურდულად ესროლეს...

უფრო გარკვევით დავინახე სურათზე კარატიელის სახე. ეხლა მე განვიცადე და შევიგრძნე მისი სახის ყოველი ნაკეთი, ყოველი ხაზი.

ლაფანყურის არტელს მან „შრომის დროშა“ უწოდა, ეს კი ღარიბ გლეხობისათვის საუკეთესო სახსოვარია.

გამოვედით...

მაგრამ კარატიელის სახე თვალიდან არა მცილდება. მე მესმის რომ ადვილი არ იქნებოდა გლეხების გაერთიანება იქ, სადაც ათი წლის წინად, ჯერ კიდევ ტყით დაფარული ლაფიანი ყურე იყო. მოსახლეობა კი იმ მთიდან არის წამოსული, სადაც ჯერ კიდევ სანათიც კი არ შექრილა და მამა-პაპურ ტრადიციებში ჩაძირულნი არიან.

სახმარხი მარხნები

შარა გადავიარეთ. მწკრივად დათესილ სიმინდის ყანებს ჩაუარეთ და მდინარე ლოპოტოს ხევში ჩავედით.

ეს მდინარე ამოძრავებს მხოლოდ ამ სოფელში ათამდე წისქვილს და ერთ სახერხ ქარხანასაც ამუშავებს. ექვსი ცხენის ძალიან სახერხი ქარხანა, რომელიც აგებულია კარატიელის ინიციატივით, წისქვილის წვერების გაერთიანებული შრომით ამუშავებს მორებს, ფიცრებს, ლამფებს. ყვე ირგვლივ ახვევია და გამოუღეველი აქვს მასალა, მაგრამ დამუშავების უნარი მცირე აქვს. შემოსავალს არ აძლევს. ამის გამო არტელმა გადასწყვიტა ააგოს მეორე ქარხანა, უფრო მძლავრი, და არა წყლით მომუშავე, არამედ მოტორით.

ამ ქარხნიდან გადავდივარ იქ, სადაც მეორე ქარხანაა აგებული. ეს უკეთესადაა მოწყობილი.

მიწაში ზის ლოკომობილი, რომლითაც ოდესღაც მიწას სტკეპნიდენ, დღეს კი არტელი მას ელექტრო-მატორად იყენებს. მას აქვს 43 ცხენის ძალა. ეს ნამდვილად ქარხანა არის, რომელსაც იმდენად დიდი შრომის უნარიანობა ექნება, რომ არტელს არამც თუ აუნაზღაურებს დაბანდებულ თანხებს, პირიქით ფეხზეც წამოაყენებს და გააძლიერებს კიდევ.

ღვედები და მქნევარები გადახლართულია ერთმანეთზე. ლოკომობილი უკვე სამუშაოდ გამზადებულია. ცემენტითა და ქვითკირით ამოლესილია კედლები, სახერხი იარაღებიც და დაზგებიც უკვე გამართულია, რამდენიმე მეორე ხარისხოვანი საჭიროებანიც და ქარხანა ისე აგუგუნდება როგორც მშიერი ნადირი.

— სულ მალე საზეიმო გახსნას მოვაწყობთ. — მეუბნება სანდრო და ისიც სიხარულით დასცქერის თავიანთ საამაყო საგანძურს. — აგერ, მორებს ვანუწყვეტლივ ვაზიღინებთ, ქარხანა რომ ამუშავდება, იმდენს ხე-ტყეს ვერც კი მივაწოდებთ, რამდენის დამზადებაც შეეძლება, — ლაპარაკობს ისევ სანდრო და თავის სიტყვებში თვითონვე გრძნობს კმაყოფილებას.

აქ, სადაც, შორეულ ტყიან მთებში, ისეთ სოფელში, რომელიც ქარტაზედაც კი არ არის აღნიშნული, ასეთი თავგამოდებული მშენებლობა სწარმოებს. კმაყოფილების გრძნობის გარდა, სიხარულსა და განცვიფრებასაც გვერის.

იქვე ერთ მორზე ზის შუა ხნის კაცი. უზარმაზარი ხანჯლის პირით ჯოხსა სთლის. ერთობა თუ საქმიანობს არ ვიცი...

— გამარჯვება, ამხანაგო, ვეუბნები და მის გვერდით ვჯდები...

— შენი გამარჯვება!.. მიპასუხებს თავაუღებლივ...

— არტელის წვერი ხარ?..

— მენა?!

— მაშა, შენა...

— მენა ვარ არტელის წევრი...

— როგორ მოგწონს?..

— მომწონს, მაგრამა, ცოტა გვიჭირს, ბევრი რამე არ გვეძალდება, გვიძინელებს ყოფა.

— მერე რატომ გიძინელებათ, მოსავალი არ გყოფნით?..

— მოსავალი წრეულს კარგია. ნამეტურ კარგი პური მოვიდა, ფართალშიც ჩავაბარეთ, მაგრამ ფარაჯებს არ გვაძლევენ. აი, მე ღამე ძროხაში გავდივარ, ცივა, ესე მაძაგძაგებს რომა, ძალიან ცივა.

— მერე, განა ვერ ახერხებენ ფარაჯის მოცემას?..

— უნდათ მოცემა, მაგრამ არ ებადებათ. ვერ იშოვება.

— ხოო, ეგ სხვა არის. სამაგიეროდ მალე ქარხანა იმუშავებს, შემოსავალი გექნებათ. მაშინ ტანსაცმელსაც შეიძენთ.

— ეგ ვიცით ჩვენ, მაგის იმედი გვაქვს. ფულია ამაში ჩაყრილი. ჩვენს მტრებსა და უგუნურებს ჰგონიათ არტელი გალარბდაო, მეძროხეებს ფარაჯას ვერ უყიდიანო, მაგრამ არ ეხმით რომ ამაში ფული გვაქვს დაბანდებული. რაც უნდა სთქვან ჩვენ კი ვიმუშაოთ. საქმე მაეწყოს, ფარაჯასაც ჩავიცვამთ, კარგ დღესაც ვნახავთ. — დააპთავრა ამით და ზეზე წამოდგა. ხანჯალი ქარქაშში ჩააგო. ხბორებისაკენ გაეშურა.

გამოვიცილდი სახერხ ქარხანას.

ახლა უკვე დრო არის ბუნებას დავეუბრუნდე. ხანდახან მზეს რომ შევხედოთ და ბალახსაც დავაცქერდეთ ცული არ იქნება.

მზე ახლა ჩვეულებრივია. ჩრდილოეთიდან რუხი ღრუბლები ეპარება და თავის შორი ახლოს ქარაგმიან ხალიჩას ქსოვს.

ისეთი ნოყიერი და სალი სუნნელია წელში მოხრილ იონჯისაგან, რომ მინდვრის ყვავილების სუნი სულ არ ირჩევა. შრიალებს ფეხებს ქვეშ ბალახი და წელში ტყდება.

ისევ ლაპოტის გვერდით მივდივარ. მე ამ მდინარეში ვხედავ მშრომელსაც, რომელიც განუწყვეტლივ ატრიალებს წისქვილის კბილებიან ბორბლებს და ღამაზ ჩუხჩუხა მდინარესაც.

გზისკენ გადმოხეიქილა თხილის ბუჩქების ტოტები და ანწლის შევმარცვლოვანი ღეროები. იქვე უხარმაზარ ხეხილებად აზიდულია აკაციები, რომელიც ფოთლოვანი ტოტებით ხევს გადაჰფარვია და აგრილებს ჩრდილივით.

ღამაზია ბუნება. საამურიც აქ დღე.

ი ა რ ი შ ა ბ ი

ერქმეწმული

კარატიელი მოკვლეს. თითქოს არტელს დედა-ზამთრისკენ წაიყვანა რომელსაც ყველა დანარჩენი სვეტი ეყრდნობოდა. მკვლელებს ეგონათ, ამით არტელს საბოლოოდ დაშლიდნენ და ისევ ხელში ჩაიგდებდნენ მთელი სოფლის ღარიბ გლეხობას.

დანარჩენი სვეტებიც მტკიცე აღმოჩნდა. დედა-ზამთრი არტელს კიდევ გამოუჩნდა და დანაკარგით გაბოროტებულმა უფრო მეტი სიმტკიცით, მეტი შრომით და საკუთარი ძალების გაძლიერებით უპასუხა.

კლასიური მტრები არ დასცბრენ. იერიში იერიშზე მიიტანეს. მათ განიზრახეს მეორე მკვლელობა.

კარატიელის მოკვლით არტელის დაშლა რომ არ მოხდა, განიზრახეს არტელის აქტიური წევრის სანდრო რამაზაშვილის მოკვლა.

რამდენიმე კვირის შემდეგ დაქერილი იქმნა შემდეგი შინაარსის წერილი:

დედანის ასლი.
ნიშნები მე დაუსვი.
ხელმოწერათ ჭვეშ მიწერილია ქისტი მახარიონ, მაგრამ იმავე ფანქრით წაშლილია. წერილი ქალღმრთის უბრალო ნაგლეჯზეა ნაწერი.
ავტორი.

ამხანგებო, პირობა ხომ გახსოვთ, ჩვენი პარტი-ობა, თქვენ მოემზადებით, ძვირფასო ძმებო, თქვენ ხუთნი ხართ, ხომ, არა?.. ჩვენც ხუთნი ვართ. დედასაც... (გინება) ლაფანყურის ბულალტერს, ცოლსაც უტირებთ. დავათრობთ წითელი ღვინითა და დავაძინებ ტყვიითა. ამ ზაფხულ ავა, უნდა წაუღოს კარატიელს იოსებას წყალი და პური, აქამდინ ისიც შეწუხდებოდა მარტვა. აჩქარდით თუ ძმა ხართ, რომ დაიშალოს ლაფანყურის კოლექტივი.

ამ წერილის გამო სანდრო რამაზაშვილი ერთი თვე ტფილისს იმყოფებოდა, მერე ისევ დაბრუნდა და დღესაც იქ მუშაობს.

ეს ყველაფერი მოხდა გაზაფხულის პირველ თვეებში, სწორედ მაშინ, როდესაც კახეთის ოლქში მთლიანი კოლექტივიზაცია მიდიოდა.

შემდეგ მათ ეს იერიში გადაიტანეს ღარიბ გლეხობაზე გავლენის მოხდენით და ათასგვარი ქორების შეთხზვით.

მაგალითად: არტელმა გადასწყვიტა მოაწყოს საბავშვო ბაგერადგან არტელში მუშა ხელის სიმცირეა. სამუშაოდ გადის ქალიც, კაციც, მოზარდებით და ხშირათ ძუძუმწოვარა ბავშვის დედები სამუშაოზე გასვლას ვერ ახერხებენ. აუცილებელი შეიქმნა საბავშვო ბაგის მოწყობა. მოსძებნეს ოთახი, საწოლები; საჭირო თანხები და სწორედ ამ დროს, ვაავრცელეს კულაკებმა პროვოკაცია.

ისინი ამბობდნენ:

ერისული

— ხალხნო, თქვენი ბალები ბაგაში არ მისცეთ, უნდა ვინმე წავაღოთ თმევენ, მაგ ბალებს მერე გერმანიაში გზავნიან, ვალებში უნდა ჩააბარონ მათ.

ასეთ კორმა იმდენად იმოქმედა დედებზე, რომ ბავშვის ბაგაში აღზრდას ვერ ზედავდნენ. შემდეგ მომვლელი ქალებიც ვერ იშოვეს და ბავშვის მოწყობის საქმეც ჩაიშალა.

მოხუცებზე კი გაიძახოდნენ.

— მთავრობას საპონი აკლია, მოხუცებს საპნათ მოხარშავენო!..

და ბოლოს მთავრობას არსებობის ვადას მაისამდე აძლევდნენ, შემდეგ უნდა დაიშალონო.

ასეთი „იერიშებით“ გადადიოდნენ კულაკები არტელზე და განსაკუთრებით მის ზოგიერთ გაუნათლებელ წევრებზე, მაგრამ არტელი მაინც მაგრად იღვავ, ეს კავშირი ვერ დაარღვიეს.

დალამდა. გამუქდა, ჩაშავდა მთები, ტყეები.

სიჩუმეა, ისეთი სიწყნარე, რომ აქა-იქ ეზოებიდან დაბინავებული საქონლის ცოხნის ხმაც კი ისმის. კრიჭინები განუწყვეტლივ მომაბეზრებელ ჭრიალს მისცემიან. ყურებში წკრიალი გაისმის ერთხელ, ოდესღაც მძლავრად შემოკრულ ზარის ხმასავით, რომლის ბგერები ჯერაც არ შეწყვეტილა.

ცაზე ასიათასი მოლურჯო ბალიშებივით ჰყრია ღრუბლების ნატეხები. არ სჩანან ვარსკვლავები, მთვარეს კი უპოვია ერთი ნაგლეჯი ლურჯი ცის და იქ ლელეაობს ნაქურდალ სხივებში.

„მთვარემ მინათოს, ვარსკვლავებს რას დავეძებ“...

ხანდახან საღმე ძალლი აღრინდება, მერე აყეფდება და ისევ მისწყდება.

ისმის დაგვიანებული ურმის თვლების კრიჭინი და დაგვიანებული მეურმის გულში ჩამწვდომი ურმული:

პარააალეე პარაიიი პარაალეეე,

მოკვდა ხარები ცოხნითა,

ვინ რა იკოდა თუ მთვარე

რუმბივით პირს მოიხსნიდა...

პარალეე პარი პარალე.

ცამ მთვარიო გამოგაცილა,

შენ პირმცინარა ბიჭუნამ,

რამდენი ხანი გაცილა...

მიდის ურემი და თითქოს ამ სიმღერის ხმები მიაგორებენ ცეცხლებს... მიდის და თანდათან ნელდება ურმის ქრიჭინი ურმულის ხმა და უღელში ზებმულ ხარების ნაბიჯებიც.

სოფელი თითქოს იძინებს...

...მაგრამ სწორედ ამ დროს ერთ-ერთი მხრიდან მოსჩანს ანთებული ჩირაღდნების ცეცხლი და რალაც გაურკვეველი ბგერები...

— ეს რა არის, სანდრო, — ვეკითხები ჩემს გვერდით მყოფს და გავცქერი განათებულ მხარეს.

— საღეწი მანქანა მუშაობს და ჩირაღდნებიც ანთია. დღე და ღამე მიდის ლეწვა. ჩვენ ცალკეულ მეურნეობასაც ვუღელწავთ პურს, ამაში სასყიდლათ ხორბალს გვაძლევენ. ისინიც კმაყოფილი არიან სწრაფი გაღეწვით და ჩვენც. ჩვენ წრეულს 1500 ფუთი ხორბალი ჩავაბარეთ მთავრობას, ჯერ ლეწვა არ გაგვითავებია და პურის დამზადების გეგმა უკვე ასი პროცენტით შესრულებული გვაქვს.

სოფელი თითქოს იძინებს... მაგრამ... შრომას ღვიძავს...

მისი მთავარი ძარღვი სცემს...

ა ლ შ ე ნ ი ა ზ ო ბ ა

მე და ალექსი კოლექტივის ძნებთან ვართ. უზარმაზარი ზვინები გორაკებივით აწვდილა და უთვალავათ ჩამოლაგებულა. ურმები ჯერ კიდევ ეზიდებიან ნამკალს.

— რატომ პურს არ გაღეწავთ, ალექსი, არ გეშინიათ კულაკებმა ცეცხლი რომ დაუწთონ.

ალექსი უსიტყვოდ დგას. გაზეთის ნახევრი ჯიბიდან ამოღებული მახორკის ნამცეცები ჩაყარა, დაგრინა და ასანთი მოუკიდა. როდესაც პირველი ნაფაზით დაჯერებულ გულიდან კვამლი ამოუშვა მხოლოდ მაშინ მიპასუხა.

— გუშაგები გვიყენია, დღეც და ღამეც.

— მაინც სახიფათოა.

— ჩვენი გუშაგები საიმედონი არიან. თვალს არ მოხუტავენ, არ მოტყუვდებიან. ჩვენ ჯერ კერძობის პურის ლეწვა უნდა მოვათავოთ, შემდეგ ჩვენსას შეუდგებით. არ შეიძლება თუ მათ აღრე არ მივეხმარეთ.

— ჩვენი ალექსა მთელი ღამე გარეთ არის. ხან საწყობს ესტუმრება ხოლმე. ხან პურის ძნებთან მოდის, ხან კიდევ საღეწზე მიდის

ხოლმე. არაფერი არ გამოეპარება მაგას, — ხმა მთქმელს წაბრუნდა. ერთ-ერთმა კოლექტიველმა, რომელმაც ორთითი შეხვედრა დაიწყო და ჩვენსკენ გამოემართა.

ალექსი კიკაურს სახეზე უნებლიე ღიმილი მოადგა. საიმედო გუშავს ის თავის თავს უწოდებდა.

— აღმშენებლობის დარგში ჩვენი არტელის შეძლების მიხედვით, — დაიწყო ალექსიმ, — ჩამორჩენილები არა ვართ. ამ წლის გეგმაში გათვალისწინებული გვაქვს ავაშენოთ საქონლის ფერმა, სადაც მოთავსებული იქნება 40 ძროხა თავისი ბოჩოლებით. კარაჩის დამზადება უფრო უკეთესად მოეწყობა. ეხლა ჩვენი სეპარატორი იქ მუშაობს, სადაც ძროხები არიან, ხან მთაში, ხან ბარში. ქალების შრომაც უკეთესად იქნება გამოყენებული.

უცბათ მიწაზე ჯოხით მოხაზა საქონლის ფერმის გეგმა, რომელიც მეტად მარტივი სახისა იყო.

— შემდეგ, — განაგრძობდა ალექსი, უნდა ავაგოთ კომუნის სახლი, რომ არტელის წევრებს ერთად მოუყაროთ თავი. ხე-ტყის და საერთოდ სააღმშენებლო მასალის დამზადება უკვე მიმდინარეობს. ამაში ჩვენი სახეობი ქარხანაც დაგვეხმარება. ავაგებთ სამკითხველოს, სამზარეულოს, სამრეცხველოს, პურის შესანახ ქვიტვირის ბეღელს და საწყობებს.

დიდებული გეგმაა თუ შესძლეს მისი ასრულება, მაგრამ მეტი-მეტი დამაჯერებლობით ლაპარაკობს ალექსი. კანცელარიაში რომ წავყვივი, არტელის საერთო კრების მიერ დამტკიცებული გეგმა მომცა. გადავსინჯე, გადავიკითხე.

ფშაველს არასოდეს ვენახი არა ჰქონია. მათ ლენის ხმარება არ იციან. ისინი განსაკუთრებით ლუდსა და არაყს მისდევენ. მაგრამ გეგმაში გათვალისწინებული აქვთ ორი გექტარი ვაზის ჩაყრა. არტელი უკვე მიჰყვება მეფუტკრეობას, მეფრინველეობას, მეაბრეშუმეობას. აბერ, აქვე ჩემს წინ დგას ინკუბატორი, მეფრინველეობის საუკეთესო „ფაბრიკა“, ცენტრობექვა მეფუტკრეობისათვის და რა უფლება მაქვს არ დაუჯერო მათ მუშაობას და წამოწყებების სურვილებს.

არტელში სულ 48 კომლია 120 მუშა-ხელით მოზარდების გარდა და ამ პატარა კავშირს აქვს საკუთარი ტრაქტორი, სალენი, ორი სახეობი ქარხანა, წისქვილები, აგურის ქარხანა, კრამიტის ქარხანა, საკირები, 26 გუთანა, ინკუბატორი და ეხლა ახალ მშენებლობას ჰკიდებს ხელს. მეტი-მეტი სწრაფი ხომ არ არის მათი მშენებლობის ტემპები?.. რომელიმე არტელის წევრს ექვი ხომ არ ებადება მის მომავალ

ნაყოფიერებაში... როგორ დაეჭვდებიან როდესაც ქრეული მჭრელები მისგან მოელის ცხოვრების უკეთესს პირობებს კოლექტიურ მჭრელებს და მეურნეობის საფუძვლებზე.

მაგონდება მეძროხეს სიტყვები, სახერხ ქარხანასთან რომ მეუბნებოდა:

— ჩვენ მტრებსა და უგუნურებს ჰგონიათ არტული გალარიბდაო, მეძროხეებს შინელს ვერ უყიდიანო. არ ესმით ამაში ფული რომ გვაქვს ჩაყრილი. საქმე მოეწყობა, შინელსაც ჩაეცივამთ და უკეთეს დღესაც ენახავთ.

გეგმა დაკეცი, გადავეცი. სიხარულით სავსე განცვიფრებამ შემიპყრო.

თავჩალუნული მოვიდევარ შინისკენ.

ღრუბელი კი გაშავებულა, დამძიმებულა...

წვრილი, როგორც საცერში გაცრილი ფეტვი სუბუქად ეცემა წვიმის წვეთები. ხეხილთა ფოთლები დასველებულა და პრიალებს, დანამულია მიწა, ბალახი, ღობეები.

შეუმჩნევლად მივედი სახლთან.

კართან შემომგება სახლკარის ძაღლი...

თავზე ხელი გადაუსვი...

— ქრელია, ქრელია, შენც ერთგული დარაჯი ხარ სოფლის ნაშრომის, ჩემო ქრელია!...

მ ბ ზ ა ვ რ უ ლ ი

ლოკომოტივი სივრცეს მიაპობს
 ზეცა კრიალებს,
 როგორც ალმასი
 და ჩრდილოეთის ქარი მიაპობს,
 როგორ შებოჭა
 მთები კავკასის.
 ეს ალტაცება ხსოვნას შერჩება
 მთის გრებილები
 მიგზავნის ღიმილს,
 კოლექტივები ყვავის ჩინების
 და გაშლილ ველზე
 სიცოცხლე ღვივის.
 სამარცხენოა ცხოვრების ძაფი
 გადამელობოს
 და წელში მდრეკდეს,
 ყოფის გარდაქმნით წინ მივისწრაფი
 და სიძლიერით
 ვაწვები ბერკეტს.
 კოლმეურნენი კვლავ მკიან შვრიას,
 კულაკის რისხვას
 არ მოერიდენ,
 ოქროს ყანები იწყებენ შრიალს
 მუჭი ბოსტნები
 ფარავენ მინდვრებს.
 და... ქალაქებსაც გავივლი ასე,
 სად შრომას მკერდი
 გადაუხსნია,
 მივესალმები მშრომელ ათასებს

კვლავ, რომ ებრძვიან
 დღეებს სუსხიანს.
 ჩვენ ძველს ვანგრევთ და კვლავ ახალს ვიწყებთ:
 კომუნისტური
 დავდევით ფიცი,
 ის ვინც საკუთარ თავს დაივიწყებს
 — აღმშენებლობის
 კოცონით იწვის.
 როს მღელვარ ტალღებს მზე ემალება
 შორით შრიალი
 ისმის ნაძენარის
 და ჩრდილოეთის სჩანს ელვარება,
 ვით მრისხანება
 ბაქოს ხანძარის...
 ეხლა!.. — ქალაქებს თვალი ვაშორდა
 და მოგონება
 დარჩა გულლია,
 კოლექტიური ჩვენი ლაშქრობა
 თვის ბრწყინვალეებით
 მზეზე უხვია.

ერეკლესული
 ბიზლიჩოთეკა

დ ლ ე ნ ი დ ა წ ლ ე ბ ი

IX

წიგნი პირველი*)

— დღეს ყლინწამ ბეზაბედათ დამტოვა, მაგრამ მას ეს დაავიწყდება. არ მინდა დღეს ბეზაბედათ დარჩენა. დღეს ბაზარში ბურთს გააგდებენ. ქვედა ბაზარი და ზედა დაჯიბრებულია ერთმანეთზე. მაგ ამბავის ყურებას არაფერი აჯობებს. მითხრა კირილემ პერემენის დროს.

ბურთის თამაშის ყურება მე არაფრათ მომწონდა.

მიანც საშინელი რამ სანახავი იყო ეს ბურთის თამაში.

გვარიანა მოზრდილა საზამთროს ოდენა ბურთს აისვრიდენ ხოლმე მალლა, შემდეგ, ვინც ჩაიგდებდა ხელში, ცდილობდა, რომ ლელო გაეტანა.

ქვემოურები ზევით მიდიოდენ,

ზემოურები ქვევით.

საზოგადოთ, ქვემოურები სჯობნიდენ ხოლმე.

ქვემო ბაზარში ბევრი იყო სამჭედურები და მჭედლებს ვერავინ უმაგრდებოდა.

მოიდგებდა, თუ არა რომელიმე მჭედელი ბურთს ხელში, ფინთიხვიით გაეჭანებოდა ხოლმე ლელოსაკენ.

ზემო ბაზარში უფრო მეტი ხარაზები და მეპურეები იყვენ, მჭედლები მათ ყოველთვის სჯობნიდენ.

საშინელი ამ ბურთის თამაშში ის იყო, რომ ბურთის წამლებს ყოველმხრივ შემოეხვეოდა ხოლმე მოწინააღმდეგე და მომხრეები. ერთი წყება, რომ ბურთის წართმევას უპირებდა, მეორე წყება, ამ წართმევებს უგერებდა.

*) იხ. „პროლეტარული მწერლობა“ № 7 — 8.

— შეიკრა ბურთით, იტყოდენ ხოლმე ასეთს შემთხვევაში და, მართლაც ხშირათ მთელი საათი ეს ცოცხალი კვანძი ეჭმის^{სტენილას} იყო ფეხმოუცვლელი.

ზოგი წაიქცეოდა, მას ფეხს აბიჯებდენ, არავინ ერიდებოდა.

იყო ხოლმე ასეთი შემთხვევა, რომ ბურთის წამლები, რომ ბურთი არ დაეკარგა და მოწინააღმდეგისათვის არ დაენებებია, თავდაღმა დაეცემოდა, ბურთს ზევიდან გადაეფარებოდა. ასეთს შემთხვევაში კვანძი უფრო მძიმეთ იდგა ერთს ადგილას, ისმოდა ყრუ ხვნეშა, მოკლეთ, ზრაზიანი სიტყვების ნაწყვეტები და ბოროტი ღმუილი.

აგერ როდისღაც გამოძვრებოდა ვინმე თავ-პირ დასისხლიანებულ-ლი, თვალებ ამღვრეული და დარეტიანებული, ტანისამოს შემოხეული ბურთის მოთამაშე.

ბურთს ხშირათ ჭიდაობა და უფრო ხშირათ ჩხუბიც მოჰყვებოდა ხოლმე. არ ზოგავდენ ერთმანეთს არაფრით. წამოუსვამდენ ხოლმე ხელს კეტებს, რიყის ქვებს და შეიქნებოდა ხოლმე ნამდვილი ომი.

პოლიცია ვაგლახათ არ ერეოდა ამ საქმეში და კიდევაც რომ გარეოდა, ვერაფერს გააწყობდა.

— დღეს ძალიან სასეირო ამბავი იქნება. შენ მომიცადე ნაკლასებს, ერთად წევიდეთ, არ მეშვებოდა კირილე.

— ვერ შემოგპირდები. მამა-ჩემის მეშინია, რომ გაიგოს, გაულახავი არ გადაურჩები. არ მინდა!

— მამა-შენი რას გაიგებს, ჩვენ ღუქნის დარაბას ამოვეფაროთ და იქედან ვუყუროთ, ან და ჩვენი ღუქნის თავზე შევძვრეთ და იქედან საუცხოვო დასანახავი იქნება.

გულში ჩამრჩა კირილეს სიტყვები, მაგრამ თანხმობის მიცემა მაინც ვერ გავბედე.

— ვნახოთ, გაურკვევლათ მივეცი მე პასუხი.

— ვნახოთ, რას ჰქვია? ვნახოთ კი არა ეხლავე მითხარი, თორემ მე საცურაძის კოლიას წაიყვან და ჩვენ წაეალთ ერთად.

— კარგი, წამოვალ დავეთანხმე მე. მე უფრო სახლის თავზე ასვლამ გადამიყოლია; წამძლია სულმა, დავეთანხმე.

— ნაკლასებს შენ გვარამიას ჭისკართან დამიცადე. მე წავევები მასწავლებელს ბეზაბედათ და გზიდან გამოვიპარები. მან დიოვლა თავიდან იცის, შემდეგ — ნასადილევს ის დასაძინებლათ წაეა და ჩვენ მისი ცოლი გაგვიშობს ხოლმე სახლში. მე კი არ მოუცდი, მოსახვევ-ში რომ მივალთ, მაშინათვე ბუჩქებში ჩავჯდები და ლობე-ლობე გადმოვასწორებ.

— გვარამიას ნაგაზი უბია სახლში, არ გეზინია?

— ნაგაზი, ბოშო დაბმულია დღე. ჯაქვს ხომ ვერაფერი გეგონა? ვის დარდი ნუ გაქვს.

გათავდა იმ დღეს ჩვენი მეცადინეობა, ვიმღერეთ „ღირსა არს ქეშმარიტათ“ და საფანტივით გამოცვინდა ბავშვები დაფელილ კარებიდან.

მე იმ დღეს „დეჟურნობა“ შემახვედრეს.

ვისაც „დეჟურნობა“ შეხვდებოდა, ის გაკვეთილების შემდეგ უნდა დარჩენილიყო და სკოლის ოთახები უნდა გამოეხვეტა.

დარიან დღეში კიდევ არაფერი, ადვილი იყო ორი ოთახის გამოხვეტა, მაგრამ წვიმიან და ტალახიან დღეს ამ ოთახების ხვეტა უბედურება იყო.

იატაკზე მთელი ორი გოჯა ტალახი იყო ხოლმე დაკრული და ამ ტალახს ცარიელი ხელით თუ მოაცილებდი, თორემ ცოცხით ამ ვეება ფეხით მოზეღილი მიწის გარეთ გამოტანა შეუძლებელი იყო.

— კიდევ უკეთესი, შენ აქ კლასი ჩამოხვეტე და კლიტე მაინც მასწავლებელს უნდა მოუტანო სახლში და ამასობაში მეც გამოვიშობ რამენაირათ თავს, მითხრა კირილემ.

ჩემთან ერთად ერთი მოზრდილა, ჩემზე ბევრათ უფროსი მოწაფე იყო რიგით ოთახების გამოსახვეტათ დანიშნული. ჩვენ ორთავეს დიდი სახელი გვერქვა, ის იყო უფროსი დეჟურნი, მე უმცროსი.

როდესაც ბავშვები გაიკრიბენ და სკოლა დაცალიერდა, ჩემმა უფროსმა საიდგანლაც გამოაძვრინა ერთი ორშაურიანი ჯიქურა ბალახიდან შეკრული ოქრო-ცოცხა.

— მე სტარში დეჟურნი ვარ, ხომ იცი? მითხრა მან და შემომავება ცოცხი ხელში.

— ვიცი, შერე?

— თუ იცი და, აგერ ეს ცოცხი და შენ, კარგათ ჩამოხვეტე, მე აგერ ბალკონზე გავალ იქ მოგიცდი, როდესაც გაათავო ხვეტა, მითხარი და მე ვნახავ. ოღონ, იცოდე, თუ კარგათ არ ჩამოგიხვეტია, ხელმეორედ დაგახვეტიებ.

მინდოდა სიტყვა შემებრუნებია, მაგრამ ვერ გავუბედე, ჩხუბს დამიწყებსთქო და შევუღლეი საქმეს.

საჭირო იყო პარტების ქვეშ შეძრომა, იმიტომ, რომ პარტები გრძელი იყო მძიმე და თანაც იატაკზე დაქედილი. ძალიან გამიჭირდა. დრო ბევრი გავიდა, მაგრამ ჩემს მუშაობას ბარაქა არ ეკიდებდა.

— შენ როგორც გატყობ, მაგ საქმეს ხვალ დილაში არ უპირობ გათავებას, მე შენ შუალამეში ხომ ვერ დაგიცდი?

- რა ვქნა. ვხვეტავ, რაც გამეწყობა, შევჩივლე მე.
- კი ხვეტავ, მაგრამ, რომ ვერაფერ ბარაქას ატან მისთვის!
- რა ვუყო, მე მეტი არ ვიცი!
- არ ვიცი, რომელ კარაბადინში გიწერია. არ ვიცი კი არა, კარგა მაგრამ მოუსვი მაგ ცოცხს, თორემ სიცოცხლე მაქვს წაგინი-
ნიკო კოკორაბში!
- ჩემი „სტარში“ კიდე ვავიდა გარეთ, კიდე მიცადა ერთ ხანს; მაგრამ, ალბათ, კიდე დაეკარგა მოთმინება და კვლავ მომადგა.
- არა, შენ, ხეირს არ იზამ დღეს ისე ვატყობ. მე წავალ მას-
წავლებელს ვეტყვი, რომ შენ არ გინდა ოთახების ჩამოხვეტა და მე
ვნახავ, რა დღესაც შენ დაგაყენებს.
- ვხვეტავ და ეს არის, ამის მეტი რა ვქნა, არ ვიცი!
- რა ქნა, და რაც დაკლა ის აქენი!
- წინა დღეს წვიმა იყო, სკოლაში ისეთი ტალახი იდგა, რომ ოთა-
ხის დასუფთავებას მართლა დიდი ჯაფა სჭირდებოდა. სახლში მე
ოთახი თავის დღეში არ გამომიხვეტია, ეხლა კი ერთბაშით შემ-
ხვდა ასეთი მძიმე და ძნელი სამუშაო.
- შენ დედა-შენი რას გატანს ხოლმე სკოლაში წამოსვლისას?
მკითხა ჩემმა სულთამხუთავმა.
- არაფერს!
- შენ ბავშვებს დაუყარე მაგისტანა საკენკარი!
- არა, ღმერთმანი!
- აბა, რას ჭამ ხოლმე პერემენაზე, მე ქე არ დაგინახე, დღეს
ცხელ თორნის პურს რომ ილუკმებოდი.
- მაგ პურს მე მეთორნეს ვართმევ. ჩვენ ერთი მეპურე გყავს,
ნისიათ ვართმევთ პურს. მე ყოველთვის დილ-დილობით სამ-კაპეი-
კიან პურს ვართმევ ხოლმე.
- ოჰ, მეც მაგას არ გეუბნებოდი?!
- შენ მაგრე არ გიკითხავს, დედა-შენი რას გატანს ხოლმეო.
- მაგას შენ ეხლა თავი დაანებე. მე ერთს რამეს გეტყვი. ამ
ერთ კვირას მაგ პური შენ მე მაძლიე და კლასს მე დავხვეტავ. გინდა,
თუ არა, თქვი, თორემ ეს არის წვევდი ეხლავე მასწავლებელთან და
უთხარი, რომ შენ დახვეტაზე უარს ამბობ.
- დამასმენს, და მე დამსჯიან. ეს კიდე არაფერი, ამ ოთახის გამო-
ხვეტას მაინც ვერ გადავრჩები, მერე სახლშიაც გამიწყობიან, არ
დამიჯერებენ, აქნამდი სად იყავიო.
- დავაპირე დათმობა, მაგრამ პურის შელევაც არ მინდა

— ოჰ, რაღას ჭოქმანობ, თქვი რაღა, მა არ მცალია შენ საყურებლათ!

— კარგი, მაგრამ მე ხომ მოგვედი შიმშილით, ერჩენული
უკმელს.

— მართალს ამბობ; მოდი ჩვენ რა ვქნათ იცი, შენ ნახევარი პური მე მაძლიე და ნახევარი შენ დაიტოვე, მაგრამ მაშინ ორ კვირეს გამოგართმევ. მთლად რომ მოგეცა, მაშინ ერთ კვირას დაგჯერდებოდი.

დავეთანხმე.

მან მაშინათვე წაავლო ცოცხს ხელი და რამოდენიმე წუთის განმავლობაში მოათავა ეს საქმე.

გამოხვეტისათვის მას თავი არ გაუტყბელვია, მტვერი და ტალახი კუთხეებში და ყურეებში მიფანტ-მოფანტა და ამით გაათავა.

— შენ მაიც იქითკენ ცხოვრობ, მითხრა და ბარემლა კლიტეები შენ წაუღე მასწავლებელს სახლში.

გასაღები წავიღე. „ბეზაბედათ დატოვებული“ ბავშვები უკვე გაეშვათ და კირილე იქ აღარ დამხვდა.

გამოვეშურე სახლისაკენ.

სახლიდან დაბარებული მქონდა, ბაზარზე ნუ წამოხვალ, რკინიგზის ნაპირს გამოჰყევი, მაგრამ ფრთხილად იყავი, ხშირ-ხშირათ მოიხედე ხოლმე უკან, „პოეზდმა“ არაფერი მოგწიოსო.

მეც ასე ვშურებოდი, მიყვარდა რელსებზე შედგომა და ისე სიარული. ამის გულისათვის ხშირათ წაურტყამთ ხოლმე გზის დარაჯებს კისერში, მაგრამ მე მაინც ჩემსას არ ვიშლიდი.

გამახსენდა კირილეს ნათქვამი, და ამიტომ ისევ დუქან-დუქან გაყოლით ვარჩიე სახლისაკენ წამოსვლა.

მოთამაშეები არსად სჩანდნენ, მაგრამ, როდესაც მაღაქიას დუქანს დაეუპირდაპირდი რაღაც ხალხის ჩოჩქოლი შევამჩნიე.

შეეჩერდი და ხალხში გავერიე.

— მაგისტანა ჩემს მტერს, მაგის პატრონს საქმე დამართია, ტირილით ლაპარაკობდა ერთი შავებ ჩაცმული ხნიერი ქალი.

— რაიო, რას ამბობს ფერშალი? შეეკითხა მას მეორე.

— რაღას ამბობს, ცალი ფეხი ზედ წვივზე აქვს გადატეხილი, მაგას ფერშალი კი არა თურმანიძეც ვერაფერს უშველის.

მეც შევიწიე ხალხში და დავინახე, რომ კირილე იატაკზე წევს სასთუმლად ნაბადი შეუღდევს ვილაცას მისთვის თავ-ქვეშ. თვითონ კირილეს ნაცრის ფერი გადაჰკვრია, თვალები დახუჭული აქვს და თითქოს სულს აღარ ითქვამს.

— შე ჩემი ცოდვით სავსე, რა მიგაპოტინებდა ემ სემლოვსკი კლასში ვაგაბარე, ტყავს ვიძრობ შენი გულისათვის და შენ ეს დღე დამაყენე, მოთქვამდა მალაქია.

მე იქ აღარ მომიცდია.

შინის ურუნტელმა დამიარა ტანში, როდესაც გამახსენდა, რომ მე და კირილე დღეს ერთად უნდა აესულიყავით სახლის თავზე.

სახლისაკენ გამოვეშურე.

ამასობაში, ჩვენს გადაღმა შეიქნა ერთი კივილ-ჩხვილი.

კირილეს დედა თმას ივლეჯდა თავზე და ცივის ხმით გაჰკიოდა.

— გეიხარეთ ჩემო მტრებო, გეიხარეთ ჩემო ორგულო ვინც ხარო. ერთი შეილი მყავდა, იმის შემხედვარე და იმის მოიმედე ვიყავით ორივე ცოლ-ქმარი, ეს შეილი დამეკარგა, ეს შეილი აღარ მყავს.

საკაცეზე დადებული კირილე სახლში ამოიტანეს.

— ამ სიციცხლის პირი იმას აღარ უჩანს, სთქვა დედა-ჩემმა, როდესაც მალაქიას ეზოდან გამობრუნდა. უსულ-გულოთ არის. ფეთქავს კიდევ, მაგრამ ვაი იმისთანა ყოფას.

მალაქიამ კაცი აფრინა ქუთაისში ექიმისათვის.

ექიმებმა ურჩიეს, რომ, თუ საავადმყოფოში არ დააწვინე, აქ სახლში წამლობა მაგის არ შეიძლებაო. შეიქნა მალაქიასას თათბირი. შინაურები და გარეშეები ყველა ერთპირად ურჩევდენ: არამც და არამც ქუთაისში წასაყვანად არ დაანებო, თორემ ფეხს მოჭრიან და და ფეხმოჭრილი ადამიანი კიდევაც რომ მოარჩინონ, რალასი მაქნისიაო.

— თურმანიძის მალამო, მაგას ორ კვირაში ფეხზე დააყენებს, ურჩევდა მალაქიას ხნიერი დედა-კაცი, მალაქიას ცოლი-და, რომელიც საგანგებოთ ჩამოვიდა სოფლიდან ავითმყოფის სანახავათ და ამბავის გასაგებათ.

— თურმანიძეს, ბატონო, მალამო აქვს ისეთი, რომ ძვალი მთლად დაჩეჩქვილი თუ არ არის, ერთმანეთზე შეახორცებს. ამბობდენ და აღასტურებდენ სხვებიც.

— როძგი უნდა მაგ ურჯულოებს მაგარი როძგი, ამბობდა მამა-ჩემი. კლასში სასწავლებლათ მყავხარ გაბარებული, ყოველ თვე სამსამ მანეთს ვიხდი შენი გულისათვის, იცოდე, რომ მაგისთანა ეშმაკობა და ოხრობა დაიწყო, სახლში არ შემოგიშვებ; ეს უკვე ჩემ შესახებ შეიქნა ლაპარაკი.

— მეც მეხვეწებოდა, წავიდეთ სახლის თავზე აგიყვანო, მაგრამ არ დაყვევი ნებას, ვიმართლე მე თავი.

— თორემ და იქნებ, მართლაც იმასთან იყავი, ~~ქრეცე~~ ~~ის სახლს~~ თავზე აპირობდა აპოტინებას?

— არ ვყოფილვარ, დედა არ მომიკვდეს!

— აბა, სად იყავი, დაბინდებისას შემოდგი ფეხი სახლში?

— დეფურნათ ვიყავი დატოვებული.

— კარგი, მაგ ამბავს მე გევიგებ ხვალ შენ მასწავლებლისაგან.

— კაცო, მაგ ბავშს თავი დაანებე, რას აუტყდი ასე ტყვილა უბრალოთ. თავისათვის ჭკუიანათ არის, რას უწყებდი, გადამეფარა დედა თავზე.

— შენ არავინ გკითხავს. ჩემი საქმე მე ჭიცი. აბა, შენმა სიკეთემ, უნდა გაასულელო ბოვში და მერე სულ აღარაფერს არ დაგიჯერებს.

— რალა უნდა დაგიჯეროს მაგის მეტი. ჭკვიანათ არის ენაცვალა, მაგას დედა. შენ ერთი ეს მითხარი, როგორ ლაპარაკობენ. რანაირათ დამართიათ ეს უბედურობა.

— რანაირათ და, თურმე, ის მალაქიას ბიჭი და საცერადის ბიჭი ერთად წამოსულან კლასიდან და რისთვის ღმერთმა არ იცის მაგათი თავი და ტანი დუქნის სახურავზე ასვლა მოუნდომებიათ. მიუდგამთ კიბე. მაგ კირილე ზევით აპორქუილებულა, ის საცერადის ბიჭი ძირს გაჩერებულა. მერე, არ ვიცი, ვერ გაიგო ადამიანმა, ან იმ ბიჭს მოუხვედრებია რაიმე კიბისათვის, ან მაგ საცოდავს ველარ შეუშავრებია თავი...

— თავ-ბრუ დეესხმებოდა, ჩაუმატა ლაპარაკში დედამ.

— ჰო, ვინ იცის რა მოხდა, მაგრამ თურმე კირილეს და ის კიბეც ერთად დაცემულა ძირს. კიბე ზედ წვივზე დასცემია და მარილივით მოუტეხია!

— ვაი საწყალი დედა-მისის გაგონებას!

თურმანძის მალამოთი დაუწყეს აქიმობა კირილეს. კვირაში ორჯერ მოდიოდა მალალი წელში მოხრილი მოხუცი, რომელიც მტკივან ფეხს შემოაძრობდა ხოლმე სახვევს და ხელახლა შეახვევდა.

ავათმყოფობაში კირილე ნამეტნავათ გახდა, ძვალისა და ტყავის მეტი აღარაფერი დარჩენილა.

ხანდახან მეც მივდიოდი ხოლმე სანახავათ. თითქოს დარცხვენილი ავიტუზებოდი ხოლმე მის ლოგინთან და სიტყვის თქმას ველარ ვახერხებდი.

— გახსოვს, მითხრა ერთხელ კირილემ, როცა დედა-მისი გავიდა და ჩვენ მარტო დავრჩით. მე და შენ რომ წამოვსულიყავით. მე ეს საქმე არ დამემართებოდა. კოლიამ კიბეს ფეხი გამოკრა და ამიტომ გადმოვარდი მე იმ სიმაღლიდან.

— არ დაეიჯერებ მე მაგას. განგებ რაღა იზამდა?

— შენ გინდა დეიჯერე. გინდა ნუ. მე კი ასე მიჩნა! ^{მეტი} კიდევ დიდ ხანს იწვალა კირილემ ლოგინში. ^{მეტი} მიჩნა წამოდგა, მაგრამ ფეხი სამუდამოთ გაუფუქდა. დაკოქლდა.

სასწავლებელში მამა-მის აღარ გაუგზავნია, დუქანში იყოს, საქმეს მიხედოს, ხელობას შეისწავლის და თან თვალის წინ მეყოლება. თორემ კიდევ რამე უბედურებას გადაემტკრევაო.

კირილე დაკოქლდა და მეტ-სახელათ ფეხუცა შეერქვა.

ჩვენ სკოლაში სამი მასწავლებელი გვყავდა. მესამე მასწავლებელი ღვდელი იყო:

ადგილობრივი ბლალოჩინის შვილი.

მღვდლობა ეპიფონტემ სწორეთ იმ წელიწადს მიიღო, რა წელიწადსაც მე შემოიყვანეს სასწავლებლად.

ეპიფონტეს მღვდლად კურთხევა ყველას უკვირდა. უწინ საღვთისმეტყველებელში ყოფილიყო, მაგრამ ჩემს მახსოვრობაში დუქან-დუქანა დაეხეტებოდა და სამიკიტნოებში ათენებდა და აღამებდა.

მას სრული ქკუის ადამიანათ არაეინ სთვლიდა და სახელად პინტი-პონტე შეპრეტელს ეძახოდენ.

— ზოგის მართლაც რომ ბამბაც ჩხრიალობს. თორემ მაგ პინტი-პონტე შეპრეტელი, რა სამღვდლო კაცი იყო, ამბობდენ მის შესახებ დაბაში.

— მაგას ხელზე როგორ უნდა ემთხვიოს ადამიანი? ღვინის სმაში ამოდის სული, კაპასობდენ დაბის დიასახლისები.

კიდევ უფრო გასაკვირალი ის შეიქნა, რომ პინტი-პონტე მასწავლებლათ დააყენეს სკოლაში.

ეპიფონტეს ერთი საძაგელი თვისება ჰქონდა: უყვარდა ბავშვების წვალება.

სკოლაში ყოფნის დროს მუდამ პაპიროსი ჰქონდა პირში გამოჩობილი.

— შე საძაგელო შენა, გაკვეთილი რატომ არ იცი? შეუტეველი რომელიმე მოწაფეს. გაკვეთილის ცოდნაც ვერ დაიფარავდა ვერაფრის ეპიფონტეს რისხვისაგან.

— რატომ გაკვეთილი არ იცი, მეთქი? ღრიალებდა პინტი-პონტე და აბრიალებდა ღვინისაგან დაქინებულს თვალებს.

— გამოწი ხელი, გამოწი, მეთქი. ხელს გამოაწევენებდა და გამწილ ხელის გულზე დაუწეებდა პაპიროსს ქრობას.

ბავშების კვილი და ტირილი ცას აწუხებდა, მაგრამ სკოლის გამგე ხმას ვერ იღებდა.

— გავლენიანი მამა ჰყავს, შეილს რომ რამე ვაწყენიო მამა მისი გადამეკიდებაო.

ერთს დღეს პინტი-პონტე ნამეტნავი გახელეხული მოვიდა სკოლაში.

— ჩ უ უ მ ა ა თ, თქვე საზიზღრებო! ჩ უ უ მ ა ა თ, თქვე ძაღლის წიწილებო!!! მე თქვენ გაყურებინებთ სეირს!!! დაიწყო მან ღრიალი სკოლაში შემოსელის უმაღ.

— გეწაძე, მივარდა ეპიფონტე ერთ პატარა ბიჭს, რომელიც ერთი კვირის წინად მოიყვანა მამა-მისმა სასწაულელბლად.

— გეწაძე, ხარ შენ!

— მე გახლავარ, ბატონო, მიუგო შიშით ფერდაჯარგულმა ბავშმა.

— ვისი შვილი ხარ შენ?

— მამა-ჩემის ბატონო, თედორე გეწაძის!

— რა მოხელე-ნაჩანიკია მამა-შენი?

— სოფლის კაცია ბატონო, ყანის მუშა.

— ყანის მუშა?! რაიო, ყანის მუშა?

— დიახ, ბატონო!

— ეენახი გაქვთ?

— კი ბატონო, გვაქვს პატარა გარემო.

— წადი დადექი კუთხეში. იცოდე აქეთ არ მოიხედო, თორემ კოცხლად გაგაძრობ ტყავს! გეიგონე?

— მესმის, ბატონო!

— თუ გესმის და მალე ჰქენი!

ამის შემდეგ ეპიფონტემ გაიხადა ანაფორა, ანაფორას შიგნი რომ მღვდლებს კაბა აცვიათ იმის ამარა დარჩა. გეიხსნა სამაჯურები და დაიკაპიწა.

— ჩ უ უ მ ა ა თ! ღრიალობდა ის ამასობაში.

ბავშები შიშის ზარმა აიტანა. ყველა შენატროდა გეწაძის ბიჭის ბედს, — რა ადვილად გადარჩაო.

— ქაფჩიძე, გამოიხზო მან მეორე მოწაფე. აბა მომიყევი „მრწამს ერთი ღმერთი“.

— არ გვისწავლია, ბატონო, მაგ ლოცვა ჯერ!

— არ გვისწავლიაო? რაიო, არ გვისწავლიაო?! რატომ, რა კანონის ძალით, მე რომ ვიცი, თქვენ რატომ არ იცით. აბა რომელმა იცით ზეპირად „ნეტარს კაცი“ ხომ არ იცით, ანაბრე თქვენს საქმეს! მე ვიცი, მე ყველაფერი ვიცი.

საშინელი შესახედავი იყო ამ დროს პინტი-პონტე, მსწინლად მის ალბათ, ტყულა არ უძახოდენ მას შეპრეტელს.

— მე თუ ყველაფერი ვიცი, მიტომაც არის რომ მერგება მე მღვდლობა და ყველაფერი. აბა ტყულა მაკუროთხა მე ეფისკოპოსმა. მამა-ჩემს, ვინ რას ჰკითხავს, რა მისი საქმეა.

— ქაფჩიძე, რატომ არ იცი შენ ეს ლოცვა?

— არ... წამოიწყო მან, მაგრამ ამ დროს რაღაც საშინელება დატრიალდა, ეპიფონტეს თითქოს ბნედა დაემართაო, ერთი დაიღრიალა საშინელი ხმით და გიჟივით ეცა ბავშს.

ბავშვებმა ყვირილი მორთეს. შეიქნა ერთი წივილ-კივილი.

ხმაურობაზე ყლინწა და გამგე შემოგვესწრენ. ეცენ გაგიჟებულ ღვდელს, მაგრამ ვერაფრის გზით ვერ გამოჰგლიჯეს ბავში ხელიდან. ჩვენ ბავშვები გარეთ გამოვცვინდით.

გარეშე ხალხმაც მოიყარა თავი.

— კარგა ხნის შემდეგ რამოდენიმე კაცმა გაკავებული გამოიყვანეს მღვდელი. სახე დაწითლებოდა, პირზე დორბლი მოდიოდა, ხელები სისხლში ჰქონდა გასვრილი. საწყალი ბავშვისათვის ცალი ყური თითქმის სანახევროთ ჩამოეხია.

იმ დღეს ჩვენ მეტი სწავლება აღარ გვქონია. სახლში გამოგვიშვეს.

— უწესობა, მე და ჩემმა ღმერთმა, გადარეული ადამიანი რაეა აკუროთხეს ღვდლად. კიდევ კარგი ახლა ასეთი საქმე დაემართა. რომ მაგისტანა უბედურობა იმ დროს დაემართოს, როდესაც შემოსილია და შემდგარია საწირავათ, ხომ ისეთი საქმე დატრიალდება, მისდღემჩი რომ არ უნახავს და არ გაუგონია ქრისტიან ადამიანს, ამბობდა დედა-ჩემი, როდესაც სახლში მივედი და დღევანდელი ამბავი მოუყევი.

იმ დღეს იქეთ პინტი-პონტე ჩვენ სკოლაში აღარ შემოსულა.

ის ისევ ძველებურათ დაიარებოდა დუქნებში.

აღარც წირავდა.

— გაკრეკას უპირობს ეფისკოპოსიო, ამბობდენ დაბაში, მაგრამ პინტი-პონტე შეპრეტელი ისევ ღვდლის სამოსელში გამოწყობილი დაიარებოდა და აღხეინად მიირთმევდა ღვინოს სამიკიტნობებში.

X

— წრეულს კარგი შემოდგომა გვაქვს, ამბობდა დედა-ჩემი: ეს ამბავი ენკენისთვის მიწურულში იყო.

იმ წელიწადს, მართლაც, კარგი მოსავალი მოვიდა.

სიმინდს კარგი დარი ჰქონდა.

სიმინდმა ისეთი ძალუმი ტანი წამოიღო, რამე მტკიცედ დაეჭირა ნიანი კაცი დაიმალებოდა ყანაში.

კიდევე უკეთესი მოსავალი ჰქონდა ღვინოს.

იმ დროს ფილოქსერა კიდევე არ იყო ყველგან გავრცელებული და, სადაც ეს სენი არ იყო შესული, ან, სადაც ამერიკულ ლერწმზე დამყნისი ვენახი ჰქონდა იქა-აქა ზოგიერთებს, საუცხოვო მოსავალის მოლოდინში იყვნენ.

— ჩვენ საწყლებს კი არაფერი გავეაჩნია, მაგრამ ხალხსა და ქვეყანას რომ ექნება, ესეც დიდი შეღავათია ჩვენი სთანა ხელმოკლე აღმამიანისათვის.

— ცქიტინიძეებმა დაისვეს მაინც დარი, იტყოდა ხოლმე მამა-ჩემი გაქირდვით, ჩალა მოვიდა ისეთი, რომ მთელ ზამთარს გაატარებინებს. შეშა იმათ მაინც არ გააჩნიათ, — ჩალის ამართ არიან ყოველთვის.

ცქიტინიძეები ჩვენი ნათესავი აზნაურები იყვნენ, სოფელ საბარეში ცხოვრობდნენ.

ეს სოფელი ჩვენი დაბის მახლობლად იყო. იქ დედა-ჩემის და იყო გათხოვილი, ამიტომ ჩვენ და ცქიტინიძეებს ერთმანეთში დიდი მისვლა-მოსვლა და ნათესაური კავშირი გვქონდა გაბმული.

— ცქიტინიძეებს შენ მაგრე ვაგლახათ ნუ წამოჰკრავ ხელს, შემოუტოვებდა ხოლმე დედა-ჩემი. ვერ უყურებ ზებედა ცქიტინიძის ვაჟი რა კარგი სამსახურშია ჩამდგარი.

— კარგი აბა, ისემც კარგი მოუვა შენს პატრონს კარგი სამსახური იმას ჰქონდეს. ვესოვიჩკათ აგდია სადღაცა გადაკარგულ სტანციაზე.

— არ მოგეწონება შენი ამბავი რომ ვიცი?! კარგი ოცდაათი მანეთი აქვს ჯამავირი.

— ჰო, მერე? სამი თუმანი ჰქონია. რომ არაფერი ბევრი ფულია!

— სამი თუმანი აქვს, აბა სამასი კი არა, მაგრამ შენ, რომ წლიდან წლობამდე სამი თუმანი, კი არა სამი შაურიც არ შემოგივა ოჯახში, შენ რავე უნდა თქვა მაგ?

— მე თუ არ მაქვს, არ მაქვს და ის არი, მარა მაგ სამი თუმნის ქონებაც რა ვთქვა და იმის შემომტანიცი!

— რავე ლაპარაკობს ეს კაცი? იყავი შენ ზებედესას? ნახე როგორ მოუწყვია და მოურთავს ის ოჯახი? მის სახლში მიდღემში რომ არ ყოფილა და არავის უნახავს, იმისთანა რამე ვეშები უყიდია და გაუესია მთელი ოჯახი. რა ხალიჩა, რა სამოვარი, რა დანა-ჩანგალი. ერთი სიტყვით დულს და გადმოდის ეხლა მისი ოჯახი.

— ვნახე, როგორ არა, მაგრამ, ხომ გაგიგონია: „ქარის არც შემოტანილი მინდა, არც გატანილიო“?

— ქარს კი არ შემოაქვს იმ სიმონიკას, გლახას ჩვენ და გვეგონა რომ ადამიანის შვილათ არ ივარგებდა, იმას შემოაქვს.

— ვიცი, ვისაც შემოაქვს, მაგრამ, იცი შენ რომ ყოველთვის შერჩება?

— რატომაც არ ვიცი, ადგილი აქვს იმ ადამიანს და გამორჩენა. რომელი სულელი იქნება მაგისტანა ადგილზე და უარს იტყვის გამორჩენაზე? არა, რაც მართალია მართალია, მაგ შვილი კარგი გამოუვიდა ზებედას. ცქიტინიძეების გვარში სასახელო და გვარის დამამშვენებელი. ის კი არა და ჩემი ძმის-წული ნეფონტეც იმან არ წეიყვანა. ადგილი უშოვია ბოშო იმისათვის ისეთი რომ მეტი არ შეიძლება.

— რა ადგილი, უკმაყოფილოთ იკითხა მამამ.

— რა ადგილი და რკინისგზის სამსახურში ჩამდგარა. რაღაც სახელი მითხრეს, ვერც კი დამანახსოვრდა. ერთი სიტყვით ჯამაგირი დიდი არა აქვს, მაგრამ ცოტა გამორჩენა, თურმე, იმასაც აქვს.

— ოჰ, ძალი ხსენებაზეო, მიეგება მომავალ ნეფონტეს მამა-ჩემი. ახლა სწორეთ ეს ეს არის მე და დეიდაშენი სწორეთ შენზე ვლაპარაკობრით.

ნიფონტე რკინის-გზის სამსახურში იყო, სადღაც ბაქოს მხარეს. სახლში ერთ წელიწადზე მეტი იყო აღარ ყოფილა. ჩამოვიდა ამ შემოდგომაზე კენჭის ამოსაღებათ.

— ვენაცვალე, ჩემს დის-წულს, აგრე უნდა სწორეთ. არ უნდა დეივიწყო შენიანი. კარგი საქმე და კარგი სამსახური რომ გექნება, მაშინ უნდა გეიხსენო შენიანი, მიეგება და გადაკოცნა დედამ ნეფონტე.

— რა ფორმის პალიტო, რა ფორმის კიზიროკიანი ქუდი, რა ჩექმები, ვენაცვალე ჩემს დის-წულს. აგრე უნდა შვილო, აგრე მტერს უნდა დაუფსო თვალები. საწყალი მამა-შენი ეხლა რომ ცოცხალი იყოს. რას გეიხარებდა? ვერ მოესწრო ის უბედური ამ თქვენ დავაშკაცებას.

— ახლა ჩემო შვილო, საყვარელო, ოჯახს უნდა მიხედვა. ხომ უყურებ საწყალ დედა-შენს. აღარ შეუძლია. მოტყდა-მოხუცდა. თორემ საწყალი თავს კი არ იზოგავს. ჩემი დის ამბავი რაღა არ ვიცი, გამრჯელი და მუყითი ადამიანია, მაგრამ ამდენ წვალეებასა და უბედურებას ის არის გამოტარებული... ეხლა ჩემო შვილო, ერთი კარგი რაღალი მოგვარე დედა-შენს და ოჯახი ოჯახს დაემგანება.

ნეფონტემ დინჯათ გაიხადა თავის თეთრათ ბრწყვილა ფოლაქებიანი პალტო შეაბრუნა, სარჩული გარეთ გამოაჩენია, წალკა-ბილაში იგი დაატანა, ისე შეასწორა სარჩულს ხელი ჩამოეხსნა და მიჰქვიდა კედელზე მისობილ ლურსმანზე.

შემდეგ ისევ დინჯათ კოზირიანი ქუდი მოიხადა და ისიც პალტოსთან ჩამოჰქვიდა.

შიგნი ნეფონტეს შავი მაუდის თეთრ ფოლაქებით შეკაჟკაჟებული „ტუფურკა“ ეცვა. ჩვენ ბავშებს თვალი გვრჩებოდა ამ საარაკოთ გამოწყობილ ადამიანის დანახვაზე.

— რას შეჩერებიხართ, ჩემო შვილებო, ნუ გეხარბებათ. თუ გულის ყური გამოგყვებათ და სწავლას გულს დაუდებთ, არავის შესახარბებელი არ გექნებათ. ტყულა კი არ ურჩევია ჩემთვის ციგნის ქალს, აპალეტებიანი შვილი გეყოლებათ.

ნეფონტემ დინჯათ ჩამოართვა სათითაოდ ყველას ხელი და ჩამოჯდა სკამ-ლოგინზე.

— რა დროის ცოლის თხოვაა, ბეჩა, დეიდა. კენჭი მაქვს ამოსაღები. ვინ იცის იქნება სალდათად მიკრან თავი. მთელი სამი-ოთხი წელიწადი უნდა მოვწყდე და მოვშორდე ოჯახსაცა და სამსახურსაც.

— ვაი საწყალი დედა-შენის გამწარებას, თუ მართლა ვერ ეიცდინე სალდათობა. რამე უნდა ისაშველო, როგორმე უნდა დაიძვინონ თავი.

— რა ვისაშველო დეიდა, რათი რა ღონეს გავხდე, რომ არ ვიცი?

— შე კაცო, ნათქვამია ქთამი ჯოჯოხეთს გადისო. თუ ფულის დახარჯვას არ მოერიდები.

— რამე საშვალებას გავხდებოდე და, რა ოხრათ და, რა შავი დღისათვის მინდა, თუ რამე მაქვს. ურიის ვალის აღება მირჩევნია, ოღონდაც რამე ნაირათ თავს გევეითავისუფლებდე.

— რა უხვირო ლაპარაკი იცით, მე და ჩემმა ღმერთმა, რას გიშველის ქთამი. ტყულა რასაც ფულებს არ დაკარგავ, კენჭია ამოსაღები, კენჭი გეიგეთ? კენჭმა რა იცის, შენ ქთამი გაქვს გადახდილი, თუ არა? ამბობს მამა-ჩემი.

— ბიძა-ჩემო, შენთან ვარ ჩამოსული შესახვეწნათ, იქნებ შენ რამეს მირჩევ ამ საქმეში.

— მე რა გიშველო, ჩემო შვილო. მე პრისტავი არა ვარ და ვეზნი ნაჩანიკი. მიხვალ, ამოიღებ კენჭს და ის არის, თუ გაგიჭრა ილბალმა — დარჩები, თორემ უნდა იმსახურო. რუსის ხელმწიფის სამსახურს შენ გაეჭკევი?

— რავე ყველაფერი სასოება მოუსპო ამ ბოვშს ამ კაცმა?! ასე უნდა, ადამიანი გეხვეწება, რა გიჭირს, რომ რამეში დაეხმარო! შეუტოვა დედამ.

— კი ბატონო, მაგრამ როგორ, რანაირათ?

— ქრისტეფორე, რომ არის ბატონო ბიძია, ის არის თურმე მაგ საქმეებში ძალიან გამოცდილი, დაიწყო ნეფონტემ.

— ეს ჩვენი ქრისტეფორე, პროშენიებს, რომ წერს დუქნა-დუქნა რომ დეიარება?

— დიახ, იმას მოგახსენებენ.

— რა უნდა გაგიკეთოს იმან, რა იცის და რა გაეგება მაგას მაგისტანა საქმის?

— ასე მოგახსენებენ, რომ ასლან ხოსიაშვილთან ძალიან შესული კაცია, რასაც ეტყვის, მისი სიტყვა ბეჭედიანო.

— ხოსიაშვილი თუ გინა პო, პრისუსტიაში ჩლენათაა, მაგრამ ქრისტეფორემ რომ რამე საქმე გაგიკეთოს, არ მჯერა.

— მთელი ქვეყანა ასე ამბობს.

— ეჰ, კაცო, ნუ ხარ უტყურო, ნუ დაამადლი, თუ რამე გამოვა იმ ქრისტეფორესაგან იმასაც არ დატოვებს უპატივისცემით. კრუსუნობდა დედა-ჩემი.

— კეთილი და პატიოსანი; შენ ის არ იფიქრო, რომ მე მაგისტანა საქმეს გამადლოდე, მაგრამ რომ არაფერი გამოვიდეს და ფული ტყულა-უბრალოთ დაგეკარგოს, მე ნუ დამაბრალებ.

— ის კი არა და მე უფრო უკეთესი საშვალეა გამიგონია. ჩვენი ფერშალი ჩხიკვაძე რომ არის, იმან იცის, თურმე ისეთი წამალი, რომ უსათუოთ, ვინც იმ წამალს დალევს, დაბრაკავენ. მაგრამ ჯერ ერთი მაგრე ვაგლახათ არ იძლევა ის იმ წამალს, ეშინია, რომ გაუგონ — გააციმბირებენ, და მერე ბევრსაც იხდევინება, თურმე. ჩაუტოო დედა-ჩემმა. წუხელის ჩემმა რძალმა მითხრა მაკრინემ.

— მაგ კიდევ უკეთესი! წამლის დალევას რა ქკუა აქვს, რომ სამუდამოდ დასნეულდე და გაგიჩნდეს ჩიხოტკა?! არ მოუწონა მამა-ჩემმა.

— ბოლოს, გადაწყვიტეს, რომ ქრისტეფორეს იმ საღამოს მამა-ჩემი მოიყვანდა ჩვენსას და აქ უნდა მოლაპარაკებოდენ ნეფონტეს სალდათობიდან განთავისუფლების შესახებ.

სადილად ნეფონტე ჩვენსას დარჩა.

— შეიშლიფე შეილო, მაგ კარგი ტანისამოსი. ფოლაქები ყელამდი რომ შეკრული გაქვს, გეიხსენი, თორემ შეგაწუხებს. ურჩია დედა-ჩემმა.

ნასადილეგს ნეფონტე, ცოტა არ იყოს, გამხიარულდა. გიტარა მოითხოვა. თინიკოს გიტარა აქვს, მაგრამ მაგრე ვაგლახანთ არ უღელავს. ნეფონტე მაინც უცხო იშვიათი სტუმარი, იმას უარს უთუბს.

— დასამღერებელი ლექსები გეცოდინება, ის თქვი თავი ნუ მოგიკვდება, თხოვა დედამ. შენ ახლა გარეთ გასული კაცი ხარ. ცას ხედავ და ქვეყანას. ჩვენ ვიკითხოთ, რომ წლიდან წლობამდე ოთხ კედელს შუა ვართ გამოწყურეული.

ნეფონტეს დიდი ხნის პატიყი არ დასჭივრებია.

„გათენდა დილა, დაჰკრეს ზარები,
ჩამოგვატარეს დუქნის კარები“.

ჩამომღერა მან. ეს დეიდა ჩემო არესტანტსკი სიმღერაა. ძალიან კარგი სიმღერაა. მე ერთმა ბაჭოდან ჩამოსულმა რაჭველმა მასწავლა.

— გოგო, თინიკა, დაუგდე, შე საწყალო ყური, იქნება ისწავლო! უთხრა დედამ თინიკას.

— ბევრი სხვებიც ვიცი ყველას ვასწავლი, დეიდა, ყველას, თავს იწონებდა ნეფონტე.

„ციხეს რათ უნდა რკინის კარები,
მას უნდა ჰქონდეს ბამბის კარები,
გადმოვხტე მარჯვეთ, გავიპარები“.

სხვებიც ვიცი, განა. აბა ერთი მოვმართო სხვანაირათ. ეს დაბალ ხმაზეა მოწყობილი.

ნეფონტემ დაუწყო ხელახლა მომართვა, მაგრამ ერთი სიმი მეტრისმეტი მოჭიმული შეეჭნა და ამ წვალებაში სიმმა ერთი საცოდავით წამოიკენესა და შუაზე გადაწყდა.

თინიკოს ცრემლები მოერია თვალებზე.

— არაფერი, არაფერი, ანუგეშებდა მას ნეფონტე. მაგის წამალი აგერ მაქვს, წაისვა მან ჯიბისკენ ხელი და ცინცხალი აბაზიანი ამოიღო.

— რომელი ხართ, მარჯვე, რომელი იყიდით, მოგვიბრუნდა.

ჩვენ ყველამ ყურები ვცქვიტეთ. ყველას გვეხალისებოდა ამ ახალი აბაზიანის ხელის შეხება.

ისევ მე ვაჯობე ყველას და აბაზიანი მე მოვიგდე ხელში.

— სდაჩი!

— სდაჩი შენ გქონდეს, მაგ მოიტანე ბარემ ჩქარა. კარებს გაცილებული ვიყავი, როდესაც ნეფონტე ამას ლაპარაკობდა.

ნეფონტემ ახალი სიმი გააბა და ხელახლად შეუდგა მართვას.

„ნა არმიანსკი ულიცა,
ნე პროხოდიტ კურიცა;
ესლი კურიცა პრაიდიოტ,
არმიანი სუმა საიდიოტ“!

დაამღერა მან, გიტარას ზერელებით უწყაპუნებდა და უფრო ხმას ატანდა ძალას და თან თავს აქნევდა.

— ისემც კარგი დაგემართოს, ეს რუსულია ხომ? შენკითხა დედა-ჩემი.

— ჩვენი სამსახური ურუსულოდ არ გამოდგება, დეიდა; აბა, თანამდებობას, ვინ მომცემდა, რუსული რომ არ მცოდნოდა. ჩვენი სამსახური სულ რუსულია.

— რა ნასწავლი, რა განათლებული შვილი გამოუვიდა იმ საწყალ ჩემ დას. ამით მაინც გაიხარებს ამ სიმჭკრივეში. ნეტაი საწყალა მამა-შენი მოსწრებოდა, კიდევ ერთხელ ამოიკენესა დედა-ჩემმა.

ნეფონტე ისევ გიტარას მიუბრუნდა.

„შენ აზრუმის ცისკარი ხარ, გუნარააა!“

გძლად გადაუკიდა ნეფონტემ.

— ჰე, შენც ერთი, მაგისტანა სიმღერა ჩვენც ქე ვიცით, ბავშობისას მაგის მეტი რა გაგვიგონია სოფლად; არ მოეწონა დედა-ჩემს. ის რუსული თქვი, რუსული, რა კარგი იყო, ამ ბოლოს რომ თქვი ის.

ამასობაში კიდეც შემოგვალამდა. სალამოს მამა-ჩემმა ქრისტეფორე მწერალი ამოიყვანა ბაზრიდან.

— გაღეშილია მაგ ოხერი, ჩუმით სთქვა მამა-ჩემმა. მთელი დღე ვსდიე კუდში, მაგრამ ვერაფრის გზით ვერ გამოვიყვანე გარეთ. სულ ერთია ფხიზელს მაგას ადამიანი ხელს ვერ მოიკიდებს. დავაწვინოთ, გამოიძინებს და მერე იქნებ შევასმინოთ რამე.

ქრისტეფორე ცალკე ოთახში მოასვენეს გამოსაძინებლად. კარგა ხანს იძინა და კარგი გადასული ვახშმოზა იყო, როდესაც მან წამოჰყო თავი.

ამასობაში დედა-ჩემი ვახშმის მზადებას შეუდგა. ნეფონტე თვითონ წავიდა ბაზარში, ორი დიდი დოჭი ღვინო ეყიდა. თანაც კიდევ რალაც „ზაკუსკოულობა“ ეყიდა და ამოიტანა.

— რათ გინდოდა, ბოშო, ეს რომ გიყიდა ამდენი ყველაფერი, თითქოს უსაყვედურა დედა-ჩემმა, მაგრამ სიხარულისაგან თვალეზი უცინოდა და საჩქაროდ ჩამოართვა ნაყიდი ხორაგი და ღვინო.

— არა, დეიდა-ჩემო, ჩემი გულისათვის, თქვენ ზედმეტი ხარჯი რაზე უნდა მოგაყენოთ? ღვთის მოცემული ყველაფერი სამყოფათ მაქვს. ნეტავი ამ ხლათორთიდან გამოვიძვრენდე თავს! მიუგო ნეფონტემ.

— სად ხარ ქალო, სად ხარ შე კვდარ-ძაღლის გემოცემულთა? გაისმა იმ ოთახიდან სადაც ქრისტეფორე იწვა.

— მაგ უბედუროს, ალბათ, თავის თავი სახლში ჰგონია და იმიტომ ყვირის სთქვა მამა-ჩემმა.

— ქრისტეფორეს ვახლავართ, ოცდა ათი ცხენოსანით! შევიდა და შეეგება მამა-ჩემი.

— კაცო, მე აქ რა მინდა; როდის მეველი მე აქ? რავე მომეჭრა თავი იმ ჩემ რძალთან. სახლში ვიყავი მეგონა... დარცხვნილი ლაპარაკობს ქრისტეფორე.

— ერთი შენც მაგის დარდი გაქვს! ეხლა ერთი აბძანდი, თუ მეტი აღარ გინდა ძილი, ერთი გვარიანად ვივახშმოთ.

ქრისტეფორე გაუხდელი იწვა, ამიტომ ჩაცმა მას აღარ დასჭირვებია. ხელისაბანი წყალი თინიკოს ხელით შეუგზავნეს.

ვახშამზე ქრისტეფორეს გააცვენეს ნეფონტე. დედა-ჩემმა ჩამოუარაჯა.

— საწყალი ჩემი-დის სურბულას უმცროსი ვაჟია. სამსახურში ჩადგა, კეკუიანათ არის, ოჯახსაც ყურს უგდებს, მაგრამ, ხომ მოგესვენება ჩემო ბატონო: „საწყალ კაცს ქვა აღმართში მოეწიო“ — ენკშია წრეულს და გულის ტრიალი კლავს საწყალ დედა-მისს. მაგ რომ სალდათში წაართვან, ჯავრსა და ფიქრს ველარ გადაუჩრება საწყალი.

ქრისტეფორეს გამოძინების შემდეგ სიმშვილი დაეტყო, ერთ ხანს ხმას სრულებით არ იღებდა. ჭამას უნდებოდა. ღვინოს იმდენათ აღარ ეტანებოდა.

— არა, თუ გიყვარდე, თუ ძმობა გწამდეს, ღვინოს ნუ დამაძალე, ეუბნებოდა ის მამა-ჩემს. ღვინით ვარ გაფუჭებული მე მთელ ჩემს სიცოცხლეში.

სიფხიზლეში ქრისტეფორე უფრო მორცხვს ადამიანს ჰგავდა. უტიფრობა, უხეშობა მას თანდათან ემატებოდა. ღვინის სმასთან ერთად.

— თქვენთან ბოდიში, ჩემო რძალო, რა თქვენი სიტყვის პასუხია, მაგრამ ნამეტანი პილწ დროს შევესწარით. აღარ არის უწინდელი უფროსი ადამიანის მორიდება და პატივისცემა. ამ თქვენმა ქმარმა ქეიციის, მიუბრუნდა ის დედა-ჩემს, აგერ ამას წინათ მე ერთმა ახალგაზრდამ იძულება მომაყენა, ჩემს ღლეში არ დამავიწყდება. იმაზე მოგახსენებდი, მაგ თქვენ დის-წულის შესახებ ბრძანებლით, კენჭის ამოღება აქვს წრეულსო. მე თქვენ მოგახსენებეთ, რომ შეხვდებოდეს და წაიყვანდენ, ბედნიერი კაცი იქნება მე და ჩემმა ღმერთმა. ზრდილობას ასწავლიან უფროსი ადამიანის პატივისცემას ისწავლის.

— როდია მაგ საცოდავის შვილი ისე უზნეოთ გაზრდილი. ჩინებული თავდაბალი ყმაწვილია. სამი წლით ოჯახს მოშორება, ხალხთა უცხო ქვეყანაში გადაკარგვა ადვილი საქმე როდის, ჩემო ბატონო, მიტომ წუხს საწყალი ჩემი და.

მამა-ჩემმა ჯლიკვი ჰკრა სხეების შეუმჩნეველად დედას, ანიშნა:— მაგრე ერთბაშად ნუ მიეძალებიო. დედამაც გაიგო რასი ნიშანიც იყო ეს და ლაპარაკი გარეშე საგნებზე გადაიყვანა.

ქრისტეფორემ უცბათ მოისაზრა, რისთვისაც იყო დღეს აქ დაპატრეებულნი და თვითონ მოინდომა საკითხის მოახლოება.

— რასაკვირველია, სამი-ოთხი წლით მოშორება ოჯახის ძნელია, მაგრამ რას იზამ. ყველა ვერ ახერხებს თავის გამოშვებას. უწინ ადვილი მოსახერხებელი იყო მაგ საქმე. ეხლა გაძნელდა ძალიან, თორემ მაგისთანა საქმეს ადვილად მოგიწყობდით.

— იქნება, დასტურ გვისაშველოთ რამე, ბატონო ქრისტეფორე. თქვენი მლოცველი იქნება მთელი მისი წუთის-სოფელი საწყალი დედა-მაგისი, შეეხვეწა დედა.

— მე, ჩემო რძალო, წამოიწყო ქრისტეფორემ — ღვინო მას ჯერ კიდე საგრძნობლად არ ჰქონდა მოკიდებული — მე, ჩემო რძალო, რა შემძლია; ერთი საწყალი ხელმოკლე ღარიბი აზნაური გახლავართ. სამსახური მე არ გამაჩნია, სახლი მე არ მიდგია ისეთი, რომ კაცს მოესვლებოდეს ჩემსა და კარი — თორემ რამეს ისაშველებდა ადამიანი.

რალაია ერთხელ კი მიაღწიეს საინტერესო საკითხს, ყოველი დარიღებისა და ბოდინის გარეშე შეიქნა პირდაპირი ვაჭრობა.

ქრისტეფორე ოცდაათ თუმანს თხოულობდა, ნეფონტე ჯერ ათის შეტს არ ელეოდა. შემდეგ ხუთმეტზე შეიღვა ფეხი. ქრისტეფორემაც დაუკლო ერთი ხუთი თუმანი, კიდევ მეორეჯერ ხუთი და ოცზე შეჩერდა.

მოთხოვნასა და შეძლების შორის კიდევ იყო ერთი ხუთი თუმნის მანძილი. არც ერთი აღარ თმობდა.

ვაჭრობა გაქიანურდა.

— მე ბატონო, დიდის სიამოვნებით, მაგრამ ჩემ ხელში არ არის მაგ საქმე. მე შენი მოცემული ფული ხელიერთბირად სხვას უნდა მივუთვალო. ის სხვა ვინცაა, ის აკეთებს საქმეს, თორემ მე რა შემძლია?

— იქნებ დაყაბულდეს, ბატონო ქრისტეფორე, ეხვეწებოდა დედა-ჩემი.

— ვერც კი გაუმხელ, თქვენ არ მომიკვდით, ვერც გავეუფლები იმიტომ რომ ვიცი, იმას თვითონ რა ხარჯები და რა ხელფაფილი ჰქონდა მაგ საქმეზე. ათასი სხვა და სხვა კაცი უნდა დაწავლიყო, ყველა ფულით უნდა გააძღოს, სტოროკი რომ სტოროკია, ისიც მომოდარიელებული თუ არ გყავს, ისე საქმეს ვერ გააკეთებ. თქვენ თვითონ იფიქრეთ და როგორც გიჭირდეთ, ისე გიღირდეთ.

ნეფონტე მაინც მეტს აღარ იძლეოდა — მე, ჩემო რძალო, არაფერს არ ვთხოვლობ ჩემთვის. თუ მოხერხდეს და განთავისუფლდეს მაგ შენი დისწული, მაგან იცოდეს და მაგისმა სვინდისმა. შორებლები არ ვართ ერთმანეთის და თუ ერთ საჩოხე შალს მითავაზებს, მე იმის ყაბულსაც ვიქნები.

შუა-ლამეს გადაცილებული იყო, როდესაც ბოლოს და ბოლოს შეთანხმდნენ თერამეტ თუმან ფულზე და ერთს საჩოხე შალზე.

ფული ნახევარი ამთავითვე უნდა მიეცა ნეფონტეს, ნახევარ საქმის გათავების შემდეგ. თუ, ვინიცობაა, ნეფონტე სალდათობიდან ვერ გათავისუფლდებოდა, ქრისტეფორეს ფული უკან უნდა დაებრუნებია.

ამისთვის ქრისტეფორეს სესხის ქალაღი უნდა დაეწერა, რომ მან ამა და ამ რიცხვს ისესხა ამა და ამისაგან ცხრა თუმანი ფული. ეს ქალაღი მამა-ჩემს უნდა ჰქონებოდა მიბარებული იმ პირობით, რომ თუ ვინიცობაა, საქმე ნეფონტეს სასარგებლოთ გათავდებოდა, ქალაღი უნდა დაეხია, თუ არა და ეს ქალაღი ნეფონტეს უნდა წაეღო მიცემულ ფულის უკან ამოსაგებათ.

მეორე ცხრა თუმანის ვექსილი ნეფონტეს უნდა მიეცა ქრისტეფორესათვის. რომ, თუ ვინიცობაა, ის დროზე ფულს არ გადაიხდიდა, რომ ქრისტეფორეს სასამართლოს წესით ამოეგო შეპირებული ფული.

ეს ვექსილიც დროებით მამა-ჩემს უნდა ჰქონებოდა მიბარებული. ქალაღების დაწერა და ფულის მიცემა მეორე დღისათვის დათქვეს. იმ ღამეს ნეფონტე ჩვენსას აღარ დარჩა, გზას გაუდგა.

— ეს გინდოდა და ეს ჰქენით. მე იმას ვწუხარ, რომ მეც გავერიე მაგ თქვენ საქმეში. სთქვა მამა-ჩემმა, როდესაც ქრისტეფორე გაისტუმრეს და ჩვენ დასაწოლად ვემზადებოდით.

— რავა დევიჯერო. რავა ჩეიდგამს საწყალი ობოლი ბოვშის საცოდაობაში ფეხს, უთხრა დედამ.

— ფეხს ჩეიდგამს, თუ ხელს, მაგას მერე დეინახავს შენი დასაფსები თვალები.

— ვექსილს ხომ იძლევა?

— მერე? მერე რა? ქრისტეფორეს ხელმოწერილი გროშ-კაპეიკად არ ღირს. მე შენ გიტყვი ხოდაუბნებო, არა აქვს, რისი პატრონია, რისი შემძლებელი!

— ტყუილა იცი, შენ ადამიანისათვის ურჩი სიტყვის თქმა, არ ანებებდა დედა-ჩემი კამათს თავს.

— ჰო, ბატონო, მე რაც ვიცი ეს არის, და ეხლა თქვენ ცოდნასაც დაეინახავ. ხომ გაგიგონია: აღღგომა და ხვალეო. მაგასაც მოვესწრებით.

(გაგრძელება შემდეგ №-ში)

როდესაც იფურჩქნებოდა გაზაფხული

მან კარგად იცოდა, რომ ბუნების მოვლენათა შორის ყველაფერს თავისი ზომა და საზღვარი აქვს. ნათელი დღე ქრება იქ, სადაც ღამე შლის თავის ფრთებს, — ეს დღის საზღვარია; ღამე ქრება იმ დროს, როდესაც ბრწყინვალე მზე შლის თავის სინათლის წინწყლებს ცის რუხ კაბადონზე, — ესეც ღამის საზღვარია.

ნეტა უსაზღვრო რა თ არის ეს სულის რყევა, მისი ღელვა, რომელიც გაზაფხულის მთის აღიდებულ მდინარესავით ჩხრიალით მირბის და თან მიაქვს მთრთოლარე სული და გული და ქარზე მსუბუქი აზრები?! სად?... სადამდე?... თვითონაც არ იცის...

კარენამ სცადა მაკრატელი ხელში აეღო და გამოეჭრა თავის წინ გაშლილი ნაჭერი, მაგრამ არ იქნა და არაფერი არ გამოუვიდა.

კოტა გაწყდა, მაკრატელმა კინალამ გზას აუხვია.

და მერე?...

მერე ნაჭერი გაფუჭდებოდა. ეგ არა კმარა. მეზობელი ოსტატები, სედრაქა და მუკუჩა ხელახლად გაიცინებდენ, ხელახლად აბუჩად აიგდებდენ მას.

— ჰმ! პილპილი ცხარე იყო?... გონება დაგბნევია?..

კარენას მოაგონდა სედრაქას იმ დღის გაკვრით ნათქვამი სიტყვები და, აღელვებულმა, ნაჭრის მაგიერ შეცდომით მაკრატელი მიაწოდა სედრაქას.

კარენამ გონება მოიკრიბა თავისი აღელვების დასაფარავად, რადგან არ უნდოდა, რომ, როგორც „დამკვრელი“, თავის ამხანაგებს სოციალისტურ შეჯიბრებაში ჩამორჩენოდა.

სამკერვალო ქარხნის უზარმაზარ დარბაზში გაცხოველებული მოძრაობა იყო. საკერავი მანქანების ორ მწყრივს ეჭირა მთელი დარბაზი. თავჩალუნული მკერავი ქალები და მამაკაცები მუშაო-

ბაში იყვნენ გართული. სკრიდენ და ჰკერავდენ, ჰკერავდენ და სკრიდენ.

ნაჭრები დაკვრიითი წესით ხელიდან ხელში გადადრეკილი მსგავსად დის ერთი წვერიდან დაწყებული მეორე წვერამდე გადიოდა ტანი-სამოსის მსგავსი დაქმუქნული ქსოვილები, რომლებიც ჯერ სათითაოდ ეცემოდენ, შემდეგ ქუჩიდებოდენ და ვებერთელა გროვად იკვრებოდენ.

კიდევ კარგი, რომ კარენას კავშირი არა ჰქონდა ლენტთან. ლენტში მას საშუალება არ ექნებოდა ჩაძირულიყო თავის სულის შემრყველ იმ მოგონებაში, რომელიც მეტად ტკბილი იყო, მეტად სასიამოვნო... და როდესაც, მცირედი ყურადღების შემდეგ, დარწმუნდა, რომ მას ყურადღებას არავინ აქცევდა, მაშინ დაზგაზე გაშლილა ნაქერი გადააბრუნა და ხელახლად გაასწორა გამოსაქრელად. შავს და გრძელ ნაქერზე ცარცის თეთრი ხაზები ტრიალ მინდორში შორს გადაშლილ და შეერთებულს გზას აგონებდა, რომელსაც მთელი მისი აზრი და გონება მიჰქონდა სოფლისაკენ, მიჰყავდა სწორედ იმ მწვანით შეფერადებულ საბძელში, სადაც უკანასკნელად ინახულა მელინე.

მშვენიერი ქალი იყო მელინე, გაზაფხულივით ღაღადა, თმების სქელი კულულები ნაზად ჰფარავდა მის მოხდენილ შუბლს; მის შავგვრემან სახეზე მომხიბვლელად გამოიყურებოდა დამატყვევებელი თვალები. მელინეს უსაზღვროდ უყვარდა კარინე. კარინეც მელინესთან დიდხნის შეკავშირებული იყო.

— კარენჯან, ქალაქში რომ წახვალ, როდისღა დაბრუნდები? — ჰკითხა მელინემ თითქმის ჩუჩხულით, როდესაც ისინი უკანასკნელად შეხვდენ ერთმანეთს საბძელთან, საღამოს ბინდისას.

— ზაფხულში დაბრუნდები. ერთი თვის შვებულება მაქვს, მოვალ, მელინეჯან. უსათუოდ მოვალ, — უბასუხა კარენამ და აღელვებული გადაეხვია მელინეს, რომელმაც ხარბად აკოცა და მერე... მერე თვითონაც ვერ გაიგო, თუ როგორ ჩამოშორდა მას, გაიქცა შინ და ცოტა ხნის შემდეგ ქალაქის გზას გაუდგა.

მოგონებამ კარენას სახე აუქარხლა... უბის ჯიბიდან ჩუმად წერილის მსგავსი რაღაც ქაღალდი ამოსწია, უყურა, უყურა და ისევ შეინახა.

კარენა დარწმუნდა, რომ ახლად მიღებული წერილი მელინესაგან იყო. ის მოუთმენლად ელოდა მუშაობის გათავებას, რომ სადმე კუთხეში მისულიყო ან შინ წასულიყო და საჩქაროდ გასცნობოდა წერილის შინაარსს.

ერისნული

როდესაც კარენა შინ მივიდა, მას სახეზე ისეთი ფერი გადაჰკროდა, თითქოს შემოდგომის ღრუბელიყო.

მეორე სართულის გრძელი აივნის ბოლოს პატარა და ვიწრო ოთახის კარი შეუშინველად გააღო, ქუდი ერთ მხარეს გადააგდო და ტახტზე გაშლილ ლოგინზე ისე დაეცა პირაღმა, რომ ტანისამოსის გახდაც კი ვერ მოაწრო. დიდხანს ეღვიძა; ძილი მას სულ არ ეკარებოდა, რადგან შინაგანი მღელვარება აშფოთებდა, მოსვენებას არ აძლევდა და არეული ფიქრების მოუსვენარ ზღვაში სძირავდა.

მას მხოლოდ ერთი მოუსვენარი ფიქრი და ბოროტი აზრი ჰქენჯნიდა, რომელიც არწივივით ღრღნიდა და მის სულსა და გულს ღრმა სატკეპარს უჩენდა.

— თქვენი შამის... თუ არ მიმიღებთ, — თითქოს უნდოდა დაემშვიდებინა თავისი თავი კარენას და ცოტა ხნის შემდეგ ხელახლად დაიწყო დუღუნა:

— არა, მე მაშაჩემთან რა კავშირი მაქვს, რომ მის გამო არ მიღებო. მის პურზე ვარ თუ მის წყალზე?

სიტყვა პარტიის რიგებში მიღებას შეეხებოდა. კარენას დიდი ხანია პარტიის რიგებში უნდოდა შესვლა, ის ასეთი ნაბიჯის გადადგმაზე პარტიის უჯრედის მდივანს და გულითად ამხანაგ ვრამს წაექვებინათ.

ეს ორი ამხანაგი ძლიერ კარგი აზრისა იყო კარენაზე, ისინი სრულიად შესაფერად სთვლიდნენ, რომ კარენა ყოფილიყო პარტიის რიგებში, რადგან კარენა ღირსი იყო თავისი დაუღალავი შრომისთვის.

ჯერ კიდევ თვრამეტი წლისა იყო კარენა, როდესაც ის სოფლიდან ქალაქში ჩამოვიდა და ხელობის შესასწავლად მკერაეთა ქარხანაში შევიდა; ახლა უკვე ოთხი წელიწადია, რაც მუშაობს ქარხანაში, და ამ დროის განმავლობაში მან დიდი ნიჭი და უნარი გამოიჩინა ქრაკერვაში.

ეს კიდევ არა კმარა. — ის აქტივისტიც იყო, ქარხნის ყველა დარგის საორგანიზაციო ჯგუფში შედიოდა, ადგილკომთან შემდგარი რომელიმე კომისიის თავში უსათუოდ კარენას სახელი უნდა წერებულყო. კარენა მონაწილეობას იღებდა აგრეთვე კედლის გაზეთში, დროგამოშვებით პრესაშიც ჩნდებოდა და საღამოობით სკოლაში დადიოდა. უჯრედის ღია კრებებს მუდამ ესწრებოდა.

მხოლოდ ერთმა უბედურმა შემთხვევამ მოგრიხა მისი ბედის ჩარხი. ადგილკომს რალაც მიზნით თანამშრომლებისგან შეგროვებუ-

ლი ფული კარენასთვის მიეზარებინა შესანახავად. ეს ფული კარენას გახვრეტილი ჯიბიდან დაეკარგა, მაგრამ არაფერი დაუტოვა.

შეუმჩნევლად, მაგრამ ამით ცხადად დაირღვა ამხანაგების ხელბა კარენასადმი. ამან ძლიერ ცუდი გავლენა იქონია მასზე, მაგრამ რა შეეძლო?.. „უშჯობესია აღამიანს თვალი ამოეთხაროს, ვიდრე სახელი გაუტყდეს“, — ამბობს ხალხური სიბრძნე. და მას დაერქვა „პატარა გამფლანგველი“.

ამ შემთხვევის შემდეგ განვლო ერთმა წელიწადმა. კარენა მაინც არ ჩაპორჩა აქტიურ მუშაობას. როდესაც ქარხანაში „დამკვერელი“ მუშაობის შესახებ ჩამოაგდეს სიტყვა, კარენა იმათ შორის პირველი იყო, რომელთაც თავი „დამკვერელად“ გამოაცხადეს.

და კარენამაც ერთს მშვენიერ დღეს გადაწყვიტა მიემართა უჯრედისთვის, რომ პარტიის რიგებში მიეღოთ.

უჯრედმა მისი თხოვნა დროებით გადასდო, რადგან მას არ ჰქონდა შემოწმებული ცნობები.

არაფიცი საიდან, მაგრამ უჯრედის ზოგიერთ წევრს ყური მოეკრა, ვითომ სოფლის კოლექტივის გამგეობას წინადადება მიეცა კარენასთვის კოლექტივში შესვლის შესახებ. მაგრამ კარენას უარი ეთქვა, და ამ გარემოებას უჯრედი უყურადღებოდ არა სტოვებდა.

აი ეს დადგენილება იყო, რომელიც მას მოსვენებას არ აძლევდა.

როდესაც კარენამ თავი ბალიშიდან მალა ასწია, ოთახში უკვე ბნელოდა. ქუჩიდან მხოლოდ სინათლის გრძელი სხივი შემოჭრილიყო ფანჯარაში და პირდაპირ კედელზე დაცემულყო.

ის უცებ გამოერქვა, ადგა, პატარა შემურული ლამფა აანთო და მაგიდას მიუჯდა.

წერილი მიწერა მშობლებს.

„მამიჯან, დედიჯან, პირველ ყოვლისა მოკითხვას გწერთ თქვენს აგრეთვე ჩემ დას პაიწარას და ძმა ვრთუას. მე ძლიერ კარგად ვარ, აგრეთვე თქვენს კარგად მყოფობას ვისურვებ. ხელობაც უკვე კარგად შევისწავლე. შარვლის გამოჭრაც ვისწავლე; როდესაც მოვალ, მამას და ვრთუას თითო შარვალს გამოვუჭრი და შევუკერავ. მიმიჯან, შენ წერილში დაგეწერა, რომ ფული გამომეგზავნა, ხორბალი გეყიდნათ. პური გამოგეცხოთ, ძროხისთვის და ხარებისთვისაც საკვები გეყიდნათ... ახ, ახ, რომ საქონელი უსაკვებოდ და თქვენ უპურით დარჩენილხართ. განა არა სჯობია, რომ ყველანი კოლმეურნეობაში შეხვიდეთ და მოისვენოთ? მამიჯან, მე რამდენი უნდა გამოგიგზავნო, რომ პური იყიდოთ. საკვები, სათესი, შესაწამლი და სახნისი?! კოლმეურ-

ნეობას პურიც აქვს, საკვებიც და ათასი სხვადასხვა მანქანაც. რა ჭკუამ გაგიჭრათ, რომ აქამდე არ შესულხართ?

დედიჯან, მამიჯან, მე თქვენ გეუბნებით, რომ მქვენი ქვეყანა იმდენ ფულს ვერ გამოგიგზავნიოთ, რომ თქვენ იოლად წახვიდეთ. თუ გინდათ, რომ მე თქვენი შვილი ვიყო და ჩემი ფეხი თქვენს ოჯახში კვლავ გამოჩნდეს, ეს ჩემი წერილი მიიღოთ თუ არა, მაშინვე წადით და კოლმეურნეობაში ჩაეწერეთ. ამ წერილთან ერთად გიგზავნიოთ ერთ განცხადებას, რომელსაც წაიღებთ და წარუდგენთ კოლმეურნეობის გამგეობას. განცხადების ქალაქის პირას ნიშნად ჯვარსა ვსვამ, რომ გაარჩიოთ.

მამიჯან, კოლექტივში შესვლა წერილით მაცნობეთ. ველი პასუხს.

აგრეთვე მოკითხვა თოფალაანთ (მელინეს მშობლებს).

„კარენ ავჯოიანი“.

კარენამ წერილი კონვერტში ჩასდო, ზემოდან მისამართი დააწერა, სანათური ჩააქრო, ქუდი აიღო და სახლიდან გარეთ გავიდა.

მიწას თავისი მხატვ ტუჩებით რამდენიმეჯერ ეკოცნა, თოვლის წვრილი და გაყინული ფიფქებისთვის. სოფლელები ჯერ ვერ მოსულიყვნენ მინდვრებში სამუშაოდ, მთების კალთები ჯერ კიდევ თოვლის სქელი ზეგვებით იყო შემოსილი, მაგრამ სოფლელები მაინც გაზაფხულის თესვის ფიქრში იყვნენ. ბარის, საკვეთის, გუთნისა და სხვა იარაღების განახლების თადარიგს შესდგომოდნენ.

ელსან დიდედას ძლიერ შეშურდა, რომ ლექსაანთ სეთმა მეზობელი მარუქას გატეხილი საკვეთი წაიღო, შეაკეთა უსასყიდლოდ და დაუბრუნა პატრონს.

— რა ვუყო, რომ კოლმეურნეობის კაცია?! ერთი ლუკმა პურმარილი მაინც უჭამია ჩემ სახლში? ერთი სიკეთე ჩვენთვისაც ექნა! რა უჭირდა, რომ ჩვენი საკვეთიც გაეკეთებინა და მოეტანა? — გაფიქრა თავისთავად გუნებაში.

— სხვა გზა არა გვაქვს, დედაკაცო, ჩვენც უნდა შევიდეთ კოლმეურნეობაში, ეს უნდა ჩემ კარენსაც. — სთქვა ქოქორა ბიძამ, როდესაც სოფლის სალაყბოდან შინ დაბრუნდა.

— რათა, კაცო? როგორ თუ კარენს უნდა?

— ჩემი კარენა სულელი ბიჭი არ არის. მას ჩემზე და შენზე უფრო კარგა გაეგება ქვეყნის ავ-კარგი. კოლმეურნეობაში შესვლა ჩვენ-

თვის ხეირი რომ არ იყოს, ის ამას არ მოგეწერდა, — სტევენ ქოქორ ბიძამ და წერილი გაუწოდა ცოლს.

ელსან დიდედა ხელში ეცა ქმარს და საჩქაროდ გამოგლიჯა წერილი. უკულმა დაქერილ წერილს ჯერ ორჯერ აკოცა და შემდეგ გულში ჩაიკრა.

— შენ მზეს ვენაცვალე, შეილო, ჩემო გვრიტო! ჩემი გულის ნატვრა შენი წერილის ნახვით შემისრულდა, — და თვალეებში რალაც გაუბრწყინდა.

— აი, მივიღივარ, განცხადება უნდა მიეცე კოლმეურნეობას, რომ ჩვენც მიგვიღონ, — სტევა ქოქორ ბიძამ.

— ეი, კაცო, ხომ არ გაგიყებულხარ?..

— რათ გავეგიებულვარ, დედაკაცო?!

— კეკუა პურთან ხომ არ გიკამია? გინდა სახლი დამინგრიო, ძაღლისა და მგლის ხელში ჩამაგდო?

— ეი, ელსან, აი ერთი ნახე, რას იწერება კარენა? ამბობს, თუ გინდათ, ჩემი ფეხი კიდევ თქვენ ოჯახში შემოვიდეს, კოლმეურნეობაში უნდა შეხვიდეთო; გარდა ამისა, იწერება, რომ ვერც პურის ფულს გამოგიგზავნის.

— ჯერ ჯეელია, ჯეელი! მას არ ესმის საქმის ვითარება. მე რომ ვკვდებოდე, არ შემიძლია ასი სულისთვის შეკერილი საბანი დაეხურო...

— ეი, დედაკაცო! მას თუ არ ესმის, მაშ შენ გესმის?.. მაშ კარენა ჩვენი მტერია?.. შეილი თავისი მშობლებისათვის ცუდს მოინდომებს? სჩანს კარგია, რომ გვიჩვენებს, — და ქოქორ ბიძამ, ანთებული ღუმელის გვერდზე მჯდომარემ, ქალამანი შეიხსნა, დაბერტყა, წინდის დიგლეჯილი ქუსლის ნაკუწები ერთმანეთს გადაადო, ხელახლად ჩაიცვა და ალაგიდან ძლივს დაიძრა.

როდესაც ქოქორ ბიძა განცხადებით ხელში ოთახიდან გამოვიდა, ელსან დიდედა დიდხანს არ აშორებდა წერილს თვალს, და, თითქოს მილურსმული, ფიქრებს მიეცა.

ჯერ ზამთარი არ გათავებულყო, მაგრამ გაზაფხულის სუნი ტრიალებდა. მზე თოვლის ნალექებს უკანასკნელად ეთამაშებოდა. მთის ფერდობის ყოველი ღრუდან ნაკადული გამოდიოდა. სოფლის მრუდე გზები, მჩქეფარე ნიაღვრის წყალობით, ალაგ-ალაგ ისე ატალახებულყო, რომ ურმები ეფლობოდა.

სიცოცხლე მაინც იყო სოფელში.

ყველას პირზე კოლმეურნეობა ეკერა. ყველანი კოლმეურნეობაზე ლაპარაკობდნენ, მასზე კარგს ან ცუდს ამბობდნენ.

— საერთო რომელია, ძმაო! თავი გაანებონ მაგებს, დაუცველი კაცმა თავისი სურვილისამებრ იცხოვროს, რაღა?! ჩილი შედუქე დედალუნანა, რომლის შესახებ სოფლელები ერთობიად ამბობდნენ: „გარდა ჩიტის რძისა, მის სახლში ყველაფერი ბლომადაა“.

ამას თოფალაანთ მინასაც, მელინეს მამა, ადასტურებდა.

— ცეცხლი ჩავარდეს კოლმეურნეობის მომგონის სახლში! — ჩილაპარაკა მინასამ თავისთვის, როდესაც გაიგო, რომ გლეხების უმეტეს ნაწილს განცხადება შეუტანია კოლმეურნეობაში შესასვლელად. ელსან. დიდდასაც ბევრი ეფიქრა კოლმეურნეობაში შესვლის შესახებ. გუშინ. წყაროს თავზე, დედაკაცებმა ბევრი რაღაცები სთქვეს კოლმეურნეობაზე, ბევრი კარგი და ავიც, მაგრამ თითქოს ცუდი უფრო მეტი ითქვა.

— ქალო, რა სთქვი. ცოლებს სცვლიან? — შეეკითხა ერთი ჯეული ქალი მღვდლის ცოლს.

— მაშ. მაშ! კოლმეურნეობაში კაცები ცოლებს იცვლიან, ვისაც ვისიმე ცოლი მოეწონება, მის უბეში წავა, — დაუმატეს მღვდლისა და კულაკ დედალი უნანის ცოლმა სავგულამ. — ჭკვიანი კაცი თავის ცოლს კოლმეურნეობის ბრჭყალებში არ ჩააგდებს, — კოკის მხარზე გადებით დაამთავრა სიტყვა სავგულამ.

— ეგ ენა მთლიანად უნდა მოგაჭრან!.. დედა არ მომიკვდეს, სისულელეს როშავ, ამ დედაკაცებსაც გუნებას უმღვრევ, — უპასუხა მოჯამაგირე მუქელას ცოლმა ჰელინარამ, რომელიც სოფლის ახალი აქტივისტი ქალი იყო, და განაგრძო: — ორი წელიწადია, რაც ჩემი და კოლმეურნეობის წევრია, მაგრამ განა მაგისთანა რამ დაემართა? კოლმეურნეობაში შესვლა თქვენთვის ხელსაყრელი არ არის, ჰო?.. გინდათ რომ გლეხები ისევ ისე ბნელში დარჩენ, რომ წინანდებურად იპარპაშოთ?..

ჰელნარას სიტყვა ელსანას ძლიერ მოეწონა.

— რა ადგილას უთხრა და! — წამოიძახა ელსანამ და თავისი ახალი ხალიჩა, რომელიც ერთ თუმანში დარჩა, ქვეშ ამოიღო. ეს იმ დროს იყო, როდესაც კარენას ქალაქში გასაგზავნად ფული დასჭირდა. ელსანა იძულებული გახდა სავგულას დახმარებისთვის მიემართნა და ხალიჩა მასთან დაეგირავებინა.

უკვე დაღამებულიყო, როდესაც ქუჭორ ბიძა კოლმეურნეობიდან შინ დაბრუნდა.

— ეი, ელსან, წადი ერთი ბირიდანას ვაჭიშვილს დაუძახე, რომ ჩემ კარენასთან ერთი წერილი დავაწერიხო, შევატყობინო, რომ უკვე შევევლით კოლმეურნეობაში.

ელსანა ფიქრებში ჩაიძრა, როდესაც ჰელნარამ კოლმეურნეობის გულისთვის მღვდლის ცოლს სილა გაარტყა და ორჯერაც, არცა უთვაზა სავგულას, ამ სანახაობით ელსანამ იმდენად შეიგრძნო, რომ ძლიერ ინანა, რატომ აქამდეც არ იყო შესული კოლმეურნეობაში. მაგრამ ახლა?!.. როდესაც ის კოლმეურნეობის წევრია, გუნება რათ შეეცვალა? ამის მიზეზი მას ვერ გაეგო. მისი აზრი ქარისაგან დარხეული ხეხილის ტოტის მარჯენივ და მარცხენივ ქანაობას ემსგავსებოდა. კარგიც იყო კოლმეურნეობა და ცუდიც!

განთიადია.

შორით ნატყორცი მზის სხივები თანდათან ფანტავდა სიბნელს. ელსანა სახლიდან გამოვიდა ქათმის და წიწილებისთვის საკენკისა და საქონლისთვის საკვების მისაცემად.

გომში შევიდა.

წირანა, პატარა ხბო, ძროხის გვერდზე ფშვინავდა და თან დედის ძუძუებს ეთამაშებოდა. ერთ წუთს შედგა ელსანა, ძროხას ხარბად შეხედა.

— ხვალ ჩემი აღარ იქნები, ჰო, წირანჯან? — ტუჩების მკრთალი თრთოლით წარმოსთქვა ელსანამ, თითქოს ყელში რაღაც უბჯინებო.

— ეი, ელსან, როგორ თუ წირანა შენი არ იქნება? ხვალ მთელი კოლმეურნეობის წირანები შენი იქნება, — უთხრა ქოქორ ბიძამ, რომელიც შეუშინევლად შემოვიდა გომში რაღაცის წასაღებად.

ჯერ კიდევ მზე არ გადახრილიყო, შთის იქით, რომ სოფელში ზმა გავარდა ქალაქიდან მოსული მუშების შესახებ, რომელთაც სოფელში კრება უნდა მოეწყოთ. მოსული მუშები მკერავთა ქარხნის ბრიგადა იყო. უმეტესობამ, განსაკუთრებით მოხუცებულებმა, არ იცოდენ, რა იყო ბრიგადა. ისინი მას „პრიკაზს“ ეძახდნენ.

— ეი, მათოს, სამკითხველო ქოხში „პრიკაზი“ მოსულა, წავიდეთ, ერთი, ვნახოთ, რა კრება იქნება..

ბრიგადის აქტივ წევრთაგან ერთიც კარენა იყო.

ელსანასა და ქოქორასთვის კარენას მოსვლა სოფელში იმდენად მოულოდნელი იყო, რამდენადაც მზის ამოსვლა ბნელ ღამეში.

ქოქორამ გააცალა შვილი კრებაზე.

დიდძალი ხალხი იყო.

დღის წესრიგში დასმული იყო მოჯამაგირე მუქელას წინადადება: „მთლიანი კოლექტივიზაცია“.

საკითხი თითქმის ერთხმად გადაწყდა. მასთან ერთად კრებამ გადასწყვიტა, რომ ოთხი მენე კულაკისთვის იძულებით ქონება ჩამოერთმიათ და კოლექტივისათვის შეერთებინათ. მათ შორის იყო აგრეთვე თოფალანთ მინასაც.

კრების მეორე დღეს თოფალანთ მინასას საბჭელთან ორმა ლანდმა გაიარა, რომლებიც ბოლოს მინასასთან მივიდნენ. ლანდები თუმცა ცოტანი იყვნენ, მაგრამ თითქოს აქაც კრება შესდგაო. ვინ იცის რა გადასწყვიტეს, მხოლოდ ცხადი იყო, რომ აქაც ყველა საკითხი ერთხმად წყდებოდა.

*
*
*

ბრიგადელებმა სოფელში დაიწყეს გულმოდგინე მუშაობა. სოფელში არ დარჩა არცერთი ისეთი მოჯამაგირე, საწყალი ან საშუალო გლეხი, რომლისთვისაც ბრიგადას საკვეთი, გუთანი, ბარი ან ნამგალი არ შეეკეთებინა.

სალამო ხანს, მუშაობის გათავების შემდეგ კი, კოლმეურნენი და ბრიგადელები თავს იყრიდნენ „კანცელარიაში“.

ძლიერ ბნელი ღამე იყო.

სოფელში ბრიგადის მოსვლის მეორე ღამეს, როდესაც კარენა მარტოკა ბრუნდებოდა შინ სოფლის ვიწრო გზით, კარენაანთ სახლთან ერთმა აჩრდილმა საჩქაროდ მიიღბინა კარენასთან.

ეს მელინე იყო.

— კარენ, კარენ! — დაუძახა მან ნახევარი ხმით.

კარენა გამოერკვა, შეჩერდა, უკან მიიხედა. ხმა იცნო, მაგრამ გაუძნელდა მოგონება, თუ ვისი ხმა იყო ეს. აჩრდილისკენ გაექანა.

— კარენჯან, შენ მაგდენად უწყალო ხარ? მოსულხარ და არ გინდა მნახო? ნუთუ დამივიწყე?

— მელინე, შუალამისას შენ აქ რას აკეთებ?

— შენ სანახავად მოვსულვარ, კარენჯან. შენ ჩემი არ იყავი? მაშ ეს შენი დაწერილი არ არის? — უთხრა მელინემ და სიბნელეში ხელი მიიტანა მკერდისკენ. კაბის ქვეშიდან ამოიღო ერთი წერილი და გაუწოდა.

კარენა ერთი წუთით დაეწყებას მიეცა, ერთი საკვირველი გონება გადაიშალა მის გონებაში. მის ძარღვებში სუსხლმა განსაკუთრებული ენერჯით დაიწყო მუშაობა. სახე ეწოდა სიცხისაგან. ის შეუმჩნეველად მიუახლოვდა მელინეს, გადებვია და ლოყაზე აკოცა.

— მე შენ კიდევ მიყვარხარ... მაგრამ არა, არ მიყვარხარ... მე არ შემძლია შეგიყვარო...

— რატომ?.. აშფოთებული დაეკითხა მელინე.

— შენ კულაკის ქალი ხარ, შენ ვერ შეგიერთავ.

მელინე მშიშარა ფრინველივით მთელი სხეულით აკანკალდა და დაიწყო ყრუდ ქვითინი.

— კარენჯან, ნუ დამტოვებ უბედურად, მე შენი მონა გავხდები, მხოლოდ ჩემთან იყავი, ჩემი გახდი.

მელინემ და კარენმა სრულიად ვერ შენიშნეს ვიწრო გზის კუთხიდან ფეხაკრეფით გავლილი ადამიანის ლანდი.

— დუმბ!.. გაისმა თოფის ქეჭა.

მელინემ დაიკვივლა. ტყვია მელინეს მკერდს მოხვდა, ის განგმირული დაეცა.

სოფელში ალიაქოთი ატყდა, სოფლის აქტივი და ბრიგადელები ფეხზე დადგენ.

კაცის მკვლეელი დაიჭირეს.

თოვალაანთ მინასა იყო. იმ ღამის კულაკების კრების დადგენილება აესრულებინა, მაგრამ კარენას მაგიერ თავისი ქალი მელინე მოეკლა.

კოლმეურნეობა დღითი-დღე ყვაოდა.

მთელი სოფელი, თითქოს ერთი სკის ოჯახი იყოსო, ოფლში გაწურული მუშაობდა.

კოლმეურნეობის ყოველი წევრი შესულიყო თავის როლში, მათ კარგად იცოდნენ თავისი საქმე. კოლმეურნეობაში საქონლის ყურისგდება და პატრონობა ქოქორ ბიძას რგებოდა.

ყველგან გაზაფხულის სუნი ტრიალებდა. მინდვრები ალაგ-ალაგ ამწვანებულებოდა. სოფლის გზაზე რაღაც არაჩვეულებრივი სასოფლო-სამეურნეო მანქანები გამოჩნდა.

როდესაც თოფალაანთ მინასა წაიყვანეს ქალაქის საპრობილე-
ში, ამ დროს მინდორში წყვილი ტრაქტორი ქმინავდა.

მინასა მიდიოდა ფერწასული, ფიჭვების სიმშობის ქვეშ თავი
დაეხარა და ერთსა და იმავეს იძახდა:

— რა, ვქენი ეს, საკუთარი ხელით დავაქციე ჩემი სახლი, — და
მის თვალწინ სისხლში მოსერილი მკვდარი მელინე იხატებოდა. — ვინ
მოვკალ, ვინ? თვით ჩემი თავი!

უკვე გაზაფხული იყო.

თარგმანი სომხურიდან ლ. კარაპეტციანი-ი. ა.

საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის რეზოლუცია რუსეთის პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის მიმართვის გამო

1. საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაცია, რომელიც ორგანიული მონაწილეა საკავშირო პროლეტ-ლიტერატურულ მოძრაობისა, შეუძლებლად სთვლის გვერდი აუხვიოს იმ პროცესებს, რომლებიც არსებობს პრ. მწერ. ასოციაციების საკავშირო გაერთიანების უდიდეს ორგანიზაციაში — რუსეთის პრ. მწერალთა ასოციაციაში. დისკუსიას, რომელიც სწარმოებს რუსეთის პრ. მწერ. ასოციაციაში შემოქმედებითი პლატფორმის საკითხების გარშემო და რომელმაც უკვე დიდი ხანია გადალახა ლიტერატ. პოლიტიკური ჩარჩოები საკავშირო მნიშვნელობა აქვს. ის ფაქტი, რომ ნაციონალური პრ. მწერალთა ასოციაციები, კერძოდ ამიერ-კავკას. ლიტერატურული ორგანიზაციები, იწყებენ ორგანიულ ჩაბმას ამ დისკუსიაში, უალრესად დადებით მოვლენად უნდა ჩაითვალოს. საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის პრეზიდიუმში, რომელიც იწყებს შემოქმედებითი პლატფორმის უფრო გეგმიან და სისტემატიურ დამუშავებას — აუცილებელ საჭიროებად სთვლის მიუთითოს იმ არაჯანსაღ მოვლენებზე და მავნებელ ნაქუქზე, რომელიც გარს აკრავს რუს. პრ. მწერალთა ასოციაციაში წარმოებულ დისკუსიას და რომელიც უალრესად აფერხებს შემოქმედებითი პლატფორმის საფუძვლების დამუშავებას. საქარ. პრ. მწერალთა ასოციაცია ხაზს უსვამს ამ ავადმყოფურ გარეგნაოთა გაძლიერებისა და გაფართოების სრულიად რეალურ საფრთხეს (ტენდენციები ამ ავადმყოფურ გარეგნაოთა საკავშირო მასშტაბით გავრცელებისა, კერძოდ პოზიციები აკავკას. პრ. მწერ. ასოციაციის ზოგიერთი, თუმცა უმნიშვნელო ფენისა). საქარ. პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის პრეზიდიუმს ძირითად ყოვლად მანე და დაუშვებელ მოვლენად მიაჩნია შემოქმედებითი დისკუსიის შეცვლა (ბლოკის მიერ) პოლიტიკური ბრძოლით ნაპოსტოველობის წინააღმდეგ. რაც გარკვეულად გამოსკვივის მკვეთრად გამოხატულ მიდრეკილებაში ლიკვიდაცია გაუკეთ-

დეს ნაპოსტოველობას, როგორც იდეურ-პოლიტიკურ მხარესა და საქარ. პროლეტარულ მწერ. ასოციაცია, როგორც საქვეყნო სტრუქტურული მოძრაობის ერთი პირველ-რანგითაგანი, — თავის მოვალეობათ სთვლის კატეგორიულად და გადაწყვეტით გაუსვამს ხაზს ამ მოვლენას და რუს. პრ. მწერ. ასოციაციაში აღძრულ დავის მიმართ თავისი პოზიციების გამორკვევის დროს, სავსებით დაპკმოს ნაპოსტოველობის ლიკვიდაციის ფარული თუ აშკარა ტენდენციები.

2. საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის პრეზიდიუმი აღნიშნავს, რომ რუსეთის პრ. მწერ. ასოციაციის მიმართვა წარმოადგენს ისტორიული მნიშვნელობის დოკუმენტს, იმის მაჩვენებელს, რომ მთელი რუსეთის პრ. მწერლობის მოძრაობა გადაწყვეტით იწყებს გადასვლას განვითარების ახალ, რეკონსტრუქციის პერიოდისათვის შესაბამ ეტაპში. რუსულ პრ. მწერ. ასოციაციის სამდივნოს მიმართვა გვარწმუნებს, რომ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობას, თავისი მდგომარეობის სიმძლავრე ყოფნასთან ერთად სავსებით და ბოლშევიკური გარკვეულობით შეგნებული აქვს ყველა ის სიძნელენი, ნაკლულევანებანი და სუსტი მხარეები, რომელიც წინ ელობება მთელ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის მუშაობის აუცილებელ გარდაქმნის საქმეს. მიმართვა უაღრესი გარკვეულობით და პირდაპირობით ლაპარაკობს იმის შესახებ, რომ პროლეტარული ლიტერატურა მეტის მეტად ჩამორჩა უკან, როგორც სოციალიზმის მშენებლობისა და საზოგადოებრივ-სამეურნეო ცხოვრების ძირეული რეკონსტრუქციის გრანდიოზულ პროცესების ასახვის, ისე ამ ეამად არსებულ კლასთა ბრძოლაში უშუალო მონაწილეობის თვალსაზრისით; რომ პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციები არა დამაკმაყოფილებლად ასრულებენ დადგენილებებს ბოლშევიზაციისას და კერძოთ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის გამუშურების შესახებ. „მიმართვაში“ თვალსაჩინო ღირებულებას წარმოადგენს ის გარემოება, რომ ასეთი დაგვიანება რიგების გადაჯგუფების საქმეში არავითარ შემთხვევაში არ არის გამართლებული „ობიექტიური სიძნელეებით“, პირიქით, მიმართვა ხაზს უსვამს, რომ პროლეტარულ ლიტერატურას მოეპოვება ყველა პირობები, საშუალებები და ყველა რეზერვები იმისათვის, რათა იგი ნამდვილად წარმოადგენდეს პროლეტარულ რევოლიუციის საბრძოლ იარაღს. „მიმართვის“ ისტორიული მნიშვნელობა უმთავრესად იმაში მდგომარეობს, რომ იგი ხაზს უსვამს რა თვითკრიტიკის არა საკმარის გაშლას, როგორც ერთ უდიდეს ნაკლულევანებას რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის მუშაობაში, გაბედულათ და თამამათ შლის თვითკრიტიკას და უთითებს რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელო-

პის მთელ რიგ მნიშვნელოვან მემარჯვენე ხასიათის შეცდომებზე. მიმართვა სრულიად სამართლიანად აღნიშნავს, რომ რუსეთის მხარე ასოციაციის ნაპოსტოველური ხელმძღვანელობა, რომელიც ასოციაციის პოზიციები ეკავა ყველა ძირითად საკითხებში, მისდევდა უმთავრესად სწორ ლიტერატურულ-პოლიტიკურ ხაზს და მთავარ ყურადღებას აქცევდა ბრძოლას მემარჯვენე საშიშროებასთან, როგორც ძირითად საფრთხესთან — იგი ამავე დროს არ ებრძოდა ამ საშიშროებას უფრო მეტი გამბედაობით და სათანადოთ არ აბამდა ამ ბრძოლაში მთელ პროლეტარულ მასას. მიმართვა აღნიშნავს, რომ არ სწარმოებდა საკმარისი ბრძოლა პროლეტარულ ლიტერატურაში გამეფებულ ბატონკაცობის ცრუმორწმუნეობასთან, არა დამაკმაყოფილებლად მუშაობდა: საბჭოთა მწერლობის ფედერაცია, პრ. მწერ. ასოც. საკავშირო გაერთიანება და რევ. ლიტერ. საერთაშორისო ბიურო — არ სწარმოებდა თანამიმდევრობითი კრიტიკა ზოგიერთი თეორეტიკოსების, რომლებიც მუშაობენ პროლეტარულ ლიტერატურის მოძრაობის შიგნით, მაგრამ მიუხედავად ამისა ჯერ კიდევ სავსებით ვერ მოუხერხებიათ მარქსისტულ პოზიციაზე დადგომა, რომ არ გრძელდებოდა და არ ღრმავდებოდა ბრძოლა ბუხარინის სკოლასთან კულტურულ საკითხებში. რუს. პრ. მწერ. ასოციაცია აღნიშნავს მთელ რიგ სერიოზულ ცალკე შეცდომებს, რომელიც დაშვებული იქნა რუს. პრ. მწერ. ასოც. ზოგიერთი ხელმძღვანელი მუშაკის მიერ, ასე მაგ. ბეზიმენსკის „Выстрел“-ის მნიშვნელობის აშკარა არა სათანადო შეფასება, გადახრები ბეზიმენსკის წინააღმდეგ წარმოებულ პოლემიკაში (ფრაზა ბეზიმენსკის პოემის „დღენი ჩვენი ცხოვრებისა“-ს ცალკე ფილოსოფიური მოტივების გამოხმაურებისა ზამიატინის რომანთან „ჩვენ“; ლიბედინსკის, „გმირის დაბადება“) ის არა საკმარისი კრიტიკა: შეცდომები თეატრისა და კინოს ზოგიერთ საკითხებში; შეთანხმებული მუშაობის უქონლობა ცალკე ამხანაგებთან „პროლეტარული თეატრის“ ჯგუფიდან; კრიტიკის არა ამხანაგური ტონი ერმლერის რევოლიუციონური ნაწარმოების „იმპერიის ნატეხი“-ს შეფასების დროს; შემრიგებლური დამოკიდებულება პროლეტარიატისათვის უცხო და აშკარა მტრულად განწყობილ ნაწარმოებებთან (ეუკლინის „მოკლე ვადიანები“); კონსტრუქტივისტების გადაქარბებულა დაფასება, არა საკმარისი კრიტიკა წვრილ-ბურჟუაზიული განწყობილებებისა, რომელმაც თავი იჩინა პოეზიაში და არასაკმარისი ბრძოლა პროლეტარულ პოეზიის „გადემიანურებისათვის“. რუსეთის პრ. მწერ. ასოციაციის სამდივნოს მიმართვა სავსებით სწორ კვალიფიკაციას უკეთებს ამ შეცდომებს, როგორც უმჯველად მემარჯვენე

ხასიათის შეცდომებს. რუსეთის პროლეტარული მწერ. ასოციაციის სამდივნო პირდაპირ და გაბედულად აღნიშნავს თავის შეცდომებს — მუშელთა იმაში მდგომარეობს, რომ იგი ყოველთვის დარღვევებით თითებდა შეცდომებზე (ხანდახან სრულიადაც არ მიუთითებდა ხოლმე) ამხანაგებს, რომლებიც ცალკე შემთხვევაში იხრებოდნენ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის გენერალური ლიტერატურული ხაზიდან.

საჭიროა ხაზი გაესვას, რომ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის სამდივნოს მიერ შეცდომების აღიარება უნდა მომხდარიყო ყოველგვარი შენიშვნების გაუკეთებლად (მომიზეზება, რომ ამით „სპეკულიაციის გასწევენ პროლეტ-ლიტერატურული მოძრაობის მტრები“). ძირითადში საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის პრეზიდიუმს რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის სამდივნოს მიმართვა მიაჩნია ბოლშევიკური თვითკრიტიკის უაღრესად თვალსაჩინო და საჭირო დოკუმენტად, ვინაიდან მასში სათანადო გარკვეულობითა და სიმძაფრით არის აღნიშნული მთელი რიგი პრინციპიალური გზებისა, რომლებიც იძლევიან ნიშნის მთელი რუს. პრ. მწერ. ასოციაციისა და მისი ხელმძღვანელობის მუშაობის გარდაქმნის შესახებ. რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის სამდივნოს მიმართვა გვიმტკიცებს, რომ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობა, რომელიც ძირითადში ატარებს სწორს ლიტერატურულ-პოლიტიკურ ხაზს, — უახლოეს მომავალში გამოასწორებს ყველა ცალკე და ზოგადი ხასიათის შეცდომებს და საჭირო ენერგიითა და ტემპით მიიტანს ბოლშევიკურ, განმანადგურებელ იერიშს რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის შიგნით არსებულ მემარჯვენე, როგორც უმთავრეს საშიშროებაზე, უკანასკნელის კონკრეტულ მატარებლებზე და საერთოდ შესაძლებლობაზე, რომ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის შიგნით შეიქნეს რაიმე ფენა მემარჯვენე შეცდომათა დამახასიათებელი სისტემით.

საქარ. პროლტარულ მწერალთა ასოციაციის პრეზიდიუმში იზიარებს რა რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის სამდივნოს მიმართვის დებულებებს. ესალმება ამ მიმართვას და გამოსთქვამს მტკიცე იმედს, რომ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობა ბოლშევიკური თანამიმდევრობით განახორციელებს ყოველივეს რაც მიმართვაშია დასახული. რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის მუშაობის გარდაქმნა წარმოადგენს სასარგებლო გამოცდილებას საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციისათვის. ვინაიდან იგი მას ყოველმხრივ დაეხმარება მისი მუშაობის ძირეული გარდაქმნის საქმეში; თავის მხრივ ამხანაგური, ინტერნაციონალური დაკავშირების წესით, საქარ. პრ. მწერ. ასოციაცია ჰპირდება რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ნაპოსტოველურ ხელმძღვანელობას შეძლებისა-

მებრ ყოველმხრივ დახმარებას და თანადგომას, გამომდინარე ^{ჩვენი} ორგანიზაციებისა და პრინციპიალური ნაპოსტოველურ ^{მიზანდას-} ხულობათა ერთიანობიდან.

3. საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის პრეზიდიუმი აღნიშნავს, რომ რუსეთის პრ. მწერ. ასოციაციაში შემოქმედებითი პლატფორმის დამუშავება, დაწყებული პრ. მწერ. პირველი საკავშირო ყრილობიდან (მოხსენებები ყრილობაზე) სწარმოებს შეუწელებელი ენერგიით. უკვე მოგვეპოება მთელი რიგი სერიოზული და სისტემატიური ცდებისა შემოქმედებითი პლატფორმის ძირითადი საკითხების დამუშავების სფეროში. პროლეტმწერლური მასა სწორეთ იქნა წარმართული რეალიზმის ძირითადი ხაზით. საჭიროა და სწორი ისიც, რომ ძირითადი შემოქმედებითი გეზი მიმართული იყო — შიშველ სქემატიურ სტანდარტების ნაცვლად, — ჩვენი სინამდვილის შეცნობისაკენ მთელი მისართული წინააღმდეგობებით; ჩვენი დროის გმირის ცოცხალ კლასიურ ადამიანების ასახვისაკენ, სრული ფსიქოლოგიური დამაჯერებლობით, ფართო ტიპური განზოგადოებებით, მოთხოვნილებებით, რომ ჩამოგლეჯილი ყოფილიყო ყველა და ყოველგვარი ნიღაბი. ამასთანავე ერთად საჭიროა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად ზოგიერთი, სწორად წარმართული ძირითადი შემოქმედებითი გეზის არსებობისა — შემოქმედებითი პლატფორმა ჯერ კიდევ არ არის სავესებით გარკვეული. ასე მაგალითად, — სათანადოთ არ არის გარკვეული და ზედმიწევნით გაშუქებული შინაარსი პროლეტარული რეალიზმისა. ძალიან ცოტაა გაკეთებული იმ მხრივ, რომ გაკონკრეტიულებული ყოფილიყო მხატვრული ლიტერატურის მიმართ ერთად ერთი სწორი მეთოდი დიალექტიური მატერიალიზმისა, რომელიც პირველად ნაპოსტოველების (ლ. ავერბახი) მიერ იქნა დეკლარატიულად გამოქვეყნებული. ეს გარემოება უაღრესად გავლენას ახდენს პროლეტარული ლიტერატურის შემოქმედებით გარდაქმნაზე. ამ საქმეში უდიდესი პასუხისმგებლობა აწევბა სახელდობრ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციას, როგორც ერთ-ერთს ყველაზე მოწინავე რაზმს პროლეტ-ლიტერატურული მოძრაობისა საბჭოთა კავშირში; აღნიშნავს რა ამ გარემოებას საქარ. პრ. მწერ. ასოციაცია ხაზგასმით აღიარებს, რომ იგი ისე როგორც ამიერ კავკასიის სხვა პრ. მწერ. ასოციაციებიც საგრძნობლად ჩამორჩენ შემოქმედებითი პლატფორმის დამუშავების იმ დონესაც, რომელიც არსებობს რუს. პრ. მწერ. ასოციაციაში. საქ. მწერ. ასოციაცია გადადის რა სისტემატიური მუშაობიდან შემოქმედებითი პლატფორმის გაშლილ და ენერგიულ დამუშავებაზე ქართული პროლეტარული ლიტერატურის სპეციფიკისა და რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის გამოც-

დილების საფუძველზე, —საჭიროდ სთვლის მიუთითოს რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის შემოქმედების პლატფორმაში არსებულ მსხვერპლურ მომენტებზე, რათა გამახვილებული იქნას ჩვენს აქტიურ და მომავალში მოსალოდნელი გამოიჯენა ამ მომენტებისაგან და რათა რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის უმრავლესობამ გამოასწოროს ეს შეცდომები და არა სწორი მომხრეები შემოქმედებითი პლატფორმის შემდეგი დამუშავების პროცესში. საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის გამგეობის მესამე პლენუმზე (1929 წლ. ნოემბერში) ამხ. ბენ. ბუაჩიძემ აღნიშნა, რომ ჯერჯერობით კიდევ საკმარისი სიტყვადით არ არის გარკვეული და სავსებით არ არის ნათელყოფილი კონკრეტული შინაარსი პროლეტარულ რეალიზმის. გადააფასა და როგორც არა სწორი მიზანდასახულობა უარყო ლოზუნგი „ცოცხალი ადამიანისა“, ხაზი გაუსვა „ფსიქოლოგიზმის“ აშკარა მავნებელ ტენდენციებსა და არა სწორ განვითარებას. აღნიშნა „МХАТ“-ის მეთოდით გატაცების მავნებლობა და სხვ. ყველა ეს საკითხები და სხვებიც ისმებოდა და ამ თვალსაზრისით იჭრებოდა საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის აქტივის მთელ რიგ ბეჭდვით გამოსვლებში (წერილები ამხ. ამხ. ბუაჩიძის, ლუარსამიძის, სულავასი, ნატროშვილის და სხვ. შემოქმედებითი პლატფორმის დამუშავების პროცესში ამხანაგები რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის უმრავლესობიდან ექვს გარეშეა უშვებდენ მთელ რიგ შეცდომებს. ამრიგად ჩვენა გვაქვს მთელი რიგი გაურკვეველობისა და უმართებულო მიზანდასახულობისა. ეს არ ეხება „ცოცხალ ადამიანის“ ლოზუნგს. ამ ლოზუნგისათვის პასუხისმგებლობა აწევს მთელ საბჭოთა კავშირის პროლეტ-ლიტერატურულ მოძრაობას საერთოდ. ეს ლოზუნგი რეაქცია იყო გამოწვეული პროლეტ-ლიტერატურის პირველი პერიოდის სქემატიზმისაგან და წარმოადგენს გაურკვეველსა და აბნეულ ფორმულირობას, რომელიც საშუალებას აძლევს სხვა და სხვა ნაირად და ხანდახან კი საზიანოდ იქნას ახსნილი პროლეტარულ მწერლობის მიერ მასში ნაგულისხმევი შინაარსი. ცხადია, რომ პროლეტ-ლიტერატურის ახალი ეტაპი მოითხოვს, რათა მოხსნილი იქნეს „ცოცხალი ადამიანი“-ს ლოზუნგი. შემოქმედებითი პლატფორმაზე მუშაობის დროს რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის მთელ რიგ ხელმძღვანელ მუშაკების მიერ დაშვებული იყო სხვა თვალსაჩინო შეცდომებიც. „გალრმავებულ ფსიქოლოგიზმის“ ლოზუნგმა მთელ რიგ მომეტებში (მაგ. „გმირის დაბადება“ ლიბედინსკისა) განვითარდა უალრესად შემცდარი გზით, მიიღო აშკარად თვითმყოფადი, გაზვიადებული ხასიათი და ჩაახშო თავისი ცალმხრივი „სიღრმეზე და სიგანეზე განვითარებით“ არსებითად ჯანსაღი მოთხოვნილება შემოქმედებითი პრაქტიკისა-

გან — ფსიქოლოგიური დასაბუთებულობისა და დამჯერებლობის, არ არის სწორი მტკიცება მთელი რიგი ამხანაგებისა, თითქმის „ფსიქოლოგიზმი“ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის შემოქმედებით ქუთაისში სათვის საფუძველში და ჩანასახშივე წარმოადგენდა ბოროტებას. პირველი საკავშირო ყრილობის რეზოლიუცია იძლეოდა სწორ გეზს ამ საკითხში: „პროლეტარული მწერალი პიროვნების ფსიქოლოგიურ ანალიზს უნდა ამყარებდეს არა ხასიათის თვითმყოფად განვითარებაზე, არამედ ადამიანის შინაგანი არსის ჩვენებაზე. ადამიანის, რომელიც ყალიბდება და ვითარდება სოციალურ გარემოს ზეგავლენით. პროლეტარული ლიტერატურის „ფსიქოლოგიზმი“ უნდა იყოს ობიექტიური, უნდა ემსახურებოდეს შემეცნებას და ანვითარებდეს აქტიურობას წინააღმდეგ ფსიქოლოგიზმისათვის, რომელიც ახასიათებს ბურჟუაზიული ლიტერატურის ზოგიერთ ნაკადს (პროლეტ-მწერალთა პირველ საკავშირო ყრილობის რეზოლიუციიდან ლ. ავერბახის მოხსენების გამო).

„ფსიქოლოგიზმის“ საკითხის შესახებ სავესებით სწორ მითითებებს იძლეოდნ ხელმძღვანელი ამხანაგებიც. ამხ. ლ. ავერბახი სავესებით მართებულად და დროულად იძლეოდა გაფრთხილებას თავი აერიდებიათ „ფსიქოლოგიზმის“ სხვა და სხვა მანვე სახისაგან, „ჩვენ გვკვირდება არა ფსიქოლოგიზმი ფსიქოლოგიზმისათვის“ — ჩვენს ლიტერატურაში ასეთი ტენდენციებიც არსებობს. ჩვენ არ გვესაქიროება ისტორიული ქვეყა ჩვენს შინაგან არსებაში და ყოველივე ის, რასაც გულისხმობს ობიექტური ტერმინი „დოსტოევსკინა“. ჩვენი ფსიქოლოგიზმი ობიექტიური უნდა იყოს და უნდა ემსახურებოდეს სამყაროს ნამდვილ შეცნობასა და აქტიური მიზანმიმართების აღზრდას“. იგივე ავერბახი სისწორით არკვევდა „ფსიქოლოგიზმის“ მიზანდასახულებას. თვითული ჩვენგანი უნდა ებრძოდეს ჩვენს შინაარსებაში დამკვიდრებულ ძველ სამყაროს ელემენტებს. უნდა ხელი შეუწყოს და გაავადლიეროთ ყოველგვარი ახალის დასაწყისი. ამისათვის უნდა ვიცნობდეთ ადამიანს. ამისთვის საჭიროა ვიცოდეთ მისი ცოცხლად ჩვენება. ამისთვის ცოტაა აღწერო ბოლშევიკის ტყავის ქურქი, რასაც იოლად ახერხებს პილნიაკიც. ამისთვის უნდა ვაჩვენოთ ტყავის ქურქის ქვეშ არა კარგათ აწყობილი დინამო-მანქანა. არამედ წინააღმდეგობით გამსქვალული, რთული და მრავალმხრივი ადამიანის ფსიქიკა“. ეს ძირითადი განსაზღვრა სავესებით მისაღები, სწორია და საჭირო პროლეტ-ლიტერატურისათვის. მაგრამ საქმე იმაშია. რომ მერმინდელ „ფსიქოლოგიზმის გაღრმავებულ დამუშავებაში“. — ზოგიერთი ამხანაგის თეორეტიულ და თვითშემოქმედებით მუშაობაში (ლებედინსკი,

ერმილოვის და სხვ.) „ფსიქოლოგიზმი“ შემოტრიალდა და გვიჩვენა აშკარა იდეალისტური სახე, უფრო მეტად და მეტად მიიღო სუბიექტი- ფადი ხასიათი და გაეხვია არა მარქსისტულ საბურველში. უკვე აღად შემცდარად და მავნედ უნდა იქნეს ჩათვლილი „ქმედითი თვით ანალიზისა“ და სხვ., როგორც აშკარა ნიმუში გახვია დებულები, მავნე და მიუღებელი „ფსიქოლოგიზმისა“. თავის თავად მაჩვენებელია ის ფაქტი, რომ მთელი რიგი ამხანაგების მიერ წარმოებულმა, „ფსიქოლოგიზმისა და რეალიზმის“ უმართებულო და მავნებელმა ვარიაციებმა შესაძლებლობა მისცა რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის უმრავლესობის შემოქმედებითი პლატფორმის მოწინააღმდეგეებს ელაპარაკნათ „ფსიქოლოგიურ რეალიზმზე“, როგორც ვითომდა რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობის მიერ დასახულ პროლეტ-ლიტერატურის მთავარ გზაზე. სინამდვილეში კი „ფსიქოლოგიურ რეალიზმს“ არავითარ შემთხვევაში არ შეუძლია გამოხატოს გენერალური შემოქმედებითი გეზი პროლეტ-ლიტერატურისა და საჭიროებს უსასტიკეს კრიტიკასა და განდევნას პროლეტარული ლიტერატურისაგან, როგორც შემოქმედებითი ხაზი — არა მარქსისტული, არა კლასიური — მებრძოლი, საერთოდ უხამსი და სრულიად შეუსაბამო ნაპოსტველების მებრძოლ პრინციპებისათვის. თეორია „უშუალო შთაბეჭდილებებისა, როგორც ხელოვნების საფუძვლის“ — წარმოადგენს აშკარათ იდეალისტურ თეორიას. აუცილებლად საჭიროა „უშუალო შთაბეჭდილებათა“ საფუძვლიანი კრიტიკა, განსაკუთრებით მისი ავტორის, აშხ. ლიბედინსკის მიერ, რომელმაც სათანადო არ გააცნო თავისი უარის თქმა და გამიჯვნა ამ ძირეულად შემცდარი თეორიისაგან ფართო პროლეტარულ მასას. ეს გარემოება მეტად სავულისხმოა და მნიშვნელოვანი ეხლა, უსათუოდ ამგვარი არა სწორი და აზნეული თეორიების საფუძველზე არა სწორად გაგებულ „ფსიქოლოგიზმისა“ და „რეალიზმის“ საფუძველზე დაწერილია ლებედინსკის „გმირის დაბადება“ — ნაწარმოები, რომელიც თავის მოვლინებით იძლევა ნიშანს, რომ პროლეტარული ლიტერატურის შიგნით არსებობს უადრესად სერიოზული და რეალური საშიშროება. ასე თუ ისე უარყოფით მოვლენებათ უნდა ჩაითვალოს სიმპატიების განცხადება „მხატის“ მეთოდისათვის; ტენდენციები (რამდენადაც მცირედ არ უნდა იქნენ გამოხატული, სულერთია) „ბოროტისა და კეთილის“ აუცილებელი და პრიმიტიული ძიებისა (სტანისლავსკისებურად) წარმოადგენენ თავის-თავად გულუბრყვილო „დიალექტიკობას“, რომელიც იძულებულს ხდის პროლეტარულ მწერლებს „მხატვრული სიმართლის“ სახელით ეძებონ „სიმპატიური“ და „კეთილი

მტრები“. საფუძველში არ არის სწორი ყოველგვარი (ვისი მხრითაც) არ უნდა გამოდინარეობდეს) დაპირისპირება სოციალისტური საკმის. გრანდიოზული მრავალმხრივი სოციალისტური მშენებლობის ჩვენების და ადამიანის, რომელნიც ამოძრავებენ და ქმნიან ამ საქმეს და წინააღმდეგ. ცხადია, რომ ჩვენი დროის გმირები (პროლეტარიატი და მისი ავანგარდი პარტია, ლარიბი და საშუალო გლეხური მასები) პირველ რიგში ნაჩვენები უნდა იქნენ სწორედ ამ საქმეში ჩაბმულნი, ამ საქმით გარემოცულნი. „გალრმავებული ფსიქოლოგიური“ ჩვენება ჩვენი დროის გმირისა არავითარ შემთხვევაში არ უნდა ჩრდილავდეს სოციალიზმის არა ჩვეულებრივად ბუმბერაზულ მშენებლობას და წინააღმდეგ. უალრესად მავნებელ მოვლენას წარმოადგენს ინტელიგენტური უნიათო „ფსიქოლოგიზმი“. ჩაკეტვა ინდივიდუალისტურ უჯრედანებში და აგრეთვე მექანიტურ-საქმოსნური „ნივთიზმი“, ადამიანთა შეუცნობლად, რომლის მიერ და რომელთათვისაც კეთდება მთელი სოციალისტური საქმე, რაც შეეხება კლასიკოსებიდან სწავლის საკითხს, საჭიროა აღინიშნოს ზოგიერთი ამხანაგის უმართებულო ტენდენციები, — განსაზღვრულ იქნეს იმ კლასიკოსთა რიცხვი, ვისგანაც უნდა ისწავლონ პროლეტარულმა მწერლებმა.

ყველა ეს ფრიად სერიოზული გადახრები სწორი შემოქმედებითი გეზისგან, ფარავენ თავისში არა მარტო ჩანასახს, არამედ საკმარისად სრულ შესაძლებლობას მემარჯვენე გადაბრუნებისას — პროლეტ-ლიტერატურული მოძრაობის საგრძნობი ფენის მხრივ.

საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის პრეზიდიუმი აღნიშნავს უდიდეს ღირებულებას და სარგებლიანობას იმ შემოქმედებითი დისკუსიისა, რომელიც გაიშალა რუს. პროლეტ. მწერალთა ასოციაციაში. პრეზიდიუმი ხაზს უსვამს, რომ ამ დისკუსიაში ჩაბმული იქნენ პროლეტ-მწერალთა ფართო მასები. საქართველოს პრ. მწერალთა ასოციაციის პრეზიდიუმი ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ საჭიროა რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობამ მწერალთა და მკითხველთა ფართო მასებმა, ყველა არსებულმა და შესაძლებელმა შემოქმედებითმა ჯგუფებმა შემდეგშიც გაშლილი ბრძოლა აწარმოონ ყველა იმ შეცდომებისა, გადახვევებისა, აშკარათ იდეალისტურ გაბრუნდებებთან, რომელიც ბოლოს და ბოლოს იქცევიან მემარჯვენე გადახრებათ და გადახვევებით ზოგიერთ ბუნდოვან, გაურკვეველ და მავნებელ მხარეებათ. შემოქმედებითი პლატფორმაში (და შეცდომებთან ლიტერატურულ პოლიტიკურ ხაზში, რომელიც ორგანიულად არის დაკავშირებული შემოქმედებით პოზიციებთან) — ამასთანავე ერთად საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის პრეზიდიუმს არ შეუძლია არ აღნიშნოს ფაქტი

ამ შეცდომებით სპეკულიაციისა ოპოზიციონურად განწყობილი ამხანაგების მიერ, განსაკუთრებით ამხანაგების ეგრეთწოდებულ „კლასიკიდან“. საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის პრეზიდენტი მანუჩიძე მალურ მოვლენად სთვლის იმ ავადმყოფურ აკვიტებას, რომლითაც სურთ რუს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის ნაპოსტოველურ ხელმძღვანელობას თავზე მოახვიონ „ფსიქოლოგიური რეალიზმი“ და სხვა აბნეული იდეალისტური და სრულიად არა მარქსისტული თეორიები. ეს შეგნებულად დემაგოგიური ხერხი მეტის მეტად ამწელებს შემოქმედებითი დისკუსიის შემდგეს ნორმალურ მსვლელობას. რუსეთის პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობა — ნაპოსტოველთა ჯგუფი ამჟამად ანგარიშს უწყევს რეკონსტრუქციის პერიოდის სპეციფიკას, ახალ მოთხოვნილებებს, რომელიც წამოყენებულია პროლეტლიტერატურის წინაშე და გარდაქმნის გზაზე შემდგარა არ იცავს მანე, არსებითად არა სწორ გზებსა და დაძველებულ ლოზუნგებს თავის შემოქმედებითი არსენალში არ ინახავს. ამ გარემოების თვალსაჩინოდამამტკიცებელ საბუთს წარმოადგენს ლენინგრადის პროლეტარულ მწერალთა კონფერენციის მიერ მიღებული რეზოლუციები. ყოველივე ეს ცხადია, სრულიად არ გულისხმობს იმ გარემოებას, რომ ბრძოლა უმართებულო გეზისა და მოძველებული ლოზუნგების წინააღმდეგ შეწყვეტილი უნდა იქნეს. სრულიადაც არა, ეს ბრძოლა უნდა გაგრძელდეს, მან უნდა მიიღოს უღმობელი, ყოველ მხრივი და გაშლილი ფორმები, მაგრამ იგი არავითარ შემთხვევაში არ უნდა იქნეს სავსებით გაიგივებული რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ნაპოსტოველურ ხელმძღვანელობასთან. ძირითადი შემოქმედებითი ხაზის შემდეგი რკვევის მიზნით, დისკუსიისათვის უფრო კონკრეტული სახის და მსვლელობის მისაცემად, რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობა, როგორც ამას გვპირდება რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის სამდივნოს „მიმართვა“, მთელ რიგ დოკუმენტებში ენერგიულად უნდა შეუდგეს შემოქმედებითი პლატფორმის გამომუშავებას და საბოლოოდამუშავებას. შემოქმედებითი გეზის მაქსიმალურად გამახვილებისა და ბრძოლისთვის მომარჯვებას და ამასთან ერთად უნდა აღინიშნოს ამ ცოტა ხნის წინად მართლაც დაშვებული შეცდომები.

4. „ბლოკმა“, რომელიც შემოქმედებითი დისკუსიის ნიშნის ქვეშ აწარმოებს ბრძოლას რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ნაპოსტოველურ ხელმძღვანელობის წინააღმდეგ — უკვე დიდი ხანია გადააბიჯა ყველა შესაძლებელ საზღვრებს, რომელიც შეეფერება და სავალდებულოა შემოქმედებითი დისკუსიისათვის და თავისუფალი შეჯიბრებისათვის პროლეტლიტერატურული ორგანიზაციის მიგნით.

საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის პრეზიდიუმი უერთდება ^{საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის} შეფასებას, რომელიც მოცემულია რუს. პრ. მწერ. ^{ასოციაციის} დივენოს „მიმართვაში“ და დასძენს რომ „ბლოკი“, რომელსაც თავიდანვე ახასიათებდა ტენდენციები დაპირისპირებოდა რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ლიტერატურულ პოლიტიკურ ხაზს. (მიუხედავად არა ერთი „ზნის დეკლარატიული განცხადებისა მათ მიერ უკანასკნელის სისწორის შესახებ). თავისი მყვირალა — გამომწვევი პასუხით რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის სამდივნოს მიმართვაზე — გაოკვეულად ჩამოყალიბდა განსაზღვრულ ლიტერატურულ-პოლიტიკურ ფრაქციას, თავისი დაარსების დღიდანვე (ლენინგრადის პრ. მწერ. კონფერენცია) „ბლოკის“ ძირითადი საქმიანობა მიმართულია რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის მთელი „ნაპოსტოველური“ ხელმძღვანელობის სრული დისკრეტიზაციისაკენ. საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის პრეზიდიუმი „ბლოკის“ მიერ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობის მიმართ წამოყენებულ ბრალდებებს სთვლის ყოველად საზიზღარ და უალრესად პოლიტიკურ ბრალდებებათ. მათი მტკიცება იმის შესახებ, რომ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის უმრავლესობის შემოქმედებითი ლოზუნგებსა და ლიტერატურულ პრაქტიკას „მივეყვართ კლასობრივი ზავის ქადაგებისაკენ“, რომ ნაპოსტოველური ხელმძღვანელობა პრ. მწერ. ნაწარმოებებში ნერგავს აზნაურულ ბურჟუაზიულ ლიტერატურის უცუდეს ელემენტებს, და რომ ისინი „ებრძვიან რუს. პრ. მწერალთა ასოციაციის უმრავლესობის მიერ წამოყენებულ ყველა შემოქმედებითი ლოზუნგებს მთლიანად“ და აგრეთვე „ლიტერატურულ პრაქტიკას, რომელიც ანხორციელებს ამ ლოზუნგებს“. — ეს მტკიცებები, რომელთა ჩამოყალიბება შესაძლებელია მხოლოდ აღვზნებული ჯგუფური ბრძოლისა და თავბრუ დამხვევის დროს, მიზნად ისახავენ შეავიწროვონ და გაანადგურონ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ნაპოსტოველური ხელმძღვანელობა, მიუხედავად იმისა, რომ ისეთი შევიწროების შესახებ ხელმძღვანელობის მხრივ ვაპყვირიან თვითონ „ბლოკის“ მონაწილენი. „ბლოკი“ რომელმაც იშვიათი გულმოდგინებით მოიკრიბა ყველა ნამსხვრევები არა ერთხელ გაკოტრებული ოპოზიციებისა და გააერთიანა ისინი რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ნაპოსტოველური ხელმძღვანელობის წინააღმდეგ ბრძოლისათვის გაშლილი დროშის ქვეშ — ყოველ ექვს გარეშეა უპრინციპო „ბლოკს“ წარმოადგენს. პროფ. პერევერზევის ყოფილმა მოწაფეებმა (ბესპალოვი, გელფანდი, ზონინი), რომელთაც საქმით ვერ დასძლიეს საგრძნობი მემარჯვენე შეცდომები და რომელთაც ვერ მოასწორეს მჭიდროთ მისულიყვენ და ორგანიულად შედუღებოდენ პროლეტლიტერატურულ

მოდრაფბას. — დაუკავშირდენ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციას „მემორატივების“ (ბეზინენსკი, გორბაჩოვი, როდოვი და სხვ.) სახელით და რად გადაგვარებულთა ხელისწამფარველებს და მათ ვინც დიდ გავლენას განიცდის ფორმალისმისას, — შეიერთეს აგრეთვე ვილაც-ვილაცები, „პერეველიდანაც“. მიაფუჩეჩეს საკუთარი უთანხმოება და წინანდელი უსასტიკესი დავა ერთმანეთს შორის და მთლიანი ფრონტით მიიტანეს იერიში ნაპოსტოველობის, რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის საფუძვლების წინააღმდეგ. ნაირსახოვანი „ბლოკის“ სხვა და სხვა ფენების გუშინდელი დღე საჭიროა მოვიგონოთ იმიტომ, რომ ეს „გუშინდელი“ ყველა იმ „ყოფილების“ მიერ (პერევერზევის მოწაფეების, „მემორატივების“ და სხვ.), რომლებიც შეადგენენ „ბლოკის“ მამოძრავებელ გუნდს, — ჯერ კიდევ არ არის დაზღვეული და იგი აშკარა გაურკვეველობის, ხანდახან კი სრული გარკვეულობით გამოსჭვივის „ბლოკის“ „პროგრამასა“ და საქმიანობაში. „ბლოკი“ თავის შემოქმედებაში იტევს პროლეტარულ ლიტერატურული მოძრაობის მთელ რიგს მეტად ძვირფას მუშაკებისას, „ბლოკის“ მიერ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობის შეცდომათა კრიტიკაში მოიპოვება მთელი რიგი სწორი საჭირო და მისაღები ელემენტებისა, მაგრამ ეს თვითკრიტიკის ელემენტები, რომელიც არა თუ არ უნდა დარჩენ უყურადღებოთ, არამედ სიამოვნებით უნდა იქნენ მიღებული. უღმობლად იჩრდილება გაზვიადებულ, გადაჭარბებულ ცილისმწამებლური საბურველით, უსაფუძვლო ბრალდებებითა და წასისინებით. ვერავითარს კრიტიკას ვერ უძლებს ყოყმა და პრეტენციოზული განცხადება „ბლოკისა“ და ყველა მისი თვალსაზრისის მოზიარებისა, რომ სწორეთ მათ „გამოააშკარავეს“ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობის შეცდომები, რომ მათ ახადეს ფარდა რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის მთლიან შემოქმედებითი პლატფორმის იდეოლოგიურ შეუსაბამობას, ვინაიდან ისინი ყოველგვარ საშუალებებს ხმარობდენ დემოკრატული რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ლიტერატურულ-პოლიტიკური ხაზის არა სწორი მიმართულება. რომ სწორედ მათმა „ბლოკმა“ აიძულა რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობა რათა უკანასკნელს აღეარებინა თავისი შეცდომები. ასეთი გულუბრყვილო და მართლაც სულელურ განცხადებებით ამტიკებენ „ბლოკის“ სიბეცესა და წინდაუხედავობას, რომელსაც მთელი პროლეტარული ლიტერატურის ძირეული გარდაქმნის უდიდესი ამოცანა ჩამოყავს თავის ვიწრო — ჯგუფურ ბრძოლამდე და თავბრუ დამხვევი გატაცებით წარმოუდგენია თავისი თავი მესიათ. რომელმაც უნდა „იხსნას პროლეტარული ლიტერატურა“.

ეს „ბლოკი“, რომელიც ჩამოყალიბდა ხელმძღვანელებს შორის ში ჩავდებისა და არა შეცდომათა გასწორებისათვის, მრედაქციის მიერ დაგზე, თავს ესხმის და მთლიანად ათახსირებს ისტორიული მნიშვნელობის დოკუმენტს. — რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის სამდივნოს „მომართვას“, — დაუშვებელი უპასუხისმგებლობით უწოდებს მას „ნალიტბოსტაველობის“ მანევრს და მთელი ძალებით სცდილობს დაუპირისპიროს ნაპოსტაველური ხელმძღვანელობა რუს. პრ. მწერ. ასოციაციას. საქართვე. პრ. მწერ. ასოციაციის პრეზიდიუმი ხაზს უსვამს ასეთი ცდების სრულ უსუსურობას. უკვე დიდი ხანია დროა მოაგონოს „ბლოკს“, რომელმაც ეხლა თავის თავს უწოდა ჯგუფი „ლიტფრონტი“ პირველი საკავშირო ყრილობის დადგენილება, რომელიც კრძალავს პრ. მწერ. ასოციაციის საკავშირო გაერთიანების შიგნით ლიტერატურულ-პოლიტიკური ფრაქციების დაარსებას. ვინაიდან „ბლოკი“ აშკარათ უგულებელ ჰყოფს ამ დადგენილებას, რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის სამდივნომ საკავშირო ყრილობის დადგენილების ძალით არ უნდა დაუშვას ლიტერ-პოლიტიკური ფრაქციის დაარსება რუს. პრ. ასოციაციის შიგნით. საქიროა გადრმავებულ იქნას „ბლოკის“ საფუძვლებისა და ფესვების კრიტიკა. ყოველ მხრივ უნდა იქნას გამოაშკარავებული მექანიზმების საფუძვლები მასში, სტემატიზმი, უეჭველი ნარჩენები ლეფის გავლენისა, საბოლოოდ არ მოსპობილი ფესვები „პერევერზევშინის“, საქიროა ნაჩვენები იქნეს შინაარსი მყვირალა „მემარცხენე“ ფრაზისა, ზოგადობა, ზერელობა და უშინაარსობა „ბლოკის“ შემოქმედებითი პროგრამისა და სხვ.

5. საქ. პრ. მწერ. ასოციაციის პრეზიდიუმი განსაკუთრებით აღნიშნავს „ლიტერატურული გაზეთის“ როლს რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობის წინააღმდეგ მიმართულ ფრაქციულ ბრძოლაში. „ლიტერატურული გაზეთი“, რომელიც გადაიქცა თითქმის „ბლოკის“ ორგანოდ, სისტემატიურად არა სწორად აშუქებდა რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის შიგნით წარმოებულ ბრძოლას, აღვივებდა ჯგუფურ ბრძოლას, ცდილობდა დეორგანიზაცია მოეხდინა მწერალთა და მკითხველთა ფართო მასებში ლიტერატურულ უთანხმოებათა საკითხების გარშემო. „ლიტერატურული გაზეთი“ ცოტა ყურადღებას აქცევდა მემარჯვენე ლიტერატურულ ფრონტთან ბრძოლას და თანამგზავრული აქტივის შემოკრებას თავის გარშემო; თითქმის არავითარ ყურადღებას არ აქცევდა ნაციონალურ ლიტერატურათა საკითხების გაშუქებას. ამავე დროს მან, „ბლოკის“ ინტერესების სასარგებლოდ მთელი ცეცხლი მიმართა რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ნაპოსტაველური ხელმძღვანელობის წინააღმდეგ. ეს მოვლენა არავითარ შემთხვე-

ვაში არ შეიძლება ჩაითვალოს რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის წარმომადგენელი ფრაქციული ბრძოლის მოსპობისათვის მოვლენად.

6. საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის ბრეზილიუმი აღნიშნავს, რომ „ბლოკი“-ს ბრძოლა თავის უმთავრეს მომენტებში მიმართულია ნაპოსტოველობის, როგორც რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის შიგნით არსებულ იდეურ პოლიტიკური ნაკადის, ლიკვიდაციისაკენ, საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის ნაპოსტოველური ხელმძღვანელობა, რომელიც რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ნაპოსტოველურ ხელმძღვანელობასთან ერთად არავითარ შემთხვევაში არ ფარავს და არ აფუჭებებს უკანასკნელის შეცდომებს, გადაწყვეტით ილაშქრებს ნაპოსტოველობის ლიკვიდაციის სრულიად რეალური ცდების წინააღმდეგ. უპრინციპო ჯგუფი, რომელმაც მიზნით დაისახა რათაც არ უნდა დაუჯდეს დააპხოს ნაპოსტოველური ხელმძღვანელობა, რისთვისაც იგი მიმართავს ბრძოლის ყოველგვარ მეთოდებს, სასტიკად უნდა იქნეს ალაგმული. ნაპოსტოველობა გამოწრთობილია ბრძოლაში; — იგი წარმოადგენს არა მარტო რუსულ მოვლენას, არამედ საკავშიროს: შეუჩერებელ ზრდასთან და ახალი ძალებით შევსებასთან ერთად იგი ღირსეულად მეთაურობდა პროლეტარულ ლიტერატურას, და იყო მის მოწინავე რაზმით ყველაზე ძნელ, გარდამავალ მომენტებში. ესლა დადგა ერთ-ერთი ასეთი ძნელი და რთული მოვლენა პროლეტარულ ლიტერატურის გადასვლისა, განვითარების ახალ, უმაღლეს ეტაპში: დადგა პერიოდი ძირეული გარდაქმნისა. მიმდინარე პერიოდის დამახასიათებელ თავისებურებად უნდა ჩაითვალოს ისიც, რომ გაძლიერდა იერიშები ნაპოსტოველობის წინააღმდეგაც, რომელმაც უნდა უმეთაუროს გარდაქმნას და განვითარების ახალ, უმაღლეს ეტაპზე გადასვლა. წვრილ-ბურჟუაზიული ლიბერალიზმისა და წვრილ-ბურჟუაზიული რადიკალიზმის მოწოლა, რომელსაც რამდენადმე — გამოხატავს თავისი ზოგიერთი ნაწილით „ბლოკი“ — პირველ რიგში თავს იჩენს ნაპოსტოველობის წინააღმდეგ ბრძოლითაც. ნაპოსტოველური ხელმძღვანელობა შემოწმებულია პრ. ლიტერატურის განმტკიცებისათვის შეუსვენებელი ბრძოლის წლებით: ნაპოსტოველობამ გადაიჭადა უღმობელი ბრძოლები, წვრილ-ბურჟუაზიული ლიბერალიზმის ტიპურ წარმომადგენლებთან — ტროცკისთან, ვორონსკისთან, პოლონსკისთან, გორბოვთან ლეჟნევთან და მრ. სხვ., ჰუმანისტებთან, ესთეტიკებთან, წვრილ-ბურჟუაზიის აპოლიტიკურ ქურუმებთან, ყველა სხვადასხვა ჯურის და ფერის მემარჯვენე ოპორტუნისტებთან — „მემარცხენე“ გზადაბნეულებთან, ლიტერატურის „საბჭოთა ბიუროკრატებთან“ და

„საბჭოთა ბატონებთან“, პროფ. პერევერზევსა და მის მოწოდებებთან კლასიური მტრის აშკარა და ნიღაბ აფარებულ აგენტებთან, სპორტურაში, — ნაპოსტოველობამ ბრძოლაში მოიპოვა თავისი ხელმძღვანელი და წამყვანი პოზიციები პროლეტარულ ლიტერატურაში. ნაპოსტოველობა — მზვერავი, მოწინავე რაზმი. — სათანადოთ წარმართავდა პროლეტმწერალთა მასების შემოქმედებით მიზან მიმართულებას და ძირითად მომენტებად აყენებდა პოლიტიკურ ქმედითობასა და სიმახვილეს, უტილიტარობას და საერთოდ პროლეტარულ ლიტერატურის კლასიურ მებრძოლ დამკვრელების ე. ი. სწორედ იმ დებულებებს, რომლითაც ეხლა „ბლოკი“ ფიქრობს ნაპოსტოველობის დამარცხებას. ნაპოსტოველობა კასტა კი არ არის და არც უცვლელი შემადგენლობა ერთდა იმავე პიროვნებებისა. საკითხი აქ ერთსა და იმავე შემადგენლობაში არ არის. ნაპოსტოველობა შეუჩერებლად ვითარდება. ამ განვითარების დროს ბევრნი ბრძოლების დროს მიდიმოდიან მარჯვნივ და „მარცხნივ“, ბევრი შეუმჩნევლად რჩებოდა უკან დღევანდელი პროლეტარული ლიტერატურისათვის ურთულესი და უალრესად პასუხსაგები პერიოდი მოითხოვს ხელმძღვანელი ნაპოსტოველური გუნდისაგან მობილიზაციას, გამოფხიზლებას და თავისი ძალების ვადანინჯვას. ცხადია, რომ ბლოკის გამოსვლა, რამდენამდე გამაგრებულია იმ შეცდომებით, რომელიც დაშვებული იქნა ზოგიერთ ამხანაგების მიერ ნაპოსტოველური ხელმძღვანელობიდან. ეს შეცდომები დამახასიათებელი არ არის ნაპოსტოველობისათვის. ისინი სასტიკად ეწინააღმდეგებიან ნაპოსტოველობის პრინციპებს. საჭიროა გარდამწყვეტი და საფუძვლიანი გამოსწორება ამ შეცდომებისა, პროლეტარული ლიტერატურის რიგების გარდაქმნა სრული ზომით ეხება აგრეთვე ნაპოსტოველურ ხელმძღვანელობასაც. როგორც აუცილებელი პირობა საერთო გარდაქმნისა, საჭიროა გარდაქმნა თვით ნაპოსტოველობისა, რომელიც უნდა წავიდეს ძირითადი ნაპოსტოველური გუნდის შემჭიდროების გზითაც. — იმისათვის, რომ ღრსიულად განამტკიცოს პროლეტარულ ლიტერატურის წამყვანი როლი რეკონსტრუქტიულ პერიოდში, ამისათვის ნაპოსტოველობას მოეპოვება ყველა შესაძლებლობა. ნაპოსტოველობის ხელმძღვანელი როლი უდავოა და გამარჯვებით ვერ დაგვირგვინდება. ვერავითარად მიმართული ამ ხელმძღვანელობის დისკრეტიზაციისაკენ.

7. საქართველოს პრ. მწერ. ასოციაცია, რომლის ხელმძღვანელობა წარმოადგენს საკავშირო ნაპოსტოველური მოძრაობის ერთ-ერთ რაზმს, მთელი ძალდონით იბრძოლებს ყოველგვარი ლიკვიდატორული ტენდენციების წინააღმდეგ ნაპოსტოველობის მიმართ. საქარ. პრ.

მწერ. ასოციაციის პრეზიდენტი ხაზგასმით აღნიშნავს უკვე მრავალჯერ თავისი ძალებით ამოუდგება გვერდში რუს. პრ. მწერ. ასოციაციას ხელმძღვანელობას და მასთან ერთად იბრძოლებს უპრინციპო დაჯგუფებათა წინააღმდეგ; „ყოველგვარი ცდების წინააღმდეგ გადაქცეული იქნეს რუს. პრ. მწერ. ასოციაცია სხვადასხვა ურთიერთშორის მებრძოლ მიმართულებებისა და ჯგუფების მექანიკურ შეერთებათ, უპრინციპო, უსაზღვროთ ფართო ორგანიზაციად ე. ი. არსებითად რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ლიკვიდაციის ინტელიგენტური ცდების წინააღმდეგ“.

საქართველოს პრ. მწერ. ასოციაციის პრეზიდენტი, რომელიც რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ლიტერატურულ-პოლიტიკურ ხაზს ძირითადად სთვლის სწორად რომელიც იზიარებს და ესაღმება რ. პ. მ. ა-ის სამდივნოს მიმართვას მთლიანად და სავსებით სდგას იმ რეზოლიუციის პოზიციებზე, რომელიც მიღებული იქნა პრ. მწერ. ასოციაციების საკავშირო გაერთიანების უკანასკნელ გაფართოებულ პლენუმზე და რომელსაც ერთხმად მისცა ხმა აქავკასიის პრ. მწერ. ასოციაციების დელეგაციამ; პრეზიდენტი მთლიანად და სავსებით სდგას ა/კ. პრ. მწერ. ასოციაციის ივლისის გაფართოებულ პლენუმის პოზიციებზე, რომელმაც სწორად აღიარა პრ. მწერ. ასოც. საკავშირო გაერთიანებისა და რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ლიტერატურულ-პოლიტიკური ხაზი და მოიწონა ა/კ. პრ. მწერ. ასოციაციის დელეგაციის ხაზი პრ. მწერ. ასოციაციის საკავშ. გაერთიანების უკანასკნელ პლენუმზე. ა/კ. პრ. მწერ. ასოციაციის ივლისის პლენუმზე საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის დელეგაცია ეთხმად სომხ. პრ. მწერ. ასოციაციისა, და აზერბ. პრ. მწერ. ასოციაციის დელეგაციასთან ერთად (ამხ. ამხ. ალაზანი, ნაზარლი, დაბალიანი, ნაირი, ზარიანი და სხვ.) შეუერთდა ამხ. ბუაჩიძის მოხსენებას, რომელმაც აღნიშნა „ბლოკის“ უპრინციპობა. გამოხატა ამ „ბლოკის“ ზოგიერთი ნაწილის მიერ წვრილ-ბურჟუაზიული ზეგავლენისა პროლეტარულ ლიტერატურაზე. მისი ბრძოლა ხელმძღვანელობისათვის ნაპოსტოველობის წინააღმდეგ და უღმობელი კრიტიკა რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობის მიერ დაშვებული შეცდომებისა.

საქარ. პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის პრეზიდენტი გამოსთქვამს რწმენას, რომ ეს ნაპოსტოველური პრინციპიალური თანამიმდევრობა მომავალშიდაც იქნება დაცული და არ იქნება დარღვეული ის თანხმობა, რომელიც პრინციპიალურ საკითხებშია მიღწეული საქართველოს, სომხეთისა და აზერბაიჯანის პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციების შორის. ასეთი ერთიანობა განსაკუთრებით

პატივსაცემია მიმდინარე მომენტში, ვინაიდან ამხანაგების მცირე ჯგუფმა ამხ. ტატულოვს მეთაურობით სრული კაპიტულიაქცია მოახდინა „ბლოკის“ წინაშე და სცდილობს დაუპირისპირდეს ა.კ. პრ. მწერ. ასოციაციის ძირითად ლიტერატურულ-პოლიტიკურ ხაზს. ამ გარემოებას აქვს თავისი ღრმა იდეური მიზეზები. ყოფილმა პერევერზეულმა ფესვებმა ამხ. ტატულოვში (უკრიტიკო დაპოკიდებულმა პერევერზევისადმი, რომელიც პერევერზევის სისტემისაგან გამოწვეულ ალტაცებამდისაც კი მიდიოდა ხოლმე). დაუძლეველმა თეორეტიულმა სიმპატიებმა პერევერზევის ყოფილ მოწაფეებისადმი, დაუძლეველმა და შეუცნობელმა გავლენამ არც ისე ძველი პერევერზეული შეცდომებისა (მიუხედავთ ამხ. ტატულოვის საგრძნობი პრაქტიკული ცდებისა უკანასკნელ ხანებში დაუპირისპირდეს და დასძლიოს პერევერზევის გავლენა), ძალიან ადვილად, უყოყმანოდ მიიყვანეს ამხ. ტატულოვი „ბლოკთან“. ამხ. ტატულოვის უპრინციპო ოპორტუნისში, რომელმაც რამდენიმე თვის განმავლობაში მოახერხა რამდენიმე პოზიციის გამოცვლა, აგდებს მას გორბაჩოვის (და სხვ.) გაწიშმატებული ეკლექტიზმის ტყვეობაში და ეს დაგვიანებული ამიერკავკასიელი ეპიგონი მყვირალა საკუთარ თავით ამოყოფილი და მოყოყმო „პროლეტარულ ლიტერატურის მხსნელებისა“, აკეთებს დეკლარატიულ მოხსენებებს იმის შესახებ, რომ „ბლოკმა“ ფარდა ახადა რ. პ. მწერ. ა-ს უმრავლესობის მთელ შემოქმედებითი პლატფორმის იდეოლოგიურ სისუსტეს. რომ მისი კრიტიკა პროლეტარულ ლიტერატურას ჭეშმარიტების გზაზე აყენებს და სხვ. ცხადია, რომ ამ მოვლენაში ჩვენ ვხედავთ უპრინციპო მოკავშირეების მიკედლებას უპრინციპო „ბლოკთან“. ა.კ. პრ. მწერ. ასოციაციებს მუდამ ეკავათ არა უკანასკნელი ადგილი ნაპოსტოველური პრინციპიალური თანმიმდევრობისა და შეურიგებლობის პოზიციებზე. ეს ნაპოსტოველური პრინციპიალური თანმიმდევრობა და ბოლშევიკური შეურიგებლობა განსაკუთრებით ეხლა უნდა იქნას გამოჩენილი, როდესაც პირეული გარდაქმნის დროს სწარმოებს ბრძოლა ნაპოსტოველობისა და ჩვენი ორგანიზაციის საფუძვლების წინააღმდეგ.

8. რუს. პრ. მწერ. ასოც-ს და პრ. მწერ. ასოც. საქავში. გაერთ-ის ძირითადი და უაღრესად საპატიო ამოცანას ამჟამად წარმოადგენს გადამწყვეტი გარდაქმნა რიგებისა ბოლშევიზაციისა და გამუშურების ნიშნის ჭეშ. მუშაობა ერთად ერთი სწორი მეთოდის — დიალექტიური მატერიალიზმის კონკრეტიზაცია მხატვრული ლიტერატურის საკითხებში: პრ. მწერალთა შემოქმედების გადაყვანა უაღრესად მეზობლ პოლიტიკურობის პოზიციებზე, ბოლშევიკურ დამკვრელ თემეა-

ზე და ტემპებზე, განვითარება და შექმნა ყველა პირობებში იმ მებრძოლ, პოლიტიკურად მოქნილ და დამკვირვებელ რომლებმაც ჯერ კიდევ ვერ ნახეს პროლეტ-ლიტერატურაში სათანადო გავრცელება და მოქალაქეობრივი უფლებები. ძირეული გარდაქმნა შეუძლებელია ფართოდ გაშლილ ბოლშევიკური თვითკრიტიკის გარეშე. პრ. მწერ. საკავშირო გაერთიანების სამდივნოს მიმართვა მახვენებელია, გარდატეხისა, რომელსაც უნდა მოჰყვეს ბოლშევიკური თვითკრიტიკის გაშლა. საჭიროა შემდეგი თვითკრიტიკის გაღრმავება და განვითარება, და პრინციპიალური ბრძოლის წარმოება ორ ფონტზე. ამჟამად მთავარ საშიშროებას ყველა პროლეტ-ლიტერატურულ ორგანიზაციებში და რუს. პრ. მწერ. ასოციაციაში წარმოადგენს მემარჯვენე საშიშროება. საჭიროა ულმობელი თანმიმდევრობით ბრძოლის წარმოება მემარჯვენე ხასიათის შეცდომებთან, რომელიც დაშვებული იყო რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობაში, ყოველი სახის მემარჯვენე განწყობილებებთან და საქმიანობასთან მთელს ორგანიზაციაში. ამასთანავე არ უნდა იქნეს შესუსტებული ბრძოლა „მემარცხენეობის“ წინააღმდეგაც, რომლის რესტავრაციაც ხდება ყველა სახით, შემდეგშიდაც უნდა იქნეს ფარდა ახდელი პროლეტარულ ლიტერატურაზე წვრილ-ბუროკრატიული დაწოდის გამოხატულების „ბლოკის“ ზოგიერთი ნაწილის სახით. საჭიროა გამახვილებული იქნეს ბრძოლა აგრეთვე შემრიგებლობის წინააღმდეგ ამ გადახრებთან. ნაპოსტოველური ხელმძღვანელობა არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დაკმაყოფილდეს „ბლოკის“ წინააღმდეგ ბრძოლით, არამედ დაუნდობლად უნდა დაარტყას მემარჯვენეობასა და მემარცხენეობას „ბლოკის“ გარშემოც. ჩვენი ორგანიზაციების წინაშე დამული დიდი ამოცანების გადაჭრა მოითხოვს ყველა პროლეტარულ მწერლების ძალთა შემკიდროებას. საჭიროა კონსოლიდაცია პრინციპიალურ საფუძველზე. საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის პრეზიდიუმის აღნიშნავს, რომ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის ხელმძღვანელობის მხრივ მიღებულია საკმარისი ღონისძიებები რათა გადმოყვანილი და მოხილული იქნეს ის (ამხანაგები) „ბლოკიდან“, რომლებმაც საქმით დაამტკიცეს თავისი მზად ყოფნა იბრძოლონ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის დროშის ქვეშ და რომელიც იმუშავენენ პროლეტარულ მწერალთა მთელ დანარჩენ მასასთან ერთად“. რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის სპეციფიკოს მიმართვა აძლევს საშუალებას ამხანაგებს „ბლოკიდან“ იმუშაონ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის პროლეტარულ მწერალთა მასებთან და მის ნაპოსტოველურ ხელმძღვანელობასთან, სამწუხაროდ, თვითონ „ბლოკი“ არ იჩენს ჯერ-ჯერობით არავითარ სურვილს იმუშაოს რუს.

პრ. მწერ. ასოც. ხელმძღვანელობასთან, პირიქით, გარკვეულად ფრაქციული მუშაობით და გამოსვლებით აძნელებს კონსოლიდაციას. მეს. საქ. პრ. მწერ. ასოც. პრეზიდიუმი, რომელიც ქვემოთაა აღნიშნული არ უნდა იყოს ეს ჩადენილი „ბლოკის“ წინაშე კაპიტულიაციას, როგორც მავნებელ მოვლენას პროლეტ-ლიტერატურულ მოძრაობისათვის; არავითარ შემთხვევაში არ სთვლის რა თანაბარ მხარეებათ რუს. პრ. მწერ. ასოციაციის გამოცდილ ნაპოსტოველურ ხელმძღვანელობას და უპრინციპო „ბლოკის“ საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის პრეზიდიუმს საქიროდ მიაჩნია რუს. პრ. მწერ. ასოც. ხელმძღვანელობისათვის, რათა მან არ შეასუსტოს ბრძოლა უპრინციპობისა და ჯგუფურობის წინააღმდეგ და ამავე დროს იხმაროს ყოველი ღონისძიება პრინციპიულ საფუძველზე კონსოლიდაციისათვის და უფრო მეტად ეცადოს საქმიან მუშაობაში ჩააბას ამხანაგები „ბლოკიდან“.

პროლეტარულ მწერალთა მთელი ძალღონე მიმართული უნდა იყოს გადამწყვეტი ყოველმხრივი გადაქმნისაკენ.

ჯგუფობრივობის ლიკვიდაციისაკენ, კონსოლიდაციისაკენ; პრინციპიული საქმიანი მუშაობის დაუყოვნებლათ ენერგიულად გაშლისაკენ.

პროლეტარულ ლიტერატურის ბოლშევიზაციისაკენ.

ბოლშევიკური შეურიგებლობა წერილ-ბურჟუაზიული ლიბერალიზმისა და „მემარცხენე“ წერილ-ბურჟუაზიულ რადიკალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

ნაპოსტოველობის ლიკვიდატორობის წინააღმდეგ.

საკავშირო ნაპოსტოველური მოძრაობის გაძლიერებისაკენ, რომელიც წარმოადგენს პროლეტარულ ლიტერატურის მოწინავე მებრძოლ რაზმს.

საქარ. პრ. მწერ. ასოციაციის — პ რ ე ზ ი დ ი უ მ ი .

2 სექტ. 1930 წ.

შემოქმედებითი უთანხმოებანი პროლეტარულ ლიტერატურაში

ჯერ კიდევ იმ დროიდან დაწყებული, როცა პროლეტარულ ლიტერატურას უხდებოდა მძაფრი ბრძოლები თავისი არსებობის განმტკიცებისათვის, განსაკუთრებით იმ პერიოდში, როცა ერთი მხრივ — ის სუსტ ლიტერატურულ მოძრაობას წარმოადგენდა და მეორე მხრივ — მის წინააღმდეგ ძლიერად იზრდებოდა ლიკვიდატორული ტენდენციები — ახალი შემოქმედებითი მეთოდების, შემოქმედებითი გზების საკითხები ყოველთვის იდგა მისი ყურადღების ცენტრში.

პროლეტარულ ლიტერატურამ იმთავითვე იცოდა, რომ იდეურა ჰეგემონიის მოპოება, ლიტერატურული მწვერვალების დაკავება, მარტო საერთო იდეოლოგიური ბრძოლის საშუალებით არ შეიძლებოდა, არამედ საჭირო იყო ისეთი პრინციპიალურად და კლასობრივად ახალი ლიტერატურის შექმნა, რომლის შემოქმედებითი გზები და საშუალებები არ ემსგავსებოდა წარსული ფეოდალურ-ბურჟუაზიული ლიტერატურის გზებსა და საშუალებებს და მუშათა კლასის ბრძოლებთან და მოთხოვნებებთან იქნებოდა შეფარდებული.

პროლეტარული რევოლიუციის ეპოქა ახდენდა კულტურულ ღირებულებათა მძაფრ გადაფასებას და მაშასადამე ლიტერატურის ფრონტზედ არ შეიძლებოდა ამ გადაფასების ხელმძღვანელობა პროლეტარულ ლიტერატურას არ აეღო და მის ლიტერატურულ-პოლიტიკურ ბრძოლას არ ჰქონოდა ახალი შემოქმედებითი პრინციპებისათვის ბრძოლის ხასიათი.

მაგრამ თუ პროლეტარულ მწერლობის ბრძოლისა და განვითარების წარსულში შემოქმედებითი საკითხები ისეთი სიმწვავეით და აუცილებლობით არ იდგა მაინც, როგორც განვითარების დღევანდელ ეტაპზე, ეს იმას ნიშნავდა, რომ მისი მაშინდელი ბრძოლის პრაქტიკა

ისეთ ნიადაგს ამზადებდა, რომელიც საშუალებას მისცემდა თართობი გაშლილი შემოქმედებითი მუშაობისათვის. ახალი შემოქმედებითი მეთოდების გამოსამუშავებლად.

თუ შემოქმედებითი საკითხები ეხლა პროლეტარულ ლიტერატურაში პირველ რიგშია წამოჭრილი, ამ მდგომარეობას არ შეიძლება ეწოდოს შემოქმედებითი საკითხებით გატაცება, რადგან საკმობდ მომზადებულია ნიადაგი იმისათვის, რომ პროლეტარული ლიტერატურა მოერიოს ამ საკითხებს და ის შეათავსოს მთელ თავის მოქმედებასთან. არ შეიძლება არსებობდეს პროლეტარული მწერლობისათვის ისეთი მდგომარეობა, რომ შემოქმედებითი ხაზი სხვა იყოს და ლიტერატურულ-პოლიტიკური ხაზი კიდევ სხვა.

შემოქმედებითი საკითხებისათვის ინტენსიური ბრძოლა არავითარ შემთხვევაში არ ნიშნავს, რომ პროლეტარული ლიტერატურა თავს ანებებს იდეოლოგიური ხასიათის ბრძოლას ლიტერატურის საერთო ფრონტზედ, პირიქით შემოქმედებითი მეთოდებისათვის ბრძოლა ეს ნიშნავს მტკიცე კლასიურ მსოფლმხედველობისათვის ბრძოლას, მარქსიზმისა და ლენინიზმის, მარქსისტული ფილოსოფიის ღრმა და რთული საკითხების ცოდნით შეიარაღებას.

ცდება, ის ვინც ვიჭრობს, რომ შემოქმედებითი საკითხები ეს წმინდა ლიტერატურული საკითხებია და მას არა აქვს მჭიდრო კავშირი პროლეტარულ ლიტერატურის საერთო ლიტერატურულ-პოლიტიკურ ამოცანებთან. საკითხის ასე დაყენება ნიშნავს მარქსიზმის ელემენტარული დებულების დამახინჯებას.

შემოქმედებითი საკითხები ეს პროლეტარული მწერლობის მსოფლმხედველობის, კლასიურ პრინციპებში გარკვევის, სინამდვილის შემეტნების და მასში მონაწილეობის საკითხებია, ეს მისი ჰეგემონიის საკითხია, რომელიც საბოლოო ანგარიშში ყველა იმ მიზნების, ყველა იმ ამოცანების სწორად გადაწყვეტას შეიცავს. რომელსაც პროლეტარულ ლიტერატურას უყენებს პროლეტარიატის ბრძოლის სინამდვილე.

პროლეტარიატის მიერ მხატვრულ ლიტერატურაში, ლიტერატურული ჰეგემონიის დაკავება მხოლოდ მაშინაა შესაძლებელი, როცა პროლეტარული ლიტერატურა შესძლებს არა მარტო იდეოლოგიურად უცხო ჯგუფებთან და ტენდენციებთან ბრძოლას თავის გარეშე, არამედ თავის შიგნით პარტიის მიერ მოცემული ორ ფრონტზედ ბრძოლის დოზუნჯის ნიშნის ქვეშ და ახალი მხატვრული მეთოდების გამომუშავების მატერიალისტურ-დიალექტიკური მსოფლმხედველობის ნიადაგზე.

ასეთი მტკიცე ბრძოლისა და მეთოდების გამომუშავების აუცილებლობას კი, როგორც არას დროს, სწორედ რეაქციურმა პერიოდის მომენტში გრძნობს პროლეტარული ლიტერატურა.

ამით აიხსნება ის გამწვავებული დავაც, რომელიც ამჟამად სწარმოებს რუსეთში შემოქმედებითი საკითხების გარშემო, და მასში მონაწილეობას ეღებენ არა თუ მარტო, პროლეტარული მწერლები, არამედ ლიტერატურული წრეების სახით, პროლეტმწერალთა და პროლეტმკითხველთა ფართო მასა. დავა სწარმოებს იმის გარშემო თუ რომელი საშვალეები, რომელი გზები და მეთოდები უფრო მისაღებია და საჭიროა პროლეტარული ლიტერატურისათვის. ნიადაგი რომელზედაც უნდა გამომუშავდეს ეს შემოქმედებითი მეთოდები და სისტემები, ძირითადად უკვე მოცემულია, ესაა დიალექტიური მატერიალიზმის მეთოდი, მატერიალისტური მსოფლმხედველობა, მაგრამ კონკრეტულად რა გვარი იქნება ეს დიალექტიური მატერიალიზმის მეთოდი, მხატვრულ ლიტერატურაში, მხატვრულ მეტყველებაში გადაყვანილი აი, ის საკითხები, რომელიც კიდევ სადაო და გასარკვევია.

რომ შემოქმედებით საკითხებზე გამართული ბრძოლები არაა, „წმინდა“ ლიტერატურულ როგის დავა, ეს იქიდანაც მტკიცდება, რომ მხატვრულ მეთოდებზე საკითხები, სწორედ მაშინ დაისვა მთელი თავისი სიღრმით და სიმწვაით, როცა პროლეტარული ლიტერატურა შიდა ახალი ამოცანების უღელტეხილს, სწორედ ეს ამოცანები და ზოგიერთი ძველი შემოქმედებითი ლოზუნგის უეარგისობა, ან უკეთ გაყალბებამ და მის გაყალბებულ რეალიზაციამ შექმნა ისეთი მდგომარეობა, რომ დისკუსიას მწვავე ხასიათი მიეცა.

ანალოგიურ მდგომარეობას პროლეტარულ ლიტერატურაში, რომელსაც ეხლა აქვს ადგილი მატერიალისტურ-დიალექტიური მეთოდის დაფლობის პერიოდში, არა ერთხელ ჭინია პროლეტარულ მწერლობას თავისი განვითარების გზაზე, ეს იყო ასე ვთქვათ ისეთ მომენტებში, ისეთ პერიოდებში, როცა პროლეტარული ლიტერატურა გრძნობდა ცხოვრების მიმდინარე პროცესისაგან ჩამორჩენას, ვარდებოდა კრიზისში, მაგრამ ისევ გადადიოდა მორიგ ამოცანაზე, რომელიმე შესაფერი ლოზუნგის, შესაფერი მეთოდის, ენარის წამოყენებით.

ზრდის ტკივილების ასეთ პერიოდათ შეიძლება ჩაითვალოს ის დრო, როცა პროლეტარული ლიტერატურა გაიყინა რევოლიუციის კოსმიურ ათვისებაზე, მაგრამ იგი ამ მდგომარეობიდან გამოიყვანა რევოლიუციის კონკრეტული და ცოცხალი ადამიანის ჩვენების ლოზუნგმა, უკანასკნელმა თავისი განვითარების შემდეგ მოითხოვა ერთ-

გვარი გადახალისება და ის აშკარად დარჩებოდა მკვდარ ლოზუნგად, რომ მას არ წამოშველებოდა ახალი ლოზუნგი, ცოცხალი, დაძაბვის უსიხოლოგიური დამაჯერებლობით ჩვენება და ასე შემდეგ.

მაგრამ პროლეტარული ლიტერატურის თანდათან განვითარებამ და შემოქმედებით ლოზუნგების სიმრავლემ შექმნა ისეთი სირთულე, რომლის ხლართებში მრავალი თვალსაჩინო მწერალი დაიბნა. ყველაზე საპასუხისმგებლო პერიოდში, როცა მთელი რიგი ფაქტებითა და განწყობილებებით სხვადასხვა რიგის მანვე გადახრები გამოამჟღავნა.

ამ შეცდომებისა და გადახრების ბოლშევიკური გამოსწორებისა და აღიარების ისტორიულ დოკუმენტს წარმოადგენს „რაპის“ ცნობილი მიმართვა¹⁾. რაში მდგომარეობს ამ მოწოდების აზრი, რა გვარ ძალთა არსებობაზე ლაპარაკობს იგი პროლეტარულ ლიტერატურაში. პირველ ყოვლისა იმის შესახებ, რომ ნაპოსტოველობა რომელიც რამოდენიმე წლების განმავლობაში პროლეტარულ ლიტერატურის იდეურ ხელმძღვანელ, მის გზის მაჩვენებელ ძალას წარმოადგენდა — ისევე რჩება პროლეტარულ ლიტერატურის იდეურ სიჯანსაღეთ.

თუ წინეთ ნაპოსტოველობა გამოიბრძმედა პროლეტარული ლიტერატურის უამრავ მტრებთან ბრძოლაში (ტროცკი, ვორონსკი, ოსინსკი და სხვები) განმტკიცდა, როგორც ორტოდოქსალური ძალა პროლეტარული ლიტერატურის მიერ გენერალური ხაზის დაცვაში და სხვადასხვა ოპოზიციონურ ჯგუფებთან ბრძოლაში (ვარდინი, ლეღევიჩი, როდოვი და სხვა) დღევანდელ ეტაპზე, როგორც არას დროს გამომჟღავნდა მეტი პრინციპიალური და ბოლშევიკური სიცხადით. როგორც ლიტერატურის საერთო საკითხებში (ბრძოლა პერევერზევის, „პერველის“ და სხვათა გამოსამჟღავნებლათ) ისე პროლეტარული ლიტერატურის გენერალური ხაზის განმტკიცება-დაცვაში. განსაკუთრებით მას შემდეგ რაც პროლეტარული მწერლობის შიგნით გამომჟღავნდა ე. წ. „ბლოკი“, რომელმაც ბრძოლა გამოუცხადა არა გენერალურ ხაზისაგან გადახვევის ტენდენციებს და შეცდომებს, არამედ მთლიანად პროლეტარული ლიტერატურის გენერალურ ხაზს. მის ძირითად საფუძვლებს და პრინციპებს, პროლეტარული ლიტერატურის ხელმძღვანელ ნაპოსტოველობას.

თუ გავიხსენებთ იმ გარემოებას, რომ „ბლოკში“ შემავალი ამხანაგების წყება (გორბაჩოვი, ბეზიმენსკი) იმ ჯგუფიდან მოდის რომელიც რამოდენიმე წლის განმავლობაში მემარცხენეობს თავისი ლიტერ-

¹⁾ იხ. „ლიტერატურნაია გაზეტა“ — „Ко всем членам РАПП.“ 1930 წ.

რატურულ-პოლიტიკური შეხედულებებით, მაშინ ბევრი რამ ადვილად გასაგები ხდება. თუ ამას მიუმატებთ დანარჩენ ამხანაგებს (რ. ბესპალოვის, ა. ზონინის, გელფანდის) რომლებიც ჯერ-ჯერობით უფრო ცნობილი არიან, როგორც ყოფილი პერევერზელები — მაშინ უფრო აშკარა იქნება თუ რა პრინციპიალურ საფუძველზე არის გაერთიანებული „ბლოკი“.

მეტად დამახასიათებელია, რომ „ბლოკში“ თავ მოყრილია ისეთი ამხანაგები, რომელთა მეთოდოლოგიურ-ლიტერატურული შეხედულებები სულ ცოტა ხნის წინ ურთიერთი ბრძოლის საგანს წარმოადგენდა; — აქედან აშკარაა „ბლოკის“ ეკლექტიურობა.

ერთ-ერთ წერილში ასე მაგალითად ი. ბესპალოვი გორბაჩოვის წინააღმდეგ სწერდა: „გორბაჩოვის მოწაფეები მას თელიან მარქსისტად, მაგრამ მარქსისტებს კი მიაჩნიათ ეკლექტიკად. გამოიცვალა პირობები, გამოიცვალა შეფასებები, მაგრამ გორბაჩოვი როგორც იყო ეკლექტიკი ისეთად დარჩა“¹⁾. გორბაჩოვის ეკლექტიურ-ფორმალისტური გადახრები ცნობილია, მაგრამ ცნობილია ი. ბესპალოვის მეხანისტური შეცდომებიც, რომლის გამოსწორებაზე ის თავის ამხანაგებთან ერთად (ზონინი, გელფანდი და სხვ.) ნაკლებათ ფიქრობს. უკეთ მოხერხებულათ ჩქმალავს და შეცვლილ ვარიანტებით იძლევა²⁾. მიუხედავად ამისა ისინი მაინც დამეგობრდნენ, რომ არა თუ ნაპოსტოველობის წინააღმდეგ დაეწყოთ ბრძოლა, არამედ პროლეტარული მწერლობის უმრავლესობათა ყველა შემოქმედებითი ღონისძიებისა და პრაქტიკის წინააღმდეგაც.

მაშ რას ნიშნავს ისეთი განცხადება, რომ „უკანასკნელი“ წარმოადგენს კლასიური ზავის ქადაგებას, რომ ნაპოსტოველური ხელმძღვანელობა, „პროლეტარული მწერლობის ნაწარმოებებში თესავს თავადურ-ბურჟუაზიულ ლიტერატურის უცუდეს ელემენტებს და

¹⁾ И. Беспалов — „Раздраженный эклектизм“ (იხ. ეურ. პეჩატ ი რევოლუცია. 1930 წ.

²⁾ „Образец фальсификации научно-политических документов“. აქ ჩვენ ვასახელებთ ერთ დოკუმენტს, რომლისგანაც აშკარადდება თუ რამდენათ უარუვეს ამხანაგებმა თავიანთი პერევერზიანული შეცდომები. დოკუმენტი აშკარად ეხება პერევერზევის ამ ყოფილი, ერთგული მოწაფეების ერთ სამარცხვინო საქციელს. კომპილემენტში გამართულ დისპუტის ანგარიშის გამოცემაში, მათ მიერ თავიანთ სიტყვებში ამოკრილია ის ადგილები, რომელშიაც ისინი უკანასკნელამდე იცავდნენ პერევერზევს, სამაგიეროთ მათ ამოკრეს აშხ. ავერბახის, სუტირინის და სხვების გამოსვლების ის ადგილები, რომელიც მათ შეეხებოდათ და ასე ყალბათ შეითიხნინი გამოსცეს იგი ცალკე წიგნათ („Против механического литературоведения“) რომ ამით თავი წარმოედგინათ უცოდველათ.

რომ ამიტომ ისინი იბრძვიან რაპის უმრავლესობათა შემოქმედებითი ლოზუნგებისა და იმ ლიტერატურულ პრაქტიკის წინააღმდეგ, რომელიც ამ ლოზუნგებს ანხორციელებს¹⁾.)

აშკარაა ამაზე შორს წასვლა შეუძლებელია მაგრამ თუ ეს მაინც შესძლო „ბლოკმა“, მხოლოდ იმისათვის, რომ მასში ტყვილა არ იყოს თავს ის ხალხი, რომელთაც ცალ-ცალკე საკმაოდ აწუხებს ფორმალისტური, მეხანისტური, ლეფტური შეხედულებები, მემარჯვენეობის ტენდენციები, მემარცხენეობის ბავშური სენი. ყველა ამ განწყობილებების ერთ მთლიან თაიგულად შეკვრა საჭირო იყო იმისათვის, რომ უფრო უპასუხისმგებლობით და უპრინციპობით ებრძოლათ წლებით გამომუშავებული პროლეტარული ლიტერატურის ძირითადი ლოზუნგების და მიხწევების წინააღმდეგ.

2

რას ნიშნავს ობიექტურად პროლეტარული მწერლობის უმრავლესობის შემოქმედებითი პრაქტიკისა და მისი შემოქმედებითი ლოზუნგების წინააღმდეგ ბრძოლა? ეს ნიშნავს მისი ძირითადი შემოქმედებითი მეთოდებისა და მსოფლმხედველობის წინააღმდეგ ბრძოლას. ბრძოლას იმ მეთოდების წინააღმდეგ, რომლითაც იწერებოდა ალ. ზეზინენსკის „მინიატიურები“, ა. ფადეევის „განადგურება“, ფ. პანფეროვის „ბრუსკი“, ვ. ბახმეტიევის „მარტინის დანაშაული“, მ. ფურმანოვის „პაჩაევი“, ჩუმანდროვის „ფაბრიკა რაბლე“, გ. ნიკიფოროვის „ფარანთან“, ი. უიგას „ახალი მუშები“, ვ. კირშონის „ლიანდაგი გუგუნებს“, ბ. დანარაჯიევის „ჩერეზ ოტმელი“, ალ. მაშაშვილის — „მე და ბარათაშვილი“, „აი ადამიანი“, კ. ლორთქიფანიძის „ახალი გლეხები“, „პირველი დედა“, კ. კალაძის „როგორ“, ფრ. ნაროუშვილის „ყოფა ცხოვრება საბჭოთა სოფელში“ და სხვ.

შეიძლება პრ. მწერლობის ეს შემოქმედებითი ლოზუნგები იმ თავითვე შემცდარი და მიუღებელი იყო. ამიტომ მათი პრაქტიკაც აშკარაა მიუღებელი იქნებოდა, მაგრამ როდის იყო რომ „ბლოკის“ იდეური ბელადი გ. გორბაჩოვი ებრძოდა პროლეტარული მწერლობის ნაწარმოებებს, პირიქით მის მთელ რიგ წიგნებში²⁾ პროლეტარულ მწერლების უმნიშვნელო ნაწარმოებების ქება-დიდებაა. ასევე ითქმის ა. ზონინის შესახებ, რომელმაც ვრცელი წერილები უძღვნა ფადეევის „განადგურებას“ გ. ნიკიფოროვის მოთხრობებს, ბახმეტიევს და სხ.

¹⁾ ლიტერატურნაია გაზეტა „Против чего мы боремся“. (№ 78).

²⁾ Г. Горбачев — Современная русская литература“ და სხვ.

რაც შეეხება ი. ბესპალოვს ის იმ წლების განმავლობაში, როცა პროლეტარული ლიტერატურა ბრძოლებით იკავავდა გზას აკადემიაში იჯდა და მენშევიკური პროფესორის მექანიკურ აზრებს იზიარებდა, მას პროლეტარული ლიტერატურა „გასაბედნიერებლად“ მხოლოდ სწავლის შემდეგ მოაგონდა და მაშასადამე აშკარაა, რომ არც გაუძნელდებოდა ამ ლოზუნგებისა და პროლეტარული მწერლობის შემოქმედებითი გზების უარყოფა.

შეიძლება პროლეტარული მწერლობის ეს ლოზუნგები მართლა მიუღებელია, კლასიური ზავის მქადაგებელი, იდეალიზმის ქაობიდან ამოკრეფილი, ხომ საჭიროა ამისათვის ყველა ამ ლოზუნგების და პრინციპების შემოწმება? როგორც ვიცით ნაპოსტოველური მოძრაობის დღიდან, როცა პროლეტარულ ლიტერატურაში თავი მოიყარა, კომუნისტ ლიტერატორებმა, დაიწყო ბრძოლა ხელოვნების პრობლემების რკვევა, ძიება, შემუშავდა მთელი რიგი ფორმულიროვკები, შემოქმედების სპეციფიურ საკითხებზე, სტილზე, ენარზე და სხვა, განსაკუთრებით ეს ბრძოლა ინტენსიურად სწარმოებდა იმ პერიოდში, როცა ნაპოსტოველები აქტიურად უპირდაპირდებოდნენ ტროცკისა და ვორონსკის შეხედულებებს. ამ ხასიათის ლიტერატურულ-პოლიტიკურ ბრძოლებში გამომუშავდა ის შემოქმედებითი ლოზუნგები, რომელსაც თავისი პროგრესიულობით გადაყავდა პროლეტარული ლიტერატურა განვითარების ერთ ეტაპიდან მეორეზე.

ვის შეუძლია უარყოს მაგალითად, რომ ლოზუნგები: კურსი რეალიზმისაკენ, რევოლუციის კონკრეტული ჩვენების მოთხოვნილება, ცოცხალი ადამიანის პრობლემა, სწავლა თვითკრიტიკა-შემოქმედება, კლასიკოსებისაგან სწავლა, გაღრმავებული ფსიქოლოგიზმი ცალ-ცალკე და ერთიანადაც არ წარმოადგენდა თავისებურ ტრამპლინს, რომლის საშუალებით პროლეტარული ლიტერატურა მიიწევდა წინ.

განა ის გარემოება, რომ პროლეტარული მწერლობის შემოქმედებითი მეთოდი დიალექტიური მატერიალიზმის მეთოდი უნდა იყოს, უარყოფს იმ გარემოებას, რომ პროლეტ. ლიტერატურა რეალიზტური არ უნდა იყოს? ან რომელ პროლეტ. მწერალმა, რომელ ნაპოსტოველმა სთქვა, რომ პროლეტარული ლიტერატურის მთავარი გზა ეს ფსიქოლოგიური რეალიზმია. ასეთ ფორმულიროვკას არას დროს არ ქონდა ადგილი და ის აშკარაა დაიბადა იმ შეცდომების ნიადაგზე, რომელსაც ადგილი ქონდა ზოგი ამხანაგის მიერ (ერმილოვი, ლიბედინსკი) ფსიქოლოგიზმის მცნების ზედმეტი „გაღრმავებისა“ და გაყალბების ნიადაგ-

ზე, მაგრამ უკანასკნელი სრულიად არ ნიშნავს იმას, რომ პროლეტარული ლიტერატურის გზა არაა რეალისტური. სულ სხვაა, რომ ეს მცნება არაა საკმაოდ გარკვეული და პროლეტარულ რეალიზმს ხშირად პროლეტარულის მაგიერ ხან რომანტიულით¹⁾ და ხან გმირულით ცვლიან, რაც არსებითად იმის შესახებ ლაპარაკობს რომ ამ მცნებებით ჟონგლიორობა უნდა გათავდეს²⁾, რომ მცნება პროლეტარულ რეალიზმის გარდა ყველაფერი ლაყბობაა, რადგან არც გმირული-რომანტიული, არც ფსიხოლოგიური არაა იმათზე დიადი და კლასიურად სწორი მცნება, ვიდრე თვით პროლეტარული, რაც შეეხება მცნება რეალიზმს — იგი არა თუ მიმართულებაა, არამედ მსოფლმხედველობა, რომელსაც პროლეტარიატის ხელში უსათუოდ ის მნიშვნელობა აქვს, რომ ის სწორად გამოხატავს პროლეტარული მწერლის დამოკიდებულებას სინამდვილესთან, ამიტომ იგი სინამდვილის ობიექტიური შემეცნების ისეთი იარაღია, სადაც იგი როგორც ხელოვნება მიზნად ისახავს პირველ ყოვლისა გამოხატოს ობიექტიური სინამდვილის ის ტიპიური ელემენტები, რომელიც წინააღმდეგობათა ერთიანობის სისტემაში მატერიალისტურ დიალექტიურ მსოფლმხედველობამდე იქნება აყვანილი.

რომელი საბუთით შეიძლება იმის უარყოფა, რომ რევოლიუციის კონკრეტული ჩვენებისა და ცოცხალი ადამიანის პრობლემა არ წარმოადგენდა მომქმედ ლოზუნგს, უფრო მეტი, მეორე პირველიდან გამომდინარეობს, მესამე მეორედან და ასე შემდეგ, რეალიზმისაკენ კურსის აღებამ მოითხოვა რევოლიუციის კონკრეტული ჩვენება, კონკრეტულობამ ცოცხალი ადამიანის ჩვენება, ცოცხალი ადა-

¹⁾ პ. ჭიქოძე — „რომანტიული რეალიზმი და ქართული პროლეტარული მწერლობის პერსპექტივები“.

²⁾ მით უმეტეს როცა ეს მდგომარეობა ხშირად კუროზულობამდე დადის, ასე მაგ. უფრ. „ახალგაზრდა ბოლშევიკში“ (№ 5—6) დაბეჭდილია აშხ. ბენაშვილის წერილი „პროლეტარულ რეალიზმისათვის“, რომელიც გიმნაზისტური აზროვნების ნიმუშია. მისთვის პროლეტარული რეალიზმი, იგივე გმირული რეალიზმია, რომლის გარდა არსებობს კიდევ ფსიქოლოგიური რეალიზმი (დავიწყებია რაინდული, თუმცა ამ დღეებში მას მიუმატა რედუქციოლოგიური რეალიზმი). რომელიც თურმე „უცხო“ ხილი არაა „პროლეტარულ რეალიზმისათვის“ ყველა ამ იზმებში, მიუხედავად იმისა რომხალივითაა არეული, ავტორს საბოლოოდ მაინც გმირული აურჩევია, რადგან გონია, რომ ის აუცილებლად მისცემს პროლეტარულ მწერალს „მეტ გმირობას“. ეს კიდევ არაფერი, რომ ამ რეალიზმს არ ჰქონდეს რაღაც „მომწელებელი ორგანოები“—ერთი სიტყვით იგი რაღაც ფანტასტიური ცხოველივითაა ამ აზნანაგის წარმოდგენაში.

მიანის ჩვენებამ ამ ადამიანის მეტი ფსიხოლოგიური დამაჯერებლობით მოცემა, უკანასკნელმა ცხოვრებისა და ცხოვრების მიმდინარე კლასიურ პროცესებში საჭიროებით — კლასიკოსებთან სწავლის, სწავლა, შემოქმედება, თვითკრიტიკის წარმოება და ასე თანდათან პროლეტარული ლიტერატურა მიუახლოვდა განვითარების დღევანდელ ეტაპს.

ერთი შეხედვით მართლაც აქ არაფერიცაა სადაო, მაგრამ საქმე იმაშია, რომ მთელი რიგი პროლეტარული მწერლების მიერ მოხდა ამ საჭირო და სწორი ლოზუნგების გაყალბება. განა ეხლა ყველასათვის ფაქტი არაა, რომ ცოცხალი ადამიანისა და ფსიხოლოგიზმის პრობლემამ არა ჯანსაღი ტრაქტოვკა მიიღო ზოგი პროლეტარული მწერლის შემოქმედებაში.

მაშ რას ნიშნავს ვ. ერმილოვის მიერ ცოცხალი ადამიანის „გარმონიულად“ შეცვლა, ან ლიბედინსკის მიერ ფსიქოლოგიური დამაჯერებლობით ჩვენების ლოზუნგის, თავისი შემოქმედების მთელ სიატემად და მეთოდად გადაქცევა? აშკარაა აქ ამხანაგებს მოუვიდათ ამ საკითხებში დამარცხება მემარცხენე-ოპორტუნისტული, იდეალისტური რიგის შეცდომებით.

მაგრამ ყველაზე მეტად ცდება ის, ვინც ამ ფსიხოლოგიზმს ამრავლებს რეალიზმზე და რაღაც „ფსიხოლოგიურ რეალიზმს“ ჩმახავს, ასე მაგალითად პირდაპირ ქარის წისქვილთან ბრძოლას უდრის ანტინაოსტოველების განცხადება, რომ თითქოს ისინი: „ეგრეთ წოდებული „ფსიხოლოგიური რეალიზმის“ — პროლეტარული ლიტერატურის მთავარ გზათ გამოცხადების“¹⁾ წინააღმდეგი არიან, მაშინ, როცა არც ი. ლიბედინსკის, ა. ფადეევს, არც ვ. ერმილოვს, ვ. სუტირინს და სხვა ამხანაგებს არსად არც ერთ სიტყვაში, არც ერთ წერილში არ უთქვამთ, რომ „ფსიხოლოგიური რეალიზმი“ პროლეტარული ლიტერატურის გზაა, მიუხედავთ იმისა რომ ეს ამხანაგები ცოტ-ცოტა ყველა სცდებოდა.

მაგრამ საქმე არც ამაშია, არამედ იმაში, რომ იყო თუ არა ფსიხოლოგიზმის ლოზუნგის წამოყენება გამართლებული და შეიძლება თუ არა იგი მომავალშიც მისაღები იყოს.

საკმაო ბრძოლებისა და დავის შემდეგ ირკვევა, რომ პროლეტარული ფსიხოლოგიზმის უარყოფა არც ისე ადვილად შეიძლება, თუკი უკანასკნელს მივიღებთ, როგორც თვისებას და არა მეთოდს, ამის უარყოფა რასაკვირველია არც „ბლოკის“ ბელადებს შეუძლიათ და

¹⁾ იბ. წიგნი „К творческим разногласиям в РАПП-е“.

ამიტომ განაცხადებს კიდევ: „ჩვენ პლენანოვთან ერთად ვთვლით, რომ მხატვრული სახეები ყოველთვის ინდივიდუალური¹⁾ მნიშვნელობა და რამდენად ეს ადამიანების სახეებია, მათ თან ახლავს ფსახლოება“²⁾ ვერც ერთი ლიტერატურული ნაწარმოები გვერდს ვერ აუვლის ადამიანს, იყოს ეს ადამიანი თუ გინდა ცხოველის სახით“, „ამ თვალსაზრისით ფსიხოლოგიურია მთელი ლიტერატურა, ფსიხოლოგიურია ტოლსტოი, ფლობერი, სტენდალი“³⁾ და სხვა.

ეს დებულება იმას ამტკიცებს, რომ როგორც ცოცხალი ადამიანის „კლასიკოსებისაგან სწავლის“, ისე „ფსიხოლოგიზმის“ ლოზუნგი იმ ისტორიულ მშენებლობას ასრულებდა, რომ ძირითად ხაზებში არკვევდა პროლეტარული ლიტერატურის შემოქმედებით საშუალებებს და გამოყავდა იგი შემოქმედებითი ძიების იმ ფართო გზაზე, სადაც ისმება საკითხი დიალექტიური მატერიალისტური მეთოდების გამომუშავებაზე. შეიძლება პროლეტარული მწერლობის ეს ლოზუნგები რეკონსტრუქციის პერიოდში მართლა გაიცვითა, მაგრამ განა ეს ნიშნავს იმას, რომ ის არ იყო პროგრესიული? ან მას ერთი ხელის დაკერით უარყუვა ესაჭიროებოდა? შეიძლება ისიც რომ ნაპოსტოველები საკმაოდ ვერ არკვევდნ ამ საკითხებს!

რასაკვირველია არა. პროლეტარული მწერლობის უმრავლესობას რომ სწორად ესმოდა ამ ლოზუნგების მნიშვნელობა და შინაარსი, იქიდანანაც სჩანს, რომ ისინი თავიდანვე ასე სვამდნ საკითხს: „ვაპის მიერ წამოყენებული ლოზუნგი „ცოცხალი ადამიანის“ შესახებ ერთი მხრივ სამართლიანად გზას უკავავს პროლეტარულ ლიტერატურას თანამედროვეობისაკენ და მეორე მხრივ გამოხატავს ბრძოლის აუცილებლობას შტამპთან, სხემატიზმთან მშრალ პლაკატიურობასთან და მოითხოვს ადამიანის რთული ფსიხიკის მთელი თავისი წინააღმდეგობით გამოხატვის ცდებზე გადასვლას“. ეს მოსაზრება იმ ისტორიული მნიშვნელობის დოკუმენტიდანაა, რომელსაც პროლეტარულ მწერალთა პირველ საკავშირო ყრილობის რეზოლიუცია ეწოდება.

აქვეა ასეთივე მნიშვნელობის დირექტივა: „პროლეტარული ლიტერატურის ფსიხოლოგიზმი ობიექტიური უნდა იყოს, ის უნდა ემსახურებოდეს შემეცნებას და ზრდიდეს აქტიურობას წინააღმდეგ ფსიხოლოგიზმისა—ფსიხოლოგიზმისათვის, რაც ახასიათებს ბურჟუაზიული ლიტერატურის ზოგიერთ მიმდინარეობას“. ასეთივე მოსაზრებებს ანვითარებდა უფრო გვიან თავის წერილებში ამხ. ლ. ავერბახი.

¹⁾ А. Безыменский, Г. Горбачев и С. Родов—О демагогии без маски (на Лит. Посту № 10).

რომელიც მისგან მაენე გადახრის სიმპტომებზედაც მეუთითებდა: „ჩვენ გვესაჭიროება არა ფსიხოლოგიზმი-ფსიხოლოგიზმისათვის — მოიპოვება ჩვენს ლიტერატურაში ასეთი ტენდენციებიც, ჩვენ არ გვესაჭიროება ისტორიული თვითჩიჩქნა და ის სხვა ყველაფერი რასაც ობიექტელური გაგებით „დოსტოევშჩინა“ ეწოდება. ჩვენი ფსიხოლოგიზმი უნდა იყოს ობიექტიურად მსოფლიოს ნამდვილი შემეცნების და აქტიური მიზან-მიმართების შემცველი ძალა“¹⁾.

ეს მოსაზრებები პროლეტარული ლიტერატურის გენერალური ხაზის ის საფუძველია, რომელიც უზრუნველყოფდა მას ჰეგემონიისათვის ბრძოლაში, მაგრამ აქედან არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება ისეთი დასკვნების გამოტანა, რომ რაკი მოიპოვებოდა საკითხების სწორი დაყენება, ყველაფერი თავის რიგზე იყო, პირიქით ის გარემოება, რომ თავის დროზე ვერ იქნა აღნიშნული ის შემოქმედებითი ტენდენციები, რომელმაც თავი იჩინა ერთი მხრივ ი. ლიბედინსკის შემარჯვენე რიგის ნაწარმოების „გმირის დაბადების“ და მეორე მხრივ რაციონალისტური მიმართულების შემცველი ნაწარმოები ა. ბეზიმენსკის „გასროლის“ ხაზით, იმას ამტკიცებს, რომ პროლეტარული მწერლობის შიგნით არა საკმარისად წარმოებდა ორ ფრონტზე ბრძოლა, რომ იმ თავიდანვე აღმოფხვრილიყო ისეთი ტენდენციები განსაკუთრებით ის ტენდენცია, რომელიც ი. ლიბედინსკის „გმირის დაბადების“ შემოქმედებითი მეთოდათ გადაიქცა.

ერთიც და მეორეც პროლეტარული მწერლობის გენერალური ხაზის დამახინჯებას წარმოადგენს, რადგან პროლეტარული მწერლობის ძირითადი გზა არა ფსიქოლოგიური, ან რაციონალური მეთოდია, არამედ დიალექტიურ-მატერიალისტური მეთოდი.

3

რამდენად პროლეტარული ლიტერატურის მთავარ საფრთხეს შემარჯვენე გადახრა წარმოადგენს იმდენათ საჭიროა ამ ტენდენციების წინააღმდეგ ბრძოლა და მისი გამომჟღავნება, ისე რომ დავიწყებული არ იქნეს მემარცხენეობის რეციდივები, რომელიც „ბლოკის“ სახით ამჟამად გარკვეულად უპირდაპირდება ნაპოსტოველობის უმრავლესობას, არა თუ მართლ შემოქმედებით საკითხებში გამიჯვნივით, არამედ თავისებური იდეურ-ორგანიზაციული პლატფორმით. ჯერ კიდევ ელრნალ „უდარ ზა უდარომ“—ში ისინი სწერდნენ: „ძირითადში (რამ-

¹⁾ Л. Авербах — „Противники ли мы психологизма?“ (იხ. კრებული „Творческие пути пролетарской литературы“).

პის ხელმძღვანელობა) პოლიტიკური ხაზის სწორათ ცნობა სრულყოფილ არ ნიშნავს ჩვენი საკუთარი ხაზის უეარგისობას. მაგრამ მაშინ ისინი კიდევ დაზღვეულნი იყვნენ პერვეერზევის ნამოწაფარებისაგან, მაგრამ მას შემდეგ რაც ი. ბესპალოვის ჯგუფმა დაუწყა ბრძოლა ნაბოსტოველობას ეურ. „პეჩატ ი რევოლიუცია“-ს ფურცლებიდან. მათ სწრაფად გამოჩაბეს საერთო ენა „ეკლექტიური ბლოკის“ შესადგენათ და შემდეგში არსებითად უარყო პროლეტარული მწერლობის ყველა ძირითადი ნაწარმოებები, პრინციპები, მაგრამ სინამდვილეში გაიმეორა იგივე შემოქმედებითი ლოზუნგები შემცდარად და ეკლექტიურად შეითხინილი ლეფურ და სხვაგვარ შეხედულებებთან.

ასე რომ ერთი მხრით თუ ლიბედინსკის შემოქმედებით ხაზს გადაჰყავს პროლეტარული ლიტერატურა იდეალიზმის სავანესაკენ. უკანასკნელს პროლეტარულ ლიტერატურაში შემოაქვს მეხანისტური, ლეფურ-იდეალისტური შეხედულებები. ამიტომ ერთსა და მეორეს წინააღმდეგ ბრძოლა ორ ფრონტზედ ბრძოლის ლოზუნგის ქვეშ უნდა სწარმოებდეს, მაგრამ არა ისე, რომ ჯვარი ესმებოდეს პროლეტარული ლიტერატურის განვლილ ბრძოლებს და მიხწევებს, არამედ ამ მიხწევებისა და დიალექტიურ მატერიალიზმის მსოფლმხედველობის ნიადაგზე მხატვრული მეთოდების გამომუშავებით.

რაში მდგომარეობს ი. ლიბედინსკის შემოქმედებითი მეთოდის უეარგისობა, პირველ ყოვლისა იმაში, რომ სხვა ამხანაგებთან ერთად ი. ლიბედინსკიმ გააყალბა პროლეტარულ მწერლობაში ზოგიერთი ლოზუნგი, ისე და იმ გვარად, რომ შექმნა იმ გვარი სისტემა იდეალისტური მეთოდოლოგიისა, რომლის შემავალი ელემენტები „უშუალო შთაბეჭდლებათა“ თეორია „ფსიხოლოგიზმი-ფსიხოლოგიზმისათვის“. ქვეცნობიერების, კეთილისა და ბოროტების ქრისტიანული მოძღვრებები მკიდროდ შეისისხლხორცა პროლეტარულ ფსიხოლოგიზმის და „ცოცხალი ადამიანის“ პრობლემა გადაიქცა უპარტიო, უკლასო ლოზუნგად, კლასიკოსებისაგან სწავლის პრობლემა ტოლსტოის რეაქციონური მოძღვრების ელემენტების წყაროდ ¹⁾ და ასე შემდეგ.

რატომ მოხდა ეს, რასაკვირველია იმის გამო, რომ ამხანაგები მართლაც გაიტაცა ტოლსტოისადმი თაყვანისცემამ: „როცა ჩვენ ვამბობთ სწავლის შესახებ მხედველობაში გვაქვს ის, რომ პირველ ყოვლისა უნდა ვისწავლოთ პუშკინის შკოლისაგან, ტოლსტოისაგან“. „დიადი, ფსიხოლოგიური რევოლიუციის მომენტში ისეთი მეთოდი, როგორც ტოლსტოის მეთოდია ჩვენთვის ყველაზე მეტად მისაღებია“).

¹⁾ იბ. ი. ლიბედინსკის პიესა „Высоты“-ს—წინასიტყვაობა.

²⁾ „Творческие пути пролетарской литературы“. ტ. I. წიგნი პირველი.

თუ ამას მიუმატებთ იმ აღფრთოვანებას, რომელსაც ეს ამბანაგები განიცდიან ს. სტანისლავსკის წიგნიდან ¹⁾ ამოკითხული პერსონაჟების იდეალისტური მოსაზრებებისაგან, მაშინ აშკარა გახდება თურადვე ნიარაღდა ეს ლოზუნგები.

მართალია ი. ლიბედინსკიმ უარყო თავისი ფსევდო მარქსისტული „უშუალო შთაბეჭდილების“ თეორია, მაგრამ ფაქტი ფაქტად დარჩა, რომ ამ თეორეტიულ მოსაზრებებმა იგი მიიყვანა ფსიხოლოგიზმის უხეშ აპოთეოზამდე, იქამდე რასაც ამხ. ლ. ავერბახი უწოდებდა „დოსტოეფშჩნას“.

მეორე შემცდარ უკიდურესობის პოზიციას შემოქმედებით საკითხებში წარმოადგენს ბეზიმენსკის „გასროლის“ მეთოდი და ის შეხედულებები, რისთვისაც იბრძვიან ე. წ. ანტინაპოსტოველები. გარდა იმისა, რომ ისინი უარყოფენ პროლეტმწერალთა უმრავლესობის ყველა ლოზუნგებს, პირველ ყოვლისა ცეცხლს უჩენენ ფსიხოლოგიზმს. მაგრამ სამაგიეროთ ხმას აძლევენ სხემატიზმს, რაციონალიზმს.

სად უნდა ვეძიოთ სოციალური ძირები იმ თეორეტიულ კონცეპციისა, რომელიც აცილებს მეტაფიზიკურათ ერთმანეთს „ფსიხოლოგიზმს“ „გონიერულს“ „სტიქიურ ელემენტებს“ უპირდაპირებს „რაციონალურს“ და პირიქით. რასაკვირველია ისტორიული მატერიალიზმის გნოსოლოგიის ცუდათ ცოდნაში, იმ წვრილ ბურჟუაზიულ ლიბერალიზმში, ოპორტუნისმი, რომელიც ერთი მხრივ ამბობს, რომ უშუალო შთაბეჭდილებები, ქვეცნობიერი შეგრძნობები მხატვრული აზროვნების ძირითადი საფუძველია ²⁾. მეორე მხრივ იმ წვრილ ბურჟუაზიულ რადიკალიზმში, ინტელიგენტურ მემარცხენეობაში, რომელიც ამტკიცებს, რომ „без рассудки нельзя дойти ни до чего определенного“ ³⁾ (დებორინი). მაგრამ ერთიც და მეორეც ანტი-დიალექტიური, ანტი-მარქსისტული პოზიციაა. ერთისა და მეორეს დახასიათება შეიძლება შემდეგ ნაირათ ამხ. დებორინის შეხედულებებით „უშუალო მსოფლმქვერეტის საფუძველზე მსოფლიო ჩვენ, როგორც ბრმა სინამდვილე წარმოგვიდგება“. ამიტომ ი. ლიბედინსკის შემოქმედებითი მეთოდი, მისი „გმირის დაბადება“ შეიცავს მანეე ობიექტივიზმს, ცხოვრების სინამდვილის ბრმა შემეცნებას, პასეიზმს, სამაგიეროთ კი გონება როგორც დებორინი სწერს „სწორეთ საბოლოოთ განსაზღვრულით და გამორკვევით კმაყოფილდება, იღებს მას, როგორც

1) К. Станиславский—„Моя жизнь в искусстве“.

2) Ю. Либединский—„Художественная платформа РАПП“.

3) Д. Тамерченко и Н. Танин—„Напостовство или воронщина“.

დასრულებულს. ძველი დოგმატიური მეტაფიზიკაც არ ცილდებოდა გონების საზღვრებს¹⁾. ამიტომ ა. ბეზიმენსკის შემფქმედებით „მეთოდი, მისი „გასროლა“ შეიცავს ადამიანების, როგორც მწიქანდ მოქაზროვნე მანქანების, მუშათა კლასის, როგორც უსახო, ერთიან ნივლირიოვკაქმნილ კოლექტიურად წარმოდგენას. მოკლეთ ისეთ სხემატიზმს, რომელიც სინამდვილის გაგებას მეხანისტურად ცდილობს, და ხელს უწყობს ობიექტიურად პროლეტ. ლიტერატურის განიარაღებას.

ვინაიდან პროლეტარული ლიტერატურის მიერ სინამდვილის ობიექტიურად შემეცნების მეთოდი, მატერიალისტურ-დიალექტიური მსოფლმხედველობა, სინამდვილის ობიექტიური შემეცნების მიზნით, არა ობიექტივიზმს, მოვლენების ასახვას და მის პასიურად ჩვენებას მიმართავს, არამედ მის შეფასებასაც, მისგან „ყოველი და ყოველგვარი ნილაბის ახდასაც“. ეს იმას ნიშნავს, რომ „პროლეტარულ მხატვარს დიალექტიურ მატერიალიზმის მსოფლმხედველობის მქონეს, შეუძლია ყველაზე მეტად ვიდრე სხვა რომელიმე მხატვარს უკუაგდოს ყველაფერი შემთხვევითი, მოვლენათა ზედაპირზე მცურავი, ახადოს ფარდა საგანთა რაობას და გამოარკვიოს ქეშმარიტი მოძრაობის, ქეშმარიტი „კანონზომიერება“²⁾.

ამიტომ პროლეტარული მწერლობა უნდა გახდეს ისეთი მწერლობა, რომლის შემოქმედებითი შესაძლებლობა, მაქსიმალურად ასრულებდეს ობიექტიური სინამდვილის შემეცნებას მის მოძრაობაში. განვითარებაში, მისი გადაკეთების მიზნით პროლეტარიატის ინტერესებისათვის. როგორც ცნობილია ამხ. ლენინი ტოლსტოის ერთ დადებით თვისებას იმაში ხედავდა, რომ ის სინამდვილისაგან „ყოველი და ყოველ გვარ ნილაბებს ხსნიდა“ და არ აყალბებდა მას. ა. ბეზიმენსკის კი ბ. გორბაჩოვთან, ი. ბესპალოვთან და სხვებთან ერთად გონია, რომ მისი „გასროლ“-ის მეთოდი სწორია იმისათვის, რომ კონკრეტული ადამიანების, კონკრეტული კლასიური მტრების მაგიერ ნაჩვენებია ნილაბები.

„მე დიდხანს ვფიქრობდი მტკივნეულად იმაზე, თუ რომელი მეთოდით უფრო უკეთ შევსძლებდი პიესის შინაარსის გამოხატვას — სწერს ბეზიმენსკი თავისი პიესის შესახებ „კლასიური ძალთა მოძრაობის, მათი ბრძოლის მეთოდების ჩვენებას, კლასიური სიყვარულის, კლასიური ზიზღის მიმართებას. და მე გადავწყვიტე ამელო მეთოდი ადამიანის სოციალური რაობის გაშიშვლებისა“³⁾.

1) А. Деборин — „Философия и марксизм“. კრებული.

2) А. Фадеев — „За художника материалиста диалектика“.

3) А. Безыменский — „В атаку на психологический реализм“.

სხვა საქმეა თუ რა უნდოდა ეჩვენებია ბეზიმენსკის ამ ნაწარმოებში, მაგრამ კიდევ სხვაა თუ როგორ აჩვენა იგი. დავაასწორედ ის მეთოდი იწვევს, რომლის შესახებ ის ამბობს, რომ ენა ადამიანის სოციალური რაობის გაშიშვლებული ჩვენების მეთოდი, რომლის ერთ ერთი მიზანია აჩვენოს: „არა ბრძოლა“, „როლისა როლის წინააღმდეგ“, არა „პიროვნებისა პიროვნების წინააღმდეგ“, არამედ კოლექტივისა კოლექტივის წინააღმდეგ“. აქაა სწორედ შეცდომის სათავე. რომელიც პირველობას რაციონალიზმს ანიჭებს. იბრძვის სოციალური მოვლენების ვაკარიკატურებისათვის¹⁾. იბრძვის არა იმისათვის, რომ სოციალური მოვლენები აჩვენოს მთელ თავის სირთულეში, წინააღმდეგობითი განვითარებაში, არამედ სხემატიზმისა და ცოცხალი სინამდვილის „ლაკიროვის“ გზით.

რას ნიშნავს ასეთი განმარტება — „რაა გასაოცარი იმაში, რომ კოლექტივის ერთი წევრის აზრებს იზიარებენ მეორენი“²⁾, ეს იმას ნიშნავს, რომ „ერთი მომქმედი პირის რეპლიკა შეიძლება თავისუფლად გადასცე მეორე მომქმედ პირს“, მაგრამ საქმეც იმაშია, რომ ბეზიმენსკი უარყოფს კოლექტივში შემავალ ადამიანების ინდივიდუალურ თვისებებს, მას კოლექტივი წარმოუდგენია ერთიან უსახო მასათ, მაშინ როცა სინამდვილეში კოლექტივი ეს მრავალსახეობითი ერთიანობის ცოცხალი ფორმაა, სადაც პიროვნების ინდივიდუალობა არა თუ იზღუდება, არამედ მაქსიმალური განვითარების საშუალებას პოულობს.

ფსიხოლოგიზმის წინააღმდეგ ბრძოლამ ბეზიმენსკი მიიყვანა ინდივიდუალურ ფსიხოლოგიის უარყოფამდე, უკანასკნელმა კი სხემატიზმამდე. ამ თეორეტიული შეცდომების ძირები უსათუოდ ერთი მხრივ ლეფურ მემარცხენეობაშია, მეორე მხრივ რაციონალისტურ აზროვნებაში, რომელსაც სათანადოთ არ ესმის მატერიალისტური დიალექტიკის — წინააღმდეგობათა ერთიანობის კანონი. იგი იღებს წინააღმდეგობებს, როგორც დასრულებულ სტატიურ მოვლენებს და ისე უპირდაპირებს ერთმანეთს, რომ გვერდს უვლის ერთიანობას, ეს კი სინამდვილის ისეთი მეხანისტური შემეცნებაა, რომელსაც ადვილად შეუძლია მიიყვანოს მწერალი კლასიურ შემარჩებლობამდე, ოპორტუნუიზმამდე. ამიტომ სრულიად სამართლიანად ამბობენ, რომ „გასროლა“ ნიღაბების კომედიია და არა კომედია ნიღაბთა ახდის“.

1) „О демагогии без маски“ (на „Лит. Посту“ № 10).

2) А. Безыменский — „В атаку на психологический реализм“.

მაგრამ საქმე არც ამაშია, არამედ იმაში, რომ ეს არა მარტო ბეზიმენსკის შეცდომაა, არამედ „ეკლექტიური ბლოკის“ ყველა წარმომადგენლის. ბეზიმენსკის, გ. გორბაჩოვის, ა. ზონინის და სხვების. მაგრამ „ბლოკი“ იმიტომაც ეკლექტიური, რომ უპრინციპო და ერთმანეთის საწინააღმდეგო დებულებებს ანვითარებს. ასე მაგალითად ცნობილია, რომ ი. ბესპალოვს დღესაც ვერ მოუცილებია პერევერზიანული შეხედულებები, სტილის, სახეების, ქანრის საკითხებზე¹⁾. გ. გორბაჩოვს—ფორმალისტური რიგის შეხედულებები. შესახებ იმისა, რომ ქანრი განსაზღვრავს გმირის ხასიათს, მსგავსათ იმისა, როგორც ფორმა შინაარსს. უფრო მეტი — ქანრი განსაზღვრავს მეთოდს და სხვა.

ის გარემოება, რომ გორბაჩოვის ამ დებულებებს დიდი გასავალი აქვს, „ბლოკში“ იქიდან მტკიცდება, რომ „ბლოკი“, ახალი შემოქმედებითი მეთოდებისათვის ბრძოლის დროშად, მხოლოდ ქანრების პრობლემას აყენებს და დიდი პრეტენზიებით აცხადებს: „ჩვენ ვთვლით, რომ რეკონსტრუქციული პერიოდის მიერ წინ იჭრება, მებრძოლი მუშათა კლასისათვის ფრიად საჭირო ახალი (ნაპოსტოველობის მიერ მივიწყებული) ქანრები, ესაა საწარმოვო რომანი და ნარკვევი. პოლიტიკური და ფილოსოფიური რომანი, ჩვენი კლასიური მტრების მომხიბვლელი პოლიტიკური სატირა“²⁾.

თუ გავიხსენებთ იმ გარემოებას, რომ ეს ქანრები არაა, პროლეტარული ლიტერატურისათვის ახალი და მას არც ესაჭიროებოდა ხელმეორე აღმოჩენა, მაშინ უდაოა, რომ „ბლოკის“ ეკლექტიურობისა და უპრინციპობის მეტი არაფერი რჩება. ამას გარდა თუ მხატვრული მეთოდი „მხატვრული ლიტერატურის სულია“ — როგორც ამის შესახებ სწერდა ერთხელ ბესპალოვი³⁾, მაშინ ხომ საჭირო იყო გარკვეულად მხატვრულ მეთოდებზე ლაპარაკი და არა მეთოდის საკითხების ქანრის საკითხებით შეცვლა და არევა, ან მაიკოვსკის შემოქმედებით მეთოდის პროლეტარული მწერლობის მეთოდათ გამოცხადება, სხემატიზმისა და რაციონალიზმის დაკანონება.

რომ ბლოკს არ მოეპოება შეხედულებათა ერთიანი სისტემა ლიტერატურულ-მეთოდოლოგიურ საკითხებში, არამედ მემარცხენეობის და დაბნეულობის თაიგულს წარმოადგენს თვალსაჩინოდ მტკიცდება იქიდან, რომ ისინი თავს აცხადებენ რომანტიკოსებათ. ეს ფაქტი ერთი მხრივ რამდენათ დაუჯერებელია იმდენად ფრიად დამახასიათებ-

1) И Беспалов—„Проблемы литературной науки“ 1930 წ.

2) იხ. წიგნი—„К творческим разногласиям в РАПП“-ე.

3) И. Беспалов—„Против грамотности“. (ფურ. „პეჩატ ი რევოლუცია“-ში).

ლი, რადგან ესაა წერილ-ბურჟუაზიული რადიკალებზე *ესქილდრეტი* განვითარების გზა, რომელიც ყოველთვის ოპორტუნიზმში *გადადის* დაწყებული ა. ბეზიმენსკის მეთოდით, რომელიც რეზონანსს წარმოადგენს და გათავებული ბესპალოვის იმ მოსაზრებებით რომელიც ამტკიცებს რომ დადებითი მოვლენის შიგნიდან არ შეიძლება უარყოფითის ჩვენება „კარგის“ დამცირების წინააღმდეგ¹⁾, მაშინ აშკარაა თუ რა მავნე ტენდენციაა ეს, რომელსაც სრულიად სამართლიანად ვ. ერმილოვმა „სინამდვილის ლაკროვკის ტენდენცია უწოდა“²⁾.

ამ დაბნეული, სინამდვილის „მისტიფიკაციის“ თეორიის მიმდევრებს უდაოა არ გაუჭირდებოდათ რომანტიზმთან დანათესავებაც. თავი გამოეცხადებიათ „რეალისტ რომანტიკოსებათ“, რომ ეს სინამდვილეა ამას ამხ. კ. კამეგულოვის წერილში ამოიკითხავთ. შეიძლება ვინმეს ეგონოს, რომ ეს უნებური ლიაპსუსია, რასაკვირველია არა, მიუხედავად იმისა, რომ ეს განცხადებაც მისტიფიკაციური ხერხითაა ვაკეთებული.

მაშ რას უნდა ნიშნავდეს ასეთი ტონი—**დიახ ჩვენ რომანტიკოსები ვართ, მაგრამ მაშინ ამხ. ლენინიც რომანტიკოსია**“³⁾, რომ ამხ. ლენინი არ შეიძლება ჩაითვალოს რომანტიკოსად, იმის გამო რომ სთქვა კომუნისტსაც უნდა შეეძლოს ოცნებაო — უდავოა, მაგრამ უფრო სამარცხვინოა ამისათვის, რომანტიზმის, თავის მსოფლმხედველობათ გამოცხადება. მაშინ, როცა ამხ. ლენინი ისეთი ფორმულის ავტორია რომელიც საფუძვლად ედება პროლეტარული ლიტერატურის დიალექტიურ-მატერიალისტურ მეთოდს. ამ დებულებას სწორად ამტკიცებს და ანვითარებს პროლეტარულ ლიტერატურის დღევანდელ ამოცანებთან დაკავშირებით. ერთი საუკეთესო პროლეტარული მწერალი **ა. ფადეევი**, თავის წერილებში და სიტყვებში⁴⁾.

მაგრამ რას უპირდაპირებს „ბლოკი“ ამ დებულებებს, ნუთუ რომანტიზმს? ეს ხომ სამარცხვინო კაპიტულიაცია და ოპორტუნიზმი, უმცირესი წინააღმდეგობების გზით სიარული, მაშინ, როცა პროლეტარული ლიტერატურა დღევანდელ ეტაპზე, უდიდესი წინააღმდეგობების გზით აწარმოებს ბრძოლას დიალექტიურ-მატერიალისტური

1) И. Беспалов — „Против грамотности“.

2) В. Ермилов — „Наши творческие разногласия“.

3) А. Комегулов — „Письмо к товарищам“. (იბ. ჟურ. „გეგატ ი რევოლუცია“ № 5-6).

4) А. Фадеев — „Долой Шиллера“. (იბ. წიგნი: „С кем и почему мы боремся“).

მეთოდებისა და მსოფლმხედველობისათვის, სადაც ისტორიკულად როგორცაა ა. ფადეევის — უკანასკნელი უდევადან, ვ. ვიშნევსკის — „ბრუსკი“, ვ. ვიშნევსკის — „პირველი ცხენოსანთა“, მ. ჩუმანდრინის — „ყოფილი გმირები“, ვ. ერბერგის — „ჩინური ნოველები“, ოვლოვის — „ლაყობა“, ლაერუხინის — „გმირის ნაკვალევზე“, ბ. გორბატოვის — „ჩვენი ქალაქი“, ქართულ პროლეტარულ ლიტერატურიდან: ა. მაშაშვილის — „აი ადამიანი“, კ. ლორთქიფანიძის — „ახალი გლეხები“, კ. კალაძის — „როგორ“, პ. ჩხიკვაძის — „სართულები“, ს. წვერავას — „მჭედლების უბანში“, ბ. ჩხეიძის — „დღეები“, ფ. ნაროუშვილის — „ორი მისამართი“, კ. ბობოხიძის — „შავი ქალაქი“, გ. კაჭხიძის — „ნავთსადენი“, ი. აბაშიძის — „ტემპები“ პროლეტარული ლიტერატურის ამ გენერალური ხაზის ნაყოფიერი და თვალსაჩინო პრაქტიკაა.

4

შემცდარი იქნება ის შეხედულება თუ ვინმე იფიქრებს, რომ იმ შემოქმედებით დისკუსიას, ლიტერატურულ-მეთოდოლოგიურ საკითხებზე გამართულ ბრძოლას, რომელსაც ადგილი აქვს რუსული პროლეტარული ლიტერატურის სინამდვილეში მჭიდრო კავშირი არ ჰქონდეს საქართველოს პროლეტარულ ლიტერატურასთან.

ვინც იცის პროლეტარულ ლიტერატურის განვითარებისა და ზრდის ისტორია მისთვის უდავოა, რომ არ არსებობს რაღაც „შინდა“ სპეციფიურ ქართული იდეები და პრინციპები. კლასიური ბრძოლის ის საფუძველი რომელზედაც შენდება მებრძოლი პროლეტარიატის სოციალისტური სინამდვილე აერთიანებს არა თუ საქართველოს პროლეტარულ ლიტერატურას რუსულ პროლეტარულ ლიტერატურასთან, არამედ გერმანეთში ახლად აღმოცენებულ — გერმანულ პროლეტარულ ლიტერატურასთანაც.

ერთიანობის ეს საფუძველი ყველასათვის იმდენად ორგანიულ ა, რომ თუ განვიხილავთ არა თუ საქართველოს პროლეტარული მწერლობის განვითარების გზებს, არამედ გერმანული პროლეტარულ მწერლობასაც დაეინახავთ, რომ მისი განვითარება, სწორედ იმავე გზებით და ეტაპებით მიემართება, რომლითაც გაიარა და განვითარდა რუსეთის, საქართველოს და სხვა ეროვნებათა პროლეტარული მწერლობა.

აქედან კი ასეთი დასკვნა გამოდის, რომ საქართველოს პროლეტარული ლიტერატურის ვითარება არ შეიძლება დღევანდელ ეტაპ-

ზეც, არ უკავშირდებოდეს რუსული პროლეტარული ლიტერატურის განვითარების მდგომარეობას. უკანასკნელი იმას როდღე ნიშნავს, რომ ჩვენს მწერლობას არ ქონდეს თავისებური სახე, თავისებური გარემოცვა, პირობები, მხატვრული ფორმების სხვანაირი ნაციონალური კოლორიტი და სხვ..

ვის შეუძლია უარყოს მაგალითად, რომ საქართველოს პროლეტარული მწერლობა „კოსმიზმის“ პერიოდის კრიზისისაგან, იმავე გზებით არ იქნა გამოყვანილი, როგორც რუსეთში. ამ კრიზისს პროლეტარულ მწერლობამ, როგორც ცნობილია ჩვენში იმ ახალი თაობის გამოყვანით უპასუხა, რომელიც თავის შესაძლებლობით და შეხედულებებით ნაპოსტოველობის პრინციპებზე იდგა.

ეს იყო პროლემაჟის მოძრაობა, ქართული ნაპოსტოველობის ის სახე, რომელიც პროლეტარულ ლიტერატურის სათანადო განვითარების შემდეგ დღეს ბოლშევიკურ მიმართულებას წარმოადგენს ლიტერატურაში, მაგრამ რამდენათ ნაპოსტოველობა არაა რუსული მოვლენა არამედ საკავშირო, არ შეიძლება საქართველოს პროლეტარულ მწერლობას არ ქონოდა საერთო ლიტერატურულ-პოლიტიკური ხაზი, საერთო ლიტერატურულ მეთოდოლოგიური საკითხები, შემოქმედებითი ლოზუნგები, პრობლემები და სხვ.

ამიტომ და ამისათვის სწარმოებდა თანაბარი სიმწვავეთ ბრძოლა (როგორც რუსეთში) ჩვენში ტროცკისა და ვორონსკის ლიკვიდატორობის, მის ქართულ ეპიგონობის (მუშიშვილის, ვ. ბახტაძის) წინააღმდეგ. ამიტომ და ამისათვის ჩვენი პროლეტარული მწერლობის ვითარებასთან შეფარდებით ისმებოდა საკითხი „კონკრეტიზაციის“, „ცოცხალი ადამიანის“, „ფსიხოლოგიზმის“, „კლასიკოსებისაგან სწავლის“, „თვითკრიტიკისათვის“ შესახებ. ამიტომ და ამისათვის მონაწილეობს ჩვენი მწერლობა დისკუსიაში დიალექტიური-მატერიალისტური მეთოდის გამომუშავებაში.

მართალია ჩვენს სინამდვილეში არა აქვს ადგილი ისეთ კონკრეტულ შემოქმედებითი ფაქტებს როგორიცაა „გმირის დაბადება“, ან „გახროლა“, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ჩვენშიც არ იყოს ნიადაგი, არ იყოს საჭიროება შემოქმედებითი მეთოდებისათვის ბრძოლისა. არ იყოს ჩვენს სინამდვილეშიც იმისი მსგავსი შეცდომები და გადახვევები, რომლის ტენდენცია მძლავრად გამოიხატა რუსეთში და თავისებური ბიძგი მისცა ლიტერატურულ-მეთოდოლოგიურ საკითხებზე დაეხსა და ბრძოლას.

რამდენათ შემოქმედებითი მეთოდის საკითხები არ შეიძლება იყოს „წმინდა“ შემოქმედებითი რიგის საკითხები, არამედ იგი

შსოფლმხედველობის, მწერლის სინამდვილესთან დამოკიდებულების, ლიტერატურულ-პოლიტიკური პოზიციის საკითხებია. შემოქმედებით მეთოდზე დავას, ის მნიშვნელობა აქვს, რომ ამოწმებს პროლეტარული ლიტერატურის შემოქმედებითი პრაქტიკას, იმ მეთოდებს, იმ უანრებს, იმ სისტემას, რომლითაც პროლეტარული მწერლები მუშაობენ და ამის ნიადაგზე იძლევა წინსვლის პერსპექტივებს. ამიტომ ამ საკითხის გამოსარკვევათ ასე უნდა დაისვას საკითხი, რამდენათ რა გვარ დადებით როლს თამაშობდა ისეთი შემოქმედებითი ლოზუნგა, როგორცაა „ცოცხალი ადამიანის“, „კლასიკოსებისაგან სწავლის“, „ფსიხოლოგიზმის“ ლოზიუნგები.

უდაოა, რომ ამ ლოზუნგებს, როგორც რუსეთში, ისე ჩვენშიაც ჭონდა თავისი დანიშნულება, მაგრამ თავისივე ლაქების, პატარა მასშტაბის გაყალბება და სხვა. ასე მაგალ. „ცოცხალი ადამიანის“ პრობლემა, რომ ჩვენში „ფსიხოლოგიზმის“ „წმინდა წყალში“ ამოვლებული ზედმეტი ადამიანის პრობლემად გადაიქცა ესეც ფაქტია¹⁾.

ამას ამტკიცებს კ. ლორთქიფანიძის მთელი რიგი ნაწარმოებები „ხავსი“, „მესამე გზა“, „ფოტოგრაფი“. ე. პოლუმორდვიზის მოთხრობები „ორი მზე“, „შაშილარი“, „მთვარისა“ და სხვ. მართალია არც ერთ ქართველ პროლეტარულ მწერალს არ უცდია ლიბედიანსკივით ფსიხოლოგიზმის ან ბეზიმენსკივით რაციონალიზმის თვისებების ცალკე მეთოდოლოგიურ სისტემად გადაქცევა, მაგრამ ფაქტია ისიც, რომ ადგილი ჭონდა და აქვს მსგავს ტენდენციებით მუშაობას.

აღსანიშნავია ერთი გარემოება, რომელსაც ადგილი ჭონდა და აქვს ჩვენს მარქსისტულ ლიტერატურულ კრიტიკაში, სახელდობრ ის, რომ ამხანაგების უმრავლესობა კრიტიკულად შეხვდა იმ თავითვე ამ ლოზუნგების რეალიზაცია ქმნილ პრაქტიკას. ეს არც შეიძლებოდა ასე არ ყოფილიყო, რადგან მარქსისტული კრიტიკა, სწორედ იმიტომაც მარქსისტული, რომ სწორად გაეთვალისწინებია ის პირობები, რომელშიაც ამ ლოზუნგებს უხდებოდა მოქმედება. რადგან ფსიხოლოგიზმისათვის—უკრიტიკოთ ბრძოლა, ჩვენი ქართული ლიტერატურის სინამდვილეში იმას ნიშნავდა, რომ ისედაც სუსტი პროლეტარული ლიტერატურა წასულიყო მიხ. ჯავახიშვილის ან სხვა ბურჟუაზიულ მწერლის ბურჟუაზიული ფსიხოლოგიზმის გზით²⁾.

¹⁾ იხ. ალ. სულავა — „სადაა ახალი ადამიანი მწერლობაში“. („პროლეტარული მწერლ.“ № 10 — 11 1929 წ.).

²⁾ იხ. ვ. ლუარსაბიძის წერილი — ალიო მაშაშვილი („პროლეტ. მწერლ.“ № 11 — 12).

ასევე შეიძლება ითქვას „კლასიკოსებისაგან“ სწავლეს მუცხებზე, მაშინ როცა ქართველ პროლეტარულ მწერალს ძლიერ-მაჟორანტურულად ესმის ეს სწავლა¹⁾. ქართველ კლასიკოსის მთავარი ძალა სწორედ ნაციონალიზმშია, რომლის ელემენტები, ზოგ პროლეტარულ მწერალს ისედაც აწუხებს, რაც ასეთ პირობებში მისი „ხელოვნური“ გაღვიძებასაც ნიშნავდა, ნაციონალისტურ გადახრებს მარქსისტულ-კრიტიკამ თავიდანვე სასტიკი ბრძოლა გამოუცხადა, ამიტომ კლასიკოსებისაგან სწავლის საქმესაც ჩვენი კრიტიკა კრიტიკულად უნდა მოკიდებოდა²⁾.

სულ სხვაა, როცა რუსი პროლეტმწერალი რუს კლასიკოსისაგან სწავლობს, რადგან მას საქმე აქვს უფრო მეტად „სოციალოგთან“, ვიდრე ნაციონალისტთან. ქართული ლიტერატურის — ზედმეტი ადაშიანების ლიტერატურის პირობებში „ცოცხალი ადამიანის“ პრობლემას უდავოა ზედმეტი ადამიანის პრობლემად გადაქცევის საფრთხე მოელოდა.

იმ ამხანაგებმა, რომლებმაც ვერ გაითვალისწინეს ამ საფრთხის ტენდენციები, აშკარაა მთელი რიგი შეცდომები დაუშვეს. ასე მაგალითად ძალზე აყალბებდა ამ საკითხებს ამხ. შ. დუდუჩავა, რომელიც ფსიხოლოგიურ თანრებს და „სიყვარულის სამკუთხედებს“ მოითხოვდა პროლეტარულ მწერლობაში³⁾. ცდებოდა ამხ. შ. რადიანიც როცა პროლეტარულ მწერალს ე. პოლუმორდინოვს ისედაც მესჩანური ესთეტიზმით დაავადმყოფებულს, სექსუალურობის მეტ გაღრმავებისაკენ მოუწოდებდა⁴⁾.

აი, რას სწერდა იგი ამის შესახებ: მას (ე. ი. პოლუმორდინოვს) შეიძლება მხოლოდ ბრალი დავდოთ იმაში, რომ ის ღრმად არ აშუქებს სქესობრივ პრობლემებს და ამიტომ ის მის მხატვრულ ფაქტებში ზერელედ არის „გადმოკიდებული“. კომენტარიები ზედმეტია, ამას მიუმატოთ მხოლოდ კიდევ მისი ასეთი გამოთქმები: „ე. პოლუმორდინოვს „შაშვილარში“ უნდა შეეეტანა არა პრიმიტიული რომანტიზმი, არანედ ჯანსაღი და გაშიშვლებული რეალიზმი. ეს ეხლა უფრო საჭიროა და სასარგებლო“⁵⁾.

1) ელ. პოლუმორდინოვი — „პასუხი ანკეტაზე“ (პროლ. მწერ. № 10 — 11-1929 წელი.)

2) ე. დუდუჩავა — „პასუხი ანკეტაზე“ (პროლ. მწერ. № 10 — 11).

3) А. Дудучава — „Проблемы художественной литературы“.

4) შ. რადიანი — „ლიტერატურული პორტრეტები“.

5) შ. რადიანი — „ლიტერატურის საკითხები“.

ჯერ ერთი, რომ ასეთი მცნება გაუგებარია, მეორეც, სექციური ლექტიური მატერიალისტური მეთოდის გამოუმუშავებელია მგარამ ამხ. რადიანს აქვს სხვა შეცდომებიც კლასიკოსებისაგან სწავლის, სტილის საკითხებში და სხვა.

მაგრამ ეს კიდევ არაფერია, რომ მას არ გამოჩნოდა მთელი რიგი უსახო ეპიგონები, რომლებიც თავიანთ გიმნაზისტურ დიქტანტებში ერთეულად ვარჯიშობენ „ფსიხოლოგიური“, „გმირული“, „რომანტიული“, „რეფლექსოლოგიური“, რეალიზმით. თხოვენ პროლეტარულ პოეტებს დატვირთონ ლექსები, „დრამატიზმით“, „ნიუანსებით“¹⁾, თავგამოდებით ამტკიცებენ, რომ ა. ფადეევი ტოლსტოის ნამდვილი მოწაფეა, რომ პროლეტარული ლიტერატურა, ვერ იცოცხლებს „ფსიხოლოგიური რეალიზმის“ გარეშე და ამ მოწაფურ უსუსურობას „მარქსისტულად“ დამტკიცების მიზნით რეაქციონური იდეალისტური ფრეიდის და სხვა საეჭვო ხალხის მოსაზრებით ცდილობენ გამაგრებას²⁾. მაგრამ ყველაზე უფრო ისაა სამწუხარო, რომ ამ აბდაუბდას დისკუსიის სახით გაზ. „ახალგაზრდა კომუნისტი“ ბეჭდავს.

ვერ აცდა სერიოზულ შეცდომებს და დაბნეულობას ამხ. პ. ქიქოძეც, ცნობილია, რომ ის მუდამ „მემარცხენეობდა“, მუდამ ბენზიმენსკის მხარეზე იდგა, მაგრამ დისკუსიის პერიოდში, ი. ლიბედინსკის „გმირის დაბადებას“ დაუწყო გამართლება³⁾. მაშინ, როცა ა. ბენზიმენსკის „გასროლას“ მყვირალობა და რეზონერობა უწოდა⁴⁾.

საიდან მოდის ეს შეცდომები, რასაკვირველია შორიდან. ამხ. პ. ქიქოძე წინათაც იზნეოდა ამ საკითხებში, ერთ ერთ საპროგრამო წერილში, მან „რომანტიული რეალიზმის“ მცნებაც წამოაყენა და იგი პროლეტარული მწერლობის გზათ გამოაცხადა⁵⁾, მაგრამ პ. ქიქოძის ერთი შეცდომა კიდევ იმაში მდგომარეობს, რომ მან (ამხ. დაირეჯიევთან ერთად) პროლეტარულ ლიტერატურაში, რაღაც შესამე ხა-

¹⁾ დ. ბენაშვილი — „ბრძოლა შემოქმედებითი რეკონსტრუქციისათვის“ (გაზ. „ახალგ. კომუნისტი“).

²⁾ ან და მაგ., ასე იცავენ მარქსიზმს: „ადამიანები, რომელიც თავის მარქსისტობას „ფსიქოლოგიური რეალიზმის“ უარყოფით ამტკიცებენ, ძლიერ ცუდ საქმეს უწევენ მარქსიზმს (შეიძლება ეს იყოს დათვური სამსახური)“. ოპ რა მოწაფური უსუსურობის შედეგია, შეიძლება მართლაც „დათვური“ და ღირსეული სამსახურის საქმეც (ა. ს.).

³⁾ П. Кикодзе — „Рождение большевика“ („Ком. правда“).

⁴⁾ Даиреджиев и П. Кикодзе — „В борьбе за художественный метод“ („Лит. газета“).

⁵⁾ პ. ქიქოძე — „ლიტერატურული საქართველო“.

ზისათვის დაიწყო ბრძოლა¹⁾, მესამე ხაზის პოზიცია უწყვეტად უკავია და ის დაგმობილი უნდა იქნეს.

იმ ბრძოლას, რომელიც „ბლოკმა“ გამოუცხადა რუსეთში ნაპოსტოველებს, არ შეიძლებოდა თავისი მომხრეები არ აღმოჩენოდა ჩვენში. ასეთად აღმოჩნდა „სამწუხაროდ“ მხოლოდ ამხ. გ. ტატულოვი, რომელიც ცნობილია თავის პერევერზიანული წარსულით და პრივატ-დოცენტული ტალმუდისტიკით²⁾.

ფრიად დამახასიათებელია, რომ გ. ტატულოვი „23 მარტამდე“ და კიდევ უფრო აქეთ ნაპოსტოველობის მხარეზე იდგა და „ბლოკს“ უპრინციპოს უწოდებდა³⁾, მაგრამ პერევერზიანულ ძირებმა იმდენათ „შეაწუხა“, რომ მალე იცვალა ფერი და ერთგულად გააქლარუნა თავისი „ფილოსოფიური ერუდიცია“ და „ბლოკის“ მხარეზე დადგა გაკაპასებული. მაგრამ ეს დაგვიანებული ამიერ კავკასიელი ეპიგონი საცოდავია იმდენათ, რამდენადაც „ლიტერატურნაია გაზეტას“ მიერ გამოქვეყნებული, კიდევ უფრო გამოქვეყნდა, როცა გიმნაზისტური რევერანსით განაცხადა: „ვაპპის სამდივნოზე ამა წლის მაისში მე ვახასიათებდი შემოქმედებით უმცირესობას, როგორც „უპრინციპო ბლოკის“, რაც იყო გამოწვეული ჩემს მიერ შემოქმედებითი უმცირესობის ნამდვილი სახის არა საკმაო ცოდნით“⁴⁾.

თუ ამხ. ტატულოვი თუთიყუშია, მაშინ მართლაც შესაძლებელია, რომ ის არ იცნობდა ამ საკითხებს და ბრმათ იმეორებდა სხვების შეხედულებებს. რაიმე კომენტარიები ზედმეტია, ამას კიდევ მარქსისტული კრიტიკოსობა ეწოდება ალბათ.

შემოქმედებითი საკითხების რკვევისა და გამომუშავების დროს ისეთი სახის გამწვავებულ დავასა და ბრძოლას, რომელსაც ადგილი აქვს რუსეთში არ შეიძლება ნიადაგი არ ქონდეს ჩვენში და თვითელი გადახრა ან მარჯვნივ ან მარცხნივ უნდა გადაწყდეს ბოლშევიკური თვითკრიტიკის ნიადაგზე და არა ჭიქა წყალში ქარიშხალის აყენებით.

შეცდომებს ადგილი ქონდა და აქვს პროლეტარულ ლიტერატურის გენერალურ ხაზისაგან გადახვევებით, მაგრამ ურთულეს ამოცანების საფეხურზე, წინააღმდეგობებისა და დაბრკოლებების გადალახვას, ის შესძლებს მხოლოდ ორ ფრონტზედ ბრძოლის წესიერი წარმოებით და თავისი შემოქმედებითი ლოზუნგებისა და საშუალებების მეტი გამა-

1) იხ. „В борьбе за художественный метод“.

2) Г. Татулов — „За гегемонию классового сознания“.

3) Г. Татулов — „На новом этапе марксистического литературоведения“ на „Рубеже Востока“ № 4, 1929).

4) Г. Татулов — „Письмо в редакции“ („Лит. газета“).

ხვილებით, შესაფერისი უანრების გამონახვით, ისეთი მხატვრული მეთოდების გამტკიცებით, რომელიც შეფარდებული იქნება მატერიალისტურ-დიალექტიურ აზროვნებასთან.

პროლეტარული ლიტერატურა მხოლოდ მაშინ შესძლებს მუშათა კლასის ისტორიულ ბრძოლაში ქეშმარიტ მონაწილეობის მიღებას, როცა პროლეტარული მწერალი ამაღლდება დიალექტიურ-მატერიალისტურ მსოფლმხედველობამდე, ის მხოლოდ ამ შემთხვევაში შესძლებს, არა თუ ცხოვრების სინამდვილის, ობიექტიურ შემცნებას. მის ახსნას, არამედ მის გარდაქმნის საქმესაც პროლეტარიატის ინტერესებისათვის. ის მხოლოდ მაშინ იქნება კომუნიზმისათვის მებრძოლი მხატვარი, როცა განდება მატერიალისტ-დიალექტიკოსი.

ამ მხრივ და ამ თვალსაზრისით მხატვრული მეთოდის გამომუშავების საკითხი, არ თუ მარტო, იმის საკითხია თუ რაზე და როგორ უნდა იწეროს, არამედ როგორ უნდა ასრულდეს ეს ამოცანა, და ეს იქნება მთელი თავისი შედეგებით ბრძოლა პროლეტარულ მწერლობაში, კლასიური შეგნებისა და ისტორიული უფლების ჰეგემონისათვის.

ზოგიერთი წინასწარი ლიტერატურულ-მეთოდოლოგიური შენიშვნა

(„თეორიოზიანას თამაზის“ წინააღმდეგ)

გაშლილი ფრონტით წარმოებს ლაშქრობა თეორიული ცოდნისათვის, პროლეტარული რევოლუციისა და სოციალისტური მშენებლობის მეთოდოლოგიით შეიარაღებისათვის, შემეცნების მატერიალისტური თეორიისათვის, მატერიალისტური დიალექტიკის, ე. ი. რევოლუციონური ლოგიკის, მასიურად დაძლევისათვის. ტერმინოლოგიური ეკვილიბრისტიკა, „თეორიოზიანას თამაზი“ და „ბუნდოვანი“ დებულებები თეორიულ ლაშქრობას გარკვეულად ხელს უშლის, თეორიულ უცოდინარობას აკანონებს და მოცემულ შემთხვევაში მკითხველი მასის მარქსისტული მეთოდოლოგიის პრობლემებში ორტოდოქსალურად გარკვევას საგრძნობლად აბრკოლებს.

საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ ცოტად თუ ბევრად მეთოდოლოგიური ანაბანის მცოდნე ყოველი ამხანაგი საკუთარი „თეორიების“ გამომწვეურებას იწყებს, ტერმინებით ჟონგლიორობს (ტერმინების ფეტიშიზმი) და, როგორც ამის შედეგი ჩვენი პრესის ფურცლებზე უკვე დაცანცარებენ „დინამიური პროზები“, „რეფლექსოლოგიური“ და გმირული „რეალიზმები“, „სოციალური ტკივილები“ და საერთოდ ნაღრძობი ტერმინების „თეორიული“ პროდუქტები.

სრულებითაც არა გვსურს დავამციროთ ამ „მომეცნიერო“ ამხანაგების „კეთილი“ მეთოდოლოგიური სურვილები, პირიქით, ვესალმებით მათ წამოწყებებს, ვინაიდან სურვილი ერთის მხრივ, სტიმულია და სიმბტომი წინმსვლელობისათვის! მაგრამ როცა სურვილსა და შინაგან რესურსებს შორის ერთგვარი დისპროპორცია არსებობს, სურვილი ხშირად უპასუხისმგებლობად და თავხედობად იქცევა.

მხედველობაში გვაქვს ის „შემოქმედებითი“ ვინიგრეტი და „პლატფორმა“, რაც გახ. „ახ. კომუნისტ“-ში დაიბეჭდა: „...რეფლექსო-

ლოგიური რეალიზმი“ (იხ. 204, 206) და ახალგაზრდა მწერლის ბუნაშვილის წერილი: „ბრძოლა კრიტიკის უფლებათა მოპოვების კუთხით“ (იხ. ჟურ. „ახ. ბოლშევიკი“, № 7 და 8), რაც, ჩვენის დაკვირვებით, „მეთოდოლოგიურ“ სათავეს წარმოადგენს იმ ნახევრადიდეალისტური, მექანიტური და ობიექტურად აპოლიტურ მოსაზრებათა მონტაჟისა, ვაზ. „ახ. კომუნისტ“-ში შემოქმედებითი „პლატფორმის“ სახით რომ დაისტამბა. არ ვაპირებთ შემოქმედებითი „პლატფორმის“ კონკრეტულ კრიტიკას, მისი მეთოდოლოგიურ-ლიტერატურული ვარგისიანობის გარკვევას, ვინაიდან „პლატფორმა“ მეთოდოლოგიური დაბნეულობისა და პოლიტიკურ-ლიტერატურული უცოდინარობის გამო კრიტიკის გარეშე დგას, ხმას ვიმაღლებთ მხოლოდ მარქსიზმის ელემენტარი დებულებების გაყალბების წინააღმდეგ და პროლეტარულ ლიტერატურულ მოძრაობაში აზროვნების ბოლშევიზაციისათვის! უფლება არა გვაქვს ხმა არ ავიმაღლოთ იმ ლიტერატურული უსუსურობისა და „გამბედაობის“ წინააღმდეგ, რაც საერთოდ „პლატფორმისათვის“ ნიშნულადაა, ხმა არ ავიმაღლოთ კომუნისტურ დებულებათა ეულგარიზაციის წინააღმდეგ, ვინაიდან აღნიშნული „შემოქმედებითი“ გაუგებრობა მოთავსებულია მებრძოლ ვაზ. „ახ. კომუნისტ“-ში, რომელსაც კომკავშირული მკითხველი მასა სამართლიანად ენდობა, და ამით შესაძლებელია მკითხველთა დეზორიენტაცია მარქსისტული მეთოდოლოგიის საკითხებში.

დღემდე გვეგონა და გვეგონია, რომ საერთოდ ხელოვნება ისტორიული საზოგადოებრივ ორგანიზმების ეკონომიური და კლასიური შინაარსის გამოთქმის ფორმაა. ბენაშვილის გაგებით კი, თურმე, ნუ იტყვიოთ, „ხელოვნების შინაგანი ძალა იმაში მდგომარეობს, რომ გვაჩვენოს მხატვრული განსხეულებით პროცესი არსებულის და არსებულის იქით მომხდარ მოვლენათა ქვეყნის თვითანალიზი“. ეს გახლავთ სწორედ ის „იდეოლოგიური ნაჭუჭი“ და პირწავარდნილი იდეალზმი, რასაც პროლეტარული სალიტერატურო კრიტიკა დაუზოგველად ებრძვის! გასაოცარი ამბავია, როდესაც კომკავშირელი მწერალი „არსებულის იქით მომხდარ მოვლენათა ქვეყნის თვითანალიზს“ ხელოვნების „შინაგან ძალად“ თვლის, თუმცა უცოდინარობა გასაკვირი როდია, არამედ ნაკლია, რაც დაძლეულ უნდა იქნას. მაგრამ არავის უფლება არა აქვს თავისი უცოდინარობით და გაურკვეველობით გამოწვეული მამლაყინწობა პრინციპის სიმაღლეზე აიყვანოს და პროლეტარულ ლიტერატურულ მოძრაობას „თავისი“ დაბნეული, მეთოდოლოგიური უვიცობით აღსავსე და ნაწილობრივ არაპარტიული „აზრები“ შემოქმედებითს

გზად ურჩიოს, პლიუს „ესთეტიური“ მოსაზრებანი იმის შესახებ, რომ ხელოვნება „დაიბრუნებს თავის პრივილეგიებს“ (სანტი-რესოა ვიცოდეთ, ვინ წაართვა ხელოვნებას „თავისი პრივილეგიები“ ეს რატომღაც მოქ. ს. დევდარიანის გრამოფონის ფირფიტების ხმაურს მოგვაგონებს, თუ მიუვმატებთ აღნიშნულს, რომ „პლატფორმისტი“ რალაცას ბურდლუნებენ „სოციალურ ტკივილებზე“ და „მხატვრული სიტყვის პირვანდელ სილამაზეზე“), პლიუს ფორმალისტური გადახვევები ლიტერატურული სტილის გაგების საკითხში, ვაგანიანშინა ეროვნული კულტურის პრობლემაში და სხვა; — ნათელი იქნება, რომ „პლატფორმის“ სახით საქმე გვაქვს ეკლექტიურ მოსაზრებათა მონტაჟთან, გიმნაზისტურ „რეფერატულ“ საქმოსნობასთან და, რასაკვირველია, არაკომუნისტურ ლიტერატურულ-შემოქმედებით დებულებებთან.

ცნობილია, რომ პროლეტ. მწერლობისათვის გამოსავალი წერტილი დიალექტურ-მატერიალისტური მხატვრული მეთოდია; აქედან უნდა გამომდინარეობდეს პროლეტლიტ.-რული მოძრაობა ამ მეთოდის დაძლევისათვის ბრძოლაში. დაუზოგველი ბრძოლა უნდა ვაწარმოვოთ მარქსიზმის ვულგარიზატორების, პასივისტ-ობიექტივისტების, „ნორჩი“ რევიზორების და მარქსისტული ორტოდოქსალობის ნაქუფში გამოხვეული უცოდინარობის წინააღმდეგ და ვიბრძოლოთ ჩვენი გენერალური შემოქმედებითი მეთოდის სათანადო დაძლევისათვის. ხაზგასასმელია ის მომენტი, რომ ლიტერატურის ახლო მდგომეა ზოგმა ამხანაგმა დიალექტურ-მატერიალისტური მეთოდის „კონკრეტიზაციას“ მიჰყო ხელი და, თეორიულ მოუმზადებლობის გამო, ნახევრად იდეალისტურ რონებზე გადაიყვანა: დიალექტურ მატერიალისტური მეთოდი მექანისტური ჭიამკვდარობით, პერვერზიანული „სიღარბასილით“ და იდეალისტური სუროგატით შესცვალა; „პლატფორმის“ ავტორებმა დიალექტიურ-მატერიალისტურ მეთოდს „რევიზია“ გაუკეთეს და „გააკონკრეტეს“ საკავშირო შემოქმედებითი სადისკუსიო დირექტივების „თანახმად“!

დიალექტურ-მატერიალისტური მეთოდი ნახევრადიდეალისტურ „რეფლექსოლოგიურ რეალიზმზე“ გადაახურდავეს; გარკვეულად ანტიპროლეტარული „ფსიქოლოგიური რეალიზმი“-ს მეთოდს არსებითად ანალოგიურ ივე „რეფლექსოლოგიური რეალიზმი“ დაუპირისპირეს! ელემენტარული მცოდნეობაა, რომ რეფლექსოლოგია ფსიქოლოგიის ერთერთი შემადგენელი ელემენტია, რომელიც,

ადამიანის ფიზიოლოგიურ და უმთავრესად ფსიქოლოგიურ მხარეებს იკვლევს.

უმჯობესია „პლატფორმის“ ავტორებს მოვეუსმინოთ:

„ფსიქოლოგიური რეალიზმის ნაცვლად ვაყენებთ რეფლექსოლოგიურ რეალიზმს. რეფლექსოლოგია ძირითადად უპირისპირდება ფსიქოლოგიას. ფსიქოლოგია სრულად გაურბის ობიექტიურ სინამდვილეს. თვით-ანალიზის მაგიერ ვაყენებთ ობიექტიურ კვლევით მეთოდს, რაც მწერალს აძლევს საშუალებას გმირი ამოქმედოს ისე, როგორც ის არის ნამდვილად ცხოვრებაში. ახალი ნაწარმოების გმირი უნდა იყოს სოციალური, ნაციონალური ნიღაბი უნდა მოიხსნას სავსებით... პროლეტარული ორგანიზაციის გაგრძელება უფრო ხალხური მწერლობისა, ვიდრე კლასიკურის. ხალხური მწერლობა იძლევა საშუალებას შესწავლილ იქნას სოციალური ტკივილები... შეუძლებელია არსებობდეს გლეხური თემატიკა, რადგანაც ტერმინი „გლეხური“ თავისი სოციალური ბუნებით ანტაგონისტურადაა განწყობილი თანადროულობასთან... ა. მაშაშვილის „აი ადამიანი“ ასრულებს ორ ფუნქციას, ერთის მხრივ ის არის ვითომ „თვითკრიტიკა“, მაგრამ: სინამდვილეში ის არის სამტრო ირონია საკუთარი კლასის და პარტიის“ დას.

ასე რომ, „პლატფორმის“ ავტორების გაგებით, რეფლექსოლოგია უპირისპირდება ფსიქოლოგიას (ნუთუ!?), ჩვენ კი გვეგონა და გვეგონა, რომ რეფლექსოლოგია ახალი ეტაპია ფსიქოლოგიის ევოლუციაში და, მაშასადამე, მისი შემადგენელი ნაწილია. ყოველი ეპოქალური მწერალი კლასიურად ტენდენციურია, მისი შემოქმედებითი მეთოდიც კლასიურად ტენდენციურია და არა „აპოლიტიკური“ ობიექტური მეთოდი. პროლეტარული მწერლობა ნატურალისტური „ბიტოვიზმი“-ს ხაზით ვერ განვითარდება, პროლეტარული ლიტერატურის შემოქმედებითი გზები პროლეტარული რეალიზმის ხაზით მიიშრება. პროლეტარული მწერლობა არ არის „ნამდვილად ცხოვრებაში“ არსებულის რეგისტრატორი, არამედ მეტროპოლი კლასის მოქმედი ლიტერატურა და „როგორც ის არის ნამდვილად ცხოვრებაში“ პასიური ჰერეტიკის თეორიის გაურბის, კლასის ისტორიული პერსპექტივებითაა შეიარაღებული და არსებულის რევოლუციონურად გარდაქმნის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი იარაღია. პროლეტარული მწერლობა კლასიურად ტენდენციურია და სამტროდაა განწყობილი ისეთი მწერლობისადმი, რომელიც მოვლენებს და ფაქტებს ფოტოგრაფიულად სახავს — „ისე, როგორც ის არის ნამდვილად ცხოვრებაში“. როგორი უნდა იყოს პროლეტ. მწერლობის და-

მოკიდებულება სინამდვილისადმი? რასაკვირველია, მოვლენებს და ნივთებს მარქსისტ კომუნისტის და დამკვრელი მუშის ახალგაზრდა უნდა უყურებდეს. სწორედ აღნიშნულის გაუთვალისწინებლობამ გამოიწვია ის არასასურველი მოვლენა, რომ „პლატფორმისტებმა“ საწარმოო რომანის და ნარკვევის, პოლიტიკური და ფილოსოფიური რომანის მაგივრად პირველ პლანზე უკვე „კლიშედ“ გადაქცეული პასიური ყანრი — ნოველა წამოაყენეს და, რაც მთავარია ერთმანეთში ურევინებენ შემოქმედებითი მეთოდის და სალიტერატურო ეანრების პრობლემას! ებრძვიან რა უკვე სამართლიანად სახელგატეხილ „ფსიხოლოგიური რეალიზმის“ მეთოდს და „უშუალო შთაბეჭდილებათა“ ბერგსონისებურ თეორიას, ვარდებიან ეკლექტიზმში: ადამიანი სტანდარტის თეორია, პლიუს ნოველა. ყველა აღნიშნულს დაუმატეთ, ვიმეორებთ ანტიმარქსისტული დამოკიდებულება კლასიკოსებისა და ეროვნულ კულტურის პრობლემისადმი, გლახური მწერლობისადმი და ჩურჩული რაღაც „სოციალურ ტკივილებზე“, და გასაგები იქნება, თუ რამდენად აცდენილნი არიან „პლატფორმისტები“ პროლეტარულ მოძრაობის პოლიტიკურ-ლიტერატურულ გენერალურ ხაზს. მაგალითად, უმართებულოდ „ილაშქრებენ“ გლახური თემატიკის წინააღმდეგ; თემატიკის პირობითი კლასიფიკაცია ისევე საჭიროა, როგორც სალიტერატურო ყანრების პირობითი კლასიფიკაცია (მაგ. ნაროუშვილს „გლახური თემატიკა“ ახასიათებს). მიმდინარე მომენტში ლენინური პარტია და პროლეტარული საზოგადოებრიობა განსაკუთრებული ყურადღებით ებყრობა გლახურ მწერლობას და მისი პოლიტიკურ-შემოქმედებითი განვითარების პერსპექტივებს და რ. პ. მ. ასოციაციის მიერ გლახური მწერლობის დაუფასებლობა სამართლიანად შეფასებულ იქნა, როგორც შემარჯვენე ოპორტუნისტების გამოვლინების ერთერთი სახე. მიმდინარე მომენტში კი გლახური მწერლობის ინტერესების ძირითადი რგოლი იმაში მდგომარეობს, რომ ღარიბი და საშუალო გლახობის (ე. ი. კოლმეურნეთა მასის) კომუნისტური, პროლეტარული დიქტატურის ხაზით გადამუშავებას ხელი შეუწყოს. გლახური ლიტერატურის ინტორიული როლი კი, სასოფლო-მეურნეობის კოლექტივიზაციის პირობებში, საგრძნობლად მნიშვნელოვანია. ამიტომ, როდესაც ზემოხსენებული „პლატფორმისტები“ ბუნდოვანად და დეკლარატიულად აცხადებენ, რომ „ტერმინი „გლახური“ თავისი სოციალური ბუნებით ანტაგონისტურად ააგანწყობილი თანადროულობასთან“ (განსაცვიფრებელია, როგორ შეიძლება ესა თუ ის ტერმინი, ისიც თავისი „სოციალურ-

რი ბუნებით“ საწინააღმდეგოდ იყოს განწყობილი თანამედრო-
ეობისადმი?) თუ საბჭოთა კავშირის გლეხობას გულისხმობენ „გლეხ-
ხურ“-ში და გვერდია ასეც უნდა იყოს, მაშინ „პლატფორმის“
ნულ მუხლში მოთავსებული მოსაზრება არა პარტიულია, ობიექ-
ტურად მენშევიკური ცილისწამებაა საბჭოთა გლეხობაზე, ვინაი-
დან ჩვენი გლეხობის ძირეული მასა უკვე სოციალიზმისაკენაა მო-
ტრიალებული და თანდათანობით სოციალიზმს ეზრდება. სადაა, ამხა-
ნაგებო, მოცემულ შემთხვევაში საბჭოთა წარმოშობის „ნაროდნიკე-
ბო“, ის კლასიური დიფერენციაცია, რაც მიმდინარე მომენტში ეგზო-
ნიშნეულია საბჭოთა სოფლისათვის?

ყოველად დაუშვებელი მოვლენაა, როდესაც „უშუალო შთაბეჭ-
დილებათა“ ქვეშ მყოფნი უპასუხისმგებლოდ უყენებენ გარკვეულ
პოლიტიკურ ბრალდებას ალიო მაშაშვილს, თითქოს
„აი ადამიანი“ კლასისა და პარტიისადმი სამტრო-
ირონია იყოს. ეს რატომღაც ბენიამენსკის პოემა „ჩვენი ცხოვ-
რების დღენი“-ს ტენდენციურ კრიტიკას გვაგონებს.

ალიო მაშაშვილი მოწინავე პროლეტარული პოეტია, რომლის
„აი ადამიანი“ კლასისა და პარტიისადმი სამტრო-
კრიტიკის საუკეთესო პოეტური ფაქტია, ბოლშე-
ვიკური თვითკრიტიკისათვის ამხედრებული. ვის რად სჭირდება მაშა-
შვილის ლიტერატურულ-იდეოლოგიურად საკმაოდ გამართული
ბოლშევიკური თვითკრიტიკის პოეტური ფაქტი „აი ადამიანი“ ჯავა-
ხიშვილისებურ ფაქტად განსაზღვროს; ჯავახიშვილი საერთოდ დას-
პეცებულია სოციალისტური მშენებლობის საკონტროლო ციფრებისა
და ჩვენი პარტიის ირონიასა და ღვარძლიან ხითხითში. ვის რად
სჭირდება ა. მაშაშვილს ცილი დასწამოს? ყოველ შემთხვევაში ეს არ
უნდა გამომდინარეობდეს იმ ამხანაგებიდან, რომელნიც თავის თავს
ახალგაზრდა პროლეტარულ მწერლებს უწოდებენ. თუმცა საერთოდ
ასეთი „გადაჭარბებები“ და ნახტომები დამახასიათებელია იმისათვის,
რომელნიც დღეს „იბრძვიან“ ინტუიტივიზმისათვის, ე. ი. ფსიქოლო-
გიური თუ „გმირული“*) რეალიზმისათვის, ხვალ „დინამიური პრო-

*) „გმირული რეალიზმის“ მოთხოვნით, როგორც ამას რამდენიმე წლის
წინად ხაზი გაუსვი პ. ქიქოძის „გმირული“ გამოცემის გამო, რეალისტური მო-
მენტი იდეალისტურზე ხურდადდება; პროლეტარული მწერლობა რომანტი-
კისა და არსებული სინამდვილის „მისტიფიკაციის“ გზით კი არ მიიმართება.
არამედ სინამდვილისაგან „ყველა და ყოველგვარი ნიღაბის ჩამოგლეჯის“ (ლუ-
ნინი ტოლსტოის შესახებ) გზით; პროლეტარული მწერლობა დიალექტურ
მატერიალისტური მწერლობა უნდა გახდეს — ვ. ლ.

ზებისა“, ზეგ „რეფლექსოლოგიური“ მეთოდისათვის, მაზეგ...? და ასე... ქვეყანა მაინც ბრუნავს!

პროლეტარული მწერლობის შემოქმედებითი რევოლუციური უწყინარი პროცესი როდია, არამედ წინააღმდეგობათა დაძლევის დიალექტური პროცესია. მთელს ჩვენს რევოლუციონურ პრაქტიკაში დიალექტური მატერიალიზმის მეთოდით უნდა ვხელმძღვანელობდეთ; ვისაც ეს ორგანიულად შეეგნებულა არა აქვს, ის ყოველგვარი ოპორტუნისტული გადახრის შემცველია. როგორც მემარჯვენე, ისე „მემარცხენე“ ოპორტუნისტის თეორიული ფესვები ლენინური დიალექტიკის ლალატს იძლევა, მაგ. ბუხარინის „მოწესრიგებული კაპიტალიზმის“, „კულაკობის სოციალიზმში მშვიდობიანად შეზრდის“ და სხვ. ლიბერალური „თეორიები“ არსებითად მარქსის დიალექტური მეთოდის წინააღმდეგაა მიმართული. მხოლოდ მწყობრი ლენინურ მსოფლმხედველობის „თანამიმდევრად მოაზროვნე ადამიანი შეიძლება იყოს თანამიმდევარი თავის შემოქმედებაში“ (პლენანოვი). თეორია განსაზოგადოებული გამოცდილებაა, ისტორიულად — ადამიანის პრაქტიკის შედეგია, ლოგიკურად — პრაქტიკულ მოქმედებაში ხელმძღვანელი ძაღვია. პრაქტიკამ დაგვანახვა, რომ დიალექტური მატერიალიზმის მეთოდიდან მცირედი გადახვევასაც კი პროლეტარული მსოფლმხედველობის ოპორტუნისტულ გადამახინჯებას იწვევს. შეუწელებელი ბრძოლა უნდა ვაწარმოოთ პროლეტარულ მწერლობაში მთავარი — მემარჯვენე-საშიშროების, ლეფოვშჩინის რეციდივების, ვულგარული ობიექტივისტების და საერთოდ იმის წინააღმდეგ, რაც „მემარცხენეობის საბავშო ავადმყოფობას“ და უუცუდეს შემთხვევაში „მეთოდოლოგიურ“ დაბნეულობას წარმოადგენს.

ჩვენი პრესა საკლასო რვეულები როდია, რომ „კამათის წესით“ ყველას საკუთარი „თეორიების“ გამომზეურების საშუალება მიეცეს. ორტოდოქსალურ გიმნაზისტურ „გაბედულებას“, უცოდინარობის დემონსტრაციას და მოსწავლურ ზვიადობას ფრთები უნდა შეეკვეცოს. ასეთი სახის „პლატფორმებით“ შორს ვერ წავალთ, პირიქით, ბრძოლებით მოპოებულ პოზიციებსაც დაეზიანებთ.

სასტიკი ბრძოლა უნდა გამოვუცხადოთ ყველას, მიუხედავად პიროვნებისა, ვინც შეეცდება თავისი უცოდინარობა პრინციპის სიმალღეზე აიყვანოს და „მეთოდოლოგიურ“ მითითებად პროლეტარული ლიტერატურულ მოძრაობას შესთავაზოს.

ამით ვათავებთ ზოგიერთ წინასწარ შენიშვნას; შენიშვნები ისეც გაგვიგრძელდა და ვიტოვებთ უფლებას შემოქმედებ-

თი დისკუსიის პირველი ეტაპის ჯამის გაკეთებისას შეგვიძლია
ყველა „იზმის“ ეპიგონების „წმინდა“ შემოქმედებით მხარეებს, ანტი-
კომუნისტურ შემოქმედებითს ტენდენციებს, რომ საზღვრები დაედო
მარქსისტულ ლიტერატურათმეტყველებაში და სალიტერატურო კრი-
ტიკაში „თეორიობანას თამაშს“ და „თეორიულ აღვირაბსნილობას“,
რის მოწამენიც დღესდღეობით ვართ. მარქსისტულ მეთოდოლოგიურ
ბუქსირზე უნდა ავიყვანოთ ეპიგონები და ეკლექტიკოსები!

პროლეტარულ ლიტერატურის შემოქმედებითი მეთოდების შესახებ

„თანამედროვე თეორია განვითარებისა მტკიცე საფუძველს მხოლოდ მატერიალიზმში ჰპოულობს. ამიტომ გასაკვირველი არ არის, რომ მეცნიერული სოციალიზმის მამამთავრები როდი ეხუმრებოდნენ მატერიალიზმს, არამედ შეუპოვრად იყენებდნენ მეცნიერების იმ სფეროებში, რომელიც მანამდე იდეალიზმის საიმედო სიმაგრეებს წარმოადგენდნენ“ (გ. პლეხანოვი). ამ თვალსაზრისით პროლეტარული მწერლობის ერთად-ერთი პრინციპიალური დასაყრდენი უნდა გახდეს სამყაროს კვლევა-ძიების დიალექტიკური მეთოდი; ძველ დროს სხვა და სხვა ჯურის ესტეტებს ძალიან ეხერხებოდათ თვით-მპყრობელობის იდეებთან ორგანიული შესისხლხორცება, იდეალიზმის ისტორიულ პოზაში ჩადგომა და გაუთავებელი ლაყბობა სამყაროს, როგორც ნებისა და წარმოდგენის შესახებ. ყოველი ეპოქის ლიტერატურას მსოფლმხედველობითი საფუძვლები მჭიდროდ გამაგრებული აქვს არსებულ წყობილების გაბატონებული იდეოლოგიით. იდეალისტურ ფილოსოფიიდან არსებითად მხოლოდ ერთი ნაბიჯიარელიგიამდე. ეს ორი მოვლენა ძველ დროს შეერთებული ძალით სცდილობდნენ გაემამგრებიათ არსებული წყობილება. ასეთივე მიზანი ჰქონდა ბურჟუაზიულ ლიტერატურასაც, რომელშიაც ტრადიციით გადაიქცა პოეტის ზეკაცობის, წინასწარმეტყველური როლის, უმაღლესი ზეპარმონიული ადამიანობას უკრიტიკოთ აღიარება.

ყოველი ლიტერატურული მიმართულება, რომელსაც ვააჩნია საკმაოდ ხანგრძლივი არსებობის უნარი, აღმოცენებულია შესაფერის ეკონომიურ-პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ-ფილოსოფიურ საფუ-

ძელებზე. რომანტიზმი შეუძლებელია წარმოვიდგინოთ ფეოდალიზმის ნგრევის გათვალისწინების გარეშე, ასევე რეალიზმის ზრდას ხელი შეუწყოს სათანადო სოციალურ მიზეზებთან ერთად პოზიტიურ ფილოსოფიის აღორძინებამ. თვით ზოლას ექსპერიმენტალური რომანის თეორია აშკარათ გვითითებს მეცნიერებისა და შესაფერის მხატვრულ მეთოდების მიზეზობრივ დამოკიდებულებებისაკენ.

დღეს ჩვენ ვსდგევართ დიდი გარდატეხის წინაშე; ასეთივე მდგომარეობა არის ლიტერატურულ ფრონტზე. დიალექტიური მატერიალიზმის ტრიუმფალური წინსვლა აზროვნების ყველა დარგების იდეური სიმაღლეების დაპყრობისაკენ ისეთივე ისტორიულ აუცილებლობის მიერ ნაკარნახევი მოვლენაა, როგორც სახალხო მეურნეობის სოციალისტური რეკონსტრუქცია. საერთოდ ამ პროცესებთან უშუალო კავშირის გზით იზრდება მხატვრული მწერლობაც.

პროლეტარული მწერლობის შემოქმედებითი პლატფორმა ჯერ კიდევ არ არის საბოლოოდ ჩამოყალიბებული, ჯერ კიდევ დიდი ბრძოლა სწარმოებს შემოქმედებითი ფრონტის ყველა პოზიციებზე. ბევრია ამ ბრძოლაში ეკლექტიკური, ანტი-დიალექტიური და მექანიკური შეცდომები, მაგრამ თამამად შეიძლება ითქვას, რომ დღეის შემდეგ პროლეტარულ მწერლობას ექნება ნორმალური მუშაობის შესაძლებლობა. პროლეტარული მწერლობა ლიტერატურულ-შემოქმედებითი საკითხებშიც უნდა გადამჭრელ ბრძოლას აწარმოებდეს ორ ფრონტზე.

რაში გამოიხატება ეს ორი ფრონტი? როგორც ამხ. ა. თადევი ამბობს: ჩვენ უნდა ვიბრძოლოთ ერთის მხრივ თანამედროვე ირრაციონალისტების და მეორე მხრივ თანამედროვე რაციონალისტების წინააღმდეგ. ამ ბრძოლის პროცესში უნდა გაირკვეს პროლეტარული მწერლობის შემოქმედებითი მეთოდები, პროლეტარული სტილის თეორიული პრობლემები, ფორმალური საკითხები არა ლიტერატურულ კლასიციზმის ქუჩაზანდებში ხეტიალით, არამედ სოციალისტურ მშენებლობის და მიმდინარე პერიოდის ამოცანების მიხედვით.

პროლეტარულ მწერლობას ჰყავს თავისი გმირი, თანამედროვე ეპოქის მოწინავე ადამიანი, რომლის ფსიქოფიზიოლოგიურ რაობას უკვე აღარ შეეფარდება ძველი ხელოვნების მასალობრივი და ხერხობრივი მშენებლობის მეთოდები. აქედან გამოვლივართ ჩვენ, როდესაც ვამტკიცებთ, რომ ძველი მხატვრული ფორმების მთლიანი რესტავრაცია სიზიფის შრომა იქნებოდა.

ზოგიერთ ამხანაგებში მოსჩანს ტენდენცია, რომ ყოველ კლასიკოსს მიაკრონ მისი ეპოქის ლიტერატურის გოლიათხნ სანული და შემდეგ კატეგორიულად მოითხოვონ მისი გადმოსანლება პროლეტარულ მწერლობაში. ასეთ მაგალითად შეიძლება დასახელებულ იქნეს შილლერის ამბავი. შილლერის რომანტიზმთან დაკავშირებით მთელი რიგი ამხანაგები მოითხოვენ მისი მხატვრული მეთოდების მკვედრებით აღდგენას. ეს არ არის აბსოლუტიურად სწორი. შილლერის რომანტიზმი სინამდვილეში იყო ბრძოლა ვაროქების თავისუფლებისათვის. საერთოდ შილლერის მხატვრული მემკვიდრეობის ყალბი წარმოდგენა უკანასკნელ ხანებში ძლიერ გავრცელდა.

აგრეთვე ერთი შენიშვნა: მხატვრული პლატფორმისათვის ბრძოლის პროცესში ჩემის აზრით დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს მსოფლმხედველობითი თემატიზმის შემუშავებას.

* * *

„Надо жизнь
сначала переделать,
переделав,—
можно воспевать“.

ვ. მაიაკოვსკი

„უშუალო შთაბეჭდილებათა“ თეორია (непосредственных впечатлений) წარსულიდან გადმოტანილი ამბავია. ამ თეორიაზე ხშირად ეყრდნობოდენ ძველი დროის ბურჟუაზიული მწერლები.

თანამედროვე ეპოქის ლიტერატურულ სიმალეებზე ძნელია და საერთოდ არც არის საჭირო წარსულის ესტეტიურ დაბლობებიდან ტოლსტოის და გრიბოედოვის მხატვრული მეთოდების მთლიანად ამოთრევა. ეს ფრიად სახიფათო საქმეა, რადგანაც კერძო ტოლსტოის შემოქმედებითი მეთოდი მჭიდრო კონტაქტში იმყოფებოდა ავტორის რელიგიურ მსოფლმხედველობასთან. ეს საფრთხე თავიდან ვერ აიცილა ამხ. ი. ლიბედინსკიმ, რომელმაც პროლეტარულ ლიტერატურაში ხელოვნურად გადმონერგა „უშუალო შთაბეჭდილებათა“ ანტიდიალექტიური თეორია და ამით შესძლო არა მარტო ის, რომ საკმაოდ შორს დამდგარიყო მარქსიზმისაგან, არამედ მოექცა მარქსიზმის საწინააღმდეგო იდეალისტური ფილოსოფიების ზეგავლენის ქვეშ. პროლეტარულ სტილის გამოუმუშავების პრობლემა რასაკვირველია შეუძლებელია განსაზღვრულ თეორიულ საფუძვლების გამოკვეთის გარეშე და ამ შემთხვევაში ეს თეორია უნდა გარდაიქცეს ერთგვარ სისტემად, რომლის მიხედვით პროლეტ-მწერალმა უნდა შეი-

თვისოს მხატვრული ფაქტის დიალექტიური შენების¹⁾ შემოხსენებულ თეორია მით უფრო მჯერადდება, რომ ლიბედინსკიმ ამ მეთოდის მიხედვით უკვე დასწერა ფრიად მნიშვნელოვანი ხასიათის რომანი. ამ რიგად უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორიამ უკვე პრაქტიკაშიც ნაწილობრივ მძლავრად გაიდგა ფესვები. „უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორია ეს არის შეცდომათა სისტემა“¹⁾. ამ ფაქტით ლიბედინსკი მთლიანად შეუერთდა ვორონსკის რეაქციონურ შეხედულებას, რომელიც თავის მხრივ მოდის ბერგსონის იდეალისტურ ესტეტიკიდან და ლიტერატურულ კრიტიკაში კი ბელინსკიდან. ეს არის ინტუიტივიზმის ბურჟუაზიული თეორია, რომელსაც პროლეტარულ მწერლობის დიად ისტორიულ მოძრაობასთან არაფერი აქვს საერთო. ეს არის ცნობილი „შეშთაგონების“ და ესტეტიური ზეკაცობის აპოლოგია.

რაში მდგომარეობს თვით უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორია, რა არგუმენტებს ეყრდნობა იგი? ვიდრე ამ თეორიის კრიტიკას შეუდგებოდეთ, ჩვენ საჭიროდ მიგვაჩნია მისი მთავარი დებულებების, მთავარი ფაქტების გაცნობა.

„უშუალო შთაბეჭდილებათა“ თეორიის მთავარ მიზანს წარმოადგენს ხელოვნების რაობის ამოხსნა. ეს არის მთავარი კითხვა, რომელზედაც გაცემულ პასუხში ლიბედინსკი შეიძლება თავის უნებურად უახლოვდება ინტუიტივიზმს. როგორია ხელოვნების დამოკიდებულება სინამდვილესთან? ამ საკითხის გადაჭრის გარშემო აუარებელი აზრები აღმოცენდა.

ეხლა უშუალოდ გადავხედოთ ლიბედინსკის არგუმენტებს.

პროლეტარულ მწერლობის მხატვრული პლატფორმის ერთ-ერთ მთავარ ნაკლად ამხ. ლიბედინსკი სთვლის იმ ფაქტს, რომ პროლეტარულ მწერალთა საკავშირო ყრილობამდე მასში შეტანილი არა ყოფილა ხელოვნების სინამდვილესთან დამოკიდებულების საკითხი.

აქ კი პირველ საკითხად ისმება მეცნიერების და ხელოვნების განსხვავება და მგზავსება. ამ საკითხს თავისი შეხედულების მიხედვით ლიბედინსკიმ არასწორი გადაჭრა მისცა. რით განირჩევა ერთი-მეორისაგან ხელოვნების დამოკიდებულება სინამდვილესთან და მეცნიერის დამოკიდებულება იგივე სინამდვილესთან? აქ ლიბედინსკი

¹⁾ იხ. ლენინგრადელ „მემარცხნეების“ ტანინის და ტამარჩენკოს კოლექტიური წერილები.

იღებს ერთ მაგალითს: ეს არის მიწის მოძრაობა მზის გარშემო. მეცნიერება, — ამბობს იგი — მოერიდა იმ წარმოდგენებს, რომელსაც ჩვენს შეგნებაში ამტკიცებს უშუალო სინამდვილე. სახელდობრ: ჩვენ გვგონია, რომ მზე მოძრაობს ზეცაში. ეს უშუალო, პირდაპირი შთაბეჭდილებაა. სინამდვილეში კი პირიქით ფაქტების მეცნიერული ანალიზის მიხედვით მტკიცდება, რომ დედამიწა მოძრაობს მზის გარშემო. ჩვენ გვგონია, რომ ვარსკვლავები — ეს პატარა მოძრავი წერტილები არის, სინამდვილეში კი — ეს უზარმაზარი ქვეყნები არიან.

ი. ლიბედინსკი ასკვნის:

„აუცილებელია სამყაროს შეცნობა იმ სახით, როგორც ის არის სინამდვილეში... მეცნიერება თანდათან უჩვენებს ადამიანს სინამდვილეს, არწმუნებს ადამიანს სამყაროს ნამდვილ არსებობაში, მის ნამდვილ თვისებებში. მეცნიერული მეთოდი სამყაროს გამოკვლევისა და განმარტებისა ყოველთვის ხასიათდება განყენებით ცხოვრების ზერელე წარმოდგენებისაგან“.

როგორც ვხედავთ ლიბედინსკი აქ მხოლოდ მეცნიერების ვალად სთვლის სამყაროს შეცნობას იმ სახით, რომელიც მიღებულ უნდა იქნეს გრძნობით შთაბეჭდილების შემდეგ, იდეური გარდაქმნის ნიშნად.

მიღებულ შეგრძნობის იდეური ორიენტაცია აქ თითქოს მხოლოდ მეცნიერების ფუნქციადაა დასახული. ამით არ კმაყოფილდება ლიბედინსკი. ის სცდილობს დაამტკიცოს მეცნიერების და განსაკუთრებით საზოგადოებრივ მეცნიერების რევოლუციონური როლი ადამიანის პირველად წარმოდგენებთან შედარებით. ყოველივე ამას ერთი მიზანი აქვს: გაატაროს ზღვარი, თვალსაჩინო გახადოს კონტრასტი მეცნიერებისა ხელოვნებასთან. ამ მიზნით ხსენებული ავტორი ეხება მარქსის „კაპიტალის“ რევოლუციონურ მნიშვნელობას. აქ ლიბედინსკი საესებით მართალია, მაგრამ ეს არის მისი დებულების მხოლოდ პირველი ნაწილი. ამდენად ამ სწორ დებულებით ლიბედინსკი სცდილობს საფუძველი მოუმზადოს იმ აზრს, რომლის მიხედვით ლიტერატურულ ფაქტის შექმნის პროცესში პირველადი შეგრძნების შემდეგ უნდა დაისვას მკვდარი წერტილი, ამით მას სურს იმის თქმა, რომ სინამდვილის ანალიზი მხოლოდ მეცნიერების საქმეა. ეს არის ჩვენი თეორეტიულ აზროვნების სფეროდან, პროლეტარულ პოზიციიდან დაქანება ქვევით, წარსულისაკენ ბელინსკის მეტაფიზიკასთან. ასეთი მოვლენები, როგორცაა უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორია, როგორც ამბ. ტამარჩენკო ამბობს ამუხრუქე-

ბენ ჩენს წინსვლას, შეუჩერებლივ ზრდას. ამას ამკლავებს თვით ლიბედინსკის განსაზღვრა. იგი ტოლსტოის „ომის და მშვიდობიანობის“ ანალიზის შემდეგ მიდის იმ დასკვნამდე, რომ მეცნიერებისათვის მთავარია ლოდია, გონება, ხოლო ხელოვნებისათვის—უშუალო კერეტა სამყაროსი. ნიკოლოზ როსტოვის (ტოლსტოის რომანის გმირი) სულიერი ვითარება, აღწერილი ტოლსტოის მიერ—აი ის საფუძველი, რომელზედაც აგებულია ლიბედინსკის დებულებები. ლიბედინსკის ავიწყდება ის ფაქტი, რომ ტოლსტოი უაღრესად ვიწრო სუბიექტიური მწერალია და ამდენადაც მისი მსოფლმხედველობითი იდეალიზმი ყოველ თხრობითი დეტალს ანიჭებს უტილიტარულ მნიშვნელობას თავადაზნაურულ წოდების ინტერესების მიმართ. ხელოვნება ყოველთვის უაღრესად ტენდენციურია, თვით იმ დროს, როდესაც პოეტი პროტესტს აცხადებს ყოველივე მიწიერის წინააღმდეგ და რეალურ ცხოვრების მიღმა ეძებს სულიერ ნავთსაყუდელს, ამ შემთხვევაშიც კი თვალში გვეცემა პოეტური პროდუქციის კლასიურ-ტენდენციური სურნელება. ეს მით უმეტეს ითქმის ტოლსტოის შესახებ. ამიტომ ჩვენი აზრით, ტოლსტოის რომანში შეუძლებელია ვეძებოთ ადამიანის ნებისყოფის, მისი ფსიქოლოგიის ობიექტიური ახსნა-განმარტება. მასში ყველაფერი იდეალისტური, რელიგიური და ჩვენდამი მტრულად განწყობილ იდეოლოგიის პრინციპზეა აგებული. ეს საერთო დებულება უნდა გავრცელებულ იქნეს აზხ. ლიბედინსკის მიერ მოყვანილ ფაქტების მიმართ. ნიკოლოზ როსტოვმა ქალაქის თამაშში წააგო ფული, ამ ნიადაგზე სევდამ შეიპყრო მისი „სულიერი ვითარება“. სახლში დაბრუნებული ნიკოლოზი იმდენად გაიტაცა სიმღერამ, რომ მთელი დღის უარყოფითი შთაბეჭდილებები გადაავიწყდა. მერე? აზხ. ლიბედინსკი აშენებს მთელ მეტაფიზიკურ ხუხულას, რომელიც ყოველ ნაბიჯზე ლაღადებს თავის სიყალბეს და თეორიულ უკანდახევას.

ტოლსტოის რომანიდან მოყვანილ მაგალითში ნათლად სჩანს ერთი ფაქტი: ხელოვნებამ ადამიანის შეგნებიდან მთლიანად გაჰფანტა ყოველდღიური შეგრძნობები. „ხელოვნების თვისება—დასკვნის ლიბედინსკი—განშორდეს ყოველდღიურ ცხოვრების წარმოდგენებს არა თუ არ ეწინააღმდეგება მის სოციალურ განსაზღვრას, არამედ პირიქით გამომდინარეობს მისგან. მეცნიერებას უნდა დაერწმუნებია ნიკოლოზ როსტოვი და დაემტკიცებია მისთვის, რომ თავად-აზნაურული მორალური შემეცნება უკვე აღარ შეეფერება საზოგადოებრივ განვითარების დონეს. ხელოვნება აკეთებს სხვა რამეს. Оно в опыте человека мобилизует какие-то такие ощущения, впе-

чатления, которые, сами являясь результатом изменения общества данным отдельным человеком, могут еще не осознаваться“.

რაზეა აქ ლაპარაკი? რომელ შეგრძნობებზე ლაპარაკობს ამხ. ლიბედინსკი? იგი ლაპარაკობს იმ წყაროზე, იმ შეგრძნობათა მარაგზე, რომელიც წარმოადგენს ხელოვნების შექმნის მთავარ ფაქტორს.

ამხ. ლიბედინსკი შემდეგნაირად მსჯელობს; იგი ამბობს, რომ მისი მოხსენების შემდეგ ყრილობიდან დაბრუნებული ამხანაგების შეგნებაში მთავარი შთაბეჭდილება იქნება ლიბედინსკის მოხსენება მაგრამ გარდა ამისა მსმენელის შთაბეჭდილებაში დარჩება მომხსენებლის ინტონაცია, მოძრაობის ჟესტები და მანერები. ადამიანი მაშინაღურად იმახსოვრებს ყველაფერს, რასაც იგი ჰხედავს: ყრილობის დარბაზს, გვერდით მჯდომ მეზობელს და ტრიბუნაზე მყოფ მომხსენებელს, რომელიც ასაბუთებს უშუალო შთაბეჭდილებათა იდეალისტურ თეორიას. არის თუ არა ეს შთაბეჭდილებანი საჭირო? — კითხულობს ამხ. ლიბედინსკი და უპასუხებს—არა, არ არის საჭირო. ასე შემდეგ ქვემცნობიერ სფეროში ეს შეგრძნობებები მოქცევიან განსაზღვრულ სისტემაში. აქედან გამოჰყავს ლიბედინსკის თავისი მთავარი დებულება, რომლის აზრით „ადამიანმა იცის სამყაროს შესახებ უფრო მეტი, ვიდრე მას ჰგონია. ხელოვნება სწორედ აქედან იღებს საშენებელ მასალებს“. ლიბედინსკის აზრით ადამიანის ეს დაფარული ცოდნა არ არის გატარებული, არც ანალიტური მუშაობის და არც მეცნიერული გადასინჯვის ფილტრში. ეხლა საკითხი სდგას იმის შესახებ თუ რა ეწოდოს ამ მარაგს შეგრძნობათა, რომელიც არ ემორჩილება ცოცხალი ადამიანის ნებისყოფას.

ა. ვორონსკი, რომლის რეაქციონური შეხედულებათა სისტემა მთლიანად ჩამოყალიბდა ინტუიტივიზმის თეორიაში, აქ ხმარობს ორ ტერმინს: ქვემცნობიერი და ინტუიტიური, ლიბედინსკი მათ მაგიერ „ქვემცნობების უშუალო განსჯერეტას“ აკუთვნებს პირველობას. „ყველა ადამიანი მკიდროდ შეკავშირებულია წარმოების წესთან და უშუალო შთაბეჭდილებათა გამო იცის უფრო მეტი გარემოცულ საზოგადოებაზე, ვიდრე ეს მას ჰგონია.“ დებულება არსებითად განმეორებს წარმოადგენს ზემოდმოყვანილი ციტატის, მაგრამ განსხვავება იმაშია, რომ აქ უკვე უშუალო შთაბეჭდილებას მონახული აქვს საკუთარი ადგილი ადამიანის შემეცნებაში. არსებითად ეს არის მთელი საფუძველი უშუალო ცოდნის თეორიისა. ეს იდეალისტური კონცეპცია ახალი

არ არის, აზროვნების ისტორიის სხვა და სხვა საფეხურებზე „ზენ“ მრავალჯერ იჩინა თავი.

„უშუალო შთაბეჭდილება — ეს არის ხელოვნების საფუძველი“, ამბობს ამხ. ლიბედინსკი. მისი აზრით, პირდაპირი განსკერება მით განსხვავდება უბრალო ათვისებისაგან, რომ ეს უკანასკნელი შედარებით დატვირთულია ობიექტურად წარმოდგენებით სინამდვილის შესახებ. „ხელოვნების პროცესი მდგომარეობს იმაში, რომ... გაანთავისუფლო უშუალო შთაბეჭდილებანი ობიექტურ მსჯელობათა ნაგავისაგან“. (ი. ლიბედინსკი — Художественная платформа. გვ. 22) ჩვენ ზემოდ აღვნიშნეთ, რომ ლიბედინსკი სწორ დებულებების მაგიერ აყენებს აშკარად იდეალისტურ მოსაზრებებს, რომელიც არ ავიტარებთ შემთხვევაში არ შეიძლება იქნეს დაშვებული პროლეტარულ მწერლობაში. პირიქით ჩვენ ყოველ ნაბიჯზე უნდა ვებრძოლოთ შემოქმედებითი პროცესის ბელინსკისებურ ინტერპრეტაციას, რომელიც აღმოცენებულია შემომქმედი ნების აბსოლუტური თავისუფლების საფუძვლებზე. მართალია, მხატვრული აზროვნება შეუძლებელია წარმოვიდგინოთ განსაზღვრული შეგრძობის გარეშე, მაგრამ ეს ფაქტი არ გვაძლევს უფლებას გადავიტანოთ შემოქმედებითი პროცესი ქვემცნობიერ გარდერობში და ამით მოვსპოთ მხატვრულ ფაქტთან რეალური მიდგომის შესაძლებლობა. ჩვენ ქვემოდ დავამტკიცებთ, რომ უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორია ყოველმხრივ მტრულადაა განწყობილი ახალ ეპოქასთან. იგი არ ეფარდება არც საბჭოთა კავშირის პოლიტიკურ ცხოვრებას, არც დიალექტიკურ მატერიალიზმის თეორიას და საერთოდ მას დღეს პროლეტარიატის ბანაკში გამართლება არა აქვს. იგი პასიური, ბავშვური მიდგომაა ცხოვრებასთან, ხოლო ბოლშევიზმი პირველ რიგში აქტიურობის, ბრძოლის და გარდაქმნის ისტორიული სტრატეგიაა. ხოლო უშუალო განსკერება რეალური საგნებისა ბავშვის თვალსაზრისის ასპექტშია გადატეხილი.

აი რას ამბობს ლიბედინსკი:

„უეჭველია ერთი, რომ ბავშვისთვის უშუალოა ყველა მისი დამოკიდებულება ცხოვრებასთან, ამ აზრით ყველა უშუალო შთაბეჭდილებანი წააგავნენ ბავშვის შთაბეჭდილებებს თავისი უბრალოებით და

სიმართლით. ამ აზრით, ყველა დიდი მხატვარი უბრუნდება და აბრუნებს ნაწარმოების ამთვისებელს ბავშვის შეგნებისავე¹⁾

ასეთი „დიდი მხატვარი“ ვერ გაუმატრდ²⁾ ძალიან დიდი მხატვარი და ბოლშევიზმის ისტორიულ საქმეების სამსახურს. ბავშვის გულუბრყვილო, უსუსური შეგრძნობები იმდენად მარტივი, არა ლოლიკური და აზრის გარეშე მყოფია, რომ ბრძოლა მასთან დაბრუნებისათვის ეს ნიშნავს იდეალისტურ უაზროებას. ბავში ფიქრობს, რომ ტელეფონის მავთულის გასაბმელი ბოძები და საერთოდ ეს მთელი გადაცემის საშუალება ქუჩაში მოწყობილია იმიტომ, რომ ბოძებზე გაბმულ მავთულზე ჩიტები დასხდნენ და იჭიკჭიკონ. ეს არის ბავშვის უშუალო შთაბეჭდილება. ასეთ საშინელ აბსურდამდე მიდის ლიბედინსკის თეორია. დღეს ყოველ პატარა დეტალის იქით მწერალმა უნდა დაინახოს მსოფლიო რევოლიუცია, ეს კი შეუძლებელია ამ დეტალების სისტემატიური იდეური ანალიზის, იდეური კვლევის და ბოლშევიკური გადაფასების გარეშე. ლიბედინსკი კი პირიქით მთლიანად მოითხოვს შეგნების აქტიური როლის ლიკვიდაციას. ამიტომ არის, რომ „უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორიას მიყევართ სტიქიურობისადმი თავყანისცემის და შეგნების როლის შემცირებისაკენ“ („К твор. разн.“ გვ. 171).

თედორე გლადკოვმა სრულიად სამართლიანად აღნიშნა, რომ უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორიაზე დაყრდნობა ჩვენ მიგვიყვანდა ველურის მსოფლმხედველობის აპოლოგიაზე. ამ თეორიის აღიარებამ ლიბედინსკი მიიყვანა ვორონსკის გვერდით. „რამდენადაც უშუალოდ, ინტუიტიურად შეიგნებს მხატვარი გარემოცულ ცხოვრებას, მით უფრო ღრმად ჩასწვდება მას, მით უფრო კარგად გადაგვიშლის მას“ (ვორონსკი²⁾). ამასთანავე ერთად „ვორონსკიმ დასვა თანასწორობის ნიშანი ქვემცნობიერსა და უშუალო შთაბეჭდილებათა შორის“. ქვემცნობიერი სფეროს საკითხი ეს არის ერთგვარი ნიღაბი, რომელსაც თავს აფარებს დამარცხებული და მთავარ ფრონტებზე განადგურებული იდეალიზმი. საკითხის მარქსისტული გადაჭრა ხელოვნების საფუძვლად ქვეცნობიერების მიღებას ძალზე საეჭვო თეორიად სთვლის.

1) „Творческие пути пролетарской литературы“, второй сборник статей—ი. ლიბედინსკის მოხსენება—გვ. 36.

2) „К творческим разногласиям в РАПП“ - е, გვ. 163.

ვ. ფრიჩე სწერდა:

„მხატვრულ ნაწარმოებთა შემოქმედებაში ჩილება იმავე წესებს, რასაც ნივთიერ ლიტერატურულ ბათა შექმნა“. ეს დებულება მთლიანად და საესებით გენიალური სიმკვეთრით გამოხატავს მარქსიზმის შეხედულებას ხელოვნებაზე. დაამტკიცეთ, რომ ნივთიერ ლიტერატურულ ბათა შექმნა, პოლიტიკური მოქმედება, საზოგადოებრივი საქმიანობა ქვეცნობიერ სფეროზეა დამყარებული და მაშინ იმსჯელეთ ხელოვნების როგორც ქვეცნობიერ შეგრძნობათა აფექტიურ გამოვლენაზე. ბელინსკის ეპოქა წავიდა. დღეს ყოველი ნაბიჯი გეგმიანობის პრინციპზეა აგებული, გეგმიანობა კი გულისხმობს წინასწარ ფიქრს, მუშაობას. ამის უარყოფა შეუძლია მხოლოდ ისეთ სამარცხვინო როლის შემასრულებელ რენეგატს, როგორც არის ლევ ტროცკი. „არავითარი დიდი მუშაობა არ შეიძლება ინტუიციის ე. ი. იმ ქვეცნობიერი გრძნობის გარეშე... რომელიც ჩანერგილი უნდა იყოს ჩვენს ბუნებაში. არც თეორიულ განათლებას, არც პრაქტიკულ რუტინას არ შეუძლია შესცვალოს პოლიტიკური ხილვა, რომელიც საშუალებას გვაძლევს გავერკვეთ მდგომარეობაში... მე ვფიქრობ 1905 წლის მოვლენებმა გამოამქლავნეს ჩემში ეს რევოლუციონური ინტუიცია“. (ლ. ტროცკი—ჩემი ცხოვრება).

ლ. ტროცკის ასეთი შეხედულება არა აქვს არა მარტო პოლიტიკის, არამედ ლიტერატურის შესახებაც. „მხატვრულ შემოქმედებაში—სწერდა ტროცკი წინედ—ქვეცნობიერი პროცესები უდიდეს როლს თამაშობენ. ეს პროცესები ნელია, ზარმაცი და ნაკლებად მოწესრიგებული“. ასეთი შეხედულების წინააღმდეგ ბრძოლას მოითხოვს თვით პროლეტ-მწერლობის მხატვრულ პლატფორმის გამომუშავებისთვის ბრძოლის ინტერესები, მხატვრული პლატფორმა თავისებური გეგმაა, რომელიც განსაზღვრავს ლიტერატურის ურთულეს პროცესებს, აწესრიგებს, შეაქვს ორგანიზაციულობა და ბოლშევიკური გამძლეობა. ეს ინტუიტივიზმის იდეალისტური თეორია აშკარად ეწინააღმდეგება ასეთ გაგებას. ამიტომ ჩვენ თამამად შეგვიძლია განვაცხადოთ, რომ ვორონსკის ინტუიტივიზმის თეორია ეს არის ლიტერატურულ ტროცკიზმის თეორიული გამოკრთომა. ბევრი მკვლევარი, რომელმაც ვერ შესძლო მარქსიზმის ლენინური შეთვისება აშკარად აპყვა ტროცკის ფეხის ხმას.

აი ფაქტებიც:

„მხატვრის შემოქმედება მოკლებული ქვეცნობიერ საფუძველს გადაიქცევა გამოქმულ კვერცხებად, რომლის ფასი უდრის გატეხილ

სპილენძის ხურდა ფულს“ (ვალერიან პერევერზევი). აქედან სჩანს, რომ ამ საკითხში პერევერზევის პოზიცია არაფრით არ განიხილება. ტროცკისა და ვორონსკის ლიტერატურული შესწავლუბებისაგან გარდა კლასობრივი შეგნებისა ამ მკვლევარების თავში თავისებურ როლს თამაშობს პოეტის, როგორც თავისუფალი მგალობელის, ზესთაბუნებრივ არსების სახით შეცნობა, ასეთი გაგება ინერციით მოდის ძველი დროიდან.

ქვემცნობიერ სფეროში დაგროვებულ მოვლენათა, შეგრძნებათა აღიარება ხელოვნების საფუძვლად მთლიანად სპობს ლიტერატურულ ფაქტის მეცნიერულ კვლევა-ძიების შესაძლებლობის, რადგან თუ მთავარი ფაქტორი შეუცნობელია მაშინ მისი მოქმედების შედეგი (მხატვრული ფაქტი) რჩება გადაუჭრელ მათემატიკურ ამოცანად, თუ მიზეზი ამოუცნობელია, მისი შედეგიც ბნელით იქნება მოცული¹⁾.

როგორია ამ საკითხში ამხ. ლიბედინსკის შეხედულება? მისი აზრით ადამიანის ცხოვრების მანძილზე ადგილი აქვს ერთ პროცესს: ეს არის ცნობიერი მოვლენის გადასვლა ქვემცნობიერ სფეროში, ეს უკანასკნელი კონკრეტულად იმაში გამოიხატება, რომ უკვე განცდილი შეგრძნება შენახულია „შეგნების“ შეუცნობელ სფეროში და სათანადო საჭიროების დროს (მაგალითად ლექსის წერის დროს) ხდება მისი „სუბლიმაცია“ ლიტერატურულ სახეებად, ფიქრებად და გრძნობებად. ყველა აღქმის ობიექტი სოციალურ გარემოშია მოთავსებული. აქედან გამოყავთ ქვემცნობიერების შესახებ მთელი რიგი ყალბი აზრებისა. ზოგიერთი მკვლევარები სცდილობენ ქვემცნობიერ შეგნებას დაუქვემდებარონ არა მარტო მხატვრულ ფაქტის იმანენტურ შენების პროცესს, არამედ მისი ვითარების სხვა მხარეებიც. „Партийность художника—სწერს პერევერზევი—определяется не сознательными тенденциями, а подсознательными переживаниями“. ასეთი შეხედულება ყოველმხრივ შემცდარია.

¹⁾ კ. კაპანელი, რომელმაც ცელექტიზმის ახალი რეკორდი დაამყარა, ამ საკითხში რმორებს უძველეს იდეალისტურ შეხედულებებს. „შემეცნების პროცესი—ამბობს ეს „ფილოსოფოსი“—ქვემცნობიერების ერთი ფორმათავანია. ცხოვრება საერთოდ ქვემცნობიერი პროცესია, აზრი მხოლოდ ერთი გააღებაა დაუსრულებელ ბნელ ღამეში მატერიის შინაგანი წვისა“. კაპანელის ეს შეხედულება ლოღიჯურად გამომდინარეობს მისი „ფილოსოფიიდან“, რომელსაც თვითონ ორგანოტროპიზმს ეძახის; ეს ორგანოტროპიზმი სინამდვილეში წარმოადგენს ცელექტიზმის უცუდეს სახეს, იგი ძალზე საეჭვო ჭკუის ნაყოფია და გარდა ამისა ... ნაჭურდალია ცალკე ნაჭრებად სხვა და სხვა დეკადენტურ ენაზე ნაბოდვარ „ფილოსოფიურ“ „სისტემებიდან“.

ასეთი შეხედულებები, როგორც უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორია, ისე ქვემცნობიერის საფუძვლის აბსოლუტური აღიარება წარმოადგენს ერთგვარ იდეალისტურ ბურჟუსს, რომლის წინააღმდეგ იბრძოდა პლენანოვი, ლენინი და საერთოდ მებრძოლი მატერიალიზმის მამამთავრები. ასეთების რიცხვს უნდა მივაკუთვნოთ დებორინი, რომელიც სწერს:

„Непосредственное созерцание, хотя и представляет мир во всем его многообразии, именно поэтому является смутной и „туманной неопределенностью“. Мир на ступени непосредственного созерцания представляется нам слепой действительностью именно благодаря полноте, т. е. безграничному разнообразию“.

დებორინის ეს დებულება მკვეთრად საზღვრავს უშუალო განსკერეტის როლს სინამდვილის ათვისების საკითხში. ლიბედინსკის განმარტება კი გადმოტანილია ვორონსკიდან, ეს უკანასკნელი არის აშკარა ეპიგონი ბერგსონის იდეალისტური ესტეტიკისა. ამრიგად, როგორც ამას აცხადებს „მემარცხნეების“ კოლექტიური წერილი, ბერგსონი, ვორონსკი და ლიბედინსკი სდგანან ამ საკითხში ერთი დეიურ ხაზზე. ლიბედინსკი რასაკვირველია არ არის ვორონსკის თანამებრძოლი, ის მტკიცე სერიოზული ბოლშევიკური მწერალია, მაგრამ მიუხედავად ამისა ხსენებული თეორიული შეცდომები ძლიერ დიდი საფრთხისაკენ მიაქანებენ მის შემოქმედებას.

ა. დებორინი სწერს:

„Идеалистическое мировоззрение и непонимание превращает мир и жизнь в созерцание; созерцание мира и жизни доставляет наслаждение вечными и прекрасными формами, абсолютной и законченной истиной. Диалектическая философия рассматривает мир и жизнь не под углом зрения, созерцания, а с точки зрения действия. Мир активен, действителен. Исходя из действительных моментов бытия, из активных тенденций действительности, мы создаем новые миры, новые формы жизни. И в этом смысле мы можем сказать, что мы не находим готового, раз на всегда данного и законченного мира, как и завершенных

форм жизни. Мир и формы жизни нуждаются в том, чтобы быть завоеванными. Только неустанная, беспрерывная деятельность, вечная борьба за новые формы жизни сообщает нашему существованию настоящий человеческий смысл“¹⁾).

დებორინის ამ სიტყვებში ნათლადაა გადმოცემული მებრძოლი მატერიალიზმის შეხედულება სამყაროსა და საერთოდ ცხოვრების ფორმების შესახებ. ჩვენ ზემოდ გაკვრით ავლნიშნეთ ის გარემოება, რომ ბოლშევიზმის მხატვრული ლიტერატურა ვერ დაკმაყოფილდება პასიური განჭვრეტით. ამ უკანასკნელ გზისკენ მიუთითებს პროლეტარულ მწერლობას ამხ. ლიბედინსკის ზემოდაღნიშნული შეხედულებები. ეს არის გზა პასიურობის, იმპრესიონისტული ქვრეტის და მინორული უმოქმედობისა. ხელოვნება იდეური მოძრაობის და აქტიურ მოქმედების რეალური პროცესია. ლიბედინსკის აზრით პროლეტარული მწერლობა ამ საშუალებით წავა ჩქარი ტემპით ჰეგემონიისაკენ, ჩვენ კი პირიქით გვგონია. „ხელოვნება არის ცხოვრების შემეცნება მისი გრძნობადი და სახეობრივი განსჭვრეტით“—ასეთია ვორონსკის აზრი. ჩვენ ვამბობთ, რომ ასეთი ხელოვნება პროლეტარიატს არ სჭირდება, რადგან ამ დიდი გარდატეხის წლებს, გარდამავალ პერიოდს, მოსალოდნელ ქარიშხალებს ვერ დააკმაყოფილებს მშვიდად ჯდომა ესტეტიზმის სავარძელზე და აქედან იმპრესიონისტური ქვრეტა დამკვრელი ტემპების, სოც-შეჯიბრების და ბოლშევიკური თავდადების გამირულ საქმეებისა. ეს მეტად კუსტარული აზროვნებაა, ხელოვნების პროცესი პირველი შთაბეჭდილების და მოვლენის ხილვის შემდეგ გადადის ახალ საფეხურზე, რომელზედაც ხდება მიღებული შეგრძნობის ანალიზი, იდეური დაპყრობა და მისი პროლეტარიზაცია, „დამუშავება“. ხელოვნებას ჩვენ ვერ დავაცილებთ ისეთი დიდი მანძილით შემეცნების სხვა სფეროებიდან, როგორც ინტუიტივიზმის თეორიის მომხრეები. უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორიის ნიადაგზე ადვილი შესაძლებელია ფეხი მოჩქიდოს რომანტიზმმა თვითმიზნობრივობამ, რადგან ასეთ შემთხვევებში ხელოვნება გამოცალკეებული რჩება პოლიტიკის, ეკონომიკის, საზოგადოებრივი ცხოვრების აქტიური მოქმედების სფეროებიდან: ეს უკანასკნელი ყოველთვის არის საფუძველი ხელოვნების ცხოვრებიდან გაქცევისა. ხოლო დღეს ჩვენთვის არავეითარი ობიექტიური პირობები არ ამართლებს პროლეტარულ ლიტერატურის შიგნით ასეთ განწყობილების არსე-

¹⁾ ა. დებორინი—Введение в философию.

ბობას. დროებითი ჩამორჩენა ისტორიული ტემპების დინამიკისაგან სრულებით არ არის გარდაუვალი მარადიული მოვლენა.

„ხელოვნება არის არა მარტო ასახვა სინამდვილისა, არამედ შეცნობა სინამდვილის, მისი მხატვრული გარდაქმნა, მისი შეცვლის იარაღი. სპეციფიური იდეოლოგია“ სწერს ამხ. ლ. ავერბახი¹⁾ და ამით აშკარათ ეწინააღმდეგება მხატვრულ ლიტერატურას, როგორც პასიური მჭვრეტელობის, მიუღებელ გაგებას. ავერბახი აქ უშუალოდ მარქსიზმის საფუძვლებზეა მტკიცედ დაყრდნობილი. „ფილოსოფოსები მსოფლიოს სხვა და სხვა ახსნა-განმარტებას იძლევიან, მაგრამ საქმე ის არის, რომ მსოფლიო გარდაიქმნას“ (კ. მარქსის მეთერთმეტე თეზისი ფეიერბახის შესახებ) მაშასადამე ასახვა არაა საკმარისი, საჭიროა კიდევ დამკვირვებელი მოქმედება, რევოლუცია, გარდაქმნა. ბავშური შთაბეჭდილების უსუსურობა ამ შემთხვევაში კუროზულ როლს ითამაშებს და ეს მოხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც უშუალო შთაბეჭდილებანი გარდაიქცევიან ხელოვნების ძირითად დასაყრდენად.

ზემოდ განხილული საკითხის მეტი ნათელყოფისათვის ზედმეტი არ იქნება მოვიყვანოთ რამდენიმე ფაქტი მარქსისტული გნოსეოლოგიიდან. „მე“ და „არა—მე“-ს ურთიერთობის გარკვევა მარქსისტული თვალსაზრისით ნათელ უუქს მოჰფენს მრავალ გაუგებარ საკითხებს, რომელიც თავმოყრილია ლიბედინსკის თეორიის გარშემო. მოვლენათა შორის მიზეზობრივი კავშირის არსებობა გამორჩა მხედველობიდან ლიბედინსკის, ამიტომ მის შეხედულებებს ანტიდიალექტიური ელფერი აქვს, გარდა ამისა, როგორც ზემოდ აღნიშნავდით მისი თეორიული შეცდომის კრიტიკას იძლევა თვით მარქსიზმის ფილოსოფია.

„მარქსის გნოსეოლოგია პირდაპირ ფეიერბახის გნოსეოლოგიიდან მომდინარეობს ან თუ გნებათ ის არსებითად ფეიერბახის გნოსეოლოგიაა“ (გ. ვ. პლენანოვი). ფეიერბახი კი პირველ რიგში ამტკიცებდა სუბიექტ-ობიექტის მთლიანობას, რომელიც შემეცნების მარქსისტულ ინტერპრეტაციის გამოსავალ წერტილად იქცევა. ჩვენ ვიცით, რომ იდეა კი არ განსაზღვრავს მდგომარეობას, ან სხვაგვარად, რომ ვსთქვათ, იდეა მდგომარეობის ცვალებადობის მიზეზი კი არაა, არამედ, როგორც ენგელსი ამბობდა, არის შედეგი, ერთ-

1) იხ. „Твор. пут.“... გვ. 265, второй сборник статей: „дой Плевхана“. ლ. ავერბახის წერილი ვორჟნისკის შკოლის წინააღმდეგ.

გვარი თვისება, ეს ძირითადი თვისი ყოველმხრივ, ხსნის შემეცნების პროცესს. პლენანოვი მარქსის თვისების განხილვის პროცესში მკვეთრად ატარებს განსხვავების ხაზს თვით მარქსსა და ფეიერბახს შორის. ეს განსხვავება იმაში გამოიხატება, რომ პირველის აზრით „მე“ ობიექტს შეიცნობს მხოლოდ მაშინ, როდესაც თვით („მე“, სუბიექტი) განიცდის რა ობიექტის ზედმოქმედებას, ამავე დროს თვით მოქმედობს მასზე თავის მხრივ, გარდაქმნის მას, ხოლო მეორე მოაზროვნე (ფეიერბახი) ფიქრობს, რომ შემეცნების პროცესი მთავრდება სუბიექტზე მოხდენილ შთაბეჭდილების შემდეგ. ძნელი არაა იმ ფაქტის დანახვა, რომ თითქმის ამავე ფარგლებში ტრიალებს ლიბედინსკის შეცდომების გარშემო ატეხილი დისკუსია.

„მთავარი ნაკლი ყველა დღემდე არსებული მატერიალიზმისა— ამბობდა მარქსი ფეიერბახის შესახებ დაწერილი თვისების პირველ მუხლში—თვით ფეიერბახამდე, იმაში მდგომარეობდა, რომ ის საგანს, სინამდვილეს, გარეგან გრძნობით შეთვისებულ ქვეყანას იხილავს მხოლოდ ობიექტის ან მკერეტელობის ფორმაში და არა არსობრივი ადამიანის მოქმედების, არა პრაქტიკის ფორმაში, არა-სუბიექტიურად“. ამ ფორმულიროვკაში პლენანოვის განმარტებით აღნიშნულია მარქსამდე არსებულ მატერიალიზმის ნაკლულოვანება, რაც გამოიხატებოდა შემეცნების პროცესის არა-სრულ განსაზღვრაში. ფეიერბახი უკვე პირველ საფეხურზე გაჩერდა. მას გამოორჩა აღენიშნა შეგნების თავისებური ზედმოქმედება მიღებულ შთაბეჭდილებაზე. მარქსი, როგორც ვხედავთ მატერიალიზმს უსაყვედურებს იმაში, რომ ეს უკანასკნელი სუბიექტიურად არ უდგება სინამდვილეს და ამ რიგად კმაყოფილდება განკერეთით. „სულის მოქმედება წარმოადგენს ტვინის ფუნქციათა ერთობლიობას“ (ჰეჰსლი). ჩემი აზრით ეს დებულება სწორია, სააზროვნო მომენტების მიერ რეგულიაცია-ქმნილი ორგანიზმი ყოველ ფსიქიურ მოვლენას აქცევს ცნობიერების ფარგალში და ამით შესაძლებელს ხდის ადამიანის წესიერ ურთიერთობას გარემოცულ საგნებთან, ადამიანებთან და საზოგადოებრივ წრესთან.

მარქსის თვალსაზრისით, მაშასადამე შემეცნება სუბიექტის აქტიური კონტროლის გარეშე მიღებულ შთაბეჭდილებათა მიმართ ჯერ კიდევ არაა სრული. უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორიის მთავარი მარცხი იმაში გამოიხატება, რომ ის ყურადღებას არ აქცევს სუბიექტის აქტიურ როლის, აღიარების აუცილებლობას, აქედან უშუალო განკე-

რეტა ლიბედინსკისათვის უკანასკნელი ინსტანციაა, რომლის შემდეგ ეს შთაბეჭდილებანი ინახებიან უახლოეს საკურობებისათვის. ყველა ჯურის ნეოკანტიანიზმის, იდეალიზმის ძველი და ახალი ვარიაციების წინააღმდეგ ბრძოლის დროს პლენანოვმა დაამტკიცა, რომ „არავითარი უფლება არა გვაქვს ობიექტის შეუცნობლობაზე ვილაპარაკოთ“. ეს მხოლოდ საკითხის გადაჭრის პირველი საფეხურია. შესაძლებელია ამის გამო წამოიჭრას კითხვა; რატომ არ შეიძლება მაშინ დაფუჯეროთ პირველივე შეგრძნობას? იმიტომ, რომ ეს იქნება შემეცნების ორგანიზაციულ-ფსიქიურ პროცესის მექანიკური გაყოფა. მექანიკური იქნება იმიტომ, რომ წმინდა უშუალო შთაბეჭდილებები არ შეიძლება არსებობდეს¹⁾. „ბუნების და ერთმანეთის შემეცნების მასალა უსათუოდ ჩვენი გუძნობის საშუალებით გვეძლევა. ამ გრძნობების მიერ მოწოდებულ მასალაში ჩვენს გონებას შეაქვს გარკვეული წესრიგი: ის ერთს აკავშირებს და მეორეებს ჰყოფს“. (გ. პლენანოვი). ეს ფაქტივერ შენიშნა ბევრმა მოაზროვნემ, ამიტომ მარქსი მათ შესახებ ლაპარაკობდა, რომ მათ არ ესმოდათ „რევოლიუციონურ პრაქტიკულ-კრიტიკული მოქმედების მნიშვნელობა“. დღეს სოციალიზმის მშენებლობის ეპოქაში მოვლენათა რევოლიუციონური თვალსაზრისით გადაფასება-გარდაქმნა მთავარ როლს თამაშობს, ამიტომ ყველაზე უფრო გვესაჭიროება მარქსის მოძღვრების ამ მხარის ყოველმხრივი გამოყენება. უშუალო შთაბეჭდილების ანტიდიალექტიური და მამასადამე სტატიურობის დამცველი თეორია ასეთ პირობებში მხოლოდ დამაბრკოლებელ ფაქტორად გარდაიქცევა.

ინტუიტივიზმის თეორია ძალზე ძველი ამბავია; თუ ლიბედინსკისათვის ახალი შეგრძნობები, მდიდარი ცნობები, ცოდნის სიღრმე ადამიანის შემეცნებისათვის დაფარულ ინტუიტიურ სფეროდან მოდის, ლენინი პირობით ფიქრობს; „მატერიალისტისათვის, ამბობს ლენინი, ქვეყანა უფრო მდიდარია, ცოცხალი და მრავალფეროვანი, ვიდრე ნამდვილად მოსჩანს, რადგან მეცნიერების ყოველი

¹⁾ ლენინს თავის კონსპექტში ჰეგელის წიგნის „ლოგიკის მეცნიერების“ შესახებ მოყვანილი ჰყავს ჰეგელის ციტატა: „Нет ничего ни в небе, ни в природе, ни в духе, ни где бы то ни было, что не содержало бы в вместе и непосредственности и опосредствования“. აქ ზოგიერთი იდეალისტური ტერმინის გამოკლების შემდეგ ხელში გვრჩება საესებით მართალი აზრი, რომელთანაც დიალექტიურ მატერიალიზმს არაფერი არა აქვს საწინააღმდეგო. ციტატა მომყავს „მემარცხენე“ ბლოკის კოლექტიურ წერილიდან, რომლის ავტორები სამართლიანად ასკვნიან: Нет и не может быть „чистых“ непосредственных впечатлений“.

ნაბიჯი მასში ახალ-ახალ გმირებს აჩენს“. (იხ. ლენინი: მატერიალიზმი და ემპირიოკრიტიციზმი).

ქართული
საბჭოთაო

* * *

„Пролетарский авангард“-ის მესამე ნომერში ერთი ცნობილი პროლეტარული მწერალი (გლადკოვი) ლიბედინსკის „პლათფორმის“ კრიტიკასთან ერთად სცდილობს გამოხახოს უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორიის ფილოსოფიური სათავეები. ეს ამხანაგი სრულიად სამართლიანად მიდის იმ დასკვნამდე, რომ უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორია მთლიანად უერთდება გულუბრყვილო რეალიზმს. (Наивный реализм) და მართლაც ამ ბავშურ, ანიმისტურ მსოფლმხედველობას მეტად არასახარბიელო წინაპრები ჰყავს.

ქურნალის შემდეგ ფურცლებზე გლადკოვი სწერს:

„По существу, эта идеалистическая постановка вопроса (ლაპარაკია უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორიის შესახებ—გ. ნ.) сводится и к тому, что мое восприятие, мое представление о вещи тождественно вещи: мое ощущение об'екта и самый об'ект—одно и то же. Мир—это мое ощущение, т. е. непосредственное созерцание. Это и есть тот идеализм, который в философии идет от Беркли, через Юма и т. д. до Маха и Авенариуса“.

როგორც სჩანს ბერკლისა და ჰიუმეს ფენომენალიზმმა იპოვათვისი გამოძახილი ამხ. ლიბედინსკის ლიტერატურულ შეხედულებებში. ფენომენალიზმი, როგორც ცნობილია ეს არის სუბიექტიურ იდეალიზმის ერთ-ერთი სახეობათაგანი, ჩვენ რასაკვირველია არ ვფიქრობთ ამ ფილოსოფიის სისტემატიური კურსის გადმოშლას, მაგრამ აუცილებლად მიგვაჩნია ხსენებულ მიმართულებათა ზოგადი შტრიხების აღნიშვნა. ეს მით უფრო საჭიროა, რომ ამხ. ლიბედინსკის თეორიული შეხედულებები მთლიანად მოწინააღმდეგე ფილოსოფიურ ბანაკიდანაა გადმოტანილი.

როგორია ფენომენალიზმის ძირითადი შინაარსი:

„Феноменализм считает источником всякого познания чувственные восприятия. Чувственно воспринимать же мы можем, с этой точки зрения, только непосредственно данное; непосредственным данным же являются наши собственные переживания и ощущения, содержание нашего сознания (დებორინი). საერთოდ ფენომენალიზმი ლოლიკურად მიდის

სოლიპსიზმის ჩიხისაკენ, ამ მოძღვრების მთავარ წარმომადგენლად ითვლება ჯორჯ ბერკლი, იგი წმინდა წყლის მეტაფიზიკარა: „არსებობა უდრის აღთქმაში არსებობას“ — ეს არის მისი ფილოსოფიის მთელი ალფა და ომეგა. ეს არის როგორც ბუხარინმა სთქვა ნამდვილი გიჟური ფილოსოფია. ობიექტიური რეალობა აქ ვადაპრიით აღიარებულია „მე“-ს შემეცნების უკუფენად და მაშასადამე მისი აზრით საგანი არსებობს მხოლოდ სუბიექტის წარმოდგენაში. ბერკლის მთავარ მიზანს შეადგენდა დაემტკიცებია, რომ მატერია არ არსებობს. ეს კი გარკვეული კლასობრივი მოტივებით იყონაქარნახევი, მას ამ დებულებებით პირველ რიგში სურდა ბრძოლა მატერიალიზმის წინააღმდეგ, რომლისაგანაც დიდი თავგამოდებით იცავდა ბერკლი რელიგიას. „არც ქამის, არც კლასთა ბრძოლის, ჩექმების ჩაცმის, ყვავილების მოწყვეტის, წიგნების წერის, დაქორწინების დროს არავის თავში არ მოუვა აზრი გარე საგნების არსებობაში ეჭვის შეტანის შესახებ ე. ი. რომ არ არსებობს არც საქმელი, რომელსაც სჯამენ, არც ჩექმები, რომელსაც იცვამენ და არც ის ქალები, რომელსაც ირთავენ. იგი (იდეალაზმი — გ. ნ.) დარწმუნებულია, რომ უშუალოდ „მე“ მეძლევა მხოლოდ ჩემი შეგარძნებები“ (ბუხარინი). მთელი იდეალიზმი თავის სხვა და სხვა სახეებით არის ამ სულელური დებულების სხვა და სხვა ფორმულებში გამოთქმა.

უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორია გაცილებით მეტად უახლოვდება დავით ჰიუმეს შეხედულებებს. ჰიუმემ პირველ ყოვლისა ეჭვი შეიტანა გარეგარძნობათა მოქმედების სინამდვილეში. „რასაკვირველია ბუნებრივი ინსტიქტი აიძულებს ადამიანებს თავიანთ გარეგარძნობების მოწმობას დაუჯერონ — ამბობს ჰიუმე — ამ ბრმა და ძაღვანი ინსტიქტის წყალობით ისინი ყოველთვის გარე საგნებს მიაწერენ იმ სახეებს, რომელთაც გარეგარძნობებისაგან ლებულობენ და არასოდეს ეჭვი არ შეუვათ, რომ ეს სახეები ამ საგნების გამოხატულებას წარმოადგენენ“; აქაც იგივე სკეპტიკოსის კილო ისმის, რომელსაც ყველაფერში ეჭვი შეაქვს; ამის შემდეგ ჰიუმეს შემეცნების თეორიის თავისებურება იმაში გამოიხატება, რომ მან შეგარძნება სა და მის შემდგომ გონებრივ ანალიზს შორის სცადა საზღვრის გავლება. პირველ რიგში მან მოაქცია „უშუალო შთაბეჭდილებანი, ხოლო მეორე რიგში იდეები“. გონებაში არ შეიძლება იყოს ისეთი რამ, რაც წინასწარ გარძნობაში არ ყოფილაო, ამბობდა ლოკი. ჰიუმეს აზრით შთაბეჭდილება უფრო ნათლად, ძლიერად და სწორად გვიჩვენებს სამყაროს, ვიდრე მისი შემდეგი გარდაქმნილი სახეობა. უშუალო შთაბეჭდილების შემეცნებითი ღირებულება ჰიუმეს აზრით

გაცილებით მეტია, ვიდრე ამას ფიქრობენ ემპისიზმის დღევანდელი ნაშთები. ჰიუმე როგორც ემპირისტი მთლიანად ცდაზღა დაყრდნობილი, ცდიდან გამომდინარეობს სხვა და სხვა წარმოდგენები.

ჩვენ აქ აღარ შეუდგებით ინტუიტივიზმის (ჰანრი ბერგსონი) შესახებ მსჯელობას. მოყვანილ ცნობებიდან ნათელია თუ საიდან მოდის უშუალო შთაბეჭდილებათა თეორია, რომელიც არსებითად ახალს ვერაფერს ვერ ამბობს. პროლეტარული მწერლობის მსოფლმხედველობითი საფუძველი უნდა იყოს დიალექტიური მატერიალიზმი, რომლის მთავარი აზრი მდგომარეობს ქვეყნის გარდაქმნის აუცილებლობის აღიარებაში. დიალექტიური მატერიალიზმი მებრძოლი ფილოსოფიაა, რომელიც ლოდიკური თანამიმდევრობით ამტკიცებს მსოფლიო რევოლუციის და სამყაროს კომუნისტური გარდაქმნის აუცილებლობას.

პასიური შთაბეჭდილება, შორიდან მაკჭერალი ლიტერატურა პროლეტარიატს არ გამოადგება.

ამხ. ი. ლიბედინსკის თეორიული შეცდომები უნდა გამოსწორდეს, რადგან ეს მხოლოდ გადახრაა, და არა ჩამოყალიბებული მიმდინარეობა. მით უმეტეს ლიბედინსკი, როგორც ავტორი „ნედელისას“, „კომისრების“, „პოვოროტის“ და სხვ. გამობრძმედილი ბოლშევიკი მწერალი და ძველი ნაპოსტოველია. ამ მხრივ ლიბედინსკი პროლეტარულ მწერლობის მოწინავე რიგებში სდგას და მისი მხატვრული ფაქტები ამაგრებენ პროლეტარულ რეალიზმს.

საბოლოოდ უნდა აღინიშნოს, რომ ხელოვნება სპეციფიური იდეოლოგიაა და ამიტომ მისი მშენებლობის ტექნიკური ხერხები მჭიდროთ შეზრდილია საზოგადოებრივ ცხოვრების დინამიკასთან. ხელოვნება უკან არ მიჰყვება თავის ეპოქის, არამედ ამ ეპოქის შიგნით, მის სასიცოცხლო ფაქტორებთან ერთად მოძრაობს, იზრდება, იბრძვის და მოქმედობს. პროლეტარიატის „მსოფლმხედველობა არ შეიძლებაოდა ყოფილიყო მხოლოდ წმინდა შემეცნება არსებულ სინამდვილისა. ის სინამდვილის შემეცნებასთან მისი შეცვლის ფილოსოფიაა იყო“. ასევე უნდა ითქვას თვით პროლეტარულ ლიტერატურის შესახებ. იგი არ შეიძლება უშუალო განსჯერეტის პასიური როლით დაკმაყოფილდეს, რადგანაც პროლეტარიატი მოითხოვს მოქმედების, ცოცხალი პოლიტიკურ-საზოგადოებრივ საქმის ლიტერატურას.

3. მ. საყვარელიძე — „დაფანტული ფურცლები“. 1930 წ.
სახელგამის გამოცემა.

პროლეტარულ ხელოვნების მთავარ დამახასიათებელ თვისებად მისი გეგმიანი განვითარება და მოვლენებთან რაციონალური (და არა რაციონალისტური) მიდგომა უნდა ჩაითვალოს. ამ პრინციპს რასაკვირველია ვერ აკმაყოფილებს დღემდე არსებული ბურჟუაზიული ლიტერატურა, რომლის ძირითადი რაობის საკითხს სჭრიდა მწერლის ინტუიტიური შესაძლებლობა. ეს რასაკვირველია თვით ბურჟუაზიულ მწერლის თვალსაზრისით ხდებოდა ასე. სინამდვილეში ზემოხსენებული ინტუიციის ყოველთვის შეიცავდა სააზროვნო მომენტებს. მწერალი პირველ რიგში ღრმად, საფუძვლიანად უნდა იცნობდეს არსებულ ცხოვრებას, რევოლუციას, მის წარსულს, პერსპექტივებს და საერთოდ გათვალისწინებული უნდა ჰქონდეს ეპოქალურ განვითარების ტემპები.

მწერალი ღრმად და საფუძვლიანად უნდა იცნობდეს ყოველივე იმას, რის შეხატებაც იგი სწერს. წუთიერი ზერეღე შთაბეჭდილება, სიზმარისებური სიჩქარე, რომელზედაც დიდი პრეტენზიები აქვს ბურჟუაზიულ ლიტერატურას. წარმოადგენს ფიქციას; რატომ? იმიტომ, რომ ლიტერატურა იყო ყოველთვის კლასობრივი ბრძოლის იარაღი და მასსადამე ყოველ მწერალს წინასწარ გამოიზნული ჰქონდა თავისი მხატვრული ფაქტის მიერ მოსალოდნელი რეზონანსი. ბურჟუაზიული მწერალი ჩქმალავს ამ ფაქტს. „მომავალი რუსეთის“ ერთ-ერთი კირისუფა-

ლი, ცნობილი დეკადენტი მწერალი ალექსეი ტოლსტოი სწერს: „მხატვრულ ლიტერატურას არ შეიძლება ჰქონდეს ამოცანები. ამოცანა გულისხმობს ლოლიკურ აზროვნებას. ადამიანი ხშირად ძილში ხედავს გრძელ ისტორიას; ის ხედება დედაკაცს, სურს დაიფლოს, დაიპყროს იგი — ჩაიდენს მთელ რიგ დანაშაულს; ქალი უარჰყოფს მას, სამაგიეროდ ის მას ჰკლავს. შემდეგ მიუხეიან სიკვდილით დასჯას. ის ატარებს დახრზობის წინ საშინელ ღამეს. ბოლოს აყვავთ ეშაფოტზე. ჯალათი ეწევა ბაწარს. გილიოტინის დანა ეცემა მას კისერზე... მძინარი უცებ იღვიძებს. აღმოჩნდა, რომ საწოლის ბურღი ასხლტა და დაეცა მას კისერზე. ეს დარტყმა კისერზე იყო მიზეზი მისი სიზმრისა. ხელოვნება. — მხატვრული ნაწარმოები, წარმოიშვა მზგავსად სიზმრისა — წუთიერად“. (А. Толстой — Литературные заметки).

ეს აბსოლუტური სისულელეა. პირიქით. მწერალი გარეშე ნაყოფიერი და ხანგრძლივი მუშაობისა თავის თავზე ვერ შეჰქმნის ვერავითარ ლირებულებას. ამას ამტკიცებს პირველ რიგში სარეცენზო ფაქტი: „დაფანტული ფურცლები“. ამ ნაწარმოებში ასახულია რევოლუციონური წარსულის ამბები, რომელიც ავტორს, თვითონ უნახავს, გამოუცდია და აგრეთვე აქტიური მონაწილეობა მიუღია. ამიტომ არის, რომ 3. საყვარელიძის მოთხრობა ძლიერ შთაბეჭდილებას ახდენს მკითხველზე.

პროლეტარული მწერლობა დღეს განვითარების ახალ, მაღალ საფეხურზე გადავიდა. განმტკიცდა ახალი ადამიანის ფსიქოლოგია, „დაიწყო ყველა გრძობების გაწვევის წელი“, ცხოვრებამ გადააჭარბა ყოველგვარ საგეგმო ვარაუდებს და ყოველდღე იზრდება სოციალისტური სინამდვილე. პროლეტარული მწერლობის ზრდა უშუალოდ დაკავშირებულია დიდი გარდატეხის წლების ეპოქასთან. რეალურ ცხოვრებამ სასტიკად დაამარცხა ყველა რეტროგრადულ რეგენოზით დამძიმებული ლიკვიდატორების (ტროცკი, ვორონსკი, პოლონსკი და სხვა) ცოფიანი იერიშები პროლეტარულ ლიტერატურის წინააღმდეგ. შემოქმედებითი ფრონტზე ნაპოსტოველობის ხელმძღვანელობით გაშლილი და გამოყენებული იქნა დიალექტიკური მატერიალიზმის მეთოდი, მისი თეორიული და პრაქტიკული შესაძლებლობანი. ასეთი ზრდა არის შემზნეული საქართველოს პირობებშიაც. პროლეტარულ მწერლობას ემატება ახალი ძალები. ასეთების რიცხვს უნდა მიეკუთვნოს ამხ. საყვარელიძე, რომლის სქელტანიანი ნაწარმოები აშკარად ამტკიცებს ავტორის უნარს და შესაძლებლობას ლიტერატურულ ფრონტზე მუშაობისას.

„დაფანტული ფურცლები“ რევოლუციონურ ბრძოლების ისტორიის ერთ მომენტს ეხება. ამ თემაზე ბევრს მუშაობდნენ. როგორც თანამგზავრები, ისე პროლეტარული მწერლებიც. მაგალითისთვის შეიძლება დავასახელოთ ლ. ქიჩელის „ტარიელ გოლუა“, „სისხლი“, დ. სულაიშვილის „ნაღვერდალი“, ნ. ზომლეთელის „უბუღო ლამები“, პ. სამსონიძის „პირველი ქარტახილი“, ე. პოლუმორდენოვის „რკინის ძმები“, ზ. ჩხეიძის „დღეები“ (ეს ორი უკანასკნელი უფრო უახლოეს პერიოდს ეხებიან) და სხვა. მიუხედავად ამისა შეიძლება ითქვას, რომ ხსენებული თემა ჯერ კიდევ არაა ამოწურული. ზემოხსენებულ მწერალთა მიდგომა ამ საკითხებისადმი მთლიანად განსხვავდება

ერთი-მეორისაგან. რაზე გამოიხატება ეს განსხვავება?

ეს განსხვავება პირველ რიგში იხატება იდეურ მიდგომის და შემდგომ მხატვრულ რაობაში. თანამგზავრი მწერალი მთავარ ყურადღებას აქცევს რევოლუციონურ წარსულის უპარტიო მხარეებს, ამაღლებულ განწყობილებებს. ვარდა ამისა ქიჩელის „სისხლში“, მთავარი ადგილი უკავია ღრმა ფსიქოლოგიურ რომანებს. ინტელიგენტურ განწყობილებების გადმოშლას, სამაგიეროდ პროლეტარული მწერალი პირველ რიგში ეძებს აღებული მოვლენის სოციალურ მიზეზებს. აქ არ გადმოგება შიშველი ფსიქოლოგიაში და მისი ყოველგვარი ვულგარული სახეობა „სექსუალური რეალიზმისა“ თუ „რეფლექსოლოგიური“ (?) რეალიზმის სახით. პროლეტ-მწერლისათვის მთავარია მომქმედი გმირის სოციალური რაობა და არა მისი სულის ექსტატიური ვესტები, ან და რეფლექსები. ასეთი თვალსაზრისითაა დაწერილი „დაფანტული ფურცლები“.

ავტორი სწერს:

„რამდენადაც ნაკლებია ან ნაწერში ხელოვნება: გარანდული და გასალაშინებული, იმდენად ჰარბობს აქ ჩვენი, მართლაც საინტერესო წარსულის ბრძოლის, წარსული წლების გამარჯვებასა და დამარცხებასთან დაკავშირებულ დღეთა შეიძლება უხელოვნო, მაგრამ სინამდვილიდან დაუშვებელი აღწერა“ („დაფ. ფურც.“, გვ. 12).

ეს აზრი ნაწილობრივ სიმართლეს შეიცავს. ავტორი უმთავრესად ნედლ მასალებს იძლევა, რომელშიაც ნათლად არის დახასიათებული მთელი გმირული წარსული რევოლუციონურ ბრძოლებისა. რომანი ფრიად სასარგებლო საკითხავი იქნება როგორც ძველ მებრძოლთათვის, აგრეთვე უმთავრესად იმ თაობისათვის, რომელიც დაიბადა და გაიზარდა ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ავტორმა თავისი მომავალი მუშაობის დროს დიდი ყურადღება უნდა მიაქციოს სიუჟეტის საკითხს. „დაფანტული ფურცლები“ აგრეთვე სიტყვიერი წყალდიდობის ზოგიერთ ნიმუშებსაც გვაძლევს: ავტორს არ ეხერხება მომჭირნეობის რეჟიმში წერის დროს. დღევანდელ მკითხველს კი პირველ რიგში ისეთი მხატ. პროდუქტია ესაჭიროება, რომლის კითხვა დააკმაყოფილებს მის საგვემო ფარგლებში მოქცეულ წუთებს. ჩვენ მოვიყვანთ ერთ მაგალითს: ავტორს უნდა გადმოგვეცეს, რომ ზამთარი მიდის. ამ ფაქტზე იგი აშენებს მთელ ფილოსოფიას:

„ნელა ფეხაყრფით მიიპარება ზამთარი. გაზაფხული ჯერ კიდევ მორცხვობს, მოკლედ ცალი თვალთ გაგვიღიმებს ხოლმე შეუადრისას, შემდეგ ქურდულად მიიმალება. ფითქო არ უნდა მიმავალ ზამთარს აწყენიოს, არ უნდა დაისაკუთროს მისი კერძი დრო.

ზამთარი მაინც მიდის.

მიდის ზამთარი, მოდის გაზაფხული. უნდა წავიდეს ერთი, უნდა მოვიდეს მეორე. ასეთია წესი და კანონი ბუნებისა, ურყევი და გარდაუვალი.

მსოფლიოს თავსა და ბოლოში შეზნექილი, მუცელ გამოზერილი ბურთი დაუსვენებელი ტრიალობს, კვიწალობს, ბრუნავს.

მან უნდა იტრიალოს, უნდა იკვიწალოს უნდა იბრუნოს. მას ასე უწერია“ და სხვა.

ნუ თუ არ შეიძლება მთელი ამ „ფილოსოფიის“ უფრო მოკლედ და მკვეთრად გადმოცემა. ამ მთელ ამონაწერში არ არის არც ერთი კონკრეტული, ცოცხალი სახე, რომელიც ატარებდეს შესაძლებლობას მკითხველის მეხსიერებაში ჩაირჩენისას.

მეორე პროლეტარული მწერალი (ლორთქიფანიძე) ერთ ადგილას სწერს:

„ — გაზაფხული მოდის!

ახლად დაჭერილ ფეხებზეა ცივმა და მოფართოვალე დილა და შეფუთვითი ხეებმა დააპურეს. გაზაფხული თუკლები და სიხარული შემატეს თითაიურს“. ეს მაგალითი ჩვენ მოვიყვანეთ, როგორც ცოცხალი შედარების ნიმუში. ასეთი გამართული ადგილები ნაკლებადაა „დაფანტულ ფურცლებში“. მიუხედავად ამისა „დაფანტული ფურცლები“ დამაჯერებლობას მაინც არა ჰკარგავს.

„დაფანტული ფურცლები“ მთავარ მიზნად ისახავს გადმოგვეცეს რევოლუციონერის თავგადასავალი. მოთხრობა იწყება მეტეხის ციხეში მიყვანით და ამ ციხის საერთო მდგომარეობის ზოგადი აღწერით. ილია ბარბაქაძე, რომელიც იბრძვის არსებული წყობილების თვითმპყრობელური რეჟიმის წინააღმდეგ, ძლიერ გაჭირვებულ მდგომარეობაში იმყოფება. გაცვრით ასახულია ადამიანთა სხვა და სხვა პროფესიების წარმომადგენელი. ჯაშუში, ლოთი, ეანდარში, ქუჩის ფილოსოფოსი, რევოლუციონერი — აი მთავარი ტიპები „დაფანტული ფურცლებისა“. განსაკუთრებით მკვეთრ შთაბეჭდილებას ახდენს ტერორისტის ფიგურა. აქ ყველაფერი დამაჯერებლად და მოცემული. ეს იმიტომ, რომ ავტორი კარგად იცნობს იმ თემას, რომელზედაც იგი სწერს. მას თვითონ უბრძოლია ძველი წყობილების წინააღმდეგ. ამიტომ შეუმჩნეველი არ რჩება ყოველგვარი დამახასიათებელი დეტალები. მოთხრობა იწყება იმ დროს, როდესაც უკვე რეაქციამ გაშალა ფრთები და საფუძველშივე ახშობდა თავისუფალ აზრის ყოველ ამოძრავებას. ასეთ მომენტში ავტორი ამვლენებს მენშევიკების ბურჟუაზიასთან შეთანხმების ტაქტიკას. რეაქციის ხანებში მთლიანად შეიცვალა ე. წ. „თანამგრობობა“ განწყობილება, რომელიც რევოლუციის ხანაში ტანს უკრავდენ რევოლუციონერებს. ზოგიერთი მათგანი შემდეგ ჯაშუშადაც კი

გადაიქცა. ასეთია მაგალითად ირაკლი მორგელაშვილი, რომელიც იმსხვერპლა რევოლუციონერის „ჩაგდების სურვილმა“.

ერთი წიგნის მალაზიის წინ ჩავიარე, — მოგვითხრობს მთავარი გმირი ქუთაისში ყოფნის დროინდელ ამბებს — ამ მალაზიის პატრონი ერთ დროს ჩვენაკობდა*) ესლა რაღაც უხერხულად პირო ამპრიდა.

ეს ტიპური მოვლენა იყო იმ დროს. რევოლუციონერ მოძრაობის გაღვივებისათვის ბრძოლაში აუარებელი ენერჯის ხარჯვა იყო საჭირო.

„დაფანტული ფურცლები“ მნიშვნელოვანი მოვლენაა პროლეტარულ მწერლობაში. ამ წიგნს უთუოდ აქვს აღმზრ-

დებლობითი მნიშვნელობითი მნიშვნელობა ახალი თაობისათვის რეგულატივუნდა შეითვისოს რკინისებური განხედლობა და თავგანწირული ბრძოლა შეუქონდეს ვიკური გვარდიის მაგალითებზე. ამ საქმეში საუვარელიძის წიგნი უთუოდ დიდ როლს ითამაშებს.

„დაფანტული ფურცლები“ სტილის მხრივ ეგნ. ნინოშვილის და კ. ლომთაიძის მხატვრულ ხერხებით ხასიათდება.

კ. მ. საყვარელიძის მუშაობის მთავარ დადებით მხარედ უნდა ჩაითვალოს რევოლუციის წარსულის ღრმა და საფუძვლიანი ცოდნა. ეს სჩანს იქედან, რომ ავტორის მოხაზული აქვს მთელი რიგი სოციალური პროცესები.

გ. ნ.

ბ. ბიბინიშვილი — „მეოთხედი საუკუნის მანძილზე“

გამ. „შრომა“ 1930 წ.

იმ მწერალს, რომელსაც ვერ მოუხერხებია; ჩვენი თანამედროვე ცხოვრების მოვლენებში გზის გაგნება და რჩება გამიჯნული სოციალისტური მშენებლობის გრანდიოზული სინამდვილისაგან. იმისგან, რასაც ჩვენი ყოველდღიური ბრძოლის ამოცანას შეადგენს — აშკარაა ესაჭიროება ისეთი თავდაცვის ნიღაბი, როგორიცაა „დისტანციის“ თეორია.

ისმება კითხვა რაში მდგომარეობს და ვინ ხელმძღვანელობს მერე ამ თეორიით? — რასაკვირველია, მრავალი ქართული მწერალი, რომელსაც არ გააჩნია პერსპექტივა, ვერც დღევანდლობის პროცესებში ერკვევა და პასიურია, თავისი შემოქმედებით, ცხოვრების სინამდვილეში მონაწილეობისათვის.

მაგრამ; რომ ეს პასიურობა და უძლეურობა დაფარული იქნეს, ამიტომ საჭიროა მისი გამართლება იმით თითქოს საჭიროა

მხატვრისათვის დისტანცია, ცხოვრების მოვლენებისაგან დაშორება და მისი ისე კერტა და სხვა.

მაგრამ, რომ ეს თეორია დაერდომილთა მოძღვრებაა, იმიტაც მტკიცდება, რომ მას აყენებენ მხოლოდ ჩვენი მწერლობის მომაცვდავი ფრთის წარმომადგენლები, რაც ობიექტიურად ცხოვრების სინამდვილისაგან გაქცევის უდიდესი სახეა.

ასეთი მწერლობა აშკარაა პასიური, უმოქმედო მწერლობა იქნება, რადგან ის ვერ შესძლებს მიმდინარე ცხოვრებაში მონაწილეობას, ამით აიხსნება სწორედ ის ბრძოლა; რომელიც ესლა პროლეტარულიტერატურაში სწარმოებს შემოქმედებით საკითხებზე, მწერლობის პატერიალისტურ — დიალექტიურ მსოფლმხედველობის მეთოდებით შეიარაღებისათვის, შესაფერისი ეანრების გამოუმუშავებისათვის.

ამ დავაში წამოყენებულია უამრავი ეანრები: ფილოსოფიური რომანის, სა-

*) „დაფანტული ფურცლები“ გვ. 128.

ტორის, ნარკვევის და სხვა, მაგრამ რატომღაც ყველა იფიწყებს რევოლუციონერ მემუარს. ისმება კითხვა, არის თუ არა აქტუალური ან ზომ არაა მემუარი „დისტანციის“ თეორიის გამართლება?

რასაცვირველია, არა, თუ ის წარსული, რევოლუციონერი ბრძოლების და ფაქტების ბოლშევიკური ინტერპრეტაცია იქნება, ამიტომ არ შეიძლება ის აქტუალურიც არ იყოს. მაგრამ, როცა ეს ისტორიული წარსული რომელიმე იდეოლოგიურად დაბნეული მწერლის მხატვრულ მასალად ხდება — იგი აშკარად ყალბდება.

ის ლიტერატურა, რომელიც ამ ბოლო დროს ძლიერდება და მუშათა კლასის მიმე და ძნელი განსაცდელის, წინააღმდეგობების, ხვეულების სასახლო ბრძოლებისა და გამორბის ბრწყინვალე ფურცლებს შეიცავს — მეტად საინტერესო და საჭირო ლიტერატურაა.

ეს საჭიროა არა მარტო მასების, ახალგაზრდობის რევოლუციონურად გამსჭვალვისა და აღზრდის თვალსაზრისით, არამედ წარსულის ცოდნის ნიადაგზე მომავლის ბრძოლებისათვის, რადგან მუშათა კლასის დღევანდელი ბრძოლის სინამდვილე, წარსული მიმე და გამირული, ბოლშევიკური ბრძოლის ნაყოფია და მისი გაგრძელება.

ისეთ მომენტში კი, როცა კლასური ბრძოლა სოციალიზმისათვის უსასტიკეს ფორმებში სწარმოებს, ერთი მხრივ მუშათა კლასი, რეალურად ეხება სოციალიზმს, მაგრამ მეორე მხრივ მომავლადვი კლასების წინააღმდეგობას ხედება — რევოლუციონური ბრძოლის ენტუზიაზმს, კლასიურ სიმახვილეს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს.

ბოლშევიკურ-მემუარული ლიტერატურაც სწორედ ზემოქმედების ისეთ ძალას უნდა შეიცავდეს, რომ კლასიურ ბრძოლაში სოციალიზმისათვის მონაწილე ადამიანს ტრადიციული ბოლშევიკური სიმზნევე და ნებისყოფა შემატოს.

ამ თვალსაზრისით არ შეიძლება გამართლება არ ქონდეს „როგორცაა“. მაგრამ ბიბინიევილის [წიგნი] „საქვარელიძის დაფანტულ ფურცლებს“. მაგრამ პირველის მნიშვნელობა იმაშია, რომ ის მომხდარ ისტორიულ ფაქტებს კონკრეტულ, ისტორიულ პიროვნებებს და ბრძოლებს ეხება, მეორე კი ამავე ბრძოლებს და მოვლენებს განზოგადოებული სახით და ტიპებით.

ამბ. ბ. ბიბინიევილის წიგნი, იმითაცაა საინტერესო რომ ის პირველი ცდაა საქართველოს მუშათა კლასის მიერ ერთი მეოთხედი საუკუნის მანძილზე წარმოებული ბრძოლების გადმოშლის.

ამ მდიდარ ისტორიულ მასალას, ავტორი ძირითადში მოგონების სახით ანეითარებს, რამდენად მუშათა მოძრაობის ამ გარიყრაუზე თვითონაც იღებდა მასში აქტიურ მონაწილეობას. მაგრამ ავტორი არ ემყარება მარტო თავის მოგონებებს ან ავტობიოგრაფიულ მომენტებს. არამედ ამ მოგონებებს ბრძოლის საინტერესო დეტალებს, ისტორიული დოკუმენტებით ასაბუთებს, მოყავს ვანდარშთა ოქქებიდან, ბრძანებებიდან, არქივიდან უამრავი საინტერესო ფაქტები და მუშათა მოძრაობის ისტორიულ მსვლელობას მოგონების ხაზით დოკუმენტალურად ადასტურებს.

ეს მეთოდი წიგნს კიდევ უფრო საინტერესოდ ხდის, მაგრამ რამდენად მეოთხედი საუკუნის გადმოშლა, ადვილი საქმე არ არის, რადგანაც ეს რევოლუციის მთელი ძირითადი გზების და მსვლელობის გადმოშლას ნიშნავს, იმდენად ამბ. ბ. ბიბინიევილის წიგნი თავისი ისტორიული ფაქტებით, რევოლუციონერი ბრძოლით, ამოძრავებული მასებით, მუშებით, გლეხებით, პროფესიონალური რევოლუციონერებით, ვანდარშებით, პროკატორებით — მთელი რომანია, რომელიც ისტორიული დამაჯერებლობით შლის მკითხველის წინაშე კლას-

სიური ბრძოლის მრისხანე და ბრწყინვალე ეპიზოდებს, საზოგადოებრივი აზროვნების განვითარების ფურცლებს და პარტიის თვალსაჩინო პიროვნებების, ცხოვრებისა და ბრძოლის ისტორიებს.

წიგნის ეს ფართო ფონი, მას არა თუ მემუარის ფარგლებში აყენებს, არამედ საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარების მეცნიერულ კვლევის რიგშიაც. ფრიად დამახასიათებელია ამ მხრივ შემდეგი თავები: „ქართული სოფელი 80-იან წლებში“, „მუშათა კლასის მდგომარეობა 90 წლებში“, „კვალი“ და „კამათი ი. ჰავკავაძესთან“, „საპირველმართის დემონსტრაცია 1901 წ. ტფილისში“, „სოსო ჯულაშვილი (სტალინი)“, „1905 წ. რევოლუციის წინ“, „არალეგალური სტამბა ქუთაისში“, „პროვოკატორი აღდგენის პარტიისა“, „დემოკრატიულ სამოთხეში“ და სხვა.

ეს ასე ვთქვათ ის მთავარი ხაზებია, რომელთა ფარგლებში ავტორი ანვითარებს თავისი მოგონებებს, საუკუნის ერთ მეოთხედ მანძილზე მუშათა კლასის მიერ წარმოებულ ბრძოლის სურათებს, რამდენადაც ამ წიგნის ავტორი პარტიის ძველი წევრია და ძველი ბოლშევიკი, იმდენადაც ეს მისი მემუარი ბოლშევიზმის ისტორიაცაა, მასში მოთხრობილია ფრიად საინტერესო, არალეგალური ბრძოლის შემთხვევები, არალეგალური სტამბისა და ქუთაისის ციხის გათხრის ისტორია, მენშევიკებთან ბრძოლა, რევოლუციის წინ და რევოლუციის შემდეგ მოკლეთ ყველა ის დიდ მნიშვნელოვანი ეტაპები, რომელიც ბოლშევიზმმა განვილო, აქ თავმოყრილია და ისე დალაგებული, რომ იძლევა საშვალეობას, თვალი გადაეცლოს მუშათა კლასის გმირულ და შიშველ გრძელ ბრძოლებს.

ამიტომ ამ წიგნის მნიშვნელობა შეტად დიდია, საჭიროა იგი მასობრივ ხელ მისაწვდომი გახდეს, რათა მასისათვის, რადგან მას მნიშვნელოვანი სარგებლობის მოტანა შეუძლია პოპულარულ გამოცემაში. ამ წიგნმა, არ შეიძლება არ იპოვოს გასაყალი, რადგან იგი მხატვრულადაც საინტერესოა დაწერილი.

საერთოდ კი რევოლუციონურ-მემუარულ ლიტერატურას საჭიროა მეტი ყურადღება მიექცეს, რადგან იგი ადვილად საკითხავია და ამით შეიძლება მრავალ ლეგენდებისა და ცრუ შეხედულების გაფანტვა.

მართალია საინტერესო მემუარები არც ისე ბევრია, მაგრამ რაცაა საჭიროა, მათი იმ სახით და იმ გვარად გამოცემა, როგორც რუსეთში იცემა („მოლოდაია გვარდია“) სადაც ამ წელში უკვე გამოვიდა სერია წიგნებისა ნ. კრუშკიას — „Воспоминания о Ленине“, ა. ენუქიძე — „Большевистские нелегальные типографии. л. კრასინის — „Дело давно минувших дней“ ა. ულიანოვა — ელიოზაროვა — „Воспоминания об Ильиче“.

მზგავსი გამოცემისათვის საწყისები ჩვენშიაც უკვე მოცემულია, ასეთია აშხ. ბ. ბიბინიშვილის წიგნები: „მეოთხედი საუკუნის მანძილზე“, „რკინის კაცი“, „საიდუმლო გვირაბი“. ამ დღეებში გამოვიდა ძველი ბოლშევიკი ვ. ჩხეიძის წიგნი („წარსულიდან“), კარგა ხანია გამოსულია ფ. მახარაძის „როგორ გავხდი მარქსისტი“ და სხვა, მთელი რიგი ის ვრცელი მოგონებები, რომელიც სხვა და სხვა დროში ვერ. „რევოლუციის მემუარები“ დაბეჭდილია.

ა. ს — ვა.

საკულტურო კოლეგია:

ბ. ბუაჩიძე, ვ. ლუარსაბიძე, ა. მაზაშვილი,
ს. ეული და ვ. რადიანი.